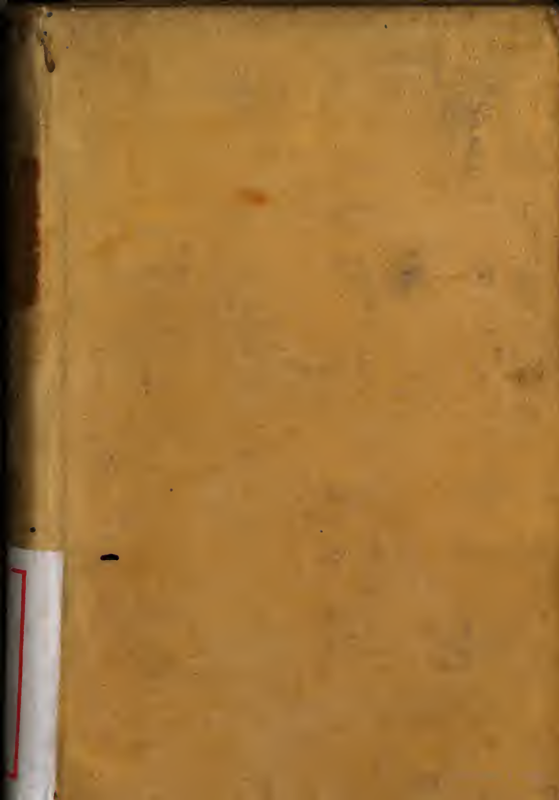

DELICIAE
ERVDITORVM.

DELICIAE
ERVDITORVM
SEV
VETERVM
ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ
OPVSCVLORVM
COLLECTANEA

IO. LAMIVS

Collegit, illuſtravit, edidit.

FLORENTIAE. MDCCXXXVII.
Ex Typographio PETR. CAIET. VIVIANI
Ad Inſigne D. THOMAE AQVINATIS.

Cum adprobatione.

HISTORIAE PONTIFICIAE ET AVGVSTAE

PARS PRIMA

CHRONICON PONTIFICVM LEONIS VRBEVETANI COMPLECTENS.

AMPLISSIMO ET REVERENDISSIMO

VIRO

SALVAT. ASCANIO

DOMINICANI ORDINIS

EX MALACITANO

BAETICAE PROVINCIAE COENOBIO

MONACHO ET MAGISTRO RELIGIOSISSIMO

DECORIQVE EXIMIO

PHILIPPI V.

MAXIMI ET CATHOLICI

HISPANIARVM REGIS

APVD SERENISSIMVM

MAGNVM ETRVRIAE DVCEM

AD XXX ANNOS

MINISTRO SPECTATISSIMO

ET-

ignotum, & gratiam favoremque tuum titulo nullo promeritum, crebris, ac potentibus, invitamentis ad hoc munusculum AMPLITVDINI TVAE fidenter obferendum, aut adlicere, aut impellere, potuissent. Tantae enim ac tam eximiae animi tui cultissimi virtutes sunt; tanta ac tam illustria vitae decora; tantus dignitatis fulgor atque praestantia: ut veluti exoriens Sol, mortalium omnium oculos ad se convertant, & sua luce praestringant. Et profecto, quem non attraheret illa adversus Deum pietas, quae praesertim in exornando Sacello vetustate paene conlapso, & Hispanae genti restituendo, mirifice eluxit? Singularis illa ταπεινοφροσύνη, qua honores ocu-

lo irretorto despiciens, ter sublime Episcopatus munus recusavisti? Verenda illa oris comitas atque suavitas, qua cunctos adfaris, & excipis? Beata in pauperes largitas, & miseratio munifica? Beneficentia illa nobilissima & prodiga, qua conclave amplissimum in tuo coenobio exstruxisti, splendida supellectili ornasti, in nosocomeion tuis Monachis destinavisti? Sed licet his, aliisque tot clarissimis dotibus clueas, quibus Regibus tuis invictissimis, Carolo II. olim, TE ad negocia gravissima tractanda uso, & Philippo V. in praesens, qui maxime tuo ministerio confidit, vehementer probaris, & populorum amorem venerationemque demereris; duo tamen potissimum in

causa

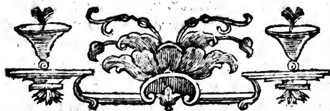
caussa fuere, cur TIBI hunc Libellum inscribens tuo Nomine immortali insignirem, & tuum illi patrocinium suppliciter implorarem. Vnum est, quod Tv, sacris initiatus, & verus Philosophiae divinioris Sacerdos, Dominicanam familiam, in quam cooptatus es, ornamentis maximis augeas; & nonnisi Dominicani Scriptoris, quem ipse primum, antea fere ignotum, in lucem protraho, commentarium hoc Volumine contineatur. Alterum vero, quod eo gratiorem iucundioremque plerisque omnibus, & Florentino populo in primis, proditurum esse non dubito, quanto magis amplissimi Viri, & de eo tot titulis optime meriti, qualis Tv quidem es, auspicatissimo Nomine fulserit, atque,

ut

ut ita dicam, superbierit. Studium igitur, & obsequium, erga TE meum, aequi bonique consule, REVERENDISSIME PATER; ac TIBI consecratum Volumen, & hac ratione iam tuum, ab invidorum malignitate valida protectione tuere; dum TIBI interim secunda & fausta omnia a DEO OPT. MAX. ex animo precor. Dabam Florentiae X. Kal. Iunias A.R.S. MDCCXXXVII.

PRO-

PROLOGVS
GALEATVS.

Lterum illorum Voluminum, quae Analecta a me promissa comprehendunt, tempestive iam prodit, diligentiam meam, & solicitam fidei praestandae curam, luculenter, ut arbitror, testaturum. Nihil enim mihi antiquius, quam in laudabilibus coeptis persistere, &, quod semel pollicitus sum, ἀμεταμέλητον impigre exacteque adimplere; cum ut eruditi Viri, & ἀνεκδότων vetustorumque commentariorum consequendi cupiditate flagrantes, minime spe concepta frustrentur; tum ut obtrectatores meos propriae inertiae blandientes, alienamque industriam, & sedulitatem, elevantes, non concertatio verborum, sed ipsa effecta res merito pudore subfundat. At quum

non

non unum maleferiatorum hominum, & vitilitigatorum, genus sit; nec defuerint alii, qui, postquam & operi a me contente manus admoveri, & expectata Collectanea in lucem stato tempore, & certa successione, edi conspexere, nostris laboribus quoquomodo oblatrare non erubuerunt; operae pretium fuerit meam hanc Editionem, quae certe ab honestis, candidis, doctisque, Viris probatur vehementer, & commendatur omnimodis, a criminatorum quorumdam, & falsorum Eruditorum oppugnationibus, munimento aliquo obiecto, defendere, & Prologo adversus ictus omnes galeato protegere.

Iam de Editionum huiusmodi utilitate, post illa omnia, quae in primi Voluminis Praefatione late fuseque disserui, alia in praesens cumulare superfluum est; & quot Viri eximii, ac doctrinae laude praecellentes, qui in hac eadem arena desudavere, a me tunc commemorati sunt, tot praedicati emolumenti testes locupletissimi fuerint; ac stipes caudexque, ut cum Terentio *loquar, sit oportet, siquis illud minime intelligit, nec penitus animo comprehendit. Attamen haud abs re fore arbitror recentissimi etiam Scriptoris testimonium in medium adducere, quo a me iam opportune disputata mirabiliter confirmentur; isque ille est, qui* Floridi Historiam Ecclesiasticam *continuat, quique ita* Tomo XXXIII *in praevia*

de

de scientiae hisce temporibus incremento ac progressu Dissertatione *praeclariter loquitur* : Cette recherche laborieuse des anciens monumens, non seulement pour ce qui concerne l'histoire de l'Eglise, mais de toute espece, a été l'objet de l'occupation principale d'un grand nombre de Sçavans des deux derniers siecles, & se continue encore dans le nôtre ; & ques avantages n'en a t'on pas tirez? On a fait des voiages longs, penibles, & souvent dangereux, pour aller dans les païs les plus elóignez chercher des manuscrits, déchiffrer des inscriptions, acheter des medailles, visiter des anciens monumens, lever des plans. On a parcouru toutes les Biblioteques, fouillè dans mille recoins d'un grand nombre de monasteres, qui possedoient la plûpart beaucoup de ces richesses litteraires, &c.

Quum vero alii exstantem, & manifestam, nostri laboris, & operae, utilitatem impudenter inficiari, aut callide dissimulare non valeant, deridiculo plane, & inhonesto, timore correpti,

—veluti pueri trepidant, atque omnia caecis
In tenebris metuunt;

& sic vel familiarum decori, vel civitatis alicuius gloriae, & laudibus, ne nos officiamus incon-

inconsulte formidant, tam multa in tenebris iam, & oblivione, sepulta eruentes, & proferentes in lucem: adeoque ausa nostra vel non omnino probant, vel etiam penitus damnant. His quidem, quacumque censura perstringendi videantur, ridendo tantum respondere contentus fuero, & illa, quae Iuvenalis *vere ac sapienter non uni Quiritium obgerebat, in memoriam opportune revocaverim:*

Et tamen ut longe repetas, longeque revolvas
Nomen, ab infami gentem deducis asylo.
Maiorum primus quisquis fuit ille tuorum,
Aut pastor fuit, aut illud quod dicere nolo.

Non iis iam saeculis vivimus, quibus sibi blandiens unusquisque,

Principiumque sui generis, revolutaque quaerens
Saecula, cognatos venit ad usque Deos.

Quod si cachinnis ulterius indulgere lubet, & mordaci vero aures delicatissimas radere, cur satyricum illud quoque non ingeram:

—— damnatus inani
Iudicio (quid enim salvis infamia nummis?)
Exul ab octava Marius bibit, & fruitur Dîs
Iratis? *Si*

Si vero improbe facta, ac Maiorum nostrorum scelera, & probra, litterarum olim monumentis consignata, in lucem protrahenda non sunt; sed res tantum praeclare gestae, & laude, honestaque commemoratione, dignissimae: iam historiae bona pars desit, fides desideretur, utilitas & emolumentum plane depereat. Ideo enim historiam, *inquiebat* Cornel. Agrippa, tamquam vitae magistram, & ad eius institutionem utilissimam censent ferme omnes; eo quod multarum rerum exemplis cum optimos quosque ob laudis nominisque immortalem gloriam ad praeclara quaeque facinora accendat, tum quod impios quosque ac pravos perpetuae infamiae metu a vitiis deterreat. *Quae quidem divina etiam coelestium litterarum auctoritate mirifice confirmari videantur. In iis enim cum recte facta, ac virtutum clarissimarum exempla, & illustria mortalium facinora, posterorum memoriae transmissa sunt; tum flagitia, & crimina, ausaque detestanda, aperte ac perspicue narrantur: & nescio quid moneant insinuentque illa* Siracidae: Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens, & in prophetis vacabit. Narrationem virorum nominatorum conservabit, & in versutias parabolarum simul introibit, &c. In terram alienigenarum gentium pertransiet: BONA enim, & MALA, in hominibus

nibus tentabit. *Quae igitur vaecors trepidatio, qui Panicus timor, ubi quaedam mortalium hominum aliquando proferuntur in medium, reprehendenda quidem, & propudiosa; sed sine quibus historicus contextus ac fides constare non potest? Quibus numquam vitiosa humani generis imbecillitas caruit? Num ob huiusmodi pauca doctae Scriptorum veterum lucubrationes subprimendae sunt, & perpetuis tenebris cum magno Reip. litterariae detrimento damnandae? An non potius ob innumera prope alia pulcra, utilia, memoranda, in luce splendidissima collocanda sunt? Si qua profecto essent, quae falsa aperte ac calumniosa deprehenderentur: quae patria sacra, ritus, ceremonias, religiones, aut destruerent, aut labefacerent: quae bonos civium mores sui obscenitate corrumperent, honestamque institutionem exitialibus documentis everterent, atque id genus alia: tunc tantum illa cautione utendum esset, quam leges optimae praescribunt, & sapientum hominum placita prudentissime decreverunt.*

Quum autem haec ita se habeant, consectarium quoque est, ut cum Viris eminentissimis L. Holstenio, Io. Mabillonio, Bern. Montefalconio, *de quibusdam aut subspicacibus, aut timidis, aut negligentibus, hominibus, tempestive conquerar,, qui quum egregiam librorum, veterumque monumentorum, supellectilem*

ctilem comparaverint, *vel a Maioribus suis*, *aliisve*, *in laudabilem profecto usum quaesitam*, *hereditariam acceperint*, *proprio decore ac laude postposita*, *Maiorum suorum intentione contemta*, *communi utilitate insuper habita*, *occlusam & inaccessam servant*, *omnibusque aditu interdictis*, *vana thesauri ignoti possessione gloriantur*. *Vtinam* βιβλιοτάφοι *isti*, *ut eos laudatus* Holstenius *vocat*, *AEsopi fabulam LIX legerent*, *& nobile illud* ἐπιμύθιον *perciperent*, *ac memoriter discerent*, ὅτι οὐδὲν ἡ κτῆσις, ἐὰν μὴ ἡ χρῆσις πρόσῃ. Frustra quidquam a nobis possideri, cuius nullus sit usus. *Nisi evolvantur libri*, *nisi lectitentur*, *& adsiduo usu terantur*, *eos quaesivisse*, non fuit, *ut cum* Seneca *loquar*, elegantia, aut cura, sed studiosa luxuria: imo ne studiosa quidem, quoniam non in studium, sed in spectaculum comparaverant: sicut plerisque ignaris etiam servilium litterarum, libri non studiorum instrumenta sed coenationum ornamenta sunt. *Hos equidem Nelei illius posteris dissimiles haud umquam dixerim*, *communi autem bono*, *& egregiarum artium incrementis etiam perniciosiores adfirmaverim*. *Illi enim quum Theophrasti*, *& Aristotelis bibliothecam inter res hereditarias a Neleo Corisci F. Scepsio*, *& memoratorum Philosophorum auditore*, *Scepsin translatam accepissent*, *libros illos omnes*, *utpote rustici &*

ineruditi homines, incuriose positos sub clavibus retinuerunt; quumque Attalicorum regum studium intellexissent, quibus Scepsis parebat, conquirentium libros ad instruendam Pergami Bibliothecam, sub terra suos in fossa quadam occultaverunt, ubi ab humore, & blattis, vitiati sunt; *quae quidem* Strabonis *verba sunt Latine conversa, rem omnem fuse narrantis, & quanto scholae Peripateticae damno id evenerit late referentis: atque haec certe omnia etiam* Plutarchus *in* Vita Sullae *memoriae prodidit, atque* Athenaeus Libro V. *confirmavit. Pernicisiores Nelei posteris, inquam, qui non Aristotelis, aut Theophrasti, libros tantum, ut illi; sed innumerabilium prope Scriptorum praeclara monumenta, & laboriosas doctasque commentationes, publicae hominum utilitati subducunt, & tenebris immeritis illiberaliter damnant. Horum profecto unumquemque, ut indoctum quemdam* Lucianus, *sed alio sensu, lubenter inriderem, atque ita eius verbis adloquerer.* εἰ δὲ πάντως ἐμμένειν τῇ ὁμοίᾳ νόσῳ διέγνωσαι, ἴθι, ὠνοῦ μὲν βιβλία, καὶ οἴκοι κατακλείσας, ἔχε, καὶ καρποῦ τὴν δόξαν τῶν κτημάτων, ἱκανόν σοι καὶ τοῦτο· προσάψῃ δὲ μηδέπω, μηδὲ ἀναγνῷς, μηδὲ ὑπαγάγῃς τῇ γλώττῃ παλαιῶν ἀνδρῶν λόγους, καὶ ποιήματα, μηδὲν δεινόν σε εἰργασμένα. Si omnino decrevisti tuo mor-

morbo blandiri, age abi: mercare libros, domi conclude, fruere partorum bonorum gloria, hac ſcilicet contentus: cave vero tangas, aut lectūrus aliquid aperias, ne fit in ore tibi veterum aliqua oratio, aut poema, nihil male de te meritorum. *Sed incautos hoſce Simiarum, dum arctius prae amore ſtringunt, natos ſuffocantium, imitatores miſſos faciens, Gallicam gentem laudibus ferre non deſinam, in cuius regione florentiſſima quum verſarer, facillimus in quaſcumque Bibliothecas mihi aditus patuit: praecipue autem doctiſſimos Monachos praedicare fert animus, in quorum inſtructiſſima, & ampliſſima, Sangermanenſi Bibliotheca, dum Lutetiae agerem, licuit mihi veluti arbitro quaecumque volumina inſpicere, evolvere, lectitare, & meae in ea Vrbe morae tempus incredibili cum voluptate tranſigere. De Germanis idem adfirmare poſſem, niſi me clariſſima noſtri ſaeculi decora,* Io. Lucas Pallavicinius, *Patricius Genuenſis, qui nunc apud Caeſarem honoribus ampliſſimis fungitur; & Heroes* Riccardii, *ad ſe raperent: quorum ornatiſſimae Bibliothecae, non tam privato Dominorum cultiſſimorum ſtudio, quam publico eruditorum hominum uſui, munificentiſſime deſtinantur. Hos autem potiſſimum commemoravi, quia utrorumque Bibliothecis, vel praefui, vel praeſum, ſingularem, & incre-*

dibilem illorum in hoc humanitatem, liberalitatem, & amplitudinem, demiratus: & ut privatorum etiam hominum exempla quaedam laude immortali dignissima cunctis imitanda proponerem.

At Bibliothecae omnes, quidam inquient, tuae curiositati, & indagini, pateant, quaenam, & qualia, inde eruis ac profers? Ea ne sunt, quae Eruditorum vulgus adliciant, & quae consequi ac comparare quilibet vehementer exoptet? Quidni, ipse respondeo, nisi capite emoto quis sit? Michaelis Glycae *Epistolarum portionem quamdam primo volumine edidi: an non laudandae illae fuerint? Si respicis argumentum; Theologicum est, adeoque praestantissimum: si linguam; Graeca, propptereaque elegans, & maxime nobilis, ne linguarum Helenam, ut inepte quidam a* Dion. Longino *merito ridendus, adpellem: si Auctorem; eruditus est, & disertus, & quem Viri doctissimi commendaverunt: si Epistolas ipsas; eae sunt, quas* Iac. Pontanus, & Bonav. Vulcanius, *Viri eruditissimi, publici iuris facere adgressi fuerant; de quibus* Car. Dufresnius ὁ φιλοπονώτατος *prolixa disquisitione disputare non dubitavit; quas denique* Leo Allatius, *Vir de litteris, & de religione optime meritus, crebro laudat, & advocat: si utilitatem; eam non videat oportet, qui mentem habeat Cimmeriis tenebris atriorem,*

& de

& de ea alibi non pauca tempestive disserui: Sed iure illa Hieronymi *eloquentissimi usurpaverim :* Misi librum benevolis placiturum, tamen invidis displiciturum non ambigo. Optima enim quaeque, ut ait Plinius, malunt contemnere plerique, quam discere. *Numquid litterariam Remp. maiori beneficio obligavissem, si amatoria carmina,*

Si versus inopes rerum, nugasque canoras,

si Milesias obscenas, si ieiunas litterationes, & id genus τερετίσματα, typis describenda curavissem, & iis illustrandis oleum & operam perdidissem? Recte profecto ac sapienter scribebat Eustochio laudatus Hieronymus: Nullus imperitus Scriptor est, qui lectorem non inveniat similem sui. Multoque pars maior est Milesias fabulas revolventium, quam Platonis libros. In altero enim ludus & oblectatio est; in altero difficultas, & sudor mistus labori. Denique Timaeum de mundi harmonia, astrorumque cursu, & numeris disputantem, ipse qui interpretatus est Tullius se non intelligere confitetur. Testamentum Grunnii Corocottae Porcelli decantant in scholis puerorum agmina cachinnantium. *At non erunt solae illae Epistolae nostrorum materia voluminum: erunt opera omnigena, prout alibi dixi, erunt historiae, sanctorum Patrum scripta, Philo-*

ſophorum commentationes , Mathematicorum ſtudia laudatiſſima , aliorum doctorum hominum lucubrationes , quas mihi Bibliothecae alias memoratae ſufficient , & Regia in primis Medicea Laurentiana , inexhauſtus prope rariſſimorum codicum , & ἀνεκδότων commentariorum theſaurus ; quae ut mihi in omnem meum uſum pateat Sereniſſimus Magnus Dux clementer voluit , & iuſſit , litterarum , & egregiarum artium , dum divorum Maiorum veſtigiis inſiſtit , ampliator munificentiſſimus .

Et heic opportuna occaſio ſe praebet , dum in tantae Bibliothecae commemoratione , & laudibus , verſor , eximium eius decus vindicandi, tuendique gloriam noſtrae Civitatis , & veritatem eorum , quae modo , aliaſque , de ineditorum monumentorum , quae in illa exſtant , copia adſeveravi , in propatulo collocandi . Nam Ang. Mar. Riccius , *Graecarum litterarum in Florentina Academia Profeſſor , & Collega meus humaniſſimus , neſcio qua incogitantia , aut credulitate , ductus , atque deceptus , hac ſuper re aliter ſenſit , dumque eam diligentius non explorat , in Praefatione quorumdam Graecorum Opuſculorum a ſe Italice converſorum ita ſcribere non dubitavit :* Io avea in idea eziandio di dar fuora uno Spicilegio ſacro di coſe Greche inedite , eſtratte da queſta celebre Libreria Medicea (perciocchè non è più lecito metter quin-

quindi fuora Capi d'Opere; avendo quel campo, sì fertile e doviziofo, mietutolo tanti e tant'altri, che appena alcuna fpiga, quà, e là, vi è rimafa) e meffa mano all'opera, ec. *Porro, dum haec perlego atque confidero, vereor ne nubecula illa, quam ipfe dicit oculis fuis obverfatam ne Spicilegium abfolveret fibi impedimento fuiffe, denfo adeo vapore conftiterit, ut vifum omnem interciperet: quare non fpicas tantum hac atque illac difperfas, fed ne mergites quidem atque manipulos, ipfofque manipulorum cumulos, viderit. Non enim arbitror eum fpicas adpellaviffe, ingentia illa ac ponderofa volumina, quibus non brevia & exigua opufcula, fed prolixae, & amplae, vaftaeque, commentationes ineditae continentur, quibus quidem Bibliotheca illa locupletiffima abundat, vario linguarum, argumentorum, ftili, & compofitionis, genere diverfiffimis. Sed quoniam facrum tantum Spicilegium fe meditatum fuiffe ille ait, Ecclefiafticorum Scriptorum quaedam praegrandia volumina, & quidem Graeca, in praefens, tamquam fpecimen, obgeremus, ne innumerabilium prope commemoratione, praefcriptos Praefationis fines excedere, illumque incautum, & nil tale expectantem, obruere videamur. Proclivius fuerit atque commodius haec omnia exacte penitufque cognofcere, quum Opus adprime utile a praeftantiffimo* Bern. Monte-

falconio *concinnatum*, *quo MSS celebriorum Bibliothecarum Codices recenset*, *in nostra quoque Italia paruerit; & quum eruditissimus* Ant. Mar. Biscionius *peculiarem & optatissimum, universorum Laurentianae Bibliothecae voluminum catalogum*, *a se accuratissime elaboratum*, *ediderit*. *Nam*, *ut id obiter dicam*, *qui Mediceae Laurentianae Bibliothecae catalogos hactenus ediderunt*, Henr. Ernstius, Guil. Langius, Luc. Holstenius, *aliique*, *mancos admodum atque imperfectos Reip. litterariae exhibuere; quod & eruditissimus* Io. Georg. Schelhornius *Tomo III.* Amoenit. Litter. *animadvertit*, *dum fallitur tamen*, *& Bibliothecam Laurentianam cum Medicea Palatina confundit*, *Librorumque Orientalium*, *qui in Palatina adservantur*, *catalogum* Ant. Magliabechio, *eiusmodi linguarum rudi & imperito*, *deceptus a catalogi titulo*, *vendicat; quum illum non* Magliabechius, *sed* Euseb. Renaudotius, *Vir Orientali eruditione instructissimus*, *contexuerit*, *ut mihi adfirmavit* Bened. Brescianius. *Palatinae Mediceae Bibliothecae Praefectus longe doctissimus*. *Interea igitur haec*, Luca Holstenio, *Viro multis nominibus subspiciendo*, *duce*, *nobis indicanda fuerint*, Scamno *videlicet*, *ut ipse ait*, *seu* Pluteo V. num. VIII.

Nicolai Archiepiscopi Cypri, Catena expositionum in Esaiam. Opus praeclarum

rum, in quo multa extant fragmenta sanctorum Patrum, quorum opera interciderunt. *Non tantum nulla est apud* Caveum, Oudinum, Fabricium, *ut alios omittam, huius operis plane ignoti mentio; sed neque Nicolaus hic Archiepiscopus Cypri, ullibi apud eos memoratur: adeoque non video cur inter Opera ἀνέκδοτα hanc* Nicolai *Catenam non recenseam. Heic insuper animadvertam incautum illum, & oscitantem hominem, qui voluminis tegumento nomen Auctoris inscripsit, pro* Nicolao *posuisse* Cyrillum, *quod interiorem voluminis inscriptionem perperam legerit, ubi habet: τοῦ ἀρχιεπισκόπου κυροῦ Νικολάου, καὶ τλ. Nam κυροῦ honoris titulum pro ipso nomine accepit, & τοῦ Κυρίλλου contractum existimavit. Scriptio autem Saeculi est XII.*

Num. IX. Catena in IV. Prophetas maiores, ex diversis sanctis Patribus. Opus plane admirandum ob antiquitatem, & elegantiam. *Huius quidem Catenae nullam alibi mentionem invenio, ne in* Fabricio *quidem, qui tamen, quae est hominis eruditio & diligentia, omnes Catenarum Scriptores, Catenas omnes editas, & ineditas, quae ad eius notitiam pervenere, percurrit; nisi quod Catenam quamdam in Prophetas maiores, & minores, ex* Montefalconio *commemorat, aitque exstare MS. Parisiis in Codice Regio Bombycino Saeculi XIII.* Chri-

Num. XVI. Chriſtodulus Monachus, ſive Ioannes Cantacuzenus adverſus Palamae errores. *Tractatus iuſtae molis in Codice chartaceo*, *& a nemine*, *quod ſciam*, *memoratus*; *& quem fallitur* Holſtenius *dum cenſet eumdem eſſe cum ingenti volumine*, *quod exſtat* Pluteo VIII. num. VIII. *ipſum quoque ἀνέκδοτον*, *& eiusdem* Chriſtoduli λόγυς ἀντιῤῥητικὺς *adverſus* Palamam, Barlaamum, & Acyndinum, *continens*, *quos* Fabricius, *&* H. Warthonus *quoque*, *ἀνεκδότυς adgnoſcunt*. *Hoc unum volumen*, *ſi Latine convertatur*, *& cum Graeco contextu typis publici iuris fiat*, *vix ei comprehendendo tria forma folii*, *ut vocant*, *volumina magna ſufficiant*. *Eiusdem Auctoris*, *quod obiter dictum ſit*, *Dialogi IX. adverſus Iudaeos in Bibliotheca Riccardiana MSS. adſervantur*, *pariter inediti*; *ut adfirmant laudatus* Fabricius, *&* Rob. Gerius *in* Appendice ad Guil. Caveum.

Pluteo IX. Nicetae Heracleenſis Expoſitio in Epiſtolas Pauli. Praeclarum Opus folio quadrato. *Ipſe addam*, *multis ignotum*, *nec* Caveo, *aut* Fabricio, *memoratum*: *ſed de quo tamen agit* Caſ Oudinus, *qui huius etiam Codicis in Bibliotheca Laurentiana exſtantis mentionem facit*, *& inter ineditos collocat*.

Nicetae Choniatae Collectio diverſarum

opi-

opinionum, & haeresum, cum refutatione e SS. Patribus. Magnum opus in folio in Tomos XXVII. distinctum, *quod apud* Oudinum *&* Fabricium Θησαυρὸς Ὀρθοδοξίας *inscribitur, & cuius quinque tantum libri primores Latine editi sunt* Pet. Morello *interprete Parisiis MDLXI. & fragmentum ex libro XX. de ordine observando ab iis, qui a Saracenica superstitione ad Christianam fidem transeunt, & Graece ac Latine exstat in Auctarii Ducaeani Tomo II.* Totum Opus, *inquit Fabricius*, Graece exstat MS. non uno in loco, & propter molem hactenus lucem, quam meret, haud vidit; quoniam duo volumina in folio facile compleret. *Fallitur tamen* Cas. Oudinus, *dum hunc Codicem Laurentianum memorat, & Nicetae esse Heracleensis adfirmat. Error vero inde natus videtur, quod* συλλογὴν τῶν ὅλων σχεδὸν δόξων καὶ αἱρέσεων Collectionem omnium fere opinionum & haeresum, &c. *uti in Codice Laurentiano inscribitur, non eamdem esse cum* Thesauro Orthodoxae Fidei *arbitratus sit: nam hunc Nicetae Choniatae tribuit, quemadmodum* Caveus *etiam facit.*

Nicolai Methonensis Explicatio, vel potius Eversio elementorum Theologicorum Procli Philosophi, ne quis incaute in haeresim adducatur. Hoc opere examinantur dogmata Platonica ad amussim Theologiae Chri-

Christianae, *additque* Holstenius *se Latinam eius interpretationem in Bibliotheca Batava Lugdunensi vidisse*, *a* Bon. Vulcanio *scilicet elaboratam*, *ut* Fabricius, *&* Oudinus *memoriae prodiderunt*, *qui pariter hoc Opus* ἀνέκδοτον *latere adhuc adgnoscunt*.

Sed longius ista percurrendo spatiari non lubet, & vel hoc specimine Regiae Laurentianae Bibliothecae, & nostrae Civitatis splendorem ac decus satis superque vindicatum existimo: satius fuerit in praesens meam, & mei primi Deliciarum Eruditorum *voluminis*, *famam ab eiusdem Graecarum litterarum Professoris censura oppugnationibusque defendere; quando ille se a me eo volumine asperius habitum conquestus, nec congrua, quam sponte, ac aequo animo, & Christiana* ταπεινοφροσύνῃ, *obtuleram, damni cuiusque reparatione contentus, indulgere ulciscendi libidini maluit, quam vereri, ne in exsequutione mandati illius Evangelici:* Discite a me quia mitis sum, & humilis corde, *homo initiatus, & Deo sacer, a profano homine vinceretur. Nam, nec reverentiae, quae erga Dominos Patronosque meos adhibenda fuisset; nec aliqualis, quae inter nos iamdudum intercesserat, amicitiae; nec meae ad omne obsequium facilitatis, & liberalitatis, ratione habita; quum imaginarios quosdam errores, mendasque nonnullas typographicas, quos sibi in memorato volumi-*

ne

ne deprehendisse videbatur, in charta digestos adnotavisset; & benevoli amicique monitoris personam indutus, eos mihi, ad quorumdam tamen, quae obieceram, normam prius reformatos, tradidisset, me ingenuum hominem, & nil tale merentem, apud quosdam minus idoneos intimae quaestionum Grammaticarum subtilitatis indices ea de causa traducere non est veritus. Proh! quam egregie ac sapienter Caecilius *olim admonuit:*

— Ii sunt inimici pessumi, fronte hilaro,
Corde tristi, quos neque ut adprehendas, neque ut mittas scias.

Atque id experientia ipsa edoctus sum, dum nihil huiusmodi subspicatus, sinistrum extemplo de me rumorem increbrescentem accipio, & per trivia & compita, iustam in me censuram actam, manifestae oscitantiae in multis, turpis ignorantiae in aliis, me revictum iactitari, & gloriabundum Grammatistam de me quodammodo triumphare. At ipse tunc Terentiani illius effati memor:

An quisquam iudex est, qui possit noscere
Tua iusta, ubi tute verbum non respondeas?

Et qui eo ingenio, *ut cum* Ennio *loquar*, natus sum, ut amicitiam atque inimicitiam in fronte promtam geram, *famae inbone-*

stae

ſtae aperte & palam occurrere, atque omnimodis obſtare animum induxi meum: dolens interea, quod infamiae huiuſmodi ſemina clanculum fere, & in privatis quibusdam coetibus & colloquiis iacta fuiſſent, ut me reum actum omnes deinde reſcirent; calumnias autem apertiſſimas, ſuppreſſo accuſationis libello, nec cuiusvis examini permiſſo, non intelligerent. Heinc illa Hieronymi *Rufinum exagitantis iure & opportune uſurpabam*: Scribuntur contra me libri, ingeruntur omnibus audiendi, & tamen non eduntur, ut ſimplicium corda percutiant, & mihi facultatem pro me auferant reſpondendi. Novum malitiae genus, accuſare quod prodi timeas, ſcribere quod occultes. Si ſunt vera, quae ſcripſit, cur publicum timuit? Si falſa, cur ſcripſit? Olim pueri legimus, Intemperantis eſſe arbitror, ſcribere quidquam, quod occultari velis. Rogo quis iſte dolor? Quid aeſtuant? Quid inſaniunt? Quod praeconem repuli figuratum? Quod nolim me ſubdolo ore laudari? Quod ſub amici nomine, inimici inſidias deprehendi? *Illa quoque eiusdem Scriptoris eloquentiſſimi ſuccurrebant:* Non eſt grande, mi Domnion, garrire per angulos, & medicorum tabernas, & de mundo ferre ſententiam: hic bene dixit, ille male; iſte Scripturas novit; ille delirat; iſte loquax, ille infantiſſimus eſt.

eſt. Vt de omnibus iudicet, cuius hoc iudicio meruit? Contra quemlibet paſſim in triviis ſtrepere, & congerere maledicta, non crimina, ſcurrarum eſt, & paraſitorum. Moveat manum, figat ſtilum, commoveat ſe, & quidquid poteſt ſcriptis oſtendat: det nobis occaſionem reſpondendi diſertitudini ſuae. Poſſum remordere, ſi velim: poſſum genuinum dentem laeſus infigere. Et nos didicimus litteras. Et nos ſaepe manum ferulae ſubduximus, &c. *Cuius quidem Viri ſanctiſſimi diſertiſſimis verbis, & auctoritate graviſſima, etiam illis tempeſtive occurri exiſtimabam, qui meam hanc ἀπολογίαν publici iuris fieri, atque in propatulo collocari, non omnino probare viderentur; quum praecipue mihi per otium non liceat ad civium potentiorum limina accedere, & in feſtivis congreſſibus adverſus obtrectatores meos inſurgere, & vociferari; & malo iam publico, ex quacumque id cauſa profluxerit, publico quoque remedio obſtandum ſit: quod quidem leniter, & pacate, & verecunde, exſequar. Indignor ſiquidem illis, qui, ut* Ennius *ait*,

Non doctis dictis certantes, ſed maledictis,
Miſcent inter ſeſe inimicitias agitantes.

Quamquam probe novi pleroſque omnes aliter ſe habere, aliamque viam ineundam arbitrari, nimium

mium Lucianei illius praecepti exſecrabilis tenaces ac memores, τὰ δὲ ἄλλα χρὴ θαῤῥεῖν. ἡ τόλμα γὰρ, καὶ ἡ ἀναισχυντία, καὶ τὸ ψεῦσμα πρόχειρον, καὶ ὅρκος ἐπ' ἄκροις ἀεὶ τοῖς χείλεσι, καὶ φθόνος πρὸς ἅπαντας καὶ μῖσος, καὶ βλασφημία, καὶ διαβολαὶ πιθαναί· ταῦτά σε ἀοίδιμον ἐν βραχεῖ, καὶ περίβλεπτον ἀποφανεῖ. At in reliquis confidere oportet. Etenim audacia, & impudentia, mendacium quoque promtum, ac ſemper in labiis ſummis deiurium, & invidia erga cunctos, odium quoque, & blaſphemia, necnon calumniae probabiles; haec te in brevi celebrem & conſpicuum reddent (Rhetorem *ſcilicet*, *&* hominem litteratum.) *Heic igitur, quaecumque meus* ἀντίπαλος *in meo volumine reprehendit, & virgula cenſoria notat, ad trutinam revocabuntur; & ubi eius criminationes aut falſas, aut futiles, aut iniuſtas, fuiſſe revicerimus, liberum aliis relinquemus arbitrium iudicandi, an nodum in ſcirpo quaerens, minus eas animo mihi detrahendi, quam amore veritatis, extuderit; & an huiuſmodi Cenſori elogium conveniat, nec ne, quo Antonium Iulianum praedicat* Gellius, *& quod doctis veriſque Criticis univerſis aptari debere inficiabitur nemo.* Antonius Iulianus rhetor perquam fuit honeſti, atque amoeni, ingenii, doctrina quoque iſta utiliore, ac delectabili, veterumque elegantiarum

cura

cura, & memoria multa fuit. Ad haec scripta omnia antiqua tam curiose spectabat, aut virtutes pensibat, aut vitia rimabatur, ut iudicium factum esse ad amussim diceres.

Itaque virgulam primum censoriam in Michaelem Glycam *adducto supercilio Grammatista memoratus adsumit, pertenditque in eius Epistola I. Non* νοητὸν ὄφιν, Serpentem, quem mente percipimus, *ut* Glycas *habet, sed* νοητικὸν ὄφιν *dicendum esse, hoc est*, Rationalem serpentem; *eodemque tempore* Iac. Pontanum, *Virum doctissimum, ut eius praeclara opera ostendunt, immerito exagitat quod* νοητὸν *legerit, & Latine verterit*, Serpentem, quem mente percipimus; *aitque:* E' un sentimento freddo, e inetto, e contrario a quel, che Glica insegna nell' Epistola IV, dove sostiene che vero fosse quel serpente, e non allegorico. *Quamquam censura haec me non vexat, tamen ut* Glycam, Pontanumque *defendam, animadvertere est, serpentem, qui Evam decepit, verum fuisse serpentem, non autem allegoricum, communem Patrum fere omnium esse sententiam, ut* pag. 216. *ad eam Epistolam observavi: itaque Epistola IV. nihil novi, aut insolentis*, Glycas *invexit. Sed hunc serpentem rationalem fuisse, non tam hebes & ineptus est* Glycas, *ut ridicule adfirmet: & si eo, instrumento, Diabolus ad deceptionem Evae usus est, non*

tamen ideo rationalem illam effecit. Secus enim Circulatores etiam sigillaria rationalia redderent, dum ea movent, & per ea clamdestini loquuntur. Adeo verum igitur est nihil in Glyca *heic, nihil in* Pontano *esse reprehendendum, ut Censor noster, quo vellicandum aliquid inveniat, Circen perverse imitatus, brutas & irrationales animantes, in rationales prodigiose convertat. Ergo iuxta huius egregiam & admirabilem doctrinam, verus anguis, rationalis dici poterit, & ita a* Glyca *dictum fuisse credemus, eo quod verus, & non ἀλληγορικὸς sit.*

——Credat Iudaeus Apella

Non ego ——

Certe si ita ex irrationalium censu serpentes expungit, iam amplius mirari subit, quod alibi hic idem Grammatista vel adpetitum quemdam innatum, & natura insitum, Deum conditorem suum glorificandi, cunctis animalibus ratione carentibus contra Basilii Magni *sententiam denegaverit, quod inferius* pag. 178. *mature castigavimus. Sed quomodo edisserendus est* Glycas*? Et quomodo, quum ille serpens Evae deceptor, verus & non allegoricus fuerit, serpens heic quidam intelligibilis memoratur? Ecce iam.* Glycas *laudata Epistola I. quum* serpentem intelligibilem *nominat, non de serpente agit, qui Evam tamquam instrumentum seduxit; sed Diabolum primarium deceptionis auctorem denotat, eum-*

que

que ἀλληγορικῶς serpentem, *sacrarum litterarum ritu, Patresque imitatus, adpellat, super quo consulantur adnotata ad laudatam Epistolam* pag. 213. *Iam quum Daemones incorporeos idem* Glycas *existimet, ut ex Epistola II. luculenter constat, ideo allegoriam suam declaraturus, νοητὸν* intelligibilem *addidit, quod quidem, vere, adposite, & eleganter, dictum est. Nonne iam liquido patet,* Iac. Pontanum *recte νοητὸν in Glyca legisse? Recte* Serpentem quem mente percipimus *Latine vertisse? Recte MSS. codicum fidem esse sequutum νοητὸν constanter habentium? Temere, & inconsulte, Criticum nostrum codices Graecos corrumpere ausum; inepte vero & inscite ridiculum* Serpentis rationalis *commentum Glycae eruditissimo adfingere? Quis modo* Io. Clerici, *Viri doctissimi, & acutissimi Critici, verba ex* Tom. XXII. Biblioth. selectae *non usurpet?* On voit par-là le peu de jugement de ce grand Critique, son mauvais goût, & sa hardiesse ridicule a changer ce qu' il n' entend pas, quoique tout le Monde l' entende. *Sed de his quaedam etiam inferius* pag. 94. *praelibavimus.*

Ad alia deinde Criticus transit, & ad ea, quae Epistola II. pag. 90. *in hunc modum habentur:* ταῦτα γὰρ σύμφωνά εἰσι, καὶ πάνυ προσάλληλα, *ita a* Pontano *conversa:* Ista enim non cohaerent, & parum inter

 se

ſe congruunt, *haec adnotat*: La traduzione è contraria al teſto. *At ſi* Pontanus *ita ea ad aures Latinas tranſtulit, quid ad me? Ipſe Graecum tantum textum adpoſui, & codex Riccardianus MS. quo uſus ſum, ita habet. Sed nonne aliter potuit habere codex MS. ex quo ſua tranſtulit* Pontanus, *quum ſententiae id nihil obſiciat? Quid ſi* Pontano *paullo liberius vertere adriſit, quum nullum inde ſententiae detrimentum adferri intelligeret? Nam Graecus contextus recte ſe habet, ſi ad unam partem praecedentis orationis referatur;* Pontani *autem interpretatio pariter irreprehenſibilis eſt, ſi referatur ad aliam. Oratio praecedens haec eſt:* Si a principio ita conditus eſſet Adamus, ut morti deberetur, non diceret Salomon, Deus mortem non fecit. *Iuxta Graecum contextum ſequeretur:* Iſta enim cohaerent, & omnino inter ſe congruunt; *hoc eſt, conſectarium exſiſtit Salomonem eo modo loquuturum non fuiſſe. Iuxta* Pontani *vero interpretationem ſequitur:* Iſta enim non cohaerent, & parum inter ſe congruunt; *hoc eſt, non cohaeret neque congruit, Adamum conditum eſſe mortalem, & Deum mortem non feciſſe, ut Salomon ait: quod profecto idem eſt, neve ſententia immutatur. Quanti nunc faciendum eſt illud:* La traduzione è contraria al teſto. *Non igitur hac de cauſa* Pontanus *exagitandus fuit,*
quum

quum interpretis munus sit, non verbis semper religiose haerere atque inservire, sed eamdem semper exprimere & servare sententiam, ut Grammaticus eximius Agellius Lib. IX. Noct. Attic. cap. IX. *&* ὁ πάνυ Hieronymus *inferius laudandus, luculentissime docent. Vtinam Criticus hic non adeo suo otio in Viris magni nominis facile criminandis abuteretur, & gravissimo prudentique Scriptori* Sept. Tertulliano *ita Praxean monenti auscultaret:* Malo te ad sensum rei, quam ad sonum vocabuli, exerceas.

Mox alium eiusdem Epistolae locum, qui pag. 97. *habetur, calumniatur Grammatista, atque ita scribit:* Può essere che τόγε νῦν ἔχον voglia dire *in praesens*, ma a me giunge nuovo: non dubito che quello ἔχον sia di più. *Mihi vero novum omnino, & insuetum, inauditumque est, publicum Graecarum litterarum Professorem, talem aut negligentiam, aut oblivionem, aut ignorantiam, prae se ferre potuisse, ut quod ipse, quum discipulorum subsellia adhuc tererem, probe noveram, illum tamquam novum & inauditum admiratione & stupore percellat. At dic, sodes, nonne participium* ἔχων *amat, ut ita dicam, abundare in oratione Graeca, & superfluere, elegantiae cuiusdam gratia, ex notissima eiusdem linguae proprietate? Id quidem frequentia classicorum Scriptorum exempla*

manifeste probant : id Grammaticorum clarissimi docent Guill. Budaeus *in* Linguae Graecae Commentariis, H. Stephanus *in eiusdem linguae* Thesauro,*ut* Ia. Gretserum *cunctorum manibus tritum & ludimagistris omnibus familiarem*, *omittam*, Lib. II. Grammat. Graec. Cap. II. & XVI. *Quid igitur mirum si etiam disertus* Glycas *eodem participio ad redundantem quemdam orationis ornatum*, *optimos imitatus auctores* , *usus est ? At ipsissima* Henr. Stephani *verba describamus*, *quae decretoria sunt* , *quum quaestionem nostram attingant atque definiant* . *Scribit igitur* Tomo I. Thesaur. col. 1318. Interdum vero abundat participium , ut ληρεῖς ἔχων , & παίζεις ἔχων , quae cum aliis vide ibidem . Item ἔχον neutro genere similiter vacans , quum dicitur ΤΟ ΝΥΝ ΕΧΟΝ pro NVNC , ibidem invenies .

Vlterius tamen ille Criticus in secundam Epistolam calumniaturus inquirit , *& ubi illa* , μὴ τὸ τῆς ἐκκλησίας δόγμα ὀρθοδόξῳ στοιχοῦντες φρονήματι , *ad Latinas aures transtuli* , Neque Ecclesiae dogma orthodoxa cogitatione coniiciunt , *ipse haec adnotat :* A me pare che tornasse molto meglio, *neque secundum Ecclesiae dogma orthodoxa cogitatione ambulant* . In questo senso è adoperato il verbo στοιχέω negli Atti Apostolici XXI. 24. e altrove nel nuovo Testamento , a'quali

ſi luoghi per avventura alluſe Glica. Forſe egli ſcriſſe κατὰ δόγμα. *Vt quanti haec caſtigatio facienda ſit probe intelligatur, per ſingulas partes penſiculate examinanda eſt. Et ab extrema quidem initium ſumere adridet, quae ita habet*: Forſe egli ſcriſſe κατὰ δόγμα. *Reſpondeo igitur exploratae fidei eſſe, Codicem Epiſtolarum* Glycae *MS. quo uſus ſum, illud* κατὰ *non habere, adeoque audaces manus ei inferendas non eſſe, ne non tam corrigi quam corrumpi videatur*. Ie croi que peu de gens, *inquit* Io. Clericus ὁ κριτικώτατος, Tomo. XXII. Biblioth. Selectae, ont oui parler des ſemblables hardieſſes a changer les paroles des anciens Auteurs. *Et praecipue quum nulla heic neceſſitas adſit. Nam etſi* στοιχοῦντες ambulantes, *vertendum eſſet, Analogia ſatis oſtendit accuſativum caſum, ſine ulla praepoſitione, huic verbo tribui poſſe, ut habent alia eundi & ambulandi verba: nam apud clariſſimos Scriptores, ut* Demoſthenem, ὁδὸν βαδίζειν *inveneris: apud* Iſocratem μακρὰν ὁδὸν πορεύεσθαι: *apud* Xenopontem δύσβατα πορεύεσθαι: *apud Auctorem Libelli* De Mundo πορεύεται διττὰς πορείας. *Sic Latini* viam ingredi *dicunt, &* Propertius *iam dixit* iter proficiſci.

Magnum iter ad magnas proficiſci cogor Athenas.

Quod ſi noſter Criminator pertenderet, heic

non de via aut itinere agi , sed de dogmate ; adeoque στοιχοῦντες *metaphorice usurpari ; ipse quidem lubenter adsenserim , & tunc* Philostratum *advocaverim , apud quem figurate pariter occurrit, non multo aliter atque apud* Glycam, σοφίαν ταύτην βαδίζειν ; *quamquam* Plutarchus *adversus Stoicos scribens allegoriam variavit , & dixit :* τὴν τῶν δογμάτων ὁδὸν βαδίζειν. *Quorsum nunc illud* κατὰ *nullo modo necessarium ? Hactenus igitur noster Antagonistes parum prospere egit Grammaticum : videamus iam an melius illi succedat , dum Interpretem agit . Vertit igitur ille :* Neque secundum Ecclesiae dogma orthodoxa cogitatione ambulant. *Iam quum illud* κατὰ *iure exculcaverimus , interpretandum fideliter esset :* Neque Ecclesiae dogma orthodoxa cogitatione ambulant . *Sed quis non videat , quam Latinis auribus ingrata sit , & quam insolens , haec loquutio ? Et quis ignoret boni Interpretis munus esse , orationem , quam vertit , linguae , in quam vertit , genio adcommodare , nec quidquam violentius transferre ? Id eleganter ac praeclariter docet Grammaticus & Criticus eminentissimus* Gellius Lib. IX. Noct. Attic. Cap. IX. Quando ex poematis Graecis , *inquit* , vertendae mutandaeque sunt insignes sententiae , non semper aiunt enitendum , ut omnia omnino verba in eum , in quem dicta sunt , modum ver-

ta-

tamus. Perdunt enim gratiam pleraque, si quasi invita & recusantia violentius transferantur. *Sed nequis hanc* Agellii *regulam, & auctoritatem eludat, alia auctoritate confirmanda ac roboranda est, eaque est doctissimi Interpretis, & Patris gravissimi*, Eusebii Hieronymi, *ita ad Suniam, & Fretellam, prudentissime scribentis:* Dum interpretationis κακοζηλίαν sequimur, omnem decorem translationis amittimus: & haec est regula boni interpretis, ut idioma alterius linguae suae linguae exprimat proprietate, quod quidem & Tullium in Protagora Platonis, & in Oeconomico Xenophontis, & in Demosthenis contra Aeschinem oratione fecisse convincimus, & Plautum, Terentium, Caeciliumque, eruditissimos viros, in Graecis comoediis transferendis, &c. *Nam, ut ipse ex intervallo ait*, non debemus sic verbum de verbo exprimere, ut dum syllabas sequimur, perdamus intelligentiam. *Vt igitur obscuram & insuetam apud Latinos phrasin, & metaphoram, evitarem, qualis esset*, dogma *vel* decretum ambulantes, *ad alind verbum confugi, quod certe rem signat, & sententiam sartam & tectam inviolatamque conservat; loquutionemque neglexi, quam certe apud Latinos Auctores numquam offendisse me memini, & ne in novi quidem Testamenti tabulis Vulgatae editionis, nisi semel, sed*

alio

alio sensu, aliique verbo Graeco aptatam in Epistola ad Colossenses, Cap. II. vers. 18. *ubi Vulgata habet :* Quae non vidit ambulans. *Sed verbum* ἐμβατεύων, *quo* D. Paulus *utitur, nil aliud significat hic, quam* inquirere, scrutari, penetrare : ἐμβατεῦσαι *enim explicatur* ἐπιβῆναι, τὰ ἔνδον ἐξερευνῆσαι ἢ σκοπῆσαι. Ingredi, quae intus fiunt scrutari, & speculari. Phavorinus *praeterea interpretatur* ἐξετάζειν inquirere; Hesychius ζητῆσαι, ἐπιβαθμῶσαι, quaerere, penetrare quoad licet. *Itaque significat inquirere, introspicere in id quod arcanum est ; & ideo Vulgatus Interpres non satis commode, & significanter*, ambulans *reddidit. Et quidem reliqui Interpretes adeo ab huiusmodi verbo, & phrasi, abstinendum esse censuerunt, ut* Augustinus *Epist. LIX. legerit*, quae non vidit inculcans, *quasi Graece legisset* ἐμβαθεύων ; Ambrosius *legerit*, ea quae non vidit extollens. *Et, ut ad recentiorum quosdam descendam;* Erasmus *vertit :* Ingrediens ea, quae non novit. *Et, si haereticorum auctoritate abuti fas est, Iac. Capellus :* Ingerens sese in ea, quae non vidit. *H. Grotius :* penetrans in ea quae non vidit, *idest* non novit. Hammondus *autem* παραφράζει : Adgressus ea docere quae nullo modo novit. *Quid quod* Budaeus στοιχεῖν *exponit & interpretatur* συμφωνεῖν, consentaneum esse, & consequutione quadam

co-

coniunctum? *Adeo verum est licentia quadam in hoc verbo interpretando uti fas esse, ut expositio molliter & congruenter Latinis auribus adcommodetur. Quare illa* Basilii εἴ τινας εὕρομεν τῷ παραδοθέντι κανόνι τῆς εὐσεβείας ϛοιχοῦντας, *vertere ille amavisset*: Si quos invenimus traditae pietatis regulae consentientes; *quod quidem sensit etiam Vulgatus Interpres, ubi* Ad Galatas Cap. VI. *illud*, Καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ ϛοιχήσουσιν, *quod* Basilius *respexit, ita vertit*: Et quicumque hanc regulam sequuti fuerint. *Apertiusque Interpres Arabs:* Omnes qui canonem, & ordinem hunc adprobant. *Aethiops vero habet:* Omnes facientes secundum hanc regulam. *Idem Vulgatus Interpres* Ad Philip. Cap. III. vers. 16. *similem phrasin* τῷ αὐτῷ ϛοιχεῖν κανόνι, *non aliter Latine transfert, quam*, In eadem permaneamus regula. *Syriaca interpretatio exprimit*, Eadem perficiamus regula. *Arabica:* Contenti simus eadem illa in mensura. *Aethiopica*. Confirmemur. *Et* Ad Romanos Cap. IV. vers. 12. τοῖς ϛοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι, qui sectantur vestigia, *est in Vulgata. Versio autem Syriaca sonat:* Qui se conformant ad vestigia. Io. Hammondus παραφράζει: Imitantur. *Quid quod Vulgatus Interpres* Epist. ad Galat. Cap. VI. 25. συϛοιχεῖ *vertit*, qui coniunctus est ei, *quum de monte Sina agatur, qui certe ambulare*

non

non potest. Theophylactus *vero interpretatur*: γειτνιάζει, ἅπτεται, vicinus est, attingit? *Quamquam non diffitetur significare quoque hoc verbum*, comitari, una incedere. *Cur igitur, ubi hi Viri summi tam varie ac diverse pro subiecta materia, & ubique recte ac sapienter*, τὸ στοιχεῖν *exposuerunt, a me per summam iniuriam exigitur*, *ut insolenter*, *& inficete*, *& ridicule propemodum*, ambulare *transferatur? Quare, & si* Glycas *ad haec arcanarum Scripturarum loca adludere voluisset*, *ut Criticus minus vere ait*, *tamen non video cur potius* ambulare *convertere debuissem*, *quam alio prorsus modo*, *illorum Interpretum maximorum vestigiis insistens*. *Sed ad illa loca non adlusit* Glycas, *quum nulla similis syntaxis aut phrasis id suadeat*, *ut perspicuum est*: *secus enim universa vocabula*, *quibus* Glycas *utitur*, *aliquem scripturae locum respicere vere dicerentur*, *quum illa omnia sparsim in caelestibus litteris offendere sit*. *Minus autem ad alia duo Bibliorum loca respicere potuit*, *ubi pariter verbum* στοιχεῖν *usurpatur*: *absolute enim ponitur*, *& alio prorsus intellectu*, *eoque sensu*, *quo vitae institutionem significet*. *Primus locus est* Cap. XXI. Actor. *ubi*: ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων: Sed ambulas & ipse custodiens legem. *Alter est in* Epistola ad Galatas Cap. V. *atque ita habet*: εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν.

Si

Si ſpiritu vivimus, ſpiritu & ambulemus. *Obſervante enim doctiſſimo* H. Grotio, *in huiuſmodi Scripturarum locis, verba* στοιχεῖν, περιπατεῖν, *& id genus alia, Ebraeo* הלך *reſpondent*, & vitae inſtitutum aliquod perſequi *Ebraico loquendi genere ſignificant*, *ut ex* Proverbiorum Cap. VIII. verſ. 20. *elucet atque eminet, & infinita prope exempla, ex arcanis litteris petita adcumulare poſſem, niſi brevitati conſulerem. Atque haec metaphora non valde ab uſu Graecae, & Latinae, linguae abhorret, quum illa* βίου ὁδὸν *&* τρίβον *apud probatos Auctores, ut* Poſidippum *in* Anthologia, *reperiamus; &* ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τρέπεσθαι *apud* Xenophontem Lib. II. Ἀπομνημ. *Quae* Cicero *interpretatur*, vivendi viam ingredi. Vitae viam *autem dixerunt cum alii, tum* Horatius Epiſt. XVII. Lib. I.

Vtinam Cenſor hic in ſuis potius caſtigandis, & corrigendis, quam in alienis carpendis, calumniandiſque, occupatus tempus inſumeret; quando tam multis illa erroribus ſcatent, ut campi ſentibus, & ſilicibus, obſiti videantur. Quis enim neſciat, dum ad Graeca quaedam in noſtram, ſeu Latinam, linguam transferenda animum adiecit, non ea tam vertiſſe, quam evertiſſe? Cuius quidem rei ſpecimen aliquod heic praebere fert animus, nam haud inconſulte doctiſſimus Io. Clericus *monuit*: Cet-

te

te eſpece de gens meritent d'etre un peu etrillez, a fin qu'ils apprennent a en uſer autrement; en ſentant, par leur propre experience, ce qu'ils font aux autres. *Itaque ab Aeſopi Fabulis, quas rudibus illepidiſque verſiculis in Tuſcum ſermonem tranſtulit, exordium ſumamus, & Fabula IX. quid* γυμνασιαρχεῖν *ſignificet, ab eo non animadverſum reperiemus. Verba Fabulatoris ſunt:* πολλὰ δὲ τȣ̃ Κροκοδείλου ὑπερήφανα περὶ τῆς προγόνων διεξιόντος λαμπρότητος, ὡς γεγυμνασιαρχηκότων. *Ille igitur ita vertit:*

Il Cocodril vantava
Lo ſplendor de' Maggiori,
E il valore eſaltava,
Che ſempre vincitori
Nelle lotte gli fe,
E chiari li rendè.

Quum enim γυμνασιαρχὴς ludorum praeſes *ſit, &* γυμνασιαρχία ludorum praefectura, *ut Lexica, & Calepinus, docent, ne laudem* Cuiacium ad Tit. Digeſt. De Excuſ. Tutor. & Petr. Fabrum Agoniſt. Lib. I. Cap. XXII. & Io. Potterum Lib. I. Archaeolog. Graecae Cap. XV. *& antiqua Monumenta apud* Reineſium, *&* Iac. Sponium Itinerar. *& illud praecipue, in quo cuiuslibet menſis* γυμνασιαρχαὶ *recenſentur, & incipit:*

ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΑΙ ΚΑΘΩΣ ΕΓΥΜΝΑΣΙ
ΑΡΧΗΣΑΝ.
ΒΟΕΔΡΟΜΙΩΝΑ κτλ.'

quis

quis non videat γεγυμνασιαρχηκότων, Eorum qui palaestrae praefectura functi essent, *vertendum fuisse, quod maxime ad gloriam, & nobilitatem facit? Quare Latini horum Apologorum interpretes* Exercitiorum principes, *& quidem recte, transtulerunt. Fabula vero* XIII σαγήνη *Italice* Giacchio *convertitur, quum heic aliud omnino retis genus sit. Et quamquam Poetae multa permittuntur, tamen nulla licentia admittitur, ubi absurdum consequitur, ut in hac Fabula; habetur enim deinde* οἱ δ' ἐπὶ τῆς ἠιόνος ταύτην ἑλκύσαντες, Quum autem illud ad littus traxissent: *quod de retis genere, quod* Giacchio, Rete iaculum, *a iaciendo vocatur, Graecis* ἀμφίβληστρον, *dici non potest; ad littus enim ripamve non trahitur; sed de* verriculo *intelligendum est, quod* σαγήνη *significat, & quod Piscatorum nostratium quidam* Tramaglio *aut* Buleſtriche *adpellant; a* Petri *autem* Crescentii *Interprete* Scorticaria, *&* Traversaria *nuncupatur. Id confirmatur etiam* Matthaei Cap. XIII. *ubi*: Simile est regnum coelorum sagenae missae in mare, & ex omni genere piscium congreganti; quam quum impleta esset educentes, & secus littus sedentes, &c. *Et adeo verum est*, sagenam *esse* verriculum, *& rete, quod nos* Tramaglio *vocitamus, vel huius generis aliud, ut* Oppianus Lib.I. Κυνηγετ. *casses etiã, & plagas, quibus quadrupedes ferae capiuntur, sagenam*

nam adpellaverit: nam sagenae, seu del Tramaglio, *ritu indagines illae contextae sunt, ac tenduntur*. Oppiani *verba sunt quae sequuntur:*

Σπαρτόδετον μήρινθον, εὐπλεκτόντε ποδάγρην,
Ἄμματάτε, σάλικάστε, πολύγληνόντε σαγήνην.

quae Rittershusius *vertit:*

E sparto tortam formidinem, & beneplexam pedicam,
Et ligamenta, vallosque, multiforamque sagenam.

Ant. Mar. Salvinius *autem, vir in Graecis proprie vertendis, ut in ceteris, incomparabilis, ita egregie interpretatur:*

E di canapa fune, e bene attorta
Pastoia, e nodi, e pali, ampia sagena.

Ἀμφίβληστρον *autem esse proprie* rete iaculum, *& non* verriculum, *uti* Valla *vertit, ipsa indicat nominis etymologia; &* Calepinus, *quem* Facciolatius *edidit, docet in* Funda; *&* Rittershusius Lib. III. Ἁλιευτικ. Oppiani *recte interpretatur; &, quod multo pluris facio, ille idem* Salvinius, *qui veram Graecorum vocabulorum significationem tam exacte ac subtiliter exsculpere solet, & suis dictionibus Etruscis exprimere. Ecce* Oppiani *versus:*

Δίκτυα δ' αὖτ' ἄλλοισι μέλει πλέον ἐντύνασθαι,
Τῶν τὰ μὲν ἀμφίβληστρα, τὰ δὲ γρῖφοι καλέονται,

Γαγ-

Γάγγαμάτε, ἠδ' ὑποχαὶ περιηγέες, ἠδὲ σαγῆναι.

Ecce pariter Rittershusii *interpretationem.*

Retia rursus aliis curae magis est adparare ;
Quorum alia quidem retia iacula, alia vero griphi vocantur,
Gangamaque, atque hypochae rotundae, atque sagenae.

Ecce denique translationem Salvinii.

Parte aman più d' apparecchiarsi reti:
Delle quai parte s'addimandan GIACCHI,
E parte Grifi, Gangame, ed Ipoche
Fonde, e Sagene.

Vbi per occasionem corrigendum typographicum illud erratum Fonde, *legendumque* Tonde. *Quod si* Salvinius *in Scholiis* γάγγαμον *exponit* verriculum; *id non prohibet quominus* & sagena *verriculum sit: nam verriculorum non unum esse genus in piscatione notavi, varieque verricula, etiam a nostratibus adpellari. Quod si Academici doctissimi in suo Vocabulario Italico* Giacchio *Graece* σαγήνη *efferunt; animadvertendum est ab eis etiam* δίκτυον *explicari, hoc est* rete *tantum, nomen generale: quo quidem aperte insinuatur non multum eos ex Graecarum dictionum proprietate solicitos esse, ut in Etruscis vocibus certe sunt. Nec obiiciatur propterea* Giacchio *generale nomen*

 esse

esse pariter posse ; quum eius descriptio , quam Academici diligentissimi adferunt , & adposita quoque Latina vocabula , Funda , Rete iaculum, *id minime patiantur . Et si* σαγήνη *apud Laconas , nassam , vel nassae genus ex calamis contextum , ut* Hesychius *auctor est , significabat ; id forte eorum peculiare fuit ; nove huic Aesopi Fabulae ullo modo aptari potest. Nam trabi, dici proprie de uerriculo* , Valerius Maximus , *&* Servius Honoratus *satis ostendunt . Ille* Lib. IV. Memorab. Cap. I. *ubi ait :* A Piscatoribus in Milesia regione verriculum trahentibus , &c. *Hic in* I. Aeneid. *inquiens :* Verrere est trahere , a rete , quod verriculum dicitur . *Nihil dicam de Epimythii Fabulae XV. interpretatione , quae veram sententiam multum pervertit . Sed quis risum teneat , quum Fabula XXIX vaegrandem Simiam eo retis genere , quod a textorum Aranearum tenuissimorum similitudine* Ragna *nuncupamus , & perticis longis adpensam in aere ad aviculas capiendas extendimus , illaqueari , & capi facit ? Num Simia alata erat , ut Pegasus , & Hippogryphus , & Scrofa illa , quam gemma IX exhibet in* Tabul. LXXXXIV. Tom. II. Musei Florentini ? *Sed & si volucris fuisset , filis tam tenuibus retineri non potuisset , quae saepe vel turdus ficedulaque perrumpit . Adeatur* Petrus Crescentius

tius Lib. X. cap. XIX. *& id totum, etiam qui auceps non est, facile intelliget. Neve heic interpres figurate loqui dici potest, quum id fabulae contextus minime patiatur. Quid quod ipse Apologus ait, carnem ἐν παγίδι positam fuisse, ad feras adliciendas, quod de illo retis genere pronunciari non potest?* Παγὶς *igitur, non rete huiusmodi, sed laqueus est, & ita potius vertendum fuerat. Non me latet tamen a Latinis* Casses, *& pro* Ragna, *& pro plagis, quibus quadrupedes ferae capiuntur, indiscrete usurpari: at id non est apud Etruscos usitatum. Nec minus ridendum videatur ad Fabulam XXXV. ubi illa* εὗρεν ἄνω ἐπὶ τοῦ δώματος τὸν κύνα καθεύδοντα, *convertuntur:*

Trovò il Cane sdraiato,
Poichè della magione
Era suso montato
Lo scaltrito al balcone.

Quamquam enim Balcone, *a* Balco *deducitur, ut Academici eruditissimi in illo suo docto & laborioso Vocabulario, & eximio Italicae linguae Thesauro, sapienter docent; tamen nil aliud, iisdem pariter auctoribus, quam* Fenestram *significat; & si aliud quidquam designaret, certe id non satis probari, quod in eo Dictionario non exstet, elucet atque eminet. Quare res profecto miranda est, Canis in fenestra iacens, & dormiens, ac de ea*

 prospe-

prospectans ac loquens. Sed Graeca ita vertenda sunt: Invenit superius in solario, seu tecto, canem dormientem. *Nam aedium tecta, qualia antiquitus in usu erant, δώματα adpellabantur, quod praeclariter confirmat locus* Lucae Cap. V. 19. *ubi*: καὶ μὴ εὑρόντες διὰ ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτὸν, διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτόν. Et non invenientes qua parte illum inferrent prae turba, adscenderunt supra tectum, & per tegulas submiserunt eum. *Et ea erant solaria, ut Latini vocitassent, in quibus veteres inambulare solebant, ut* H. Grotius *etiam animadvertit, & in quae alia quam per domum adscendi, aut descendi, poterat, per scalas nimirum in publicum proiectas, quales describit in Phoenissis* Euripides. Aristoteles *quoque* Oeconom. II. *ait fuisse, ut* ὑπερῷα, *ita &* ἀναβάθμους ὑπερέχοντας εἰς τὰς δημοσίους ὁδοὺς, Scalas, quae in publicum prominerent. *Et apud* Plautum *In* Milite Glorioso *servuus quum dixisset nullum esse ex aedibus, quas habitabat, in vicinas commeatum, causam reddit quod nec* solarium esset, nec hortus. *Et heinc intelligitur quod* Matthaeus XXIV. 17. *ait*: ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβαινέτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. Et qui super tectum, ne descendat in domum, nec introeat ut tollat quid de domo sua. *Item illustratur locus* Lucae *landatus*

tus; nam apud Iudaeos etiam scalae hae extrinsecus aedibus adpositae in usu erant, ut ad citata loca doctissimus Bern. Lamius *in* Harmonia Evangelica *observat. Melius igitur illud* δῶμα Terrazzo *verti potuisset, quod quidem Fabula CXXXIX fecit interpres, quamquam & ibi* Balcone *perperam, ut videtur, admiscuit. Quam lepidum autem est quod Fabula XLI de Columba, & Formica, ait,*

Troncò un ramo d' arboscello,
E a lei porselo bel bello,

contra omnem quidem verisimilitudinem? Eam tamen servat Graecus contextus, qui habet: χλῶνα δένδρου περιελῶσα εἰς τὴν πηγὴν ἔρριψεν. Quum arboris ramum decerpsisset, in fontem illum proiecit. *Quamquam enim in Apologis multa brutis animalibus adfinguntur, verisimilitudo tamen in plerisque, quoad fieri potest, servanda est. In Fabula XLIV. illud* ἐπιφανεὶς *tantae eruditionis verbum, quantae* Ph. Bonarotius *Vir longe eruditissimus ostendit, neve adumbravit quidem saltem, sed* ἐπιφανεὶς ἦν ὁ Ἑρμῆς κἀκείνῳ, *ieiune & languide vertit:*

Di lui Mercurio udì
I lamenti altresì,
E nel fiume gettossi, ec.

Vbi nec τὸ πρέπον *servat Numinis maiestati conveniens,* gettossi *interpretatus verbum* καταβὰς, *quod* quum descendisset, *vel similli*

mili modo fuerat transferendum. In Fabula vero LXXVI. ἀλλὰ τὸ μὲν σὸν κάλλος τὴν ἐαρινὴν ὥραν ἀνθεῖ, *quum eleganter significet:* Sed tua pulcritudo verno tempore floret; *syntaxim totam Interpres pervertens, & nihil de pulcritudine loquutus, contra nativam elegantiam interpretatur:*

— Ma solo
Tu per l'aer dispieghi il volo
Nell' età, che l' anno infiora.

Quid autem de Apologo LXXXVIII. *dixerim, ubi Sunium, ex Oppido Atticae, & Promontorio, ut* Strabo, Stephanus, Hesychius, Meursius, *&* Sponius, *docent, in simplicem montem transformat; quum tamen vox* ἀκρωτήριον, *qua* AEsopus *adposite usus est, Promontorium esse satis indicet, quod nunc* Capo Colonna *adpellatur? Piraeeum vero* Arsenale *tantum esse dicit, quum Portus, & Pagus, & Emporium Athenarum fuerit, ut apud* Meursium *videre est:* ἐπίνειον enim dicitur πόλισμα παραθαλάσσιον ἔνθα τὰ νεώρια τῆς πόλεως ἦν, ut Piraeeus Atheniensium, Nisea Megarensium, Cyllene Eleorum. Sic apud Thucydidem Libro I. Καὶ Κυλλήνην τὸ Ἠλείων ἐπίνειον ἐνέπρησαν. Necausim adfirmare id Latinum nomen habere. Navalia enim sunt ea, quae Graecis νεώρια dicuntur. Cicero Lib. I. Offic. Muri, navalia, portus, aquarum ductus. Haec *Baysius* ex Thucydidis Scholiaste, qui adnotat etiam ἐπίνειον usurpari posse ἐπὶ παντὸς ἐμπορίου καὶ πα-

ρα-

ῥαθαλαστίου, & suo tempore a vulgo *κατάβολον* id adpellatum fuisse, &c. *Quae sunt verba* H. Stephani, *qui multa deinde exempla optimorum auctorum aggerat, quo id demonstret*. Arsenale *autem proprie est locus fabricandis navibus, earumque instrumentis, destinatus, ut satis constat ex usu quotidiano loquendi, & ex ipso Vocabulario Italico ab Academicis egregie, & utiliter concinnato, ubi Latine redditur* Navale, *& quidem recte. Quod si Graece ναυςαθμὸς exponunt, quod proprie* Navium stationem *significat, & de illa Portus parte intelligi potest, quam nos* Molo, *seu* Darsena *nuncupamus; iam tempestive monuimus eruditissimos Academicos non videri nimium de rigida vocum Graecarum proprietate solicitos*. Arsenale *enim proprie Graece νεώριον est, aut νεώσοικος, & νεώλκιον, & νεὼν, ut Grammaticus summus* H. Stephanus *docet. Quare iam elucet, τὸ ἐπίνειον heic significare aliud, quam* Arsenale. *Iam totam Fabulam CIII. duplici vocis φάρμακον potestate non animadversa ita deformavit, ut nec sensus communis eiusmodi interpretationem ferat, quum nulla in ea sit praecedentium & consequentium apta connexio: quod & ipse Interpres, olim a me monitus, publica dissertatione fassus est: & consuli possunt ad veram huius fabulae intelligentiam, quae de veneni, & pharmaci significatione adnotat* Fr. Redius *ad suum elegantissimum* Dithyrambum. *Fabula*

CV narrationis verisimilitudinem destruit, & *ea dicit, quae prudens Aesopus neque per somnium cogitavit. Sed si Aesopi Fabellas relinquere adrideat, & ad* Andreae *Cretensis Homiliam a Critico nostro editam, & Latine conversam, transire, quam multa in medium adferre possum, digna meritaque censura castiganda! Verum istorum quaedam mature iam ad trutinam revocavi, ut inferius* pag. 77. & 84. *videre est. Nonnulla igitur tantum in praesentiarum attingam, & illud in primis quod* θεοπάτωρ Dei atavus *verterit, quum* Dei pater *debuisset. Quum enim ibi de Davide agatur, nonnisi Christi, & Dei, pater iuxta Scripturarum phrasin dici potest; nam Christus Davidis filius in iis passim occurrit, atnepos numquam. Vtinam dicti illius Evangelici* Lucae Cap. I. *meminisset.* καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ: Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris eius. *Quod si non Theologum, ut constat ex iis, quae inferius* pag. 42. 77. 84. 94. & 178. *animadverti, sed Grammaticum agit, quis adeo in Grammaticis caecutiat, ut* θεοπάτωρ Dei pater *transferendum esse non videat? Mirum profecto, quod quum* Andreas *statim, matrem cum patre collaturus,* Μαρίαν θεομήτορα *vocet, & subdat;* Mariam Dei matrem, *& non* Mariam Dei ataviam *interpretetur: quod quidem eius interpretandi ratio requi-*

quirere videbatur. Sed taedet iam ulterius prosequi, & huiusmodi alia ex tam copiosa ac luxuriosa messe seligere, quum specimen tantum heic praebere ἀκριβείας, & eruditionis, & mirabilium interpretamentorum Grammatistae, mihi proposuerim, ut ille tandem intelligat & a me Virgilianum illud usurpari posse,

> Et nos tela, Pater, ferrumque haud debile dextra
> Spargimus, & nostro sequitur de vulnere sanguis.

Quis enim modo illa Persii *congruenter non exclamet?*

> Dixeris haec inter varicosos Centuriones,
> Continuo crassum ridet Vulpenius ingens,
> Et centum Graecos curto centusse licetur.

At videamus iam quid aliud in nobis Criminator noster castigandum offenderit. Ad paginam 181. *ea observat, quae nescio an risum magis, vel stomachum, moveant. Contendit Latinae interpretationis interpunctionem, Graeci textus interpunctioni quodam loco non respondere. Ipse quidem herbam porrigo: Quid inde? Sententia ne invertitur, & corrumpitur? Haudquaquam. Eadem est. Quorsum igitur haec censura? Numquid Censor hic adeo perspicax, & τετρόφθαλμος, qui puncta, &* com-

commata speculatur, numquam Latinam Gregorii Nazianzeni Operum interpretationem a doctissimo Iac. Billio *tam exacte, tam eleganter, elaboratam legit, aut saltem inspexit? Certe de ea* Io. Clericus *ὁ κριτικώτατος illud iudicium protulit, quo adfirmare non dubitavit nullam aliam SS. Patrum Graecorum Latinam interpretationem adeo venustam, politam, absolutamque, hactenus paruisse. At in tota hac tam longa tam ampla interpretatione, fere numquam Latinae versionis interpunctio Graeci contextus interpunctioni respondet, quod quidem lippis & tonsoribus notum est, & a laudato quoque* Clerico *animadversum. Contemnenda igitur ista sunt ab hominibus doctis, qui de sententia in primis debent esse soliciti.*

Minus autem calumniandum fuerat Typothetarum mendum ἔλεγε τὸ, pro ἐλέγετο, quum ex interpretatione evidenter constet Auctorem recte legisse, & convertisse, Dictum est; *quod hic Censor haudquaquam reticere debuerat. Qui insuper locum alium* pag. 186. *in quo duo typographica menda irrepserant, ἐντεῦθα pro ἐνταῦθα, &* heinc *pro* heic, *iniuste calumniatur. Esse enim illa pura puta menda typographica manifeste elucet ex eo, quod alibi recte scriptum sit ἐνταῦθα; &* heic, *vel* hoc loco, *Latine conversum, ut exempli gratia* pag. 115. 183. 270. *Idem dicendum esset de πολλάχις, nam* pag. 63. *πολλάκις habetur, nisi Lexicon a Frellonio*

Basi-

Basileae editum πολλάχις *etiam recte scribi admoneret , ut in hac voce videre est . Idem quoque statuendum de aliis omnibus typographicis mendis , si qua a nostro Censore sparsim deprehensa sunt ; nam eadem vocabula recte scripta alibi occurrunt . Vere quidem scribit , & prudenter observat , doctissimus* Clericus Tom. XXVII. Biblioth. Selectae Quand il les ecrit seulement une fois bien, il est a presumer, que c' est par la faute des Imprimeurs qui il se trouvent mal ecrits en d'autres endroits. *Non tamen adeo leniter iudicandum est de nostro Critico , qui Fabula Aesopi III. ter constanter* Ι'έραξ , *& Fabulis XIII. XVII. CXXIV.* ἀλιεὺς *prima vocali non adspirata scripsisse deprehenditur. Et quidem* Flaccus *ait:*

> Vt scriptor si peccat idem librarius usque
> Quamvis est monitus venia caret , & Citharoedus
> Ridetur , chorda qui semper oberrat eadem .

Ad Epistolam deinde III. gradum facit , & pag. 206. *phrasin illam criminatur ,* Gloria , quam vultu suo Dei contemplator Moses coruscabat , *& quasi quomodo* corusco *construatur ignoret , audaciorem atque poeticam adpellat . At unde nam coniectat esse eam audaciorem ? Si* corusco Virgilio , *Poetarum Lati-*

Latinorum principe, *auctore* vibro, iaculorque, *significat*, & *tam saepe hoc intellectu ab eo usurpatur*, *oportet profecto* Virgilium *quoque audaciorem fuisse*. *Ecce Aeneidos VIII.*

—— duo quisque Alpina coruscant
Gaesa manu.

Eiusdem autem operis Lib. X.

—— strictumque coruscat
Mucronem.

Et,

—— telumque coruscat
Ingens arboreum.

Et,

Cunctanti telum Aeneas fatale coruscat.

Et Lib. XII.

—— Oditque moras, hastamque coruscat.

Eodem modo ac sensu hoc verbo utitur Silius Italicus; *utitur inter recentiores* & Hieronym. Vida *Poeta elegantissimus*. *Sed audacius hoc verbum in pedestri oratione usurpatum numquam dixisset*, *si quam apte*, & *proprie*, & *significanter*, *quum de fulgore radiisque agitur*, *hoc verbum adhibeatur*, *considerasset*. *Si quid gloria vultus Mosis fuerit*, & *quo pacto interpretanda veniat apud* Glycam, *qui verbum phrasinque a* LXX. *Interpretibus* Exod. Cap. XXXIV. 29. 30. 35.

& *a*

& *a* B. Paulo II. ad Corinth. Cap. III. verf. 7. *mutuatus eft, intellexiffet. Habent enim illi.* Δεδόξαθαι ἡ ὄψις τοῦ χρώματος τοῦ προσώπου αὐτοῦ, *quod Chaldaeus Paraphraftes explicat* כאפיתו ארי פני ויו יקרא quod multiplicatus effet fplendor gloriae vultus fui. *Et id omne confirmant Interpretes, Samaritanus, Syrus, & Arabs. Verba autem* Beati Pauli *funt quae fequuntur :* εἰ δὲ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν, ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις, ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον Μώσεως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Quod fi miniftratio mortis, litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria; ita ut non poffent intendere filii Ifrael in faciem Moyfi propter gloriam vultus eius. *Sed etsi* corufco *cum quarto cafu poeticum verbum effet, illud Oratorem non dedecere, imo maxime convenire deprehenditur. Nam fummus Praeceptor* Quinctilianus Lib. X. Inftit. Oratoriarum, *ita fcriptum reliquit :* Omnibus enim fere verbis, praeter pauca quae funt parum verecunda, in oratione locus eft. *Et mox :* Omnia verba (exceptis de quibus dixi) funt alicubi optima. *Quod fi non ita eft, cur* M. Tullius Lib. III. De Oratore, *cur idem eodem loco* Quinctilianus, *adeo Poetarum lectionem Oratori formando commendant? Cur ifthuc ipfum* Lucianus *differ-*

tissimus in Lexiphane *inculcat? Cur Oratorum, atque eloquentissimorum hominum, praecipui, non tam orationes, quam poemata, scripsisse, ut Plato & Democritus*, Ciceroni *visi sunt? De quorum primo idem quoque summus Criticus* Dionysius *Halicarnasseus* Epistola ad Cn. Pompeium *luculenter testatur. Cur Gorgias, cur Lycimnus, cur Polus, cur Thucydides ipse, & plerique alii Attici Rhetores facundissimi, phrases formasque poeticas usurpaverunt, & clarissimis verborum luminibus, eodem* Dionysio περὶ ὀνομάτων συνθέσεως *auctore, orationes suas illustraverunt? Cur de suavissimo Isocrate idem ille Criticus Halicarnasseus in* Isaeo *scriptum reliquit*: τὴν μὲν ποιητικὴν κατασκευὴν, καὶ τὸ μετέωρον δὲ τοῦτο καὶ πομπικὸν εἰρημένον, οὐδεὶς Ἰσοκράτους ἀμείνων ἐγένετο? *Cur Cicero ipse, Latinorum Oratorum facile princeps, tam multa poetica & nomina & loquutiones in libros, orationesque suas, transtulit, ut ob id ipsum a* Seneca, *sed temere & inepte, reprehenderetur? Audiamus de hoc loquentem & iudicantem* Agellium Lib. XII. Noct. Attic. Cap. II. Postea hoc etiam addidit insulsissime (*scilicet* Seneca). Apud ipsum quoque, inquit, Ciceronem invenies etiam in prosa oratione quaedam, ex quibus intelligas, illum non perdidisse operam, quod Ennium legit. Ponit deinde quae apud Ciceronem reprehendit quasi Ennia-

nia-

niana, quod ita scripserit in libris de Republica, quod Menelao Laconi quaedam fuit suavissima iucunditas: & quod alio in loco dixerit, Breviloquentiam in dicendo colat. Atque ibi nugator homo Ciceronis errores deprecatur, &c. *At mea caussa illa Ciceronis potior forte videatur, quod non ex Ennio, sed ex Virgilio, poeta nobilissimo, phrasin & vocabulum sumserim: si ita tamen, ubi de M. Tullio agitur, loqui fas est. Addere possem exempla quaedam etiam ex* Philostrato, *qui suos Rhethoras passim commendat, quod orationem poetico adparatu, vocabulisque florentem, & exsultantem, habuerint: sed tempus est ut bonam Censoris mei fidem desiderem, quando ipse hanc eamdem phrasin, quam insulse modo criminatur, alias in hac eadem Glycae Epistola, quum primam editionem meam recenseret, bene sapienterque probaverat. Quanto melius, si otio suo abuti volebat, pedestria quaedam, incondita, & claudicantia carmina, quae dudum circumferuntur,*

Hercules hac venit; confecto itinere, magna
Iamque siti exarsit, praecepsque per arva ruebat
Dulcem aquam quaerens, licuit quam cernere nusquam, &c.

quam poeticas in prosa oratione phrases, & voces adposite & eleganter adhibitas, sua censura

sura vexavisset! At licet cum Flacco *in* Arte Poetica *exclamare.*

Non quivis videt immodulata poemata iudex,
Et data Romanis venia est indigna Poetis.

At non heic vestigia premit Censor; maius opus movet, & quasi de Trophonii specu recens exierit, divinare Tiresias alter audet, sed solito huiusmodi oraculorum exitu, fallaci videlicet. Nam ad Epistolam *IV*. pag. 214., *quum Typothetarum incuria* φευκτέατο, *transposita virgula, pro* φευκτέα, τὸ, *exciderit, statim a me pro imperfecto passivo acceptum esse nugatorie clamat, quasi & syllabicum incrementum adfuerit; aut aliquod imperfectum passivum in* εατο *desinere soleat, quibus in errorem facile inducerer. Ad rem quidem* M. Tullius De Oratore *scriptum reliquit:* Plura multo homines iudicant odio, aut amore, aut cupiditate, aut iracundia, aut dolore, aut laetitia, aut spe, aut timore, aut errore, aut aliqua permotione mentis, quam veritate, &c. *Idem respondendum ubi* παράγειτο *criminatur, non animadvertens, virgulae postpositione id pariter factum, quum* παράγει, τὸ, *Typographi exscribere debuissent, quod ipse Censorem hunc morosissimum tempestive monueram, quum ille rem manifestam non deprehenderet: & tamen deinde hoc*

idem

idem in suis in me animadversionibus posuit. Legendum est enim pag. 27 . τὸ σχῆμα τȣ̃ κόσμȣ τȣ́τȣ παράγει, τὸ διὰ τὴν ταράβασιν , κτλ.

Deinde pag. 237. τὸ ἐνδέον *carpit , ac calumniatur, in* Glyca, *quasi usitatum non sit ; haudquaquam considerans* Glycam *esse sequioris aevi Scriptorem , & quum* τὸ δέον *simplex apud probatissimos Auctores freqaentissimum sit , licitum* Glycae *videri potuisse etiam* τὸ ἐνδέον *compositum usurpare. Frustra igitur contendit Censor audax, & praeceps, contra Codicis MS. fidem,* τὸ ἐνδεὲς *substituere: quod quidem nulla ratione permittendum, nisi magnis de caussis, superius tempestive monuimus. Et merito quidem; nam ab omnibus viris doctis huiusmodi audacia semper improbata est, ut ab* H. Boeclero , Ios. Scaligero , And. Schotto , Christ. Ad. Ruperto , *quemadmodum apud* Crenium *videre est* Animadvers. Philolog. part. III. *qui Scaligeri de H. Stephano & Dalechampio, hominibus in hoc audacissimis , agentis , & temeritatem tantam in eis uti litterariae Reip. exitialem damnantis , verba refert ; quod quidem facit etiam* Io. Conrad. Zeltnerus Theatro Virorum Eruditorum, qui Typographiis laudabilem operam praestiterunt, *in* H. Stephano.

Miserationem autem excitat illa censura, qua ad pag. 269. *interpretationem meam optimam*

mam deformat atque corrumpit ; & praefracto vult , ut πρὸς τὰ παιδία inter puerulos agens *vertatur , profecto ridicule : quamquam ipse praecedenter monui , mendum typographicum inrepsisse , &* τὰ πεδία *legendum , ut habet Codex MS. & Latina interpretatio luculenter indicat , & ipsa orationis sententia exigit ; ne Glycae textus indigne habeatur , & risus lectoribus inextinguibilis excitetur. Et quidem in legendo* , Participavit enim vere *inter puerulos agens* carnem & sanguinem , quum vere homo effectus esset , *risum teneatis amici ? Nam praeter loquendi modum humilem & ineptum , stulta etiam & superflua esset eiusdem rei repetitio , quum sit idem* inter puerulos agere , *atque hominem esse . Sed haec numquam effutivit* Glycas , *& prudenter & castigate , ut ipse interpretatus sum , dixit* : Participavit enim vere ad terrestre solum (πρὸς τὰ πεδία) delapsus carnem , & sanguinem , quum vere homo effectus esset .

At postremum post tot tantasque hallucinationes , postquam tam saepe in meridie tamquam in tenebris offendit , aliquid , Deo nescio quo auspice & duce , deprehendit , quod vere sciteque , sed in quo nullo iudicio , & doctrina opus erat , supplendum observavit . Invenit enim pag. 270. *verba quaedam in Graeco contextu deesse , quae tamen in Latina interpretatione leguntur ; & ad* pag. 58. *iam in*

in antecessum animadverterat, *Graeca quidem verba alicubi exstare*, *Latinam autem interpretationem desiderari*. *Illa sunt*: ἄλλος τρόπος τότε ζωῆς ἀῤῥητόςτε καὶ ἐπινόητος. *Haec vero*: Etenim tamquam Ethnici reputati sunt. Nisi vero conversi fuerint, & ipsis vae; & iis, qui illos participes faciunt. *Haec quidem ipse non inficior*, *&* *memini interdum* τὸν πάνυ Ant. Mar. Salvinium, *ipso mihi id fatente*, *in similibus quoque peccasse*, *quum animi intentionem aliquando*, *&* *humanam curam*, *fugiat in exscribendis*, *vertendisque Scriptoribus*, *continua verborum series*, *&* *mediis omissis ad distantia quaedam oculorum celeritate transiliatur*; *quae quidem semper cavere prope est impossibile*. *Nam*

—quandoque bonus dormitat
Homerus,
Verum opere in longo fas est obrepere
somnum.

Sed quid de Censore nostro dicemus; *qui non opere in longo*, *nec in iustae molis volumine*, *sed in brevi admodum Andreae Cretensis Homilia*, *simile peccatum peccavit*, *&* pag. XLIII. *illorum verborum*, τί ὡραιώθησαν σιαγόνες σου, *interpretationem omisit*? *Dicemus quod vere* Menander *dixit*.

Ἅπαντες ἐσμὲν εἰς τὸ νουθετεῖν σοφοί,
Αὐτοὶ δὲ ἁμαρτάνοντες οὐ γιγνώσκομεν,

Omnes sumus in admonendo sapientes,
Nos vero ipsi aberrantes non cognoscimus.

In qua quidem exigua, & coacta, Homilia, centum & decem menda, & amplius, quibus textus Graecus foedatur, deprehendi, & adnotavi; & commissa quidem ab illo vitilitigatore, qui in primo Deliciarum Eruditorum *volumine, errata quaedam typographica, non adeo multa, illiberali sedulitate venari potuit, & perquirere, & adnotare, & describere, ut de me triumphum sibi agere videatur. In Fabularum autem Aesopicarum editione ad ducenta, & quod excurrit, σφάλματα observavi; ut haud iniuria iam Evangelicum illud effatum apte in huiusmodi Criticum usurpari possit:* Quid autem vides festucam in oculo fratris tui; trabem autem, quae in oculo tuo est, non consideras? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater sine eiiciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non videns? . . . . eiice primum trabem de oculo tuo, & tunc prospicies ut educas festucam de oculo fratris tui. *Quod si ridere malimus, cur lepidissimum* Epigramma Abbiano *tributum ex* Lib. II. Anthologiae *in eum non intorqueam?*

Ἑπτὰ σολοικισμοὺς Φλάκκῳ τῷ ῥήτορι δῶρον
Πέμ-

Πέμψας, ἀντέλαβον πέντε διακοσίους.
Καὶ νῦν μέν φησιν τούτους ἀριθμῷ σοι ἔπεμψα
Τοῦ λοιποῦ δὲ μέτρῳ, πρὸς Κύπρον ἐρχόμενος.

Ipſe ſoloeciſmis donavi Rhetora septem
Flaccum, ſed retulit mihi prodigus ille ducentos
Quinque: ſoletque idem, numero nunc, dicere, miſi;
Menſura poſthac, quum primum advenero Cyprum.

Cur Horatianum illud non ingeram?

Quum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quantum Aquila, aut Serpens Epidaurius?

Quid autem de huiuſmodi ſtulto ineptiarum labore, nugiſque difficilibus dicam, quales fuere, Paedagogorum ritu, indaganter inveſtigare ac ſcrutari, an apex ullus, an accentus, an ſpiritus, an litterula, an punctum, a Typographo omiſſa fuerint, ut deinde Auctori vitio id per ſummam iniuriam verteretur? Certe ſi diſertiſſimus, & graviſſimus auctor, M. Tullius *Hieronymo Peripatetico indignatus eſt, quod verſus quoſdam ex iucundiſſimo*

Oratore Isocrate excerpsisset, *& propterea illum criminaretur ; quid nam de calumniosa*, *& ignobili*, *Censoris mei πολυπραγμοσύνη iudicavisset? Verba* M. Tullii *in* Oratore *sunt quae sequuntur* : Elegit ex multis Isocratis libris triginta fortasse versus Hieronymus, Peripateticus in primis nobilis, plerosque senarios, sed etiam anapaesticos; quo quid potest esse turpius? *Et profecto turpissimae sunt*, *viroque gravi indignae*, *huiusmodi typographicorum mendorum criminationes*, *quod quidem varie demonstratur. Primo quia celebriores etiam editiones*, *& quae maxime commendantur*, *ut* Manutiorum, Stephanorum, Frobeniorum, Plantinorum, Elzeviriorum, *aliorumque illustrium Chalcographorum*, *mendis huiusmodi foedari interdum deprehenduntur ; frustraque ab iis cura illa ac diligentia exigitur*, *qua antiquos quosdam Librarios praestitisse indicat* Gellius Lib. I. Cap. VII. Lib. II. Cap. III. & Lib. V. Cap. IV. *itaut nulla errata in eorum scriptione deprehenderentur. Secundo quia ex re non omnino necessaria soliciti sumus*, *quum spiritus & accentus*, *& puncta*, *& virgulae*, *apud antiquissimos Graecos in communi usu non fuerint*, *ut marmora antiqua*, *& pervetusti codices*, *fidem faciunt. Quamquam enim* Aristophanes *Byzantius Grammaticus*, *qui Olympiade CXLV. sub Ptolemaeo Epi-*

phane floruit , signa quaedam distinctionis , & *προσῳδίαν , commentus est ; tamen haec omnia ante septimum saeculum a Librariis neglecta fuisse videntur , & in solis Grammaticorum libris observata , ut scribit Graecae palaeographiae consultissimus auctor* Bern. Monsfalconius Lib I. Cap. IV. *quem quum Censor noster in Appendice Fabularum Aesopicarum* pag. 332. *citare non dubitet , tamen contraria prorsus iis , quae ipse dixit , ab eo memoriae tradita comminiscitur , & iniuste illi errorem adfingit . Ecce* Riccii *verba :* Crede il Montfaucon , che cominciassero a scrivergli i Grammatici circa al settimo secolo , ec. *Ipsissima autem* Montisfalconii *verba , quum ab Aristophane Byzantio id coepisse dixisset , sunt quae sequuntur :* Verum haec omnia ante VII. saeculum a Librariis neglecta prorsus videntur: nam Codices vetustissimi quinti sextive saeculi iis prorsus carent : quare ante septimum saeculum IN SOLIS GRAMMATICORVM LIBRIS observata fuisse videntur . *Sed mirari non subit , si homo minime malus Librarios a Grammaticis non distinguit , quum in sua* Calligraphia *inter amatorem , & cinaedum nullum discrimen faciat . Immo quum accentuum utilitas , vera iam pronunciandi ratione deperdita , apud nos iam nulla sit , quod forte* H. Stephanum *induxit ad certis signis in Homero a se magni-*

*ficis typis descripto breves & longas syllabas indicandas ; iam quidam eos adhibere haud temere desierunt, & specimen aliquod in*Litterariis *eruditi* Schelhornii Amoenitatibus *alicubi occurrit. Quin popularis noster* Bened. Averanius, *quem Graece peritum, & disertum doctumque hominem, eius opera luculenter ostendunt, nullis accentibus, spiritibus nullis, in Graeca scriptione usus est, ut* Ant. Maria Salvinius, *qui illius fuit auditor, & maximum decus, mihi saepe adseveravit : cuius rei specimen do distichon, quod* αὐτοσχεδιάζων *in Platonis operum fronte ille scripsit, ludens in eo quod volumen illud plurium dominorum fuisset, ut* Cyriaci Strozzae, Valerii Chimentellii, &c. *tandemque in* Salvinii *manus pervenisset.*

Η γεγονεν πολλων, νυ κτημα σφον ευχεται ειναι

Ουτος ανηρ, οντως ουδενος εςι βιβλος.

Tertio, quia si alicubi a Typographis peccatum est, tamen haec menda constantia non sunt, adeoque minime calumnianda, ut iam superius scite animadvertimus ; & huc faciunt illa Horatii.

Sunt delicta tamen, quibus ignovisse velimus.

Nam neque chorda sonum reddit, quem vult manus & mens;

Po-

Poscentique gravem persaepe remittit acutum :
Nec semper feriet, quodcumque minabitur arcus.
Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis : quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura.

Quod si nulla vindictae libidine actus infelici hac typographicos errores indagandi occupatione detineri noster Criticus voluit ; cur me potius impetiit, meumque volumen insectatus est, quam aliorum multorum, qui sua alienaque commentaria typis Florentiae vulgavere, & mendas huiusmodi innumeras lectoribus propinaverunt? Cur potius Ben. Averanii *Dissertationes, scriptaque alia, laboriosa sua & inani curiositate non castigavit, in cuius Dissertatione II. primique Anthologiae Epigrammatis vel primo versiculo, quinque exstantia errata, etiam sine specularibus vitris, primore adspectu deprehendisset?*

Audiamus tandem Censorem nostrum suis, si Deo placet, castigationibus coronidem hisce verbis imponentem. Ho tralasciato di notare altre piccole minuzie, come sarebbe l'accento, e lo spirito, posto molte volte sulla seconda lettera del dittongo, e non sulla prima; molti punti o tralasciati, o

messi

messi dove non vanno, e simili erroruzzi. *Sed statim Criticum manifestae oscitantiae reum teneo, quum spiritus & accentus a me in secunda diphthorghi littera non saepe, sed perpetuo & constanter, collocati fuerint; nam vera atque optima orthographiae ratio ea est. Quod ut pateat, prius de accentibus verba faciamus. Itaque accentum super secunda diphthongi littera scribendum esse, & ratio evincit, & auctoritas exemplaque confirmant. Ratio est, quam mihi vir in omnibus, sed in his praecipue rebus, summus,* Ant. Mar. Salvinius, *Praeceptor meus, saepe attulit, demonstrans accentum signandum esse in littera iam perfecta, & absoluta: diphthongus autem, quum ex duabus vocalibus coalescat, nonnisi secunda vocali absolvitur atque perficitur. Auctoritas vero est Codicum MSS. celebriorumque Editionum. Et quod Codices MSS. attinet.*

I. Codex Homiliarum in Evangelium Neapolitanus, septimi, ut putatur, saeculi, apud Montemfalconium Lib. III. Palaeograph. Graec. Cap. V. *accentus habet in secunda diphtongi littera collocatos.*

II. Codex quatuor Evangeliorum Colbertinus octavi saeculi, apud eumdem Auctorem Cap. VI. *accentus eodem pariter modo positos habet.*

III. Codex Colbertinus Operum Sancti Dionysii Areopagitae, VIII. aut IX. saeculi, *accen-*

accentus eodem loco ſcriptos pariter exhibet, *ut ibidem videre eſt*.

IV. *Codex Evangeliſtarii Graeci Baſilianus Romae*, *VIII aut IX. pariter ſaeculi* , *ſimiliter ſe habet quoad accentus* . *Ibidem*.

V. *Codex Operum Gregorii Nazianzeni ſub Baſilio Macedone exaratus* , *IX*. *videlicet ſaeculo* , *eadem orthographia ſcriptus eſt*. *Ibidem* Cap. VIII.

VI. *Codex Plutarchi Sanctae Mariae Benedictinorum Florentiae*, *IX*. *ſaeculo ſcriptus*, *& a me quoque conſultus* , *accentus eodem loco notatos habet* , *ſicuti alia Codicum MSS*. *ſpecimina* , *quae* Lib. IV. Cap. I. *proferuntur*. *Specimina vero XII*. *Saeculi* , *quae praebet* Cap. VI. *eodem pariter modo ſe habent*. *Nunc* Montisfalconii *veſtigiis relictis ad proprias meas obſervationes progrediar*.

VII. *Codex Laurentianus Catenae Nicolai Cyprii in Eſaiam* , *a me ſuperius* pag. XXIV. *memoratus* , *accentus in ſecunda conſtanter habet*.

VIII. *Codex Laurentianus Operum Dionyſii Areopagitae* Pluteo V. num. XIII. *X* , *ut videtur* , *ſaeculo ſcriptus*, *accentus conſtanter exhibet in ſecunda*. *Codex Florentinus Bibliothecae D*. *Marci continens Orationes Gregorii Nazianzeni*, *ſaeculo X*. *ut videtur*, *pereleganter exaratus* , *accentus habet*

in

in ſecunda, ſpiritus vero aut in ſecunda, aut in utraque.

IX. Sexaginta circiter Codices Graeci MSS. in Bibliotheca Riccardiana exſtantes, omnes pariter accentus in ſecunda diphthongi littera exhibent Duodeviginti vero circiter Codices, inter quos & Plutarchi Codex. X ſaltem ſaeculo exaratus, qui quidem ſunt privatae ac peculiaris Bibliothecae Illuſtriſſimi & Reverendiſs D. Canonici Gab. Riccardii, *qui optimos quoſque Codices MSS. cuiusvis doctrinae ac linguae, egregius Maiorum ſuorum imitator, comparat atque perſequitur, & iam ad mille collegit: hi omnes, inquam, eamdem prae ſe ferunt orthographiam. Sed iam ad Codices typis excuſos tranſeamus, ab iis, qui XV. ſaeculo deſcripti fuerunt, exordium ſumentes, utpote qui ut plurimum non minoris, quam MSS. aeſtimandi ſint.*

X. Et primum ſeſe obſerunt Anthologia, Callimachi Hymni, Apollonii Rhodii Argonautica, Euripidis Tragoediae, uncialibus litteris deſcripta omnia, atque in Riccardiana Bibliotheca adſervata, quae accentus in ſecunda diphtongi littera conſtanter habent. Et iſtae quidem editiones fere omnes a doctiſſimis Graecis procuratae ſunt, ut Laſcari, &c.

XI. Iſocrates ex emendatione Demetrii Chalcondylae Mediolani editus anno MCC-

MCCCCLXXXXIII. accentus fere ſemper in ſecunda adſcriptos exhibet.

XII. Simplicius in Ariſtotelis Categorias Venetiis editus anno MCCCCLXXXXIX. opera Zachariae Calliergi Cretenſis, accentus in ſecunda conſtanter collocat.

XIII. Pſalterium Davidicum, Iuſtino Decaduo curante, in aedibus Aldi ſub exitum, ut videtur, ſaeculi XV. editum; & Ariſtophanis Comoediae, Ariſtoteliſque Ethica & Politica, in aedibus Aldi pariter excuſa anno MCCCCLXXXXVIII & Tabula Cebetis eiusdem circiter aetatis, quae quidem apud me exſtat, ſicuti & Pſalterium Davidicum laudatum, eodem modo quoad accentus ſe habent.

XIV. Aeſopi Fabulae cum aliis Opuſculis, anno MDV. Aphthonii Progymnaſmata cum Syriano, Sopatro, & Marcellino in Hermogenem, anno MDIX. Vlpianus & Harpocration, anno MDXXVII. omnes in aedibus Aldi excuſi; Ariſtidis Orationes, apud Iunctas, MDXVII. Opera Io. Chryſoſtomi Veronae typis deſcripta anno MDXXIX accentus eodem pariter modo in ſecunda conſtanter habent.

XV. Editiones omnes H. Stephani, *Viri doctiſſimi, & Grammatici ſummi, non tam elegantiſſimae ſunt, quam accentus in ſecunda littera ſemper notant; & eiuſdem Home-*

merus splendide & magnificenter excusus inprimis. Idem de Turnebi, & Frobenii editionibus dicendum: idem de Commelinianis, de Plantinianis, de Elzevirianis, de Regiis Lutetiae Parisiorum; quae quidem incluta specimina usque ad XVIII. saeculum, usum optimum a me usurpatum, & intentionem meam, mirabiliter probant. Quod autem vertens saeculum attinet, quinque tantum exemplis contentus fuero, Ant. Mar. Salvinii *scilicet, qui & si minus ratione niteretur, omnes tamen alios sola auctoritate frangeret;* Angeli Quirini, *Viri doctrina & dignitate Eminentissimi, & S. R. E. Bibliothecarii, qui Sancti Benedicti Vitam Latine & Graece edidit*; Bern. Montisfalconii, *qui quum Graece peritissimus sit, etiam Graecae Orthographiae praecepta, & observationes, in sua Graeca Palaeographia litterarum monumentis consignavit;* Alex. Politi, *qui Eustathii in* Homerum *παρεκβολὰς Latio donavit, & Graecas litteras in Pisana Academia profitetur; tandem* Ang. Mariae Riccii, *Censoris mei, qui id quod in me sui immemor iniuria reprehendit, in editione Homiliae Andreae Cretensis, & Fabularum Aesopi, constantissime servavit; quare ab illo, sui oblito, & altissimum soporem stertente, ad eumdem expergefactum iam, & ad se reversum, non ad alium iudicem, aequissimo animo provoco. Nam*

Sic

Sic agitur censura, & sic exempla parantur,
Quum iudex alios quod monet ipse facit.

Non diffiteor tamen Codices quosdam MSS. accentus inconstanter habere: quidam enim in medio duarum diphthongi vocalium collocant, ut,

XVI. Codex Dioscoridis Regius peranti-quus apud Montemfalconium Lib. II. Palaeographiae Graecae Cap VII. *Item,*

XVII. Codex Bibliorum Laurentianus Plut. V. n. I.

XVIII. Codex catenae in IV. Prophetas maiores, cuius a me superius pag. xxv *mentio facta est. Quidam autem Codices MSS. accentus etiam in prima diphthongi littera habent, ut,*

XIX. Codex Iobi pervetustus Laurentianae Bibliothecae Plut. VII. *&*

XX. Codex Operum Gregorii Nazianzeni Riccardianus satis antiquus, licet inconstanter.

XXI. Codex Operum Hippocratis chartaceus pariter Riccardianus, non admodum vetustus. Sed quum non multum frequentia eiusmodi exempla sint, & usu iam antiquorum, recentiorumque Philologorum contrario, penitus exoleverint, sequenda nobis haudquaquam sunt.

Sed iam tempus ut de spiritibus quoque non-

nonnulla delibemus. Et eos quidem in secunda diphthonghi littera collocandos esse ostendunt luculenter exempla summorum Virorum, & Typographorum celeberrimorum, Iustini Decadui, Aldi Manutii, H. Stephani, Plantini, Frobenii, Commelini, Elzeviriorum, Ios. Scaligeri, Is. Casauboni, Cl. Salmasii, Ant. Mariae Salvinii, Bern. Montisfalconii, Alex. Politi, *ipsiusque Criminatoris nostri, ut sexcentos alios summates Sapientiae viros, qui idem servaverunt, silentio transiliam. Et ita praecipue habent editiones recensitae sub* num. XII. XIII. XIV. & XV. *Ita pariter Codices MSS. qui superius sub* num. I. II. V. VI. VII. IX. *collocati fuerunt; & egregius, ac plurimi faciendus Codex MS. Florentinus Bibliothecae D. Marci, qui continet Opera Dionysii Areopagitae, & scriptus videtur IX. circiter saeculo; non tamen id praefert in contextu, qui minusculis litteris exaratus est, sed in scholiis unciali charactere elegantissime scriptis; & passim Codices MSS. fere omnes qui post Saeculum XIII exarati fuerunt, ut in MSS. voluminibus Bibliothecae Laurentianae, S. Mariae Benedictinorum, Riccardianae, & S. Marci, videre est: in quarum prima, teste doctissimo* Montefalconio, *Codices Graeci exstant circiter mille; in secunda, eodem recensente, ad CXV. in tertia, ad LXXXV. in quarta*

ta

ta vero XXXV. Sed quoniam in veritatem tantummodo inquiro, nec contentionis funem circunducere est animus, ingenue fatendum est multos alios Codices MSS. & quidem optimae notae, spiritus vel in prima diphthongi littera, vel super utraque, adscriptos exhibere. Primi generis sunt Codices, quos sub num. III. *memoravi; Codex Evangelistarii Graeci Basilianus, alius a memorato superius sub* num. IV. *apud* Montemfalconium Lib. III. Palaeograph. Graec. Cap. VI. *Codices pariter, qui ab eodem Auctore in specimen scriptionis XII. Saeculi adferuntur* Lib. IV. Cap. VI. *Codex Bibliorum Laurentianus, quem* n. XIX. *recensui. Item Codices Riccardiani sub* n. XX. & XXI. *Vtinam etiam Codex λογων ἀντιῤῥητικῶν* Io. Cantacuzeni, *de quo* pag. XXVI. *ita se haberet, ut monerem, falso ab* Holstenio *hunc Codicem adversus Palamam scriptum adseri, quum contra Barlaamum & Acyndinum sit; & me quoque falsum, dum a* Warthono, *&* Fabricio, *memoratum dixi; quum iis aliisque ignotus penitus fuerit. Eodem pariter modo quoad spiritus se habent, Codices uncialibus litteris excusi, quorum sub* num. X. *mentionem feci. Item Codices Isocratis, & Tabulae Cebetis qui* n. XI. & XII. *adferuntur. Secundi vero generis sunt Codex Dioscoridis Regius* n. XVI. *memoratus; Codex Evangeliorum Campensis apud* Monfauc. Lib. III. Cap. VIII.

Catena in IV. Prophetas maiores n. XVIII. *Codex Florentinus N. Testamenti Bibliothecae D. Marci, XI. ut videtur, saeculo exaratus. Codex Protagorae Platonis e Bibliotheca privata D. Canonici* Gab. Riccardii, *quamquam inconstanter. Sciendum enim est in antiquis* Codicibus *MS. Graecis orthographiam saepe esse inconstantem, vel quoad accentus, vel quoad spiritus, super diphthongo collocandos; & exempla praebent Codex Colbertinus saeculi, ut aestimatur], VIII. apud* Montemfalconium Lib. III. Palaeographiae Cap. V. *Codex Evangelistarii sub* num. IV. *Codex Operum Gregorii Nazianzeni sub* num. V. *Specimina saeculi X. quae laudatus* Monsfalconius Lib. IV. Cap. III. *profert. Codex Operum Gregorii Nazianzeni Riccardianus sub* num. XX.

Quum igitur res ita se habeat, & non multi sint Codices MSS. in quibus spiritus secundam diphthongi vocalem antecedat; plerique autem habeant super utraque; quidam etiam inconstanti orthographia quoad hoc scripti sint; reliqui autem fere omnes spiritus in secunda perpetuo constanterque habeant: atque id usu iam invaluerit, in optimis, castigatissimis, & celebratissmis, editionibus a Viris longe doctissimis recensitis; quis non videat, quam iniuste ob hoc ipsum me meus Antagonistes calumnietur, qui sui prorsus immemor, ut videtur,

—le-

——lethaei ad fluminis undas
Securos latices, & longa oblivia potat?

Atque haec in praesentiarum sufficiant, dum multa alia adversus nostrum Censorem in tempore olim proferenda, & observanda, silentio transilio, quibus magis atque magis ea omnia, quae a me huc usque disputata sunt, satis superque confirmabuntur; ratus ex hisce etiam, quae modo commentatus sum, illum Ovidii *monitum verum, & memoriter retinendum, tandem ab eo intellectum iri:*

Corrigere at res est tanto magis ardua, quanto
Maior Aristarcho magnus Homerus erat.

Interim ad meum Ἀντίπαλον *haec ex* Augustini *ad Pascentium Epistola, dirigo*: Da veniam, siquid liberius dixi, non ad contumeliam tuam, sed ad defensionem meam. Praesumsi enim de gravitate & prudentia tua, quia potest considerare, quantam mihi respondendi necessitatem imposueris: aut si hoc non recte feci, & huic da veniam. *Amicos autem & benevolos meos ita cum* Hieronymo, Epist. ad Domnion. & Rogatianum, *laetus & intrepidus adloquor:* Itaque licet hydra sibilet, victorque Sinon incendia iactet; numquam meum iuvante Christo silebit eloquium: etiam praecisa lingua balbutiet. Legant, qui volunt; qui no-

lunt, abiiciant; eventilent apices, litteras calumnientur: magis veſtra caritate provocabor ad ſtudium, quam illorum detractione, & odio, deterrebor. *Tandem omnes monituro ita cum* Plauto *in* Poenulo *proteſtari lubet*:

Viam qui neſcit qua deveniat ad mare,
Eum oportet amnem quaerere comitem ſibi.
Ego male loquendi vobis neſcivi viam.
Nunc vos mihi amnes eſtis, vos certum eſt ſequi.
Si bene dicetis, voſtra ripa vos ſequar.
Si male dicetis, voſtro gradiar limite.

CATALOGUS EORUM

Qui post primi Voluminis editionem societatem nobiscum inierunt.

ARRETII.

Lambardi. Illustriss. D. Alexander Eques D. Stephani.

AVENIONE.

Illustriss. Dom. Marchio de Caumont.

BRIXIAE.

Cappello. Illustriss. Dom. Marcus.

CARPENTORATI.

Illustriss. Dom. Bimard de la Bastie.

CORTONAE.

Vagnucci Illustriss. Dom. Nicolaus.

DIVIONE.

Illustriss. Dom. Praeses Bouhier.

EMPORII.

Pandolfini. Perillustris Dom. Ioannes Franciscus.

FLORENTIAE.

Attavanti. Illustriss. Dom. Pandulphus.

Del Corona. Reverendiss. Dom. Nicolaus Protonot. Apostol.

Gherardi Piccolomineus ab Aragonia. Illustriss. Dom. Rupertus.

Landi. Adm. Rev. D. Ioseph.

Mercantelli. Perillustris Dominus Caietanus.

Marchi. Perillustris Dom. Caietanus

Migliorucci Illustriss. D. Comes Andreas Melior Eques D. Stephani.

Orlandi. Perilluftris Dom. Cafimirus.
Petrini. Admod. Rev. Dom. Ferdinandus S. Theol. Doctor, & in Seminario Flor. Theol. Mor. Lector.
Rimbotti. Illuftrifs. Dom. Andreas Eques D. Stephani.
Zannoni. Perilluftris Dom. Ioannes Baptifta.

GENVAE.

Adm. Rev. P. Benedictus Maria a S. Andrea Carmelita Difcalc.

LVTETIAE PARISIORVM.

De Saint Aubin. Illuftrifs. & Reverendifs. Dom. Michael, Sorbonicus focius, & Sorbonicae Bibliothecae Praefectus.

MONTE POLITIANO.

Benci. Illuftrifs. Dom. Francifcus.

ROMAE.

Torelli. Illuftrifs. D. Cofmas Emin. Cardinalis Belugae Auditor.

SANCTO MINIATE.

Gucci. Illuftrifs. Dom. Carolus.

SENAE.

Gauggio. Adm. Rev. Pater Petrus Andreas S. Theologiae Lector Carmelita.
Morotti. Perilluftris Dom. Iofeph. Maria Philofophiae Doctor, & Publicus Arithmeticae Profeffor.
Piccolomineus. Illuftrifs. D. Piccolominus Eques D. Stephani.
Pandini. Adm. Rev. D. Francifcus S. Theol. Doct.
Vallefi. Perilluftris D. Paulus Maria S. Theol. Doctor, & in Regio Sorbonico Nobilium Collegio Latinarum Litterarum Profeffor.

De

DE LEONE
VRBEVETANO.

LEO, patria, ut ipſe in Prooemio ait, Vrbevetanus, quod oppidum *Herbanum* a *Plinio Lib. III. Cap. V.* dici, ſunt qui exiſtiment; profeſſione vero Monachus, & quidem ex Dominicana familia, fuit. Quod ſi Leo in Nicolao III. S. Franciſcum, Patrem noſtrum adpellat, id facere videtur ob amicitiam arctiſſimam, qua Dominicanus, & Franciſcanus, Ordines inter ſe foederati ſunt, ut quaſi unus & idem ordo ab eis cenſeantur: quare in Kalendario Dominicano Hiſpanienſi Pridie Non. Octobr. legitur: *S. Pater Noſter Franciſcus*. Hic ſub XIV. ſaeculi initium floruiſſe videtur, quum Chronicon Pontificum uſque ad Clementem V, qui anno MCCCXIV naturae conceſſit, tantum deducit; Imperatorum autem

Chronicon (nam duo haec Chronica scripsit LEO noster) usque ad Henricum Luxemburgensem, qui anno MCCCVIII. Imperator renunciatus est, protrahat. Cupido huiusmodi Chronica contexendi Praedicatores Monachos incessisse ea aetate videtur. Nam quum *Martinus* Polonus, qui anno MCCLXXVIII. diem obiit, exemplum primus suo Chronico concinnato praebuisset: protinus & *Ptolemaeus* Lucensis, qui anno MCCCIII. claruisse deprehenditur, & LEO Vrbevetanus, & *Bernardus Guido*, qui anno MCCCXXXI occubuit, illius vestigiis insistentes, Chronica similia composuerunt. LEO noster, ut ipse testatur in Prooemio, Martini Chronica κατὰ πόδα sequutus est, nisi quod ea in Epitomen contraxit, brevioraque edidit diversis abscissis; & quaedam interdum de suo, vel ex aliis Scriptoribus compilata, idemtidem inseruit. Eius stilus illius aevi barbariem redolet; historia, ignorantiam. His tamen non obstantibus haec Chronica publici iuris facere animum haud difficulter induxi, quod de aliis plane similibus idem factum a Viris doctissimis viderim: quaedam enim idemtidem in eis occurrunt, unde aut historia temporum augeri, aut certe illi lux nova foenerari facile possit. Quid, quod *Martinus* nonnisi ad Nicolaum III. suam

suam historiam perduxit; & in LEONE nostro usque ad Clementem V. eam continuatam habemus? Idem de Imperatorum Chronico dici potest. Insuper, quum Scriptor hic adeo ignotus latitaret, ut a nemine illum memoratum invenerim, & ne ab *Echardo* quidem, qui Dominicanam Bibliothecam scripsit diligentissime; optime me de Dominicano Ordine meriturum arbitratus sum, si religiosissimam, & doctissimam, familiam novo hoc Scriptore donavissem. Quin, quum diu esset quod animo versarem ineditas quasdam Romanorum Pontificum Epistolas in lucem proferre, & eruditissimorum Virorum *Cherubinii*, *Baluzii*, aliorumque, Collectiones quodammodo auctum, & illustratum ire; varia ulterius Imperatorum Edicta, & Diplomata in tenebris sepulta, & hactenus universis incognita, quibus Collectanea, & Corpora, ut inscribunt, Diplomatica, magis in dies absoluerentur, eruere; viam aliam rationemque ea edendi commodiorem a me iniri haud posse existimavi, quam si Epistolas, & Diplomata quaelibet, Principis, sui auctoris, Vitae subiicerem, quam quidem methodum obviam atque facillimam LEONIS Vrbevetani Chronica obferunt. Sed quia Chronica haec nonnisi ad saeculi XIV. initia descendunt, ut posteriorum etiam Ponti-

ficum

ficum & Imperatorum Bullae & Privilegia eadem ratione edi possent, Pontificiam & Augustam historiam usque ad saeculi XVI. initium producere lubuit, conquisitis in hunc finem variis variorum Auctorum Opusculis, quibus Pontificum Caesarumque res gestae describuntur & illustrantur, iisque pariter ineditis, variaque eiusdem generis monumenta adsuendo luculenter explicatis, & auctis. Ceterum Epistolas Pontificias, & alia antiqua monumenta, quibus hoc Leonis Chronicon Pontificum exornavi, & quarum pleraque, si minus omnia, *ἀνέκδοτα* esse inficiabitur nemo, humanitati, et liberalitati, doctissimi & reverendissimi Viri, *Fulgentii Nardii*, Abbatis Vallumbrosani Coenobii S. Trinitatis Florentini, cuius quidem saepius honestam pro merito mentionem alibi feci, fere omnia me debere ingenue profiteor: ille enim incredibili labore, & vigili sedulitate, omnia prope sui Ordinis scrutatus Archiva, & opes illas aut ignotas aut neglectas laudabiliter populatus, in ingentia ac multa volumina sua manu transscripsit; unde haec omnia in meum usum seligere licuit. Quamquam autem pleraque Vallumbrosani Ordinis negocia respiciunt, tamen mirum quantum quicumque ingenio ac diligentia pollet ex eis utilitatis ad Ecclesiasticam

pro-

profanamque hiſtoriam locupletandam illuſtrandamque percipere poſſit, & barbari aevi mores, ritus, diſciplinam, iudicia, atque iura ipſa, deprehendere. Quid ipſe in hac editione praeſtiterim, facile eſt animadvertere: multa quidem illuſtravi; multa caſtigavi; ſed multa etiam intacta reliqui: tum; quia nimis eſſet operoſum barbaros Scriptores huiuſmodi perpetuo caſtigare, & ad ſinceram hiſtoriae fidem & normam exigere: tum quia iam res Pontificum geſtae a tot Viris doctiſſimis in clariſſima luce collocatae ſunt, ut verendum non ſit nequis ab huiuſmodi minus diligentibus, minusque cultis, Hiſtoricis, ſeduci ſe decipique patiatur. Indictum tantum heic nolim, me in Chronologica Pontificum ſerie, anniſque digerendis, *H. Graveſonii* in primis veſtigia ſectatum, quaedam vero etiam ex aliis Chronologis, ſed parce hauſiſſe. Eam ſeriem vero praemiſiſſe, ne annos a Leone noſtro notatos in Operis decurſu tractim, ubi opus eſſet, emendare compellerer. Adnotavi quidem interdum varias de aetate ſententias, & ex *Anaſtaſio*, & *Platina*, praecipue: ſed non tamen omnes variantes numerorum in *Anaſtaſio* lectiones produxi quas facile quis in caſtigatiſſima veteris Pontificalis editione, a doctiſſimo *Vignolio* procurata, offendere queat. Pauca quaedam nunc animadvertenda ſunt, quae

quae a me in Scholiis adfirmata, luculentiori declaratione opus habent. Et primum *Pag.* 22. aio ante Gelasium I. nullam Cardinalium mentionem occurrere; nam Acta Concilii Romani sub Silvestro, in quibus Cardinalium mentio habetur, tamquam genuina cum doctissimo *Tillemontio Tom. VI. in Concil. Nicaen. Art. XX.* non admitto. *Pag.* 28. *Io. Diaconus* in *Descriptione Ecclesiae Lateranensis*, quam *Mabillonius* edidit in *Appendice ad Ordinem Romanum*, §. *VIII.* quaedam habet de septem Episcopis hebdomadariis scitu digna, & huc facientia. *Pag.* 40. D. Marcus minus proprie, & lato modo Apostolus adpellatur. *Pag.* 62. De Fabulosa XI. millium Virginum historia consulendus etiam *Dan. Papebrochius Conat. Chron. Histor. Dissert. V. Pag.* 65. Vbi de corporis S. Stephani Papae translatione Pisas agitur, consideranda *Papebrochii* de hoc admiratio, quae habetur in *Conatu Chronico Historico*. *Pag* 82. Martyrium S. Felicis II. parum verisimile ostendit *Papebrochius* Opere laudato *Dissert. X. Pag.* 115. Vsum Indulgentiarum, qualis nunc est, Vrbani II. aetate antiquiorem non esse ostendere conatur *Papebrochius* Opere saepius citato *Dissert. VIII. & XVII.* Sed etiam ex IIX. saeculo repeti posse, satis probat exemplum a *Mabillonio* adlatum in *Itinere*

Ita-

Italico, ex vetusto *Sacramentario Romano*. *Pag.* 148. Danos a Scriptoribus barbari aevi Dacos adpellatos fuisse, non tantum ex LEONE nostro constat, sed etiam ex Epistola *Innocentii III.* inter eas, quae a *Baluzio* collectae sunt. *Pag.* 245. Pro vera tamen censura accipienda videtur illa excommunicatio, quam in quasdam Sanctimoniales intentavisse D. Benedictum narrat *D. Gregorius in Vita Cap. XXIII.* quum eas illa secundum obitum fidelium communione privaverit, ut ipse refert: nisi illa visio divinitus ostensa est, ad D. Benedicti sanctitatem, & auctoritatem, tantum commendandam. Nam in mentem revocanda quae *pag.* 240. observaveram, & quae confirmantur a *Vanespenio part.* 1. *Iur. Eccles. Tit. XXXI. Cap III. num.* 24., *&c.* Quae autem dixi de Monacho qui Theodosium Imperatorem excommunicavit, illustrari possunt iis, quae disputat laudatus *Vanespenius Part III. Tit. XI. Cap. III.* Et observandum quoque est, me non satis explicasse *pag.* 245. ubi dixi olim poenas quasdam vocatas fuisse excommunicationes, alio sensu, quam nunc censuras intelligimus, dicendum enim fuerat, *etiam poenas quasdam*, &c. ne vera excommunicatio quodammodo ab antiquo usu excludi videretur. Ceterum quod dixi de excommunicatione a pri-

vatis

vatis, laicisve hominibus irrogata, illustrari potest veteri inscriptione apud *Reinesium Clafs. XX. num. CCXC.* ubi anathema dicitur sepulcrum violanti; nam moris erat huiusmodi hominibus diras quasdam imprecari, ut ex inscriptione CCCCXL. & CCCCXLI. ibidem elucet. *Pag.* 276. In subscriptione Innocentii IV. Paulus Apostolus Apostolorum principi Petro praefertur, quod non mirum: nam si *Baronio* credimus ad annum 213. *n.* 6. & 325. *n.* 52. in sacris, & Ecclesiasticis rebus sinistra olim prae dextera parte tum in Oriente, tum in Occidente praecelluit. Quod tamen minime compertum fuisse videtur *Petro Damiani*, qui in *Tractatu de Picturis Apostolorum Petri, & Pauli*, disceptans quorsum depingi soleret Petrus ad sinistram, & Paulus ad dexteram, solicite Pauli supra Petrum praerogativas excogitat. Heic opportune monendum *pag.* 219. & 253. illa S. P. A. S. P. A. corrigenda esse, uno A in E converso. Superius ad *p.* LIV. animadvertendum est adeo verum esse ἐπίνειον, quod in Aesopo Piraceus ad Strabonis Lib. IX. imitationem dicitur, non esse *Navale* Latinorum, neque nostrum *Arsenale*, ut ab eodem Geographo, *Pausania*, & *Eustathio*, Cherronesus quoque, Cretae urbs, ac deinde Episcopi sedes, Licti ἐπίνειον vocetur. Quod

autem

autem diximus cum *Baysio*, & *H. Stephano* *Arsenale* proprie esse quod Graeci νεώριον adpellant, diserte docet Etymologicon in νεώσοικοι. Verba sunt: Νεώσοικοι, καταγώγιά εἰσιν ἐπὶ θαλάσσης οἰκοδομούμενα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν νεῶν. νεώρια δὲ ἡ τῶν ὅρων περιβολή. Hoc est, Νεώσοικοι *sunt* καταγώγια *iuxta mare aedificata ad subductas naves recipiendas*. νεώρια *vero ipsa horum terminorum complexio*. Nam νεώσοικοι sunt distincta navium tecta, capacia singula triremis unius, uniusque biremis, & fabrorum navalium, qui eas commode vel ἐκ δρυόχων aedificent, vel conquassatas reficiant, ut praeclariter docet eruditissimus *Baysius De re navali*; Navale vero, aut *Arsenale*, dicitur ambitus harum mansionum, quodque eas circumdat septum, atque universa complexio. Id a *Suida* confirmatur loco inferius adducendo, qui coniungendus cum sequenti eiusdem auctoris: Νεώσοικοι, οἰκήματα παρὰ τῇ θαλάσσῃ οἰκοδομούμενα εἰς ὑποδοχὴν νεῶν, ὅτε μὴ θαλαττεύοιεν. Νεώσοικοι, *aedificia iuxta mare exstructa, ad naves suscipiendas, quum in mari non versantur*. Ναυσταθμὸς vero, vel ναύσταθμον, esse quod nos *Molo*, aut *Darsena*, sive etiam *Baia*, adpellamus, exsistit ex *Iulio Polluce Lib. I. Onom. Cap. IX. sect.* 104. ubi ναύσταθμον a νεωρίοις aperte distinguitur: στήσασθαι ἐπὶ τοῦ αἰ-

για-

γιαλῦ, στῆσασθαι ἐπὶ τῦ ναυστάθμυ, ἐν τοῖς νεωρείοις, ἐν τοῖς νεωσοίκοις. *Ad littus ſtatuere, ad portum deducere, in navali, in porticibus*; habet Interpres Latinus, & in ora libri, illo νεωρείοις indicato, *Arſenale* ſcripſerat ὁ πάνυ *Salvinius*. Patet etiam ex *Suida* qui ναύσταθμον explicat τὸν λιμένα, hoc eſt *portum*, quod & Lexicographorum doctiſſimus *Heſychius* confirmat. Quamquam autem idem *Suidas* in νεώρια videtur haec cum ναυστάθμῳ confundere, tamen paulo poſt quodammodo ſe corrigit, & ναυστάθμυ a νεωρίοις diſtinctionem mirabiliter inſinuat. Μήποτε, ait, νεώρια λέγεται ὁ τόπος ἅπας εἰς ὃν ἀνέλκονται αἱ τριήρεις, καὶ πάλιν ἐξ αὐτῦ καθέλκονται, ὡς ὑποσημαίνυσι Λύκουργος, καὶ Ἀνδοκίδης. *Sed vide ne forte* νεώρια *dicatur totus ille locus, in quem triremes ſubducuntur, & ex quo rurſus deducuntur, ut ſubindicant Lycurgus & Andocides*. Quod quidem verum eſſe ea, quae ſupra ex *Etymologico & Polluce* protulimus, evidenter oſtendunt; acceditque *Harpocrationis* auctoritas, cuius verba *Suidas* transſcripſit. Sed quo maxime haec omnia adſtruuntur, eſt inſignis *Strabonis* locus *Lib. XIII.* ubi de ναυστάθμῳ verba facit, ſicuti vocatus eſt Portus Troianus iuxta Sigaeum, eo quod Graeci navibus in eum adpuliſſent, &c.

FINIS.

CHRONOLOGICA ROMANORVM PONTIFICVM SERIES

Cum Ordine Successionis, Tempore Pontificatus, & Anno Christi quo sedere coeperunt.

SAECVLVM PRIMVM.

Ord. Succ.		An. Chr.
1	Petrus ann. -- mens. -- d. --	54
2	Linus ann. 1. mens. -- d. --	66
3	Clemens I. ann. 9. mens. 11. d. 6.	67
4	Cletus ann. 6. mens. 10. d. 3.	76
5	Anacletus ann. 12. mens. 10. d. 3.	83
6	Evaristus ann. 12. mens. -- d. 2.	95

SAECVLVM SECVNDVM.

7	Alexander I. an. 8. m. 25. d. --	108
8	Xystus I. ann. 9. mens. 10. d. 3.	116
9	Telesphorus ann. 11. mens. 9. d. --	126
10	Hyginus ann. 4. mens. -- d. 28.	137
11	Pius I. ann. 10. mens. 4. d. 3.	141
12	Anicetus an. 10. mens. -- d. --	151
13	Soter ann. 9. mens. -- d. --	161
14	Eleutherius an. 15. mens. d. 23.	170
15	Victor I. ann. 12. mens. 1. d. 16.	185

SAECVLVM TERTIVM.

Ord. Succ.		An. Chr.
16	Zephyrinus an. 19. menſ. 11. d. 5.	197
17	Calliſtus I. ann. 5. m. 2. d. 10.	217
18	Vrbanus I. ann. 7. m. -- d. --	222
19	Pontianus ann. 5. m. 3. d. 7.	230
20	Anterus ann. -- m. 1. d. 13.	235
21	Fabianus ann. 14. m. -- d. 10.	236
22	Cornelius an. 1. m. 3. d. 10.	251
23	Lucius I. ann. -- m. 5. d. 10.	252
24	Stephanus I. an. 4. m. 2. d. 20.	252
25	Xyſtus II. an. -- m. 11. d. 6.	257
26	Dionyſius an. 10. m. 5. d. 4.	259
27	Felix I. an. 4. m. 11. d. 25.	269
28	Eutychianus ann. 8. m. 11. d. 3.	275
29	Caius an. 12. m. 4. d. 7.	283
30	Marcellinus an. 8. m. 3. d. 25.	296

SAECVLVM QVARTVM.

31	Marcellus I. ann. 3. m. 3. d. 25.	308
32	Euſebius an. -- m. 4. d. 16.	310
33	Melchiades an. 3. m. 6. d. 9.	310
34	Silveſter I. ann. 21. m. 11. d. --	314
35	Marcus ann. -- m. 8. d. 20.	336
36	Iulius I. ann. 15. m. 2. d. 6.	337
37	Liberius an. 14. m. 3. d. 3.	352
38	Felix II. an. 1. m. 2. d. 7.	366
39	Damaſus I. an. 18. m. 2. d. 10.	366
40	Siricius ann. 13. m. 11. d. 5.	384
41	Anaſtaſius I. an. 3. m. -- d. 10.	398

Sae-

SAECVLVM QVINTVM.

Ord. Succ.		An. Chr.
42	Innocentius I. an. 15. m. 2. d. 20.	401
43	Zosimus an. 1. m. 9. d. --	417
44	Bonifacius I. an. 3. m. 8. d. 6.	418
45	Caelestinus I. an. 9. m. 10. d. 9.	422
46	Xystus III. an. 7. m. 11. d. 2.	432
47	Leo I. Magnus an. 21. m. 1. d. 13.	440
48	Hilarius an. 6. m. 3. d. 10.	461
49	Simplicius an. 15. m. -- d. 6.	468
50	Felix III. an. 8. m. 11. d. 18.	483
51	Gelasius I. an. 4. m. 8. d. 18.	492
52	Anastasius II. an. 1. m. 11. d. 24.	496
53	Symmachus an. 15. m. 7. d. 27.	498

SAECVLVM SEXTVM.

54	Hormisdas an. 9. m. -- d. 11.	514
55	Joannes I. an. 2. m. 9. d. 6.	523
56	Felix IV. an. 4. m. 2. d. 6.	526
57	Bonifacius II. an. 2. m. -- d. 26.	530
58	Ioannes II. ann. 2. mens. 4. d. 26.	532
59	Agapetus I. an. -- m. 10. d. 19.	535
60	Silverius ann. 3. m. -- d. --	536
61	Vigilius ann. 15. m. 6. d. 10.	538
62	Pelagius I. an. 4. m. 10. d. 18.	555
63	Ioannes III. ann. 12. m. 11. d. 26.	560
64	Benedictus I. an. 4. m. 1. d. 28.	574
65	Pelagius II. ann. 11. m. 2. d. 10.	578
66	Gregorius I. Magnus an. 13. m. 6. d. 10.	590

SAECVLVM SEPTIMVM.

67	Sabinianus an. 1. m. 5. d. 9.	604
68	Bonifacius III. an. -- m. 8. d. 23.	606

Ord.Succ.		An.Chr.
69	Bonifacius IV. an. 6. m. 8. d. 13.	608
70	Deusdedit an. 3. m. -- d. 20.	615
71	Bonifacius V. an. 5. m. 10. d. --	618
72	Honorius I. an. 12. m. 11. d. 16.	625
73	Severinus an. -- m. 2. d. 4.	640
74	Ioannes IV. an. 1. m. 9. d. 18.	640
75	Theodorus I. an. 6. m. 5. d. 19.	642
76	Martinus I. an. 6. m. 1. d. 21.	649
77	Eugenius I. an. 2. m. 8. d. 24.	654
78	Vitalianus an. 14. m. 5. d. 27.	657
79	Adeodatus an. 4. m. 6. d. 5.	672
80	Donus I. ann. 1. m. 5. d. 10.	676
81	Agatho an. 3. m. 6. d. 15.	678
82	Leo II. an. -- m. 10. d. 17.	682
83	Benedictus II. an. -- m. 11. d. 22.	684
84	Ioannes V. an. 1. m. -- d. 10.	685
85	Conon an. -- m. 11. d. 3.	686
86	Sergius I. an. 13. m. 8. d. 23.	687

SAECVLVM OCTAVVM.

87	Ioannes VI. ann. 3. m. 2. d. 12.	701
88	Ioannes VII. ann. 2. mens. 7. d. 17.	705
89	Sisinius an. -- m. -- d. 20.	708
90	Constantinus an. 7. m. -- d. 15.	708
91	Gregorius II. an. 15. m. 8. d. 23.	715
92	Gregorius III. an. 10. m. 8. d. 10.	731
93	Zacharias an. 10. m. 3. d. 14.	741
94	Stephanus II. an. -- m. -- d. 3.	752
95	Stephanus II. ann. 5. m. -- d. 29.	752
96	Paulus I. an. 10. m. 1. d. --	757
97	Stephanus IV. an. 3. m. 5. d. 27.	768
98	Adrianus I. an. 23 m. 10. d. 18.	772
99	Leo III. ann. 20. m. 5. d. 17.	795

SAE-

SAECVLVM NONVM.

Ord.Succ.		Ann.Chr.
100	Stephanus V. an. -- m. 7. d. --	816
101	Paſchalis I. an. 7. m. -- d. 17.	817
102	Eugenius II. an. 3. m. -- d. --	824
103	Valentinus an. -- m. 1. d. 10.	827
104	Gregorius IV. an. 16. m. -- d. --	827
105	Sergius II. ann. 3. m. -- d. --	844
106	Leo IV. an. 8. m. 3. d. 6.	847
107	Benedictus III. an. 2. m. 6. d. 10.	855
108	Nicolaus I. Magnus an. 9. m. 6. d. 20.	858
109	Adrianus II. an. 5. m. -- d. --.	867
110	Ioannes VIII. an. 10. m. -- d. 2.	872
111	Martinus II. an. 1. m. 5. d. --	882
112	Adrianus III. an. 1. m. 4. d. --	884
113	Stephanus VI. an. 6. m. -- d. 9.	885
114	Formoſus an. 4. m. 7. d. 10.	891
115	Bonifacius VI. an. -- m. -- d. 15.	897
116	Stephanus VII. an. 1. m. 1. d. --	897
117	Romanus an. -- m. 4. d. --	898
118	Theodorus II. an. -- m. -- d. 20.	898
119	Ioannes IX. an. 2. m. -- d. 15.	898

SAECVLVM DECIMVM.

120	Benedictus IV. an. 3. m. 2. d. --	900
121	Leo V. an. -- m. 1. d. 26.	903
122	Chriſtophorus Schiſmat. an. - m. 8. d. -	903
123	Sergius III. an. 7. m. 3. d. --	903
124	Anaſtaſius III. an. 2. m. 2. d. --	910
125	Lando an. -- m. 6. d. 10.	913
126	Ioannes X. an. 14. m. 2. d. 15.	914
127	Leo VI. an. -- m. 7. d. 5.	929
128	Stephanus VIII. ann. 2. m. 1. d. 12.	929

Ioan-

Ord. Succ.		An. Chr.
129	Ioannes XI. an. 4. m. 10. d. 15.	931
130	Leo VII. ann. 3. m. 6. d. 10.	936
131	Stephanus IX. an. 3. m. 4. d. 15.	939
132	Martinus III. an. 3. m. 6. d. 13.	942
133	Agapetus II. an. 10. m. 7. d. 10.	946
134	Ioannes XII. an. 7. m. -- d. --	956
135	Benedictus V. an. -- m. 6. d. 5.	964
136	Leo VIII. Schismaticus an.--m.19.d.--	964
137	Ioannes XIII. an. 6. m. 11. d. 5.	965
138	Benedictus VI. an. 1. m. 2. d. --	972
139	Donus II. ann. -- m. 3. d. --	972
140	Bonifacius VII. an. -- m. 7. d. 15.	974
141	Benedictus VII. an. 9. m. 1. d. 10.	975
142	Ioannes XIV. an. -- mens. 8. d. --	984
143	Ioannes XV. an. 10. mens. 4. d. 12.	985
144	Ioannes XVI. an. - m. 4. d. -	996
145	Gregorius V. an. 3. m. 8. d. -	996
146	Ioannes XVII. Schismat. an.-m.10. d.-	997
147	Silvester II. an. 4. m. 1. d. 9.	999

SAECVLVM VNDECIMVM.

148	Ioannes XVIII. an. - m. 5. d. -	1003
149	Ioannes XIX. an. 5. m. 7. d. 28.	1003
150	Sergius IV. an. 2. m. 8. d. 13.	1009
151	Benedictus VIII. an. 12. m. - d. -	1012
152	Ioannes XX. ann. 9. m. -- d. 9.	1024
153	Benedictus IX. an. 11. m. -- d. --	1033
154	Silvester III. Schismat. an.-m.1.d.19.	1044
155	Gregorius VI. Schismat. an.1.m.6.d.-	1044
156	Clemens II. an. -- m. 9. d. 15.	1046
157	Damasus II. an. -- m. -- d. 23.	1048
158	Leo IX. an. 5. m. 2. d. 7.	1049
159	Victor II. an. 2. m. 3. d. 15.	1055

Ste-

Ord.Succ.		*Ann.Chr.*
160	Stephanus X. an. -- m. 7. d. 8.	1057
161	Benedictus X. Schism. an.--m.9.d.20.	1058
162	Nicolaus II. an. 2. m. 6. d. 25.	1058
163	Alexander II. an. 10. m. 6. d. 22.	1061
164	Gregorius VII. an. 10. m. 1. d. 3.	1073
165	Victor III. ann. 1. m. 3. d. 24.	1086
166	Vrbanus II. an. 11. m. 4. d. 18.	1088
167	Paschalis II. an. 18. m. 5. d. 7.	1099

SAECVLVM DVODECIMVM.

168	Gelasius II. an. 1. m. -- d. 4.	1118
169	Callistus II. an. 5. m. 10. d. 12.	1119
170	Honorius II. an. 5. m. 1. d. 17.	1124
171	Innocentius II. an. 13. m. 7. d. 10.	1130
172	Caelestinus II. an. -- m. 5. d. 13.	1143
173	Lucius II. an. -- m. 11. d. 14.	1144
174	Eugenius III. an. 8. m. 4. d. 10.	1145
175	Anastasius IV. an. 1. m. 4. d. 29.	1153
176	Adrianus IV. an. 4. m. 8. d. 29.	1154
177	Alexander III. an. 21. m. 11. d. 10.	1159
178	Lucius III. an. 4. m. 2. d. 18.	1181
179	Vrbanus III. an. 1. m. 10. d. 25.	1185
180	Gregorius VIII. an. - m. 1. d. 27.	1187
181	Clemens III. an. 3. m. 3. d. 15.	1187
182	Caelestinus III. an. 6. m. 9. d. 9.	1191
183	Innocentius III. an. 18. m. 6. d. 9.	1198

SAECVLVM DECIMVM TERTIVM.

184	Honorius III. an. 10. m. 8. d. -	1215
185	Gregorius IX. an. 14. m. 5. d. 3.	1227
186	Caelestinus IV. an. - m. - d. 17.	1241
187	Innocentius IV. an. 9. m. 5. d. 14.	1243

Ord. Succ.		An. Chr.
188	Alexander IV. an. 6. m. 5. d. 4.	1255
189	Vrbanus IV. an. 3. m. 1. d. 4.	1261
190	Clemens IV. an. 3. m. 9. d. 25.	1265
191	Gregorius X. an. 14. m. 4. d. 10.	1271
192	Innocentius V. ann. -- m. 5. d. 5.	1276
193	Adrianus V. an. -- menf. 1. d. 9.	1276
194	Vicedominus dictus Gregorius XI. vixit aliquot horas.	1276
195	Ioannes XXI. an. -- m. 8. d. 8.	1276
196	Nicolaus III. ann. 2. m. 8. d. 27.	1277
197	Martinus IV. ann. 4. m. 1. d. 7.	1281
198	Honorius IV. ann. 2. m. -- d. 1.	1285
199	Nicolaus IV. an. 4. m. 1. d. 14.	1288
200	Caeleftinus V. an. -- m. 5. d. 8.	1294
201	Bonifacius VIII. an. 8. m. 9. d. 18.	1294

SAECVLVM DECIMVMQVARTVM.

202	Benedictus XI. an. -- m. 8. d. 7.	1303
203	Clemens V. an. 8. m. 10. d. 16.	1305
204	Ioannes XXII. an. 18. m. 4. d. --	1316
205	Benedictus XII. an. 7. m. 4. d. 6.	1334
206	Clemens VI. an. 10. m. 7. d. --	1342
207	Innocentius VI. an. 9. m. 8. d. 20.	1352
208	Vrbanus V. ann. 8. m. 3. d. --	1362
209	Gregorius XI. an. 7. m. 2. d. 24.	1371
210	Vrbanus VI. an. 11. m. 6. d. 8.	1378
211	Bonifacius IX. an. 14 m. 11. d. --	1389

SAECVLVM DECIMVMQVINTVM.

212	Innocentius VII. an. 2. m. -- d. 22.	1404
213	Gregorius XII. an. 3. m. 7. d. 5.	1406
214	Alexander V. an. -- m. 10. d. 8.	1409
215	Ioannes XXIII. an. 5. m. -- d. 16.	1410

Mar-

Ord. Succ.		An. Chr.
216	Martinus V. an. 13. m. 3. d. 12.	1417
217	Eugenius IV. an. 15. m. 11. d. 21.	1431
218	Nicolaus V. an. 8. m. -- d. 19.	1447
219	Calliſtus III. an. 3. m. 3. d. 28.	1455
220	Pius II. an. 5. m. 11. d. 27.	1458
221	Paulus II. an. 6. m. 10. d. 26.	1464
222	Xiſtus IV. an. 13. m. -- d. 5.	1471
223	Innocentius VIII. an. 7. m. 10. d. 27.	1484
224	Alexander VI. an. 11. m. -- d. 8.	1492

SAECVLVM DECIMUM SEXTUM.

225	Pius III. an. -- m. -- d. 26.	1503
226	Iulius II. an. 9. m. 3. d. 21.	1503
227	Leo X. an. 8. m. 8. d. 20.	1513

SERIES CHRONOLOGICA

Schiſmatum, & Antipaparum.

1	Novatianus Romanus Presbyter.	251
2	Vrſicinus.	366
3	Eulalius.	418
4	Laurentius.	498
5	Dioſcorus Diaconus.	530
6	Petrus, & Theodorus.	686
7	Theodorus, & Paſchalis.	686
8	Theophylactus.	757
9	Conſtantinus Totonis frater Romanus.	768
10	Philippus Monachus.	768
11	Zinzinus.	824
12	Anaſtaſius.	855
13	Sergius.	892

Be-

Ord. Succ.		*An. Chr.*
14	Bonifacius	897
15	Leo & Benedictus.	964
16	Ioannes Episcopus Placentinus.	997
17	Gregorius Cardinalis.	1012
18	Silvester, & Ioannes, & Gregorius VI.	1044
19	Benedictus, qui Mincius antea vocabatur.	1059
20	Honorius, qui Cadalous antea dicebatur.	1061
21	Clemens, qui antea Guibertus.	1075
22	Albertus, & Theodoricus.	1099
23	Gregorius, antea vocatus Burdinus.	1124
24	Caelestinus II, antea Theobaldus.	1124
25	Anacletus II. antea Petrus Leonis Romani F.	1130
26	Victor, antea Octavianus; & Callistus.	1159
27	Nicolaus V, antea Petrus Corbaro Franciscanus.	1325
28	Clemens VII. iam Robertus.	1378
29	Benedictus XIII, antea Petrus Lunensis vocatus.	1394
30	Clemens VIII, antea Aegidius Mumon.	1424
31	Felix V, antea Amadeus Sabaudiae Dux.	1439

A L-

ALPHABETICA ROMANORUM PONTIFICUM SERIES

Cum Ordine Succeſſionis, & Anno Chriſti, quo ſedere coeperunt.

Ord. Succ.		An. Chr.
	A	
79	Adeodatus	672
98	Adrianus I.	772
109	Adrianus II.	817
112	Adrianus III.	884
176	Adrianus IV.	1154
193	Adrianus V.	1276
59	Agapetus I.	535
133	Agapetus II.	946
81	Agatho	678
7	Alexander I.	108
163	Alexander II.	1061
177	Alexander III.	1159
188	Alexander IV.	1255
214	Alexander V.	1409
224	Alexander VI.	1492
5	Anacletus.	83
41	Anaſtaſius I.	401
52	Anaſtaſius II.	496
124	Anaſtaſius III.	910
175	Anaſtaſius IV.	1153
12	Anicetus.	156
20	Anterus.	230
	B	
64	Benedictus I.	574
83	Benedictus II.	684
107	Benedictus III.	855
120	Benedictus IV.	900
135	Benedictus V.	964
139	Benedictus VI.	972
141	Benedictus VII.	975
151	Benedictus VIII.	1012
153	Benedictus IX.	1033
161	Benedictus X.	1058
202	Benedictus XI.	1303
205	Benedictus XII.	1334
44	Bonifacius I.	418
57	Bonifacius II.	530

Ord. Succ.		An. Chr.
68	Bonifacius III.	606
69	Bonifacius IV.	608
71	Bonifacius V.	618
115	Bonifacius VI.	897
140	Bonifacius VII.	974
201	Bonifacius IIX.	1294
211	Bonifacius IX.	1389

C

29	Caius.	283
17	Callistus I.	217
169	Callistus II.	1119
219	Callistus III.	1455
45	Caelestinus I.	422
172	Caelestinus II.	1143
182	Caelestinus III.	1191
186	Caelestinus IV.	1241
200	Caelestinus V.	1294
122	Christophorus.	903
3	Clemens I.	67
156	Clemens II.	1046
181	Clemens III.	1187
190	Clemens IV.	1265
203	Clemens V.	1305
206	Clemens VI.	1342
4	Cletus.	76
85	Conon.	686
90	Constantinus.	708
22	Cornelius.	251

Ord. Succ.		An. Chr.

D

39	Damasus I.	367
157	Damasus II.	1049
70	Deusdedit.	615
26	Dionysius.	259
80	Donus I.	676
139	Donus II.	972

E

14	Eleutherius.	170
6	Evaristus.	95
77	Eugenius I.	654
102	Eugenius II.	824
174	Eugenius III.	1145
217	Eugenius IV.	1431
32	Eusebius.	310
28	Eutychianus.	275

F

21	Fabianus.	236
27	Felix I.	269
38	Felix II.	357
50	Felix III.	483
56	Felix IV.	526
114	Formosus.	891

Ge-

Ord. Succ.		An. Chr.

G

Ord. Succ.		An. Chr.
51	Gelasius I.	492
168	Gelasius II.	1118
66	Cregorius I.	590
91	Gregorius II.	715
92	Gregorius III.	731
104	Gregorius IV.	827
145	Gregorius V.	996
155	Gregorius VI.	1044
164	Gregorius VII.	1073
180	Gregorius IIX.	1187
185	Gregorius IX.	1227
191	Gregorius X.	1271
209	Gregorius XI.	1371
213	Gregorius XII.	1406

H

Ord. Succ.		An. Chr.
10	Hyginus.	137
48	Hilarius.	461
72	Honorius I.	625
170	Honorius II.	1124
184	Honorius III.	1215
198	Honorius IV.	1285
54	Hormisdas.	514

I

Ord. Succ.		An. Chr.
42	Innocentius I.	401
171	Innocentius II.	1130
183	Innocentius III.	1198
187	Innocentius IV.	1243
192	Innocentius V.	1276
207	Innocentius VI.	1352
212	Innocent. VII.	1404
223	Innocent. VIII.	1484
55	Ioannes I.	523
58	Ioannes II.	532
63	Ioannes III.	560
74	Ioannes IV.	640
84	Ioannes V.	685
87	Ioannes VI.	701
88	Ioannes VII.	705
110	Ioannes VIII.	872
119	Ioannes IX.	898
126	Ioannes X.	914
129	Ioannes XI.	931
134	Ioannes XII.	956.
137	Ioannes XIII.	965
142	Ioannes XIV.	984
143	Ioannes XV.	985
144	Ioannes XVI.	997
146	Ioannes XVII.	997.
148	Ioannes XVIII.	1003
149	Ioannes XIX.	1003
152	Ioannes XX.	1024
195	Ioannes XXI.	1276
204	Ioannes XXII.	1316
215	Ioannes XXIII.	1410
36	Iulius I.	336
226	Iulius II.	1503

Ord. Succ.		An. Chr.

L

125	Lando	913
47	Leo I.	440
82	Leo II.	682
99	Leo III.	795
106	Leo IV.	847
121	Leo V.	903
127	Leo VI.	929
130	Leo VII.	936
136	Leo VIII.	964
158	Leo IX.	1049
227	Leo X.	1513
37	Liberius.	352
2	Linus.	66
23	Lucius I.	252
173	Lucius II.	1144
178	Lucius III.	1181

M

30	Marcellinus.	296
31	Marcellus I.	308
35	Marcus	336
76	Martinus I.	649
111	Martinus II.	882
132	Martinus III.	942
197	Martinus IV.	1281
216	Martinus V.	1417
33	Melchiades.	310

Ord. Succ.		An. Chr.

N

108	Nicolaus I.	858
162	Nicolaus II.	1058
196	Nicolaus III.	1277
199	Nicolaus IV.	1288
218	Nicolaus V.	1447

P

101	Paſchalis I.	817
167	Paſchalis II.	1099
96	Paulus I.	757
221	Paulus II.	1464
62	Pelagius I.	555
65	Pelagius II.	578
1	PETRUS.	54
11	Pius I.	141
220	Pius II.	1458
225	Pius III.	1503
19	Pontianus.	230

R

117	Romanus.	897

S

67	Sabinianus.	604
86	Sergius I.	687

Ser-

Ord. Succ.		*An. Chr.*
105	Sergius II.	844
123	Sergius III.	908
150	Sergius IV.	1009
73	Severinus.	638
34	Silvefter I.	314
147	Silvefter II.	999
154	Silvefter III.	1044
60	Silverius.	536
53	Symmachus.	498
49	Simplicius.	468
40	Siricius.	384
89	Sifinnius.	708
13	Soter.	161
24	Stephanus I.	252
94	Stephanus II.	752
95	Stephanus III.	752
97	Stephanus IV.	768
100	Stephanus V.	816
113	Stephanus VI.	885
116	Stephanus VII.	897
128	Stephanus VIII.	929
131	Stephanus IX.	939
100	Stephanus X.	1057

T

9	Telefphorus.	126
75	Theodorus I.	642
118	Theodorus II.	898

Ord. Succ.		*An. Chr.*

V

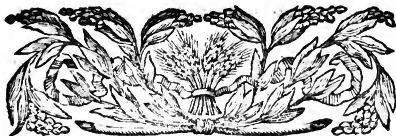
103	Valentinus.	827
194	Vicedominus dictus aliquot horis Gregorius XI.	1276
15	Victor I.	185
159	Victor II.	1055
165	Victor III.	1086
61	Vigilius.	538
78	Vitalianus.	657
18	Vrbanus I.	222
156	Vrbanus II.	1088
179	Vrbanus III.	1185
189	Vrbanus IV.	1261
208	Vrbanus V.	1362
210	Vrbanus VI.	1378

X

8	Xyftus I.	116
25	Xyftus II.	257
46	Xyftus III.	432
222	Xyftus IV.	1471

Z

93	Zacharias.	741
15	Zephyrinus.	197
43	Zofimus.	417

LEONIS VRBEVETANI
CHRONICON.

Incipit Chronica Summorum Pontificum compilata per Fratrem Leonem Vrbeveteranum, Ordinis Fratrum Praedicatorum: & etiam summorum Imperatorum.

Via Doctor sanctae Scripturae non solum provectos debet instruere, sed ad eum etiam pertinet incipientes erudire, secundum illud Apostoli I. *ad Corinthios* III. *Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, ideo tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam*. Glossa (1): *lac*, idest, *facilem do-*

doctrinam. *Parvulis in Christo*, ideſt, *cognitione Dei*. Figura ad hoc eſt in veteri Teſtamento *Geneſi* XXIV. ubi legitur quia Laban frater Rebeccae non ſolum adpoſuit panem, quo veſceretur puer Abrahae, & viri, qui venerant cum eo; ſed etiam paleas, & foenum dedit camelis eorum. Laban interpretatur *candidus*, vel *candidatio* (2), & poteſt ſignificare Praedicatorem, ſive Doctorem Eccleſiaſticum Vnde dicitur *Eccleſiaſtici* XXXIV. *Ab immundo quis mundabitur*? Rebecca interpretatur *patientia* (3), quae coniungi habet Praedicatori, iuxta illud *Pſalmi*: *Bene patientes erant, ut adnuntient*. Per panem intellige doctrinam ſubtilem. Per puerum Abrahae, & viros cum eo, intellige provectos. Per foenum, & paleas, intellige croſſa (4) exempla, & res geſtas. Per camelos, intellige huius doctrinae novitatem, ſive novitios rudes, & minus capaces. Vnde Gloſſa: *Non ſolum puero, & comitibus eius, ſed camelis potum tribuit; quia verbum vitae non ſolum prudentibus, ſed etiam ſtultis praedicatur*; *ſecundum illud Apoſtoli*, *Ad Romanos* I. *Sapientibus, & inſipientibus debitor ſum*.

(1) Γλῶσσα tam ſonat *Linguam*, quam *Interpretationem*; quare *Quinctilianus*: *Secretioris linguae expoſitiones, Gloſſae ſunt*.

(2) לבן

(2) לבן *Albus*, *candidus*; *&* *albedo*, *candor*.

(3) Potius *saginata* a רבק quod est *saginare*, *pinguefacere*.

(4) *Crossa*, pro *crassa*, quo vocabulo utitur etiam *Bernardus De Consideratione ad Eugenium*.

Propositum meae intentionis in hoc Opusculo est *De temporibus*, *&* *gestis summorum Pontificum*, *&* *Imperatorum*, aliqua magis utilia, & memoriae commendanda, accepta de Chronicis Fratris *Martini Poloni* (1) Ordinis Praedicatorum, necnon & aliorum Doctorum, inserendo in eisdem quosdam viros illustres, sub brevi stilo prout potero copulare prius praedicta humiliter, & devote, haurienda cum gaudio de fontibus Salvatoris; ac demum in Christo parvulis propinare. Igitur in principio Ego Frater *Leo*, natione Vrbevetanus, minimus inter Fratres Ordinis Praedicatorum, oro, & recurro ad beatam, & gloriosam Virginem Mariam matrem Filii Dei, & ad eius paranymphum (2) Apostolum, & Evangelistam, Ioannem, ut in praenominato labore mihi eorum servulo dignentur adsistere.

(1) *Martinus Polonus* ex Praedicatorum familia a Nicolao III anno MCCLXXVII Capellanus Apostolicus, & maior Poenitentiarius, constitutus est, & anno insequenti Archiepiscopus Gnesnensis in Polonia electus; quo etiam, dum in Poloniam proficiscere-

 tur,

tur, Bononiae naturae conceſſit. Scripſit Chronicon Pontificum & Imperatorum, quod uſque ad annum MCCLXXVII perduxit. Adeundi *Voſſius*, *Caveus*, *Echardus*, *Oudinus*, *&c.*

(2) Παράνυμφος proprie eſt Auſpex, & qui nuptiis celebrandis praeeſt.

Et (1) quia duplex eſt regimen, videlicet ſpirituale, & temporale: ſpirituale quidem fuit per Pontifices; temporale vero, per Imperatores. Pontificale regimen in Vrbe, & Orbe, incepit primum a Chriſto, qui fuit Pontifex praeſentium, & futurorum bonorum. Imperiale vero incepit ab Octaviano qui fuit primus Imperator Vrbis, & Orbis (2). Hi ſunt duo gladii, videlicet, ſpiritualis, & materialis, qui ſufficiunt ad regimen Eccleſiae. Vnde poſtquam dixit Petrus Apoſtolus: *Domine ecce duo gladii hic*, Chriſtus reſpondit: *Satis eſt*. Haec ſunt duo luminaria magna, quae poſuit Deus in firmamento coeli, ideſt, in univerſali Eccleſia; quae ſunt Pontificalis auctoritas, & Imperialis poteſtas. Inter quae, ſicut luminare maius eſt Sol, minus autem Luna, ſic Spiritualis poteſtas eſt maior, & Imperialis minor. Propter quod, primo agendum eſt de Pontificali, tamquam de luminari maiori, quod praeeſt diebus, ideſt ſpiritualibus, in primo volumine; poſt de Imperiali, tamquam de minori, quod praeeſt

est noctibus, idest temporalibus, in sequenti volumine (3).

(1) Haec quae sequuntur, ex *Martino Polono* desumta, reperi etiam in duobus Codicibus MSS. Bibliothecae Riccardianae, quorum unus scriptus fuit a *Voglino* (nomine forte διὰ μετάθεσεως ex *Vgolino* corrupto) quodam, Clerico Emporiensi, anno MCCCLXXXI, & sequenti; qui quidem *Voglinus* erat Cubicularius Petri Corsinii Cardinalis Florentini, Episcopi Portuensis, & S. Rufinae, sub Clemente VII, & Avenione morabatur. Alius Codex scriptus est, Saeculo XV: & in utroque Codice exstat opus, quod *Provinciale Romanae Curiae* inscribitur, & in quo Tituli Cardinalium recensentur, ut factum est a *Martino*, & a *Leone* nostro, & ulterius omnes Orbis Christiani Episcopatus connumerantur. Ceterum *Voglinus* memoratus sua ex *Martino Polono* totidem verbis, ut plurimum, transscripsisse videtur.

(2) Non ab Octaviano, sed a Iulio Caesare.

(3) Haud est idem ordo, ac is, quo Chronica sua scripsit *Martinus*: quandoquidem historia Pontificum & historia Imperatorum e regione positae in MSS. & etiam excusis Codicibus *Martini*, inveniuntur, atque ita *Martinus* eas se digessisse in Prooemio testatur; quamquam MS. Codex Bibliothecae Laurentianae post absolutam Pontificum historiam, Caesarum res gestas exhibet.

Quia primo Pontifici, & summo, idest, Christo in triumphali Ecclesia tres Hierarchiae Angelorum obsequuntur; & ad eius exemplar (1) in militanti Ecclesia

circa Vicarios ipſius tria genera Cardinalium obſequentium ipſis, ſunt inſtituta(2); de ipſis quot ſunt, & qui ſunt, & ad quid ſunt, in principio breviter eſt praemittendum.

(1) Non ad ejus exemplar, ſed quia ratio miniſterii Eccleſiaſtici expoſcit, ut quidam ſint Epiſcopi, quidam Sacerdotes, quidam vero Diaconi. Quod quidem evidens eſt iis, qui Cardinalium originem noverunt, de qua doctus *Onuphrius*, aliique eruditi. Vide quae de Cardinalium inſtitutione tradit *Leo* inferius in *Marcello* I.

(2) Cardinalis Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus antiquitus dicebatur, qui alicui Eccleſiae, vel aedi ſacræ adfixus erat, & veluti incardinatus, ut *Gregorii Magni* verbo utar; ad differentiam eorum, qui erant *adventitii & ſubſidiarii*: adeoque Epiſcopus, Presbyter, Diaconus Cardinalis, erat is quem hodie diceremus Epiſcopum Ordinarium, Parochum, & Diaconum alicui Eccleſiae veluti mancipatum. Et Cardinales hujusmodi erant omnes ſive Romae, ſive in aliis orbis terrarum partibus: quare uſque ad ſaeculum XI. in Eccleſiis Gallicanis Curiones Eccleſiarum Parochialium *Presbyteros Cardinales* fuiſſe dictos oſtendit Auctor Tractatus Gallici *De Cardinalium Origine*: & in aliis quoque provinciis, elucet ex *Cap.* II. *De Officio Archipresbyteri*, quae quidem Decretalis eſt Leonis IX, qui Saeculo XI vixit. Nullum tamen hujus nominis veſtigium adparet ante *Gelaſium I.* & *Gregorium Magnum*, apud quem frequens Cardinalium mentio occurrit. Conſule *Vaneſpenium Par.* I. *Iur. Eccleſ. Tit.* XXII. Tandem hoc no-

nomen proprium Episcoporum, Sacerdotum, & Diaconorum quorundam Romanorum evasit.

Numerus ergo ipsorum primordialis est quinquaginta unus (1), qui in tria genera distinguitur. Quidam ipsorum sunt domino Papae adsidentes, ut Episcopi (2): quidam adsistentes, ut Presbyteri (3): quidam insistentes, ut Diaconi (4). Episcopi enim, in sollemnitatibus sunt domino Papae adsessores; unde ipsi soli inter alios Cardinales Cathedris utuntur. Presbyterorum vero Cardinalium quilibet suam septimanam servans in missis, & horis adsistit domino Papae. Diaconi vero Cardinales insistunt ministeriis. Ipsi enim Papam induunt (5), eumdemque substentant, & deducunt, & ei circa altare deserviunt.

(1) Numerus Cardinalium, quales nunc intelligimus, varius fuit per diversa tempora; & usque ad aetatem circiter Honorii II. fuere LIII. sed sub initium saeculi XII. minui coeperunt, & ad incertum numerum sensim delabi. Imo, ut ait *Onuphrius Libro De Episcopatibus, Titulis, & Diaconiis Cardinalium*, ad eam paucitatem redacti sunt, ut non nisi VII Cardinales in vivis agerent, quando Nicolaus III anno MCCLXXVII. creatus est. Observatque ibidem post tempora Nicolai III rursus coepisse augeri numerum Cardinalium, quos deinde numerum XXIV excedere non posse in Basileensi concilio cautum fuit. Xystus nihilominus IV Cardina-

 lium

lium numerum maxime ampliavit, cujus veſtigiis inſtitit etiam Alexander VI. Antiquum tamen numerum LIII non exceſſere, imo ne attigere quidem, donec Leo X uſque ad LXV eos auxit, & Paulus IV tandem uſque ad LXX, quem numerum retinendum decrevit Xyſtus V. Conſule *Onuphrium*, & *Vanespenium*. Erraret tamen *Leo* noſter dum ait numerum Cardinalium fuiſſe LI. nam alius ex ipſa ſubputatione reſultat; ſeptem enim erant Epiſcopi, XXVIII Presbyteri, & XVIII Diaconi; niſi *Leo* Diaconos tantum XVI cum *Martino* Polono numeraret.

(2) Mirum forte videatur ſeptem Romae exſiſtere Epiſcopos Cardinales, quum nonniſi unus Epiſcopus Cardinalis in quaque civitate eſſe poſſit. Quare antiquo ſenſu Epiſcopus Cardinalis Romae, eſt ipſe Pontifex. Sed forte poſt ſaeculum XI, & XII contigiſſe potuit, quod *Onuphrius* narrat, nimirum, Eccleſiae Lateranenſi, quae eſt ſpecialis ſedes Romani Pontificis, propter ſuam, & Romani Pontificis excellentiam, ſeptem Epiſcopos ex circumvicinis civitatibus adſignatos fuiſſe, qui ſtatis ſollemnibus diebus ſinguli coram Romano Pontifice in eadem Baſilica celebrarent divina myſteria, vel celebranti Pontifici adſiſterent, atque ob eam cauſſam poſtea Epiſcopi Cardinales, ideſt, Principales, quod huic Eccleſiae, & Romani Pontificis miniſterio adſcripti eſſent, adpellari coeperunt. Hodie tamen ſex dumtaxat ſunt Epiſcopi Cardinales, eo quod Eccleſia Epiſcopalis Sanctae Rufinae & Secundae, alias Silvae Candidae, a Calliſto II Epiſcopatui Portuenſi unita fuerit. Et quidem in MS. *Voglini* Portuenſis Epiſcopatus, & Sanctae Rufinae, uniuntur, quare ante annum 1386 certe uniti fuere.

(3) Titulos, ſive Eccleſias Cardinalium Presbyterorum

rorum XXVIII, qui ante millesimum & centesimum ab hinc annum exstiterunt, enumerat *Onuphrius*: quorum aliquas circa tempora Gregorii I, mutatas fuisse monet; ita tamen ut numerus XXVIII Presbyterorum Cardinalium integer permanserit, ut habetur ex *Pandulfo* Pisano in vita Gregorii II, usque ad Honorii Papae II tempora, annumque Christi MCXXV, quo id observari desitum, ut latius exponit laudatus *Onuphrius*. Non tamen tanta apud nos *Onuphrii* doctissimi auctoritas esse debet, ut eam veritati praeferamus, quae luculentius exstat in sententia *Henr. Valesii*, & *Ioannis Mabillonii*, qui Titulos Presbyterorum quadraginta, & amplius, ante Innocentii I. tempora in Vrbe fuisse certissimis veterum testimoniis ostendunt. Adeatur. *Comment. in Ordinem Roman.* §. III.

(4) Romae regiones XIV fuerant, & VII tantum Diaconi, quibus eas Fabianus Pontifex distribuit, ut videre est apud *Tillemontium* in *Fabiano*. Adeoque alia iam divisio tunc erat in VII regiones Ecclesiasticas, de quibus *Mabillonius Comment. in Ordin. Roman.* §. III. In his singulis regionibus Diaconiae fuerunt, loca scilicet, in quibus per Diaconos regionarios, pauperes, viduae, pupilli, senes, cujusque regionis alebantur; habebantque haec loca, quae quasi publicae domus hospitales erant, sacella adjuncta. Diaconus his praefectus, Cardinalis adpellabatur: usu vero harum domorum tandem abolito, ipsisque dirutis, adhaesit Diaconiae nomen ipsis sacellis, a quibus Diaconi Cardinales urbis Romae dicti fuere. A tempore vero Honorii II Diaconorum Cardinalium numerus ad XVIII excrevit, cui demum duae aliae additae Diaconiae XX numerum constituerunt, ut laudatus *Mabillonius* observat.

(5) Quo-

(5) Quoniam h c vestium Pontificalium [de quibus tamen consulendi *Ordines Romani* a *Mabillonio* editi] mentio facta est, lubet huc transscribere brevem Tractatum de Vestibus Sacerdotalibus, qui in MS. Codice Bibliothecae Riccardianae exstat, atque ita habet:

De Vestibus, quibus utuntur Episcopi, & Sacerdotes, in celebratione Missarum.

Sciendum est, quod pretiosae vestes in Divinis Officiis Sacerdotibus concedantur, ad honorem Dei, & propter mysterium, & ministerium Ecclesiastici Ordinis observandi. Induitur itaque Sacerdos ministraturus ad missam pretiosis vestibus, & armatur propugnaturus contra diabolum, nam legitur: Qui non certavit, minime coronatur. Recipit namque Sacerdos, sive Episcopus, primo Sandalia. Secundo Amictum. Tertio Albam, seu Camisiam lineam candidam. Quarto Cingulum. Quinto Subcingulum. Sexto Manipulum. Septimo Stolam, sive Orarium. Octavo Tunicam. Nono Dalmaticam. Decimo Casulam, sive Planetam. Vndecimo Pallium. Duodecimo Mitram. Sandalia namque habet Sacerdos pro ocreis, ut pedes sint calceati in praeparatione Evangelii pacis, & ne foedentur pulvere saecularis gloriae, & vanae laudis. Amictum habet in capite pro galea, quae est spes salutis in mente. Albam, sive Camisiam induit, quae cooperit totum corpus, ut castitatem habeat intus, & exterius. Cingulo se circumcirca constringit, quia timendo peccare in se libidinis motus omnes bonus Sacerdos restringit. Subcingulum, quod sub cingulo positum pharetram significat, in qua manent sagittae Scripturarum Sanctarum, & orationum contra mundum, carnem, & diabolum; & est proprium Episcoporum uti Subcingulo, qui plures sagittas, & fortiores,

res, quam simplices Sacerdotes contra hostes debent habere in propatulo. Manipulum patet in laeva, per quam significantur temporalia, unde: Laeva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Et operabantur ibi duo. Primo quod manum sive brachium stringit, & lacrimas tergit. Debet enim Sacerdos ab amore temporalium animum compescere, ne nimis in eis se relaxando possit aliquatenus lascivire. Debet etiam lacrimas ab animis abstergere, si temporalia contingat amittere; ne inde videatur dolere, sed potius congaudere; unde illud Apostoli de Thessalonicensibus, quibus dixit: Rapinam laborum vestrorum cum gaudio subscepistis. Stola sive Orarium, quod a dextris & a sinistris pendet, significat iustitiam, quam in adversis, & prosperis Sacerdos tenere debet. Tunica, quae est proprie Subdiaconorum, & Dalmatica, quae est Diaconorum, significat castitatem illorum; quam Episcopi, qui Tunica & Dalmatica in missis utuntur, magis, & fortius, quam Subdiaconi, & Diaconi, habere tenentur. Casula, sive Planeta, quae omnia operit, significat caritatem, de qua dicitur; Caritas operit multitudinem peccatorum; & sicuti ceteris vestibus Casula superior est, ita caritas ceteras antecellit virtutes, unde Apostolus: Nunc autem manent fides, spes, caritas, tria haec; maior horum est caritas: Pallium autem, quod super humeros, & Casulam, ponitur, significat plenitudinem potestatis. Et nota, quod tantum Archiepiscopi & Primates Pallio utuntur, & hoc certis temporibus, & in provinciis suis, quia maiorem potestatem, quam Episcopi, habent. Solus vero Summus Pontifex semper Pallio utitur in Missarum sollemniis, & usque, quia plus ceteris semper habet plenitudinem potestatis, sicut dicit Decretalis. Mitra autem in capite Sacerdotis, quae habet duo cor-

cornua significat, quod in mente Sacerdotis esse, & iungi, semper debent duo Testamenta ad ventilandum, & feriendum, iniquorum pectora, ut a suis iniquitatibus convertantur ad Dominum, & aeternam vitam consequantur posterius. Amen.

Sunt autem Episcopi septem, secundum primitivam institutionem, videlicet, Ostiensis, qui propter Papae consecrationem dignior est aliis, & pallio utitur. Episcopus Portuensis. Episcopus Albanensis. Episcopus Sabinensis. Episcopus Praenestinus, qui ex constitutione Domini Papae Bonifacii VIII. vocatur, & dicitur, *Episcopus Civitatis Papalis*. Episcopus Sanctae Rufinae. Episcopus Tusculanus. Et isti Episcopi, tamquam Vicarii Domini Papae, in Dominicis diebus, & festis, & praecipuis sollemnitatibus, in altari sancti Salvatoris Lateranensis Ecclesiae debent servire.

Presbyteri Cardinales sunt viginti octo numero (1), qui divisim, per numerum septenarium, residuis quatuor Patriarchalibus Ecclesiis (2), sunt intitulati ad celebrandum. Isti sunt septem ad Ecclesiam sancti Salvatoris, videlicet, Cardinalis sanctae Mariae trans Tiberim. Sancti Chrysogoni. Sanctae Caeciliae. Sanctae Anastasiae. Sancti Laurentii in Damaso. Sancti Marci. Sancti Martini in Monte.

Isti

Isti sunt septem alii sancti Pauli, qui debent in altari maiori deservire, videlicet, Cardinalis sanctae Sabinae. Sanctae Priscae. Sanctae Balbinae. Sanctorum Nerei, & Achillei. Sancti Xysti. Sancti Marcelli. Sanctae Susannae. Isti sunt septem Presbyteri Sanctae Mariae Maioris, videlicet, Cardinalis sanctorum Apostolorum. Sancti Cyriaci in Thermis. Sancti Eusebii. Sanctae Potentianae. Sancti Vitalis. Sanctorum Marcelli, & Petri. Sancti Clementis. Isti sunt septem Cardinales sancti Laurentii, videlicet, sanctae Praxedis. Sancti Petri ad Vincula. Sancti Laurentii in Lucina. Sanctae Crucis in Ierusalem. Sancti Stephani in Coelio Monte. Sanctorum Ioannis, & Pauli. Sanctorum quatuor Coronatorum. Diaconi vero Cardinales, ad ministerium domini Papae deputati, sunt decem, & sex (3), videlicet, Sanctae Mariae in Dominica, & ipse est Archidiaconus aliorum. Sanctae Luciae in Circo Palatii, iuxta Septisolium. Sanctae Mariae Novae. Sanctorum Cosmae, & Damiani, Palatii. Sancti Hadriani, Palatii. Sancti Georgii, Palatii. Sanctae Mariae in Schola Graeca. Sanctae Mariae in Porticu. Sancti Nicolai in Carcere. Sancti Angeli. Sancti Eustachii. Sanctae Mariae in Aquario. Sanctae Mariae in Via lata. Sanctae Agathae. Sanctae Luciae

in

in Campo Sepurae. Sancti Quirici. Ostenso igitur, quot sunt Cardinales, quia quinquaginta unus; & qui sunt, quia Episcopi, Presbyteri, Diaconi, suis Titulis, vel Ecclesiae declarati (4); & ad quid sunt, quia ad domini Papae, & ad quinque Patriarchalium Ecclesiarum, ministerium: consequenter procedendum est ad Pontifices, quibus deserviunt, incipiendo a primo Pontifice Iesu Christo.

(1) *Voglinus* Emporiensis XXIX numerat Presbyteros Cardinales, addito Sanctae Eudoxiae titulo.

(2) Romae, ut habetur ex *Libro Camerae Apostolicae*, constructae fuerunt Basilicae V. Patriarchales ad repraesentandum Orbem universum in una Vrbe: Prima est Basilica Lateranensis pro Patriarcha Occidentis. Secunda est Sancti Petri in Vaticano typum gerens Ecclesiae Constantinopolitanae. Tertia S. Pauli extra muros via Ostiensi ad significandam Ecclesiam Alexandrinam. Quarta est Basilica S. Mariae Maioris designans Septemtrionem, vel Ecclesiam Antiochenam. Quincta est Basilica S. Laurentii extra muros via Tiburtina meridiem referens, seu Ecclesiam Ierosolymitanam. Ipse quidem haud facile crediderim ea de caussa memoratas Basilicas extructas fuisse; sed exploratae fidei tamen est, eas titulos non habuisse, & fuisse proprie Romani Pontificis, adeoque forte Patriarchales adpellatas. Adi *Mabillon. in Ordinem Roman.* §. *III.*

(3) Quum *Voglinus* XIX Titulos Diaconorum Cardinalium recenseat, non XVI tantum ut *Leo*, nec XVIII, ut reliqui, eosque aliis interdum nominibus,

quam

quam *Leo* faciat, designet; lubet heic eorum nomina ex illo descripta attexere. Sunt igitur Tituli.

Sanctae Luciae in Septem Soliis, Diaconus Cardinalis, & dicitur esse Vicecancellarius, si sit Diaconus.

Sanctae Mariae in Aquino.

Sancti Theodori.

Sanctae Mariae in Cosmedin.

Sanctorum Cosmae & Damiani.

Sanctae Mariae novae.

Sancti Hadriani.

Sanctae Mariae in Via lata.

Sanctae Mariae in Porticu.

Sancti Angeli.

Sancti Nicolai in Carcere Tulliano.

Sanctae Mariae in Dominica.

Sancti Eustachii.

Sanctae Luciae in Silice.

Sanctae Luciae inter Imagines.

Sancti Viti in Macello.

Sanctae Agathae.

Sanctorum Georgii, & Basilii.

Sancti Georgii ad Velum aureum.

Decem & novem pariter Titulos Diaconorum Cardinalium recenset Provinciale Romanum MS. ejusdem Bibliothecae *n.* XXXII. quamquam alius Codex Q. II. *n.* XXXIV. decem & octo tantum.

(4) Hunc locum corruptum ita ex MS. Codice *Martini* Riccardiano restituo: *Suis Titulis, & Ecclesiis deputati.*

ANno quadragesimo secundo Octaviani Augusti natus est Iesus Christus Filius Dei, in Bethleem Iudae, ex Virgine Maria,

Maria, nocte diei Dominicae. Qui Salvator noster Iesus Christus primus, & summus Pontifex, sedit in hoc Mundo, annis triginta duobus, mensibus tribus (1); iuxta illud Evangelii: *Iesus erat incipiens quasi annorum triginta*. Hoc est inceperat trigesimum annum, decem & tribus diebus eiusdem anni peractis(2). Qui eodem anno revoluto convertit aquam in vinum; & in sequenti Pascha incarceratus est beatus Ioannes Baptista; & in alio Pascha sequenti decollatus est. *Chrysostomus* tamen dicit super Matthaeum, quod Christus vixit plenarie triginta tribus annis, & tantum supra, quantum est a nativitate, usque ad Pascha: & dicit ipsum plene complevisse triginta annos, quando venit ad Baptismum, sic dicens. *Post triginta annos venit Iesus ad Baptismum, legem veterem soluturus, & post vixit tribus annis integris, & quantum fluxit a nativitate usque ad Pascha, quod pro dimidio anno computatur*. Et ita secundum ipsum Christus vixit triginta tribus annis, & dimidium(3). Fuerunt igitur usque ad nativitatem Christi anni completi ab Adam quinque millia centum nonaginta novem(4); & a conditione Romanae Vrbis anni septingenti quinquaginta duo; ut ait *Paulus Diaconus* in *Historiis Romanorum*. Hoc ipso die, quo natus fuit, trans Tiberim de taber-

taberna emeritoria (5) fons olei in terra manavit, ac per totum diem largiſſime fluxit. Tunc & circulus ad ſpeciem coeleſtis arcus circa ſolem adparuit, cuius hiſtoria ponetur, quum de Octaviano Imperatore agetur. Tunc etiam ſtatim, ut virgo peperit, illa ſtatua aurea (6) conruit, quam in Romuliano Palatio Romulus poſuerat, dicens: *Non cadet, donec virgo pariat* (7). Anno etiam Domini decimo ſeptimo Pilatus factus eſt Praeſes in Iudaea. Et anno decimo nono Ioannes coepit praedicare baptiſmum poenitentiae. Anno autem trigeſimo ſecundo idem Ioannes decollatus eſt. Et decima tertia die a nativitate Domini, venerunt Magi Ieroſolymam (8). Eodem anno quo natus eſt, tulit eum Ioſeph in Aegyptum. Quo ingrediente corruerunt idola AEgypti, iuxta vaticinium *Iſaiae*; ſicut traditur, non fuit in Aegypto templum, in quo non corruiſſet idolum (9). Et in ſeptimo (10) anno a nativitate ſua de AEgypto revertitur in Iudaeam (11). Porro de infantia Salvatoris, & de operibus eius uſque ad baptiſmum, non legitur in Evangelio, niſi quod *Lucas* dicit, quod duodennis remanſit in Ieruſalem, & poſt triduum inventus eſt a parentibus in medio Doctorum in Templo. Legitur etiam in libro *De Infantia Salvatoris* (12), quod Ieſu fugiente in

C AEgy-

AEgyptum, quum ſub una palma recubuiſſent, beata Virgine matre pueri fame laborante, ad praeceptum pueri, palma inclinavit ſe uſque ad terram, & poſt collectionem fructus ipſius, palma ſtatim erexit ſe. Et ſitiente Ioſeph ibidem, ex praecepto pueri Ieſu, arida terra fontem produxit. Legitur etiam ibidem, quod quum in eodem itinere, in ore cuiusdam ſpeluncae hoſpitati fuiſſent, de eadem ſpelunca, duo immaniſſimi dracones ſunt egreſſi, ad quorum intuitum, dum beata Virgo, & Ioſeph, nimio terrore concuterentur ad praeceptum pueri Ieſu, dracones cum omni manſuetudine, inclinatis capitibus, deſerta petierunt; & quod unus leo in ipſo itinere adveniens, uſque in AEgyptum ipſis obſequioſus fuit (13). Chriſtus baptizatur (14). Hic eadem etiam die, ut dicitur, revoluto anno, ut fertur, convertit aquam in vinum. Chriſtus crucifigitur pro ſalute humani generis in Ieruſalem (15). Moritur. Sepelitur. In cuius paſſione, velum templi ſciſſum eſt, a ſummo uſque deorſum in duas partes; & terra mota eſt; & multa corpora Sanctorum ſurrexerunt, & intraverunt in ſanctam civitatem, & adparuerunt multis. Nobilis Centurio convertitur ad fidem, & qui cum eo erant viſis quae fiebant dicentes, *Vere Filius Dei erat*

homo

homo iste. De ipsius latere etiam dormientis in cruce exivit continuo sanguis, & aqua. Ipso eodem anno, quo passus est Christus, mense Augusti, tertia die (16), beatus Stephanus lapidatur: & de Saulo Paulus efficitur.

(1) Incertum omnino est quot annis Iesus Christus inter homines versatus sit; nulli enim Patrum in hoc conveniunt, ut constat ex erudita Dissertione, quae *Rationario Temporum Dionys. Petavii* inserta est. Ceterum hodie sententia est eruditis criticisque viris probatior, Christum vixisse super terram XXXVI annos, menses III. dies IX. horas XV. Consule eamdem *Dissertationem*.

(2) Canon Chronicus actionum, & vitae, Iesu Christi habetur apud *Bernard. Lamium in Adparat. Chronolog. ad Harmon. Evangel.* & apud *Calmetium in Vita Iesu Christi*. Consuli etiam possunt qui de mysteriis & annis Christi scripserunt, ut *Montacutius*, *Tillementius*, & *Gravesonius*. Inter Chronologos autem diligentissimus *Usserius*, qui eiusmodi canonem & ipse exhibet.

(3) *Martinus* habet: *Cum dimidio*, & recte.

(4) De hac temporum supputatione consule doctissimos Viros *Petavium*, *Usserium*, *Calmetium*, *Natal. Alexandrum*, *Gravesonium*, aliosque complures; in primis autem *Isaac. Newtonium* in sua *Chronologia*. Ceterum heic *Leo* calculos ex LXX. Interpretibus deductos sequutus est, quod & *Martyrologium Romanum* adhuc facit.

(5) Ita etiam *Martinus* habet.

(6) Codex *Martini* MS. Riccardianus expuncto *aurea* habet in margine *aerea*.

(7) Haec portenta omnia fabulosa esse demonstrarunt viri docti, & praecipue *Serrius* in suis *Ecclesiasticis Exercitationibus*, qui utinam verecundius haec tractavisset; & *Gravesonius De Mysteriis, & Annis Christi*.

(8) Quando Magi venerint ex Oriente in sententiis est. Consule *Lamium*, *Tillemontium*, *Serrium*, & *Gravesonium* laudatos.

(9) Nulla certa id auctoritate nixum. Adi laudatos *Tillemontium*, *Serrium*, & *Gravesonium*.

(10) *Martinus Polonus* habet, *sexto*.

(11) Consule laudatos viros doctos, & chronologos: nam annum integrum in Aegypto permansisse non videtur.

(12) Liber hic apocryphus est, & ineptiis & fabulis scatens, sed valde antiquus. Vide de eo testimonia, & censuras, doctorum hominum apud *Io. Al. Fabricium in Apocryphis* N. T.

(13) Haec tamen quum & *Evangelium Infantiae* Graecum, & alterum ex Arabico sermone ab *Henrico Sikio* in Latinum translatum, evolvissem, offendere & invenire non potui. Quare aliud quoddam *Evangelium Infantiae Salvatoris* habuisse videtur *Leo* noster, vel *Martinus* Polonus; aut saltem interpolatum.

(14) Hic videtur desiderari, quod habet *Martinus*, scilicet, *anno eiusdem Domini* XXX.

(15) *Martinus* addit, *anno* XXXIII.

(16) Haec opinio de die, quo Stephanus obiit, merito a *Baronio*, aliisque viris doctis, improbatur. Adeatur *Tillemontius* in *Stephano*.

Post

POst passionem Domini, anno sequenti beatus Petrus Apostolus filius Ioannis provinciae Galileae, de vico Bethsaidae, frater Andreae, tenuit sacerdotalem cathedram in partibus orientis, annis quatuor, ubi primam missam (1) celebravit, dicendo solummodo, *Pater noster*. Deinde venit Antiochiam anno trigesimo octavo (2) a nativitate Christi; ubi cathedram adeptus, sedit annis septem (3); inde venit (4) Romam, ubi viginti quinque annis, mensibus septem, & diebus octo, Pontificatum tenuit (5). Hic scripsit duas Epistolas, quae Canonicae (6) nominantur; & Evangelium Marci, qui eius auditor fuit, & filius de baptismo (7). Hic etiam fecit ordinationes mense Decembri, Episcopos sex, Presbyteros decem, & Diaconos septem. Anno etiam Domini quadragesimo (8) Matthaeus Evangelium scripsit; & anno quadragesimo quarto (9) Marcus Evangelium condidit, & fames valida fuit. Nec multo post Petrus Apostolus Apollinarem (10) mittit Ravennam, quae tunc in Italia, & magnitudine, & populi frequentia post Romam famosior erat; Syrum Papiam; Marcum vero interpretem suum (postquam in Italia Aquileiae scripsit Evangelium (11)) ad AEgyptum destinavit, qui Alexandrinam primus fundavit Ecclesiam (12). Misit

etiam in Gallias, ad plures civitates, plures discipulos, sicut sanctum Sevianum, Pontianum, Alcimum, & Martialem (13), qui dicuntur fuisse de septuaginta duobus Discipulis, & alios plures per diversa Galliae loca, & civitates. Paulus vero, sicut continetur in Actibus Apostolorum, propter adpellationem, a Iudaea Romam veniens, extra Vrbem horreum publicum conduxit, ubi cum fratribus de verbo vitae tractavit, & satis innotuit de signis, & prodigiis, & sanctitate ipsius. Concursus quoque satis magnus fiebat ad eum de domo Caesaris; nam & Neronis instructor Seneca, sibi familiaris valde exstitit, ita ut, quum ore ad os sibi invicem loqui non possent, se epistolis visitarent (14). Sed quia Paulus coram Nerone dixerat (15), figuram mundi per ignem resolvendam, iussit omnes, qui per ipsum crediderant, igne cruciari; Paulum vero, tamquam maiestatis reum, secundum Romanas leges capite truncari. Fuerunt & discipuli beati Pauli Apostoli viri egregii, & illustres, sicut Timotheus, Titus, Trophimus, Onesimus, & multi alii, quos ad diversas partes mundi, praedicationis causa, direxit. Beatus Petrus Apostolus, primus instituit ante Pascha Quadragesimale ieiunium (15); & ante Natale tres hebdomadas, & quartam imper-

fe-

fectam, ab omni populo Christiano instituit venerari, in commemorationem primi, & secundi adventus Domini nostri Iesu Christi (17). De quorum Pontificatu, & morte ipsorum, scribit *Gelasius* Papa dicens. *Sancta Romana Ecclesia nullis Synodicis constitutis, ceteris Ecclesiis praelata est. Secundum Evangelicam vocem Domini, & Salvatoris nostri, primatum obtinuit dicentis: Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam; cui data est sub Caesare Nerone societas beatissimi Pauli Apostoli, qui non diverso (ut haeretici garriunt) sed uno tempore, eodemque die, in urbe Roma, cum Petro, sub Caesare Nerone, agonizans coronatus est, & pariter praedictam Romanam Ecclesiam Christo Domino consecravit, ac ceteris urbibus in universo mundo, sua corporli praesentia, ac venerando triumpho, praetulerunt. Et pro tanto Romana sedes, prior est omnium dignitate, licet Antiochena sedes, prior sit tempore.* Passi sunt autem Petrus, & Paulus, ultimo anno Neronis (18). Petrus quidem in via Aurelia, ibique sepultus iuxta Palatium Neronianum, in Vaticano, ubi crucifixus est. Paulus vero ad Aquas Salvias, in via Ostiensi. Tempore vero Cornelii Papae (19), Graeci furati sunt corpora Apostolorum, & ipsa in Graeciam deferentes absportabant. Sed Daemones in idolis habi-

tantes, divina coacti virtute, clamarunt: *Viri Romani succurrite, quia Dii vestri auferuntur*. Fideles hoc intelligentes de Apostolis, infideles vero de suis Diis, multitudo adunata fidelium, & infidelium, illos persequuntur. Et videntes Graeci apud Catacumbas, corpora Apostolorum in puteum proiecerunt; sed a beato Cornelio Papa sunt inde extracta. Sed quum in dubium verteretur, quae essent ossa Petri, vel Pauli, orationibus fidelium, & ieiuniis, divinitus responsum habuerunt, quod maiora ossa, Praedicatoris sunt; minora vero, Piscatoris. Quae tamen post beatus Silvester dicitur cum lancea, lance aequaliter ponderasse, & consecrando utriusque Ecclesiam, in utraque utriusque ossa collocasse (20).

(1) Quin Apostoli Liturgiam celebraverint non est dubitandum; sed quo ritu, quibusque caeremoniis, praeter panis & vini consecrationem, prorsus ignotum est. Pervenerunt usque ad nos Liturgiae quaedam D. Iacobi, & D. Marci, sed eae non ab his Apostolis scriptae fuerunt, quamquam fidem doctrinamque ab iis Ecclesiae Ierosolymitanae & Alexandrinae traditam complectuntur. Certum tamen esse videtur orationes quasdam in Liturgia etiam ab Apostolis Christum imitantibus adhibitas fuisse, sed unde Scriptores Vitarum Pontificum hauserint Petrum Dominicam orationem recitare solitum ignoro prorsus, quamquam etiam Auctores inferius citandi id adfirmant. Consulendus vir longe doctissimus *Eus. Renau-*

naudotius in Liturgias Orientales. Missae nomen posteriorum est saeculorum, a formula populum dimittendi post peractam synaxin usurpata forte deductum. Consulendi *Cangius in Glossar. Latin. Macer in Hierolexico*, *Gavantus in Thesaur. Sacr. Rituum*.

(2) Exactiores Chronologi habent XXXVI. *Tillemontius in Petro Cap.* XXVII.

(3) Non tamen credendum post institutam Antiochiae Cathedram iis septem annis numquam ex illa urbe discessisse. *Tillemontius* loco citato.

(4) De Petri Romam adventu ab Haereticis iniuria controverso vide disputantem *Natal. Alexandrum Tom. III. Hist. Eccles. & Calmetium Dissertatione peculiari*, *& Tillemontium in Petro*, ut alios laudare supersedeam.

(5) De numero annorum, quibus Petrus Romae sedit, controversia est inter eruditos. Adeundi *Onuphrius ad Platinam*, *Tillemontius in Petro*, *Scheltratus in Antiquitat. illustrat. Caveus de Scriptor. Eccles. Basnagius Histor. Eccles. Natal. Alexander Tom. III. Hist. Eccles. Saecul.* I.

(6) *Catholicae* potius, ut habet *Anastasius*. Fuit & apocryphum quoddam Evangelium, quod sub Petri nomine circumferebatur, & de quo consulendus *Io. Alb. Fabricius in Apocryphis N. T.* ut *Tillemontium*, & *Caveum* silentio transiliam. Duae quoque Petri Epistolae memorantur ad Iacobum scriptae, quae spuriae sunt, atque unius quidem meminit *Photius Cod.* CXIII, alteram edidit *Fr. Turrianus*, exhibentque etiam *Cotelerius*, & *Fabricius*.

(7) Marci Evangelium, Petri ab aliquibus dictum est, quod Marcus ea scripserit, quae ex Petri ore audiverat, & quia Petrus illud adprobavit. Adi *Tillemont.* in *Petro Cap.* XXXI, & in *Marco*.

(8) Quo

(8) Quo anno fcripferit Matthaeus, incertum admodum. Confule *Tillemont. in Matthaeo*, *Lamium in Adpar. Harmon. Calmetium in Prolegom.*

(9) Forte uno, vel altero anno ferius. Confule *Tillemontium* in *Marco*.

(10) Apollinarem Ravennam a Petro miffum fuiffe nulla certa monumenta docent. *Tillemont. in Apollinar.*

(11) Haud facile crediderim.

(12) Vide *Renaudotium Hift. Patriarch. Alex.*

(13) Res magnis difficultatibus obnoxiae, imo evidenter falfae. Confule *Tillemont. in Fabiano & Dionyf. Areopag.* Sed contra ftat *Nat. Alexand. Tom. III. Hiftor. Ecclefiaft.*

(14) Dubia haec admodum. Epiftolas autem Senecae ad Paulum, quae ad nos pervenere, fuppofititias effe exploratae fidei eft. Confule *Fabricium* in *Apocryph.* N. *T.* & in *Biblioth. Latina. Caveum de Scriptor. Ecclefiaft.*

(15) Fabella.

(16) Quadragefimale ieiunium effe Apoftolicae inftitutionis admodum probabile effe oftendit *Natal. Alexander*, & tribus primis faeculis a Chriftianis obfervatum: ampiiufque demonftrat contra *Dallaeum*, abftinentiam a carnibus in ufu fuiffe, faltem in Quadragefima: & carnis nomine etiam pifces a *Tertulliano* comprehenduntur, quemadmodum *Bafilius Homil. I. De Ieiunio quadragefimali* feciffe videtur; ad quam tamen *Ang. Maria Riccius* interpres Italicus, vir ceteroquin doctus, nimis generaliter adnotat Bafilii aetate diebus, quibus ieiunabatur, Chriftianos fola olera, terraeque fructus, comedere folitos fuiffe, & a vino abftinuiffe. Nam id ad fummum de ieiunio quadragefimali adfirmandum

effet;

esset; quum aliter res se haberet in aliis ieiuniis, generatim saltem loquendo, ut elucet ex *S. Epiphanio in Expositione Fidei Catholicae*. Quamquam varium quoque quadragesimalis ieiunii observandi morem apud varias Ecclesias ostendit luculente *Socrates Lib. V. Histor. Eccles. Cap. XXII.* Et quoniam *Riccii* meminimus, animadvertere est nimis etiam generalem eam adsertionem esse, qua in scholio ad citatam Homiliam adfirmat, inter ieiunii leges olim fuisse, ut vespere ieiunium solveretur. Nam id de quadragesimali ieiunio tantum verum est, quum ceteris ieiuniorum diebus ut plurimum hora nona solveretur, ut late ostendit *Nat. Alex. Dissert.* laudata.

(17) Dubia omnino, & incerta.

(18) Petrus passus est anno Christi LXVI die XXIX Iunii Coss. C. Lucio Telesino, & Suetonio Paulino. *Dionysius* Corinthius apud Eusebium, & alii veteres, tradunt Petrum & Paulum eodem tempore, & uno eodemque die, martyrio coronatos fuisse: sed *Prudentius*, & *Pseudo-Abdias*, cum aliis, docent eodem quidem die, sed anno diverso, eos esse passos. Consule *Tillemont. in Petro*, *Caveum in Paulo*, *Fabricium in Apocryphis N. T.*

(19) Pia fabula, ut videtur.

(20) Ex *Martino* Polono totidem verbis.

LInus Italicus de regione Tusciae, sedit annis sex (1), mensibus tribus, diebus tredecem. Hic ex praecepto beati Petri Apostoli constituit, ut mulier velato capite intraret Ecclesiam (2). Hic martyrio coronatus est, & sepultus in Vaticano, iuxta corpus beati Petri, nono Ka-

Kalendas Octobris. Dicunt hi, qui de Cathedra Romanae Ecclesiae diligenter perscrutati sunt, quod Linus, & Cletus, non sederunt ut Pontifices(3), sed ut summi Pontificis coadiutores, quibus in vita sua Petrus una credidit Ecclesiasticarum rerum dispensationem; ipse vero, tantum orationi, & praedicationi, vacabat; propter quod tanta auctoritate dotati meruerunt in catalogo Pontificum poni. Clementem vero ipse beatus Petrus, successorem sibi instituit (4). Hic beatus Pontifex Linus multis miraculis coruscans, Martyrio coronatur.

(1) *Pontificale Vigniolii* habet XII. Sed de varietate sententiarum consule *Tillemontium* in *Clement. I. Artic.* II. *Not.* III.

(2) Haec quidem iuxta *Anastasium*, sed admodum incerta. *Tillem. in Clem. Art. II.*

(3) Consule *Tillemont. in Clement. I. Art. I.*

(4) Huc usque ex *Martino*. Alia forte omisit, quod minus certa arbitraretur, quamquam iudicii acumen, & seligendi certa ab incertis peritia in *Leone* nostro desideratur.

CLetus (1), natione Romanus, de regione Vico Palatio, sedit annis novem (2), mense uno, diebus novem (3). Hic ex praecepto beati Petri, vigintiquinque Presbyteros ordinavit in Vrbe Roma,

mense

mense Decembri, & sepultus est iuxta corpus Beati Petri in Vaticano, & cessavit Episcopatus diebus triginta quinque. Hic Pontifex primus in litteris suis invenitur posuisse (4), *Salutem*, *& Apostolicam Benedictionem* (5).

(1) Est idem cum Anacleto, quem *Anencletum*, hoc est, *Irreprehensibilem* Graeci adpellant. Consule *Tillemont. in Clement. Art. II.*

(2) *Anastasius* habet XII.

(3) XI apud *Anastasium*.

(4) Incertum, aut falsum.

(5) Alia *Martini* omisit, & quidem falsitatis facile redarguerentur. Hic tantum adnotaverim, licet ab *Anastasio* post Linum statim Cletus recenseatur, quod & a multis aliis fit; tamen Lino successisse Clementem, Clementi autem Cletum, plerosque existimare.

CLemens, natione Romanus, de regione Coelio Monte, & Patre Faustino; sedit annis novem, mensibus duobus (1), diebus decem. Hic quum multos libros (2) Christanae scriberet Religionis, martyrio coronatus est: multis tamen in vita, & in morte, miraculis coruscavit, ut patet in sua legenda (3). Hic fecit septem Notarios, secundum septem regiones (4), qui gesta Martyrum, unusquisque per regionem suam, inquirerent, & conscriberent.

Hic,

Hic, quamvis a Beato Petro esset electus, tamen coegit Linum, & Cletum, ante se pontificari (5), & ita est primus post Petrum per electionem, tertius vero per gradum. Vnde ipse scribit in Epistola ad Iacobum Ierosolymitanum (6) dicens: *Simon Petrus tempore, quo vitae suae finem imminere praesensit, in conventu fratrum positus, adprehensa manu mea, sic dixit; Fratres, hunc Clementem Episcopum vobis ordino, qui mihi ab initio usque ad finem fidelissimus in omnibus fuit; quumque ego ad pedes eius procidens declinarem Cathedrae honorem, respondit: Tu peccati periculum timens fugis Cathedram: certus esto, quia amplius peccas, qui populum Dei velut in fluctibus positum quum possis iuvare, subterfugis, tui tantummodo considerationem habens, & non quod in commune expedit providens.* His temporibus Phoenix (7) avis unica adparuit, quae ante sexcentos annos in Arabia adparuerat, quae usque ad quingentos annos vivere dicitur; &, prius seipsam cremando, in suo nido renascitur. Est autem ad modum Aquilae magna, cristato capite, circa collum fulgore aureo, postea purpureo praeter caudam, cuius nitor roseus ac caeruleus scribitur.

(1) *Anastasius* habet XII.

(2) Cle-

(2) Clementem plures scripsisse libros falsum est: suppostititii enim sunt omnes, praeter epistolam ad Corinthios, quicumque sub ejus nomine circumferuntur. Consule *Cotelerium* ad Patres Apostolicos, *Tillemontium* in *Clemente*, *Natal. Alexand. Tom. III. Hist. Eccles. Differt. XIX. Caveum*, *Oudinum*, *&c.*

(3) Haec legenda apocrypha est. Vide *Cotelerium*, & *Tillemontium*,

(4) De his VII. regionibus consule superius ad pag. 25. & *Vignolium* ad Clementem in *Pontificali*, & inferius in *Fabiano*.

(5) Consule *Tillemontium* in *Clemente Art.* 1.

(6) Epistola haec falso Clementi tribuitur. Consule *Cotelerium*, *Tillemontium*, *Caveum*, *Oudinum*, *&c.* Quae de electione Clementis a Petro facta hic narrantur, sumsit ex eadem epistola etiam *Pseudo-Abdias Lib. I.* Sed de hac consulendi *Tillemontius*, *Caveus*, & si Calvinianum citare lubet, *Dallaeum De Pseudo-Epigraphis Apostolicis*, ut nihil de *Io. Baptista Cotelerio* dicam.

(7) Adi viros doctos ad *Clementis Epistolam ad Corinthios* apud *Io. Baptistam Cotelerium in Patribus Apostolicis* multa de Phoenice ave dissertantes. Ex illa a *Clemente* Phoenicis avis in sua Epistola mentione facta credo hanc *Leonis* nostri fabellam exortam.

ANacletus, natione Graecus (1), de regione Atheniensi, ex Patre Antiocho, sedit annis novem, mensibus duobus, diebus decem (2), & cessavit diebus decem (3): Hic ordinavit, ut Presbyteri, qui sacrificant, maxime Episcopi, secum testes habeant, ut Domino perfecte sacrificare com-

comprobentur. Voluit etiam, ut sacerdotes, ab omnibus honorarentur, sicut omnibus fidelibus per litteras suas mandavit. Hic constituit, ut clerici, nec comam nutriant, nec barbam. Hic memoriam beati Petri construxit, & sepultus est iuxta beatum Petrum.

(1) Hic Pontifex idem videtur esse cum Cleto, ut iam innuimus. Consule *Tillemont.* in *Clement.* I. & ab eo adnotata.

(2) XIII. habet *Anastasius*.

(3) Observa universas prope Pontificum decretales Epistolas usque ad Siricium, falsas esse ac supposititias, ut viri longe doctissimi ostenderunt, & praeter sectarium *Blondellum*, *Natal. Alexander Tom. III. Histor. Eccles. Dissert. XXI. in Saecul. I.* &

EVaristus (1), natione Graecus, ex patre Iudaeo, de Civitate Bethleem, sedit annis decem (2), mensibus septem, diebus duobus, & cessavit Episcopatus diebus decem, & octo. Hic titulos (3) in Vrbe Roma divisit Presbyteris, & septem Diaconos (4) constituit, qui custodirent Episcopum praedicantem, propter stilum erroris (5), qui possit opponi Episcopo ab aemulis, & sic infamaretur Episcopus, & verbo divino detraheretur ab insidiatoribus. Constituit etiam ut coniugium a parentibus publice sponsetur, & demum a

sa-

Sacerdote benedicatur sollenniter. Hic martyrio coronatus est (6), sub persequutione Traiani Imperatoris, & sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano (7).

(1) Proprie dicendus esset *Evaristus*.

(2) *Anastasius* habet, XIII, menses VI. dies duos.

(3) De Titulis consule Prooemium hujus Chronici, & *Mabillonium Commentar. in Ordinem Roman.* §. *III.*

(4) Septem tantum Diaconi antiquitus Romae fuerunt, ut constat ex Cornelii Epistola ad Fabium Praesulem Antiochensem apud *Euseb. Lib. VI. Histor. Ecclesiast. Cap. XLIII.* Consule *Mabillon. Commentar. ad Ordinem Roman.* §. *III.*

(5) *Anastasius* habet, *Veritatis*. Adi *Vignolium*.

(6) Haec omnia dubiae fidei, ut animadvertit *Tillemontius in Evaristo*.

(7) Ex *Martino* totidem verbis.

ALexander primus, natione Romanus, de regione Capitis Tauri (1), sedit annis octo, mensibus quinque, diebus duobus, & cessavit diebus vigintiquinque. Hic constituit aquam cum sale benedici, & in habitaculis hominum adspergi. Hic sub Hadriano Imperatore missus in carcere, & Hermes Praefectus Vrbis, qui per eum crediderat, atque Eventius Presbyter, & Theodulus (2) Diaconus (3), qui cum Papa Alexandro, & cum pluribus aliis, diversis poenis adfecti, martyrio coronantur. Alexander

der Papa tunc via Numentana sepultus est, in Ecclesiam sanctae Sabinae est translatus, ubi nunc sunt Fratres Praedicatores. Hic ob memoriam passionis Christi, in Canone addidit, *Qui pridie, quam pateretur*, usque ad, *Hoc est corpus meum*. Hic etiam statuit, ut aqua vino misceretur (4), ad designandam unionem Christi, & Ecclesiae, & ut oblatio fieret ex Azymo (5) in modica quantitate, dicens: *Haec oblatio, quanto potior, tanto rarior* (6).

(1) *Anastasius, Caput Tauri*.

(2) *Theodorus* apud *Anastasium*: sed *Theodulus* legendum videtur.

(3) De hisce consule *Tillemontium* in *Alexandro*.

(4) Hoc est in sacrificio Missae: sed hoc institutum antiquius existimo; consule *Renaudot. ad Liturg. Orientales*.

(5) Vide *Mabillonium De Azymo, & Fermentato, Sirmundum, Bonam*, & *Natal. Alexandrum Tom. VI. Histor. Eccles. Diss. XI. in Saeculum XI. & XII.*

(6) Ex *Martino* totidem verbis.

XYstus primus, natione Romanus, ex patre Pastore, de Via lata; sedit annis decem, mensibus tribus, diebus viginti uno. Hic constituit, ut diceretur in Missa, *Sanctus Sanctus Sanctus Dominus Deus sabaoth*, & cetera; & ut ministeria sacrata non tangerentur, nisi a Ministris. Iste foris portam Appiam decollatus fuit, ubi

ubi Dominus adparuit Petro, qui dixit, *Domine quo vadis*? Hic sepultus est prope altare sancti Petri, in sepulcro, in quo requiescunt Linus, & Cletus, & Anacletus, & Evaristus, Pontifices: ac multorum Martyrum altare, quod est super eos, solius sancti Xysti nuncupatur. Hic etiam constituit ut corporale non fieret de serico, sed de lino contexto, non tincto; & ne mulier vasa sacra altaris, & pallas, tangeret (1).

(1: Ex *Martino*.

TElesphorus, natione ex Anachoritis (1); sedit annis duobus, diebus viginti duobus; & cessavit diebus septem. Hic ordinavit ut septem hebdomadas ante Pascha ieiunium celebraretur (2). Hic etiam constituit ut hymnus Angelicus ante sacrificium cantaretur; & in natali Domini cantari tres Missas cum *Gloria in excelsis Deo*; primam vero Missam, in pullorum cantu proximante media nocte, quando Christus in Bethleem nasci dignatus est; secundam, illucescente Aurora, quando Christus in cunabulis a Pastoribus adoratus est; tertiam, hora diei tertia, quando illuxit nobis dies redemtionis nostrae (3). Hic martyrio coronatus est, & in Vaticano iuxta corpus beati Petri sepultus est.

 (1) Le-

(1) Lege ex *Anastasio*. *Natione Graecus*, *ex Anachoreta*.

(2) De origine Quadragesimae consule *Pearsonium* apud *Cotelerium*, & *Natal. Alexandrum T. III. Histor. Ecclesiast. Dissert. IV. in Saeculum II.* Ceterum a Telesphoro Quadragesimam institutam probabiliter falsum est: nec sibi constat *Leo* dum superius Quadragesimalis ieiunii institutionem Petro Apostolo tribuit, quod certe melius: nam ex Apostolica institutione ieiunium hoc defluere plerisque videtur. Quare mirari subit, quod *Io. Vignolius* in suo Pontificali, cum tot Codicibus collato, variantibusque lectionibus onerato, huiusmodi veterum Pontificum Romanorum indicatas constitutiones facile, & passim admittat, & Pseudo-Isidorum sibi bene cognitum, idemtidem advocet: quum tamen harum pleraeque tam dubiae, & incertae sint, quam dubius & incertus est veteris Pontificalis auctor, ut optime animadvertit *Tillemontius*.

(3) Haec omnia aut falsa, aut incerta. Consule *Tillemontium* in *Telesphoro*.

HYginus, natione Graecus de Athenis, cuius genealogia non invenitur, sedit annis quatuor, mensibus tribus, diebus sex (1), & cessavit Episcopatus diebus tribus. Hic Clerum composuit, & gradus distribuit. Hic sepultus est in Ecclesia beati Petri. Hic scripsit omnibus fidelibus generalem Epistolam, *De Deo* (2) *trino*, *& uno*, *& incarnatione Filii Dei*, plenam fidem catholicam continentem; & martyrio coronatur.

(1) VIII.

(1) VIII. habet *Anastasius*.

(2) Inter apocryphas Isidorianas epistolas duae *Hygino* Pontifici tribuuntur, quarum prima est, cuius meminit *Leo* noster.

PIus, (1) natione Italicus, de Civitate Aquileia, ex patre Rufino, sedit annis (2) quatuor, diebus viginti duobus; & cessavit Sedes Apostolica, quatuordecim diebus. Hic ordinavit, ut resurrectio Domini, non celebraretur nisi in Dominica die (3). *Et licet nos Pascha Domini, die Dominica celebraremus, & quidam idem dubitaverunt, ad corroborandas animas eorum, cuidam doctori sancto Hermeti, Angelus Domini in habitu pastoris adparuit, & praecepit, ut Pascha Domini, die Dominica ab omnibus celebraretur; quod, & nos auctoritate Apostolica adnuntiamus* (4). His temporibus fuerunt Romae duae sanctissimae Virgines, Potentiana, & Praxedes. Hic martyrio coronatur, sepultusque est iuxta corpus beati Petri in Vaticano.

(1) Anicetus praecedit Pium apud *Anastasium*.

(2) XIX. mensibus, &c. ex *Anastasio*.

(3) Consule inferius in Victore I.

(4) Pontificale scriptum anno CCCLIV. idem tradit, additque Hermen Pii fratrem fuisse. Sed de his consule *Tillemontium* in *Pio*, quemadmodum & de sanctis Potentiana, seu Pudentiana, & Praxede.

ANicetus (1), natione Syrus, ex patre Ioanne de vico Myrrha (2); sedit annis novem, mensibus tribus, diebus quatuor (3), & cessavit diebus quindecim. Hic constituit, ut Clericus non nutriat barbam, nec comam, & ut haberet coronam (4), ad modum sphaerulae. Hic constituit, ut Episcopus consecrari non debeat, nisi ad minus a tribus Episcopis; nam & Apostoli, sicut ipse asserit hoc servaverunt (5). Hic sepultus est in via Appia in coemeterio Callisti (6).

(1) Hunc *Anastasius* ante Pium collocat.
(2) Omissa, *Anastasius*.
(3) Tribus, *Anastasius*.
(4) De corona Clericali consule *Mabillonium Praefat.* I. *in Saecul.* III. *Benedictin.* §. XVIII.
(5) Sic etiam Isidoriana Decretalis.
(6) Quaedam Martyrologia apud S. Petrum in Vaticano sepultum fuisse aiunt.

SOter (1), natione Campanus, ex patre Concordio, de Civitate Fundana, sedit annis novem, mensibus tribus, diebus viginti uno; & cessavit diebus viginti duobus. Hic constituit, ut nulla Monacha pallas sanctas tangeret, nec incensum poneret, in sancta Ecclesia, & ut velum portet (2). Constituit etiam, ut legitima non habeatur uxor, nisi fuerit per sacerdo-

dotem benedicta, & a parentibus fuerit solenniter traducta, & a Paranymphis custodita, cavens multis periculis, quae circa matrimonium solent contingere. Hic martyrio coronatus, sepultus est in Vaticano (3) in Ecclesia sancti Petri.

(1) Graeci *Sotericum* interdum adpellant.
(2) Eadem in Isidoriana Decretali epistola.
(3) In coemeterio Callisti. *Anastasius*, aliique.

ELeutherius, natione Graecus, ex patre Abundio, de oppido Nicopoli; sedit annis quindecim, mensibus sex, diebus quinque; & cessavit diebus sex. Hic accepit epistolam a Lucio Rege Britanniae (1), ut Christianus per eius mandatum fieret; & hoc iterum firmavit, ut nulla esca, quae fieret usualis, Christianis repudiaretur, maxime fidelibus, quae rationabilis, & humana, esset. Cui Papa misit duos religiosos viros, videlicet Fuganum, & Dimidianum, qui Regem praedictum baptizaverunt, & populum. Erant tunc in Britannia viginti octo Pontifices idolorum, quos Flamines vocabant, inter quos tres Archiflamines erant; sed praedicti Sancti de mandato Apostolici (2), ubi erant Flamines instituerunt Episcopos; ubi Archiflamines, Archiepiscopos. Hic quod

Apostoli firmaverunt, suo decreto renovavit, apud sanctum Petrum. Hoc tempore Apollinaris Hierapoli, & Dionysius Corinthi (3) clarissimi habentur Episcopi. Hic etiam beatus Pontifex statuit, ut nullus a suo gradu deiiceretur, nisi prius fuerit accusatus, adserens, quod Dominus noster Iesus Christus Iudam furem esse sciebat, sed quia non est accusatus, is non est deiectus, & quidquid interim inter Apostolos egit, ministerii, ratum mansit. Prohibuit enim, ut absente eo, cuius caussa ventilatur, sententia nullatenus proferatur. Hic martyrio coronatur, sepultusque est in Vaticano, apud sanctum Petrum (4).

(1) *Beda* id tradit, & de hoc egregie differit *Tillemontius* in *Eleuthero*.

(2) Apostolicus adpellabatur olim Pontifex Romanus. Consule *Macrum*, *Cangium*, *&c.* Hinc in Litaniis: *Vt domnum Apostolicum*, *&c.*

(3) De his vide *Hieronymum* in *Catalogo*, & inter recentiores *Tillemontium*, *Caveum*, *Oudinum*, *&c.*

(4) Alii aliter tradunt. Consule *Tillemontium*.

VIctor, natione Afer, ex patre Felice, sedit annis decem, mensibus duobus, diebus decem, & cessavit diebus duodecim. Hic constituit sanctum Pascha die Domi-

Dominica celebrari (1). Hic ad ſacerdotum interrogationem de termino Paſchali, celebravit Concilium in Alexandria Palaeſtinae, cui interfuit ipſe Papa Victor (2), Narciſus Patriarcha Ieroſolymorum, Theophilus quoque Ceſareae Epiſcopus, & Irenaeus Epiſcopus Lugdunenſis, ubi ſtatutum eſt, ut ſemper die Dominica Paſcha Domini celebraretur, obſervata decimaquarta luna menſis Aprilis, uſque ad vigeſimam primam; multi enim tunc Epiſcopi Aſiae, & Orientis, cum Iudaeis Paſcha celebrabant. Hic conſtituit, ut neceſſitate faciente, quicumque hominum, ſive in flumine, ſive in mari, tantum chriſtiana confeſſione credulitatis clarificata, baptizarentur (3). Hic ſub Severo Principe, martyrio coronatur, ſepultusque eſt apud ſanctum Petrum in Vaticano; cuius feſtum agitur, v. kalendas Auguſti (4).

(1) De illuſtri hac circa Paſchatis celebrationem controverſia conſule *Baronium*, *Tillemontium*, *Floridum*, & tandem *Natal. Alexandrum Tom.* III. *Hiſtor. Eccleſiaſt. Diſſertat.* V. *in Saecul.* II. Conſule ſuperius in *Pio I.*

(2) Falſum omnino, quemadmodum ea, quae narrat de Irenaeo Lugdunenſi, & rem aliter, ac vere, narrat *Anaſtaſius*. Ceterum Victor Concilio Romae coacto iſta de cauſſa interfuit. Adi *Tillemontium* in *Victore*, haec omnia docte & late pertractantem.

(3) Si

(3) Si haec vere a Victore statuta fuissent [nam haec instituta Victore antiquiora arbitror] ob adultos praecipue sancita viderentur. Sciendum enim est in antiqua Ecclesia plerosque baptismum in provectam aetatem differre solitos fuisse, quos tamen reprehendit *Augustinus Lib.* I. *Confess. Cap.* XI. Id quidem vulgatum est, & multis antiquorum testimoniis & exemplis confirmari posset. Non tamen idcirco *Ang. Maria Riccius*, alias memoratus, in scholio ad *Basilii Magni Homil. De Baptismo*, simpliciter adfirmare debuerat in primitiva Ecclesia adultis baptismum conferri solitum: id enim, simpliciter loquendo, falsum est; nam infantes & parvuli passim ac frequenter sacro hoc lavacro tingebantur, ut ex *Tertulliano Lib. De Baptismo*, & *Cypriano Epistola ad Fidum*, evidenter constat, ut *Augustinum*, innumerosque alios Patres, isthuc ipsum attestantes, silentio praeteream; idque pluribus demonstrarunt Theologi Orthodoxi adversus Anabaptistas disputantes. Minus quoque verum est, quod ad eamdem Homiliam idem adnotat de sollennis baptismi tempore, ubi ait Dominicae Resurrectionis diem Catechumenorum baptismo potissimum destinatam fuisse; quum duo tempora sollennis baptismi aeque principalia ex institutione Apostolica fuerint, Pascha scilicet & Pentecoste, ut ex *Tertull. Lib. De Baptismo*, *Chrysostomo Serm.* XXXVI. *Hieronymo Epist.* LXI. *ad Pammachium*, *Siricio Papa Epist. ad Himerium cap.* XI. *Leone Magno Epist.* IV. *vel* XVI. & *Epist.* LXX. ut *Gelasium* I. *Gregorium* II. & *Gregorium Turonensem* amore brevitatis omittam, manifeste elucet, atque eminet.

(4) De his omnibus consule laudatum *Tillemontium*.

Ze-

ZEphyrinus, natione Romanus, ex patre Abundio, sedit annis novem (1), mensibus sex, diebus decem. Hic constituit, in praesentia omnium Clericorum, & Laicorum fidelium, ut omnes Christiani annorum duodecim Eucharistiam in die Paschae accipere debeant (2); & fecit statutum in Ecclesia, ut omnia vasa Altaris essent vitrea, vel stagnea (3). Sepultus est in coemeterio Papae Callisti.

(1) Anastasius habet, XVII. menses II. dies X.

(2) Vereor, ut falsum sit: nihil enim de hoc *Anastasius*. Immo antiquitus etiam infantes usu rationis carentes Eucharistiam sumebant, ut *Innocentius I.* & *Augustinus*, & *Tridentina Synodus* docent, ut alios omittam.

(3) Incerta haec, vel falsa. Ceterum de materia sacrorum vasorum consule *Bonam De reb. Liturg.* & *Mabillon. in Ordin. Roman.* & *Leonem* nostrum inferius in *Vrbano*.

CAllistus primus, natione Ravennata (1), ex patre Demetrio (2), sedit annis quinque (3), mensibus duobus, diebus decem; & cessavit diebus sex. Hic fecit Basilicam sanctae Mariae trans Tiberim, & constituit ieiunia quatuor temporum (4). Hic fecit coemeterium in via Appia, quod modo vocatur coemeterium Callisti (5); ubi quam plurima multitudo (6) Martyrum est sepul-

ſepulta. Hic martyrio coronatus, ſepultus in coemeterio (7) ſuo.

(1) *Anaſtaſius* habet *Vrberavennatio*.

(2) *Domitio*, apud *Anaſtaſium*.

(3) *Anaſtaſius* VI.

(4) De quatuor temporum ieiunii origine & hiſtoria conſule differentem *Nat. Alexandrum Tom.* III. *Hiſtor. Eccleſiaſt. Diſſertat.* IV. in *Saecul.* II. *Art.* IV. video tamen *Vignolium* hanc inſtitutionem tamquam a Calliſto factam recipere, & in rem melius non inquirere.

(5) Conſule de hoc *Aringhum*, & *Tillemontium*, qui antiquius hoc coemeterium exiſtimant.

(6) Sunt qui cenſeant ibi ſepulta eſſe CLXXIV millia Martyrum, & XLVI. Pontifices.

(7) *Anaſtaſius*, *in Coemeterio Calepodii*.

VRbanus primus, natione Romanus; ex patre Pontiano, de Via lata; ſedit annis octo, menſibus novem (1), diebus decem, & ceſſavit diebus decem, & ſex (2). Hic fecit miniſteria ſacrata omnia argentea, vel aurea, vel ſtagnea (3); & convertit multos ad baptiſmum, & etiam Valerianum, nobiliſſimum virum, ſponſum ſanctae Caeciliae (4), quos uſque ad martyrii palmam perduxit. Hic ſucceſſor Calliſti Papae, dum praedicationi, & baptizationi fidelium, inſiſteret, capitur, & poſt carceris ſqualorem decollatur.

(1) *Ana-*

(1) *Anastasius*, XI. dies XII.

(2) *Anastasius*, dies XXX.

(3) Ita quoque superius in *Zephyrino*, pro *Stamnea*.

(4) Vide *Tillemontium* in *Vrbano I.* & *Ant. Bosium* in *Act. S. Caeciliae*.

PОntianus (1) sedit annis quinque, mensibus duobus, diebus decem, & tribus, & cessavit diebus decem. Hic natione Romanus, ex patre Calpurnio, portatus fuit in exsilium in insulam Sardiniae; martyrio coronatur (2); quem beatus Fabianus adduxit per navem in (3) Romam, & sepelivit in coemeterio Callisti via Appia (4). Pontiano dicitur successisse Cyriacus Papa (5); sed quod dictus Cyriacus adhaesit undecim millibus Virginum, non ponitur in catalogo Pontificum, & dicitur sedisse uno anno, & mensibus tribus; sed quia contra voluntatem cleri cessit de Papatu Anterum substituendo, & cum undecim millibus Virginum, quas Romae baptizaverat, Agrippinam tendendo, non est positus in catalogo Pontificum; credebant enim quamplures, eum non propter devotionem, sed propter oblectamenta Virginum Papatum dimisisse; quum tamen ille virgo exsistens, cum Virginibus martyrio fuit coronatus, sicut legitur in legenda undecim millium Virginum.

(1) Apud

(1) Apud *Anastasium* Anteros Pontianum praecedit. Sed ex ipso *Anastasio* constat Anterum Pontiani successorem fuisse.

(2) *Anastasius*, *dies duos*.

(3) Ita Graeci motum ad locum cum praepositione construunt.

(4) Consule *Tillemontium*, & *Florentinium ad vetus Martyrologium*.

(5) Consule *Baronium* ad *Martyrol.* & *Bollandum*.

(6) Id totum fabulosum est: nam etsi vera esset XIM. Virginum historia, tamen id tempore multo posteriori contigisset. Consule *Baronium* in *Notis* ad *Martyrolog. die* XXI. *Octobr.* & *Tillemontium* in *Antero*, & *Maimburgum* in *Gregorio I.*

ANteros, natione Graecus; sedit annis tribus (1), mense uno, diebus vigintiquinque (2). Hic constituit, ut Episcopi de sede in sedem transferri possent (3), & ut gesta Martyrum scriberentur (4). Hic martyrio coronatus, sepultus est in coemeterio Callisti.

(1) *Anastasius*, *XII.*

(2) *Anastasius*, *XII.*

(3) Haec quoque in apocrypha Isidoriana Decretali. Aliter tamen se habuit antiqua disciplina, ut patet ex *Concil. Arelaten. Can.* XXII. *Nicaeno Can.* XV. *Sardicensi Can.* I. *Chalcedonensi Can.* VI.

(4) Vide mox in *Fabiano*. Ceterum de Notariis, & actis Martyrum consule, quae habet *Baronius Prolegomenis in Martyrolog. Mabillon. Praefat. in Saecul.* V. *Benedict. Ruinart. de Actis sinceris*, ut alios taceam.

Fa-

FAbianus, natione Romanus, ex patre Fabio, sedit annis tredecim (1), mensibus undecim, diebus undecim. Iste Fabianus, quum de quodam loco cum amicis suis reverteretur, Papa defuncto, & accessisset ad populum, qui de futuri electione tractabat, rei exitum expectans, subito candida columba descendens, super caput eius resedit dicens (2): *Romae Episcopus ordinaberis*; quare sic divinitus electus, statuit septem Notarios, ut gesta Martyrum conscriberent (3), & ut omni anno in Coena Domini consecraretur Chrisma. Hic Pontifex martyrio coronatur, sepultusque est in coemeterio Callisti. Novatianus (4) haereticus, Presbyter, Ecclesiae Romanae ambiens Episcopatum, haereticus factus est tempore Decii Imperatoris, contra quem Concilium in Vrbe celebratum est quinquaginta Episcoporum. Hic Haereticus lapsis spem veniae denegabat, unde in Concilio hoc, reprobando statuerunt, ut lapsis misericorditer venia promitteretur, dummodo per poenitentiam revertantur.

(1) *Anastasius*, XIV. menses X.

(2) Vide hanc historiam apud *Eusebium Lib.* VI. *Histor. Eccles. Cap.* XXIX.

(3) Haec Notariorum historia reiicienda non videtur. Consule *Tillemont.* in *Fabiano*.

(4) De

(4) De *Novatiano* consule *Tillemont.* in *Cornelio Papa*; Novatianorumque historiam vide apud eumdem *Tom.* II. *Hist. Eccles.* Hic *Novatianus* auctor creditur Libri de Trinitate, qui cum Tertulliani operibus circumfertur; sed consule quae de hoc disputat *Nat. Alexander Tom.* III. *Histor. Ecclesiast. Differt.* XI. *in Saecul.* II. *Artic.* IV. ut nihil de *Caveo*, *Oudino*, aliisque dicam. Ceterum eius Schisma sub Cornelio Pontifice exordium sumsit.

CORnelius, natione Romanus, ex Patre Iustino [1]; sedit annis tribus, mensibus duobus, diebus decem. Hic constituit, ut sacerdotes si vellent pro certa causa iurare possent. Hic rogatus a sancta Lucina, corpora beatorum Apostolorum [2] Petri, & Pauli, de Catacumbis levavit [3]; & beata Lucina corpus beati Pauli posuit in praedio suo, in via Ostiensi; beati, autem Petri corpus, beatus Cornelius posuit iuxta locum, ubi crucifixus est in templo Apollinis, in Vaticano Palatio Neronis. Post haec iubente Decio Imperatore, martyrio coronatur.

(1) *Anastasius*, *Castino*.
(2) Vide quae ad Pontificale adnotat *Vignolius*.
(3) Consule superius in *Petro pag.* 40.

LVcius primus, natione Romanus, ex patre Porphyrio [1]; sedit annis quatuor [2], mensibus duobus, diebus tribus. Hic

Hic primum in exfilio fuit, demum ad Ecclefiam fuam reverfus, a Valeriano Imperatore capite truncatus eft.

(1) Quidam *Anaftafii* Codices: *Lucius natione Tufcus, de Civitate Luca, ex patre Lucino.* Confule *Tillemont.* in *Cypriano Art.* XXXII.

(2) *Anaftaf.* III. *menfes* VIII. &c.

STephanus, natione Romanus, ex Patre Iuliano (1); fedit annis quatuor, menfibus duobus, diebus quindecim (2). Hic dum multos Gentilium convertiffet (3), & multa corpora Martyrum fepeliffet, comprehenfum poft templi Idolorum ruinam, Miffam celebrantem, decollaverunt in fua fede (4).

(1) *Anaftaf. Iulio.*

(2) *Anaftafius*, x.

(3) Ex Actis apud *Baronium.*

(4) Eius corpus una cum Cathedra translatum eft Pifas. Confule *Breviarium Romanum.*

XYftus fecundus, natione Graecus, ex patre Sophor (1); fedit annis duobus, menfibus undecim, diebus quinque (2), & ceffavit diebus fedecim (3). Hic conftituit, ut Miffa celebraretur fuper altare, quod antea non fiebat. Hic cum Feliciffi-

mo, & Agapito (4), Decio (5) praesentati, capite truncati sunt, quos beatus Laurentius, & Hippolytus, cum multis aliis, per martyrium sequuti sunt.

(1) *Anastas.* ex *Philosopho.*
(2) *Anastas.* VI.
(3) *Anastasius*, XXXV.
(4) Ex Actis S. Laurentii. Vide *Tillemont.*
(5) Passus est sub Valeriano. Consule *Tillemont.*

DIonysius, ex Monacho, cuius genus non invenitur, sedit annis duobus, mensibus tribus (1), & cessavit diebus octo (2).

(1) *Anastasius*, *dies* VII.
(2) *Anastas.* V.

FElix, primus, natione Romanus, ex patre Constantio; sedit annis duobus, mensibus decem (1), de regione Capitis Tauri, & cessavit diebus tribus (2). Hic constituit supra memorias (3) Martyrum Missas celebrari. Hic fecit Basilicam in via Aurelia, miliario ab Vrbe, ibique sepultus est (4).

(1) *Anastasius*, dies XXV.
(2) *Anastas.* V.

(3) Me-

(3) Memoriae Martyrum dicebantur sepulcra, sive altaria, in honorem Martyrum erecta, & etiam aedes. Consule *Baronium ad ann.* CCLXXV. Vide supra in *Anacleto pag.* 48. ubi pariter de memoria beati Petri mentio.

(4) In coemeterio Callisti. *Tillemont.*

EVtychianus, natione Tuscus, de Civitate Luna (1), ex patre Marino; sedit annis octo, mensibus decem, diebus quatuor. Hic constituit, ut fruges super altare, & fabae primae, benedicerentur. Hic sanctissimus Papa trecentos quadraginta duos(2) Martyres per diversa loca, manu sua sepelivit. Et hic constituit, ut quicumque ex fidelibus Martyrem sepeliret sine Dalmatica, aut Colobio (3) purpurato, nullatenus sepeliret. Hic martyrio coronatur. Sepultus est enim in coemeterio Callisti, octavo kalendas Augusti.

(1) Consule *Tillemont. Tom.* IV. in *Felice Papa I.*
(2) CCCLXII. Vide *Tillemont. Tom.* IV.
(3) Dalmatica, & Colobium, quae & quales vestes fuerint, vide apud *Gavantum De Ritib. Macrum Hierolexico*, *Cangium Glossario*: Consule etiam *Vignolium* ad hunc Pontificem, & ad *S. Silvestrum*: & *Salmat. ad Histor. August.*

CAius natione Dalmata, ex genere Diocletiani, ex patre Gallo (1); sedit annis novem (2), mensibus quatuor, diebus

 unde-

undecim (3), & cessavit diebus novem (4). Hic constituit, ut omnes ordines in Ecclesia sic adscenderent, ut si aliquis dignus fuisset, primo Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Sacerdos, deinde Episcopus, ordinaretur. Martyrio coronatur, & via Appia in coemeterio Callisti sepelitur. Hic constituit ut nemo Episcopum, aut aliquos Clericos, ante iudices saeculares accusare praesumat. Et etiam quod Pagani, & Haeretici, Christianos non possint accusare, nec vocem infamationis inferre (5).

(1) *Gaio*, habet, & *d.* VII. *Anastasius*.
(2) *Anastasius*; XI.
(3) IX. *Anastasius*.
(4) *Anastasius*; XI.
(5) In apocrypha etiam Isidori epistola id habetur.

MArcellinus primus, natione Romanus, ex patre Proiecto, de regione Capitis Tauri, sedit annis (1) quinque mensibus duobus (2), diebus viginti quinque; & cessavit Episcopatus, annis septem, mensibus sex, diebus viginti quinque. Hic a Diocletiano Imperatore compulsus incensum (3) posuit Idolis; postea Synodo facta propter hoc in Campania, ore proprio poenituit coram trecentis octoginta Episcopis; & ci-

& cinere afperfus capite, & cilicio indutus, poenitentiam egit, dicens fe peccaffe. Tunc iratus Diocletianus, fecit eum decollari, qui fepultus eft in coemeterio Prifcillae, via Salaria, martyrio coronatus. Coniuraverat autem beatus Marcellinus Marcellum Presbyterum, qui confequenter poft ipfum Papa factus eft, ut praeceptum Diocletiani de immolatione non adimpleret. Poftquam autem beatus Marcellinus decollatus eft, & corpus ipfius per triginta dies in platea iacuerat in exemplum Chriftianis, Marcellus Presbyter in nocte cum Presbyteris, & Diaconibus, cum hymnis, & fancta Lucina cum ipfis, fepelierunt illud. Sed & hoc de eo invenitur, quod, quum fe in concilio (4) Epifcopis iudicandum fubpofuiffet, dicens fe paratum ad omnia obedire quicquid fibi imponeretur, illi refponderunt, *Abfit, ut fummus Pontifex ab aliquo alio iudicetur: negafti tu, negavit & Petrus magifter tuus; & quis Apoftolorum aufus fuit ipfum iudicare? Sed egreffus foras flevit amare. Tu ergo collige caufam tuam, & ore proprio te ipfum iudica*. Ad hoc Marcellinus. *Ob*, inquit, *fcelus Idololatriae iudico me deponendum; anathematizo etiam, quicumque corpus meum tradiderit fepulturae*. Et flens dixit; *Heu me avarum corrupit aurum, & non poffum in fa-*
 cer-

cerdotio remanere. Sicque pergens ad Diocletianum, profitens se christianum, cum Claudio, & Quirino, capitalem accepit sententiam; &, quum per triginta dies corpus eius iacuisset inhumatum, nocte adparuit Apostolus Petrus Marcello, qui in Papatu sibi successit, dicens; *Marcelle dormis?* Et ille quum dixisset; *Quis es Domine?* Respondit; *Ego sum Princeps Apostolorum; & quare corpus meum inhumatum relinquis?* Dans ei intelligere hoc dictum de corpore Marcellini; & addidit: *Non legisti, quia, qui se humiliat exsaltabitur? Denique multum se humiliavit, qui se indignum sepulturae iudicavit. Vade ergo, & sepeli eum iuxta me; ut quos iustificavit gratia, non dividat sepultura*.

(1) *Anastas.* VIII.

(2) XI. *Anastas.*

(3) *Incensum* est, quod Graece ὁλόκαυστον. Sed nos pro *ture* usurpamus, quod pariter totum inceditur.

(4) Historia haec Sinvessani Concilii, fabula ab eruditis merito reputatur. De hac & de Marcellino, vide quae late disputat *Tillemontius Tom.* V. *in Persequut. Diocletiani Art.* XXXI. & in *Notis*. Consule etiam *Natalem Alexandrum Tom.* III. *Histor. Ecclesiast. Dissertat.* XX. *in Saecul.* XI.

Mar-

MArcellus natione Romanus, ex patre Benedicto, de regione Via lata, sedit (1) annis quinque, diebus vigintiduobus; & cessavit diebus vigintiquinque (2). Hic constituit quindecim Cardinalatus (3) in urbe Roma, propter baptismum, & sepulturas hominum. Huic praeceptum est a Maxentio Imperatore, ut, quia Diis sacrificare nollet, iumenta, & animalia custodiret; nocte vero, eius clerici eduxerunt eum de stabulo. Sed quum consecrasset domum sanctae Lucinae in ecclesiam, in Via lata, Maxentius turbatus, de Ecclesia stabulum faciens, ipsum sub custodia publica, ut custodiret animalia, intus reclusit; ibique defunctus (4) in coemeterio Priscillae via Salaria sepelitur.

(1) *Anastasius: sedit annis* V. *mensibus* VI. *diebus* XXI.

(2) *Anastasius*, XX.

(3) *Anastasius:* XXV. *titulos in Vrbe Roma constituit*. *Leo* Cardinalatus adpellat, quod horum titulorum Presbyteri, Cardinales deinde vocati fuerint. Sed de titulis Romae, & Cardinalibus, vide quae in antecessum disseruimus. Ceterum haec Marcelli constitutio incerta admodum.

(4) Haec obscura, & incerta.

EVsebius natione Graecus, ex Medico (1); sedit annis duobus, mensibus duobus (2) diebus vigintiquinque; & cessavit diebus septem.

(1) Patre, scilicet. Consule *Vignolium*.
(2) Vno, habet *Anastasius*.

MElchiades (1), natione Afer; sedit annis tribus, mensibus sex (2), & cessavit diebus sedecim. Hic constituit, ut nulla ratione ageretur ieiunium die Dominico, vel die Iovis (3), quia eos dies Pagani, quasi sacrum ieiunium, celebrabant.

(1) Alias *Miltiades*.
(2) *Anastasius*. Mensibus VII. diebus XII.
(3) Id falsum aperte evincitur ex eo, quod mos feria IV. ieiunandi etiam in posteriora tempora derivatus est, ut elucet ex *Differt.* IV. *in Saecul.* II. *Natalis Alexandri Tom.* III. *Histor. Eccles.*

SIlvester primus, natione Romanus, ex patre Rufino; sedit annis viginti tribus, mensibus decem, diebus sex (1), & cessavit diebus quindecim. Huius praecepto (2) in Nicaea Bithyniae congregati sunt trecenti & duodeviginti Episcopi Catholici (3), qui exposuerunt fidem Catholicam integram; & multa decreta constituit (4). Hic baptizavit Constantinum Imperatorem, va-

lida

lida squalidissima lepra percussum, qui statim a lepra sanatus est (5). Eodem tempore Constantinus Augustus fecit Basilicam beato Laurentio martyri via Tiburtina; construxit etiam Ecclesiam inter Palatium Lateranense Salvatoris nostri, duodecim cophinos terrae propriis humeris deportando; quam Ecclesiam censuit esse in toto orbe Matrem Ecclesiarum. Construxit etiam Ecclesias beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, quas auro, argentoque, locupletavit, & thecis pretiosissimis ipsorum corpora recondendo. Postquam autem beatus Silvester a draconis pestilentia Romam liberavit, maxima pars urbis baptizata est (6). Quotidie enim draco sex millia hominum flatu suo interficiebat, ad quem beatus Silvester per centum quinquaginta gradus cum Presbyteris descendit, & facta oratione, & signo crucis, ipsum ligatum aereis portis conclusit; & usque ad diem iudicii seris obfirmavit. Hic constituit, ut Diaconi dalmaticis uterentur. Hic gloriosus Pontifex, post multa miracula, & virtutes, quas gessit, in domino feliciter obdormivit circa annos Domini tercentum viginti (7). His temporibus, multae gentes in Christum crediderunt. Gens Iberorum per mulierem Christianam, ab eis captam, conversa est (8); similiter in In-

India per duos pueros (9) Christianos Christus adnuntiatur. Hic Papa Silvester primo recepit possessiones (10), (11)

(1) *Anastasius* XII.

(2) Consule *Natal. Alexandrum Tom.* V. *Histor. Eccles. Dissert.* XI.

(3) Fabulosum & enormem horum Patrum numerum iuxta quosdam Orientales vide apud *Renaudot. Histor. Patriarch. Alexandr.*

(4) Viginti dumtaxat canones a Synodo Nicaena conditi sunt. Consule *Natal. Alexandrum Tom.* IV. *Histor. Ecclesiast. Dissert.* XVIII.

(5) Id iam totum falsum esse viri longe doctissimi, & ὀρθοδοξότατοι, evicerunt, *Natal. Alexander*, *Tillemontius*, *Bollandiani*, aliique. Narrationis origo ex falsis S. Silvestri Actis, quamquam antiquis, defluxit. Constantinus enim Nicomediae sub vitae exitum baptizatus est.

(6) Ad fabellas iterum divertit falsa Acta sequutus.

(7) Mortuus est iuxta *Tillemontium* anno CCCXXXV.

(8) Consule *Rufinum Lib. I. Cap. X.* ut *Baronium*, aliosque omittam.

(9) Frumentium, & AEdesium. Adi *Tillemontium T.* VII. in *S. Frumentio*, & *Floridum Lib.* XI. *Histor. Eccles.* ut alios praeteream.

(10) Quas receperit vide apud *Anastasium*, & *Natal. Alexandrum Tom.* IV. *Histor. Eccles. Dissert.* XXV.

(11) Arretina Ecclesia credit servare in suo Archivo privilegium quoddam sibi a beato Silvestro concessum, ut ex Catalogo eorumdem privilegiorum intellexi; sed quum chartam ipse non viderim, & ve-

tustus

tustas admodum subspecta sit; & non unus fuerit huius nominis Pontifex, sufficerit hanc quorumdam credulitatem hic commemorasse.

MArcus, natione Romanus, ex patre Prisco, sedit annis duobus, mensibus octo, diebus viginti. Hic constituit, ut Episcopus Ostiensis, qui Papam consecrat, pallio (1) uteretur (2).

(1) Pallium quid sit vide apud iuris Canonici Institutionum Scriptores, aliosque de ritibus agentes.

(2) De hac constitutione consule quae habet *Tillemontius* in *Marco*.

IVlius, natione Romanus, ex patre Rustico; sedit annis undecim, mensibus duobus (1), & cessavit diebus quindecim (2). Hic constituit, ut nullus clericus ad caussam in publico ducatur, nisi in Ecclesia. Tempore huius celebrata est secunda Synodus Nicaena trecentorum & duodeviginti (3) Episcoporum, in qua damnata est haeresis Arii, qui adserebat Filium minorem Patre (4). Hoc factum est vivente adhuc Constantino Augusto. Huius tempore floruerunt, Hilarius Pictaviensis, & Athanasius, & Ioannes Chrysostomus (5), & multi alii Sancti, & Eremitae (6), ut Moyses, & Pastor Abbas (7). Quod de Hilario

rio (8) Pictaviensi solet dici, quod Leo haereticus Papa dixerit Hilario; *Tu es Gallus, sed non de Gallia*: & ipse dicitur respondisse; *Tu es Leo, sed non de Tribu Iuda*. Et quod in Concilio, nullo sibi adsurgente, dixit; *Domini est terra*; volens in terra residere, terra se erexit. Quod etiam Papa sibi minante, sicut praedixerat, Hilarius subito exspiravit, hoc in nullis chronicis invenitur; maxime quum suo tempore nullus Leo Papa vocaretur, nisi forte Liberius (9) Papa, qui Constantio Imperatori haeretico, & suis favebat(10), Leo alio nomine dictus sit, vel forte aliquis alius falsus Papa dictus sit tunc Leo. Iulius vero Papa post exsilium decem annorum (11), & post multas tribulationes, quas a Constantio Imperatore passus est, post mortem eius ad sedem beati Petri cum gloria reversus est, & fecit duas Basilicas, unam in Foro, aliam in sancti Valentini via Flaminia. His temporibus Athanasius (12) sanctissimus Episcopus, Alexandria fugiens persequutionem Constantii Imperatoris, & receptus in Treverim a Maximiano (13), ibidem composuit Symbolum, *Quicumque vult salvus esse* (14).

(1) *Anastas.* diebus XI.

(2) *Anastas.* XXV. *Gravesonius* duos menses, & dies aliquos.

(3) Me-

(3) Metachronifmus; nam Synodus Nicaena coacta eft fub Silveftro anno CCCXXV. quae quidem prima fuit, & non fecunda, quae anno demum DCCLXXXVII. celebrata eft. Vide fuperius in *Silveftro*.

(4) Impius quidem Arius ita delirabat: quum autem veritas prevaluiffet, ita contrarium demonftratum eft, ut Patres omnes orthodoxi de Verbo femper tamquam Patri aequali, & confubftantiali, loquuti fuerint, & fplendidis adeo magnificifque vocabulis ejus divinitatem fignificaverint, ut ea quoque impenderint, quae Patri tantum propriè convenire videbantur. Nam faepe ab *Athanafio* in *Protreptico*, & alibi, αὐτοσοφία, αὐτοζωή, αὐτοαρετή, αὐταλήθεια, & id genus nominibus, adpellatus eft, hoc eft, *ipfa per fe & a fe ipfa fapientia, ipfa per fe vita, ipfa per fe virtus, ipfa per fe lux, ipfa per fe veritas*, quae quidem nihil aliud defignant, quam *ipfum per fe & a fe ipfo Deum*, ut Theologi doctiffimi animadvertunt. Tamen vox illa αὐτόθεος, haud facile apud Patres occurrat, quum de Dei Sermone loquuntur; nam ut monebat *Origenes Commentar. in Ioan.* αὐτόθεος addito articulo ὁ foli Deo Patri convenire dignofcitur. Nihilominus *Andreas* Cretenfis ea oratione, quam primus *Ang. Maria Riccius*, Graecarum litterarum in Florentina Academia Profeffor, Graece ac Latine edidit, & quae eft *De Deiparae nativitate*, Iefum Chriftum adpellat τὸν αὐτόθεον, & τὸν αὐτοκύριον; quin & fuo quodam iure, τὸν ὑπέρθεον, & peculiari quidem, ut videtur, intellectu; quam vocem interpres, ut potuit, *Altiffimus Deus* vertit, & quidem recte, & *Andreae* fententiae congruenter. Quamquam alibi *diviniffimus* vertendo, intimam minus nominis fignificationem expreffit.

prestit. Qui enim aliter adeo insipiens vocabulum, quum de Christo agitur, convertatur? Ita quoque difficile latine convertantur vocabula illa ὑπερουσίως & ὑπερκόσμιος, quae video ab Interprete haud feliciter transferri; & quidem eo magis si dicendi novitas barbariesque evitetur, adeoque *superessentialiter*, & *supermundanus* haudquaquam feratur. Illa igitur etiam αὐτόθεος & αὐτοκύριος languidiori expressione idem Interpres transtulit, *Ipse Deus*, & *Ipse Dominus*, vertere contentus. Nam quemadmodum αὐτοδίδακτος, est qui *ex seipso doctus* evasit, & αὐτογνώμων, qui *per se cognoscit*, & sexcenta id genus alia, ut Grammaticorum filii docent; ita αὐτόθεος, & αὐτοκύριος, est *a se ipso Deus*, & *a se ipso Dominus*; quod quidem de Filio etiam enunciari potest, non processionem ex Patre negando, sed participationem divinitatis, tamquam habitum & adfectionem, ut est in creaturis, excludendo. Non enim Filius participationem divinitatis accipit, hoc est naturam ad archetypae & primigeniae alius exemplar expressam; sed archetypum ipsum. Insuper interpretando *ipse Deus*, &c. non tam evidenter Arianismus impugnatur, quod praecipue respicit *Andreas*. Nam quum Platonici, & Theologi etiam quidam Christiani, ut *Pseudo-Dionysius Areopagita*, ideas rerum, scilicet exemplaria generalia a particularibus separata, quae quidem creata sunt, similibus vocibus indicare consueverint, ut αὐτοζωή, αὐτοφῶς &c. *ipsa vita*, *ipsa lux*: facile Arianus Verbum *ipsum Deum*, *ipsum Dominum*, adpellaret, nec suae sententiae contraire existimaret. Et quidem sunt viri longe doctissimi, qui censeant, *Origenem*, & *Eusebium* Caesariensem, non alio sensu Verbum αὐτοσοφίαν, & αὐτοφῶς adpellavisse; adeoque in prava, & haeretica, sententia per-

man-

mansisse. Ceterum ipsorum, vel ipsissimorum, ut *Dionys. Petavius* dicere amat, *mysteriorum*, erat e contra vertendum in *Andreae* Cretensis memorata oratione, ubi τῶν αὐτομυστηρίων legitur, nisi mendum inrepserit, non vero, *eorum*, *quae ibidem sunt*, *mysteriorum*, ut *Riccius* quidem contra Auctoris sententiam, & Grammaticorum praecepta, interpretatur. Et quidem ita se explicare voluisse *Andream* patet iis, qui nulla pressi caligine oculos, eum *Pseudo-Dionysii* vestigiis insistentem, passim πλατωνίζειν clare perspiciunt.

(5) Hilarius Pictaviensis natus est anno CCCLXI. adeoque non floruit sub Iulio. Ioannes quoque Chrysostomus posterior est, utpote natus anno CCCLIV.

(6) Consule *Tillemont. in Iulio*, & *Athanasio*.

(7) *Pastor*, Graece *Poemen*, Abbas anno CCCLXXV. vixit diversus ab alio Poemene Abbate, qui saeculo V mortuus, inter solitarios maxime claruit. Ceterum de Poemene, & Moyse, adi egregie differentem *Tillemontium*.

(8) Ecce ridiculam exsibilandamque milesiam, qualem & ipse *Leo* noster adgnoscit, & quam tamen Anonymus quidam, inter Germanicos Scriptores editus, referre, censura minime adposita, non erubuit.

(9) Nescio an haec fabula ortum duxerit ex anathematibus, quae Hilarius Liberio dicit, quum profert Epistolam Liberii ad Orientales, habeturque inter *Hilarii* fragmenta. Consule *Tillemont. in Histor. Arianorum*, *nota* LIV.

(10) Liberius male audit ob confirmatam Arianam formulam, Arianam scilicet, non rei, sed temporis conditione. Adi *Natal. Alexandrum*, *Baronium*, *Tillemontium*, &c.

(11) Fal-

(11) Falsum id, consule *Baronium*, & *Tillemontium*.

(12) Adi *Tillemontium* in *Iulio* & *Athanasio*.

(13) A Sancto Maximino Episcopo Treviris, & Constantino Caesare. Vide *Tillemontium* in *S. Maximino*, & *Athanasio*.

(14) Hoc symbolum ab *Athanasio* compositum non fuisse evidentius est, quam oporteat demonstrare. Consule *Natal. Alexandrum*, *Tillemontium*, *Vossium De tribus Symbolis*, *Caveum*, *Oudinum*, *&c.*

LIberius, natione Romanus, ex patre Augusto, de Via lata; sedit annis sedecim (1), mensibus novem, diebus tribus, & cessavit diebus vigintiquinque. Hic in exsilium deportatus est a Constantio Augusto, eo quod noluisset haeresi Arianae consentire. Et fuit in exsilio tribus annis, quo exsistente in exsilio, Clerus Romanus de consilio dicti Liberii ordinavit Felicem (2) Presbyterum in Papam, virum venerabilem, quo Felice celebrante Concilium, invenit interesse duos Presbyteros Ariana haeresi infectos, necnon Imperatoris Constantii familiares, videlicet Vrsatium, & Valentem, & eiecit ipsos de Concilio quadraginta octo Episcoporum. Post paucos vero dies provocati contra Felicem, rogaverunt Constantium Imperatorem, ut revocaret Liberium de exsilio tamquam ipsis magis consentaneum. Liberius autem ut prae-

praeceptis haeretici adſenſum dedit, de exſilio eſt revocatus. Imperator vero convocato Concilio, cum haereticis Arianis, & Vrſacio, & Valente, Felicem de Papatu, qui erat catholicus, eiecit, & Liberium, qui ſibi, & Arianis, conſenſerat, repoſuit in ſede; & ſic infelix Liberius Baſilicam ſancti Petri, & ſancti Pauli, & ſancti Laurentii, vi tenuit ſex annis, & fuit tunc perſequutio magna Romae, ita ut Clerici Liberio contrarii martyrio coronarentur. Paſſus eſt tunc Euſebius in urbe, quia Liberium eſſe haereticum declarabat (3).

(1) *Anaſtaſius*, X. *menſes* VII. &c.

(2) Liberii & Felicis Pontificum ſinceram hiſtoriam lege apud *Tillemontium* doctiſſimum; & quid de Felicis Pontificatu cenſendum ſit, vide apud *Natal. Alexandrum Tom.* IV. *Hiſtor. Eccleſiaſtic. Diſſertat.* XXXII.

(3) Quomodo Liberius ab haereſi defendatur, vide apud *Baronium*, & *Natalem Alexandrum Hiſtor. Eccleſiaſt. Tom.* IV. *Diſſert.* XXXII. & *Tillemontium*.

FElix, natione Romanus, ex patre Anaſtaſio, ſedit anno uno (1). Hic fuit catholicus, & conſtituit ut Epiſcopus vocatus ad Concilium veniat. Hic declaravit Conſtantium filium Conſtantini eſſe haereticum, & fuiſſe rebaptizatum ab Euſebio

 Nico-

Nicomediensi Episcopo ; & propter hoc ab eodem Constantio de Papatu depositus, capitis decollatione, martyrio coronatur (2) IV. Kalendas Augusti.

(1) *Anastasius*, sedit anno I, mensibus II.
(2) Consule *Vignolium* ad *Pontificale*.

DAmasus primus, natione Hispanus, ex patre Antonio, sedit annis decem, & octo, mensibus duobus, diebus decem et cessavit diebus triginta uno. Hic elegans in versibus componendis ingenium habuit, multaque, & brevia, opuscula heroico metro edidit. Huic sanctissimo viro beatus Hieronymus multa Ecclesiasticae Religionis scripta misit, inter quae & duos versus scripsit, *Gloria Patri*, & *Sicut erat* (1). Hic etiam constituit, ut psalmi die noctuque canerentur, & ut chori in duas partes divisi alternatim psalmos cantarent (2). Huius tempore floruit beatus Ambrosius Mediolani ordinatus Episcopus; omnes in Italia convertuntur ad Christum (3). Item Basilius Caesariensis, Gregorius Nazianzenus, Hieronymus, sanctus Martinus, Isidorus (4). Ambrosius ritum canendi in ecclesia antiphonas instituit (5).

(1) Falsum, ut arbitror. Adi *Gavantum De Ritib.*
(2) Fal-

(2) Falsum, si *Augustino* credimus. Consule *Bonam in Psalmodia*, & *Tillemontium in Ambrosio*, & *Floridum Tom. . . . . Histor. Ecclesiast.*

(4) Consule *Prudentium adversus Symmachum*.

(4) *Isidorus* Pelusiota Ioannis Chrysostomi discipulus, quamquam paulo posterius floruit.

(5) Adi *Augustinum* Confess. *Lib.* IX. *Cap.* VII.

SIricius, natione Romanus, ex patre Tiburtio, sedit annis quindecim, mensibus undecim, diebus vigintiquinque; & cessavit diebus viginti. Hic secundam Synodum Constantinopoli celebravit, cum trecentis quinquaginta Episcopis (1). Huius tempore Hieronymus Bibliam transtulit (2) de Ebraeo in Latinum. Per idem tempus Paula multum nobilis Romana, cum filia sua Eustochio, Ierosolymam adiit. Item Arsenius in urbe Roma claruit, qui ex Senatore factus Monachus per quadraginta annos in Eremo vixit. Eodem tempore in Emaus Castello, natus est puer, ab umbilico & sursum divisus; ita ut haberet duo capita, & duo pectora, & quilibet proprios sensus; uno edente, vel dormiente, alter non comedebat, nec dormiebat. Porro postquam duobus annis vixissent, unum corpus mortuum est, altero usque in tertium diem supervivente.

 (1) Se-

(1) Secunda Synodus Constantinopolitana coacta est sub Iustiniano Augusto saeculo VI. Prima ergo Synodus CP. contra Macedonium celebrata est anno CCCLXXXI. adeoque non sub Siricio, qui Damaso successit anno CCCLXXXIV. Patrum autem numerus fuit CL. Convocata igitur est sub Damaso; & Theodosio Magno Imperatore, ut videre est apud *Natal. Alexandrum Tom.* IV. *Histor. Ecclesiast. Dissert.* XXXVI. In hoc Concilio de Spiritus Sancti divinitate, & cum Patre & Filio consubstantialitate, dogma adeo stabilitum est, ut Graeci Patres Spiritus sancti processionem veluti generationem quamdam consideraverint, nec gignendi verbo uti religioni duxerint, ubi de Spiritu Sancto agerent, ut late vir multis nominibus suspiciendus *Dionys. Petavius* docet, quod tamen alia forte de caussa etiam usuvenit. Hinc *μονογενὴς*, quum de Filio ageretur, ita accipiebant, ut non *unigenitus*, sed *solitarie genitus* hoc est, *in sua generatione solus*, *& ex Patre tantum*, *exsistens*, significaret, quod ex Patre immediate procedat, non ut Spiritus Sanctus per Filium. Quare non mirum si *Andreas* Cretensis audacium vocabulorum artifex in Homilia *De Nativitate Deiparae*, quam primus omnium *Ang. Maria Riccius*, ut alibi diximus, Graece ac Latine edidit, Spiritum Sanctum Filii *συγγενῆ* adpellet, quod Interpres ad latinas aures *congenitum* transtulit, iuxta Graecanicam Theologiam, & loquendi usum, adposite; sed apud nos nimis insolenter, apud quos non tantum sententia, ut apud Graecos, sed ipsa loquendi ratione, Spiritus Sanctus *non creatus*, *nec genitus*, *sed procedens*: quamquam scholio adscripto criminatoribus omnibus obviam ivit. Alii viderint an *congenerem* verti potuisset vocabulo nobis commodiori; nam *genus* pro *na-*

tura

tura, ubi de Trinitate agunt, Patres interdum accipiunt, ut ostendi *Differt. De recta Patr. Nicaen. Fide Cap.* II.

(2) Vel potius sub Damaso, ut ex *Hieronymi* Epistolis constat: ceterum non repugno etiam sub Siricio quaedam eiusmodi Hieronymum commentari potuisse, de cuius laudatis laboribus consule egregie differentes *Tillemontium*, & *Nat. Alexandr. Tom.* IV. *Histor. Ecclesiast. Differt.* XXXIX. ut aliis omittam.

ANastasius, natione Romanus, ex patre Maximino (1), sedit annis duobus, diebus viginti sex (2). Hic constituit, ut qui careret aliquo membro non possit esse Clericus. Hic Anastasius constituit, ut quotiescumque Evangelium recitaretur in Ecclesia, Presbyteri, & Clerici, non sederent, sed starent.

(1) Anastasius, *Maximo*.
(2) Anastasius, *XXIV*.

INnocentius, natione Albanensis, ex patre Innocentio, sedit annis quindecim, mensibus duobus, diebus viginti. Hic decrevit ad Missam pacis osculum dari. Hic etiam constituit, oleo in usum infirmorum ab Episcopo consecrato uti, non Presbyteris tantum, sed etiam omnibus Christianis (1). Hic constituit Sabbato ieiunium celebrari, quod Sabbato Domi-

nus in sepulero iacuit, & Discipuli ieiunaverunt (2). Hic fecit ordinationes quatuor per mensem Septembris (3). Hic excommunicavit Arcadium Imperatorem (4). Huius tempore floruit (5) Romae nobilissimi Romani Euphemiani nomine filius, qui primus in Palatio Imperatoris fuit. Moritur Romae hic Pontifex, & in coemeterio ad Vrsum pileatum sepelitur, v. Kalendas Augusti.

(1) Vereor, ut sit verum. Imo manifeste falsum. Adi *Natal. Alexandr. Theolog. Dogmat. Moral. Iuveninum De Sacrament. Extremae Vnctionis.* Veteres Ritus in extrema Vnctione adhibitos habes apud *Mabillonium Praefat. in Saecul. I. Benedict. S. IX.*

(2) Romae ieiunabatur Sabbato. Vide *Gratianu Distinct. XII.*

(3) Anastasius, *Decembris*.

(4) Id quidem pertendit *Baronius*, sed contrarium evincit *Tillemontius* in *Innocent. Art. VI.*

(5) Deest *Alexius*, quod supplendum ex *Martino*. Ceterum de Sancto Alexio consule *Tillemont. T. X.*

ZOsimus, natione Graecus, sedit anno uno, mensibus octo, diebus viginti quinque. Hic constituit, quod servus nullo modo fieret Clericus, & in Sabbato sancto cereus (1) benedicatur. Et ut nullus Clericus potum in publico venderet.

(1) Quo-

(1) Consule *Gavantum De Ritibus Part. IV. Tit. X. De Sabbato sancto.*

BOnifacius primus, natione Romanus, ex patre Iocundo; sedit annis tribus, mensibus octo (1), & cessavit diebus novem. Hic decrevit, ut nulla mulier, aut monacha pallam sacratam Altaris contingeret, aut lavaret (2).

(1) Anastasius, *menses IV. dies XIV,*
(2) Consule superius in Xysto I. *pag.* 51.

CAElestinus, natione Romanus (1), ex patre Prisco, sedit annis VII. (2), diebus IX. & cessavit diebus XXI.. Hic constituit, ut *Iudica me Deus*, diceretur ante introitum Missae, & Psalmi David centum quinquaginta ante sacrificium psallerentur, canendo ex omnibus antiphonatim, quod ante non fiebat, sed Epistolae Pauli, & Evangelium, dicebantur; & ex hoc statuto excepti introitus de psalmis, & gradualia, & similiter obsertoria ante sacrificium (3). Hic misit sanctum Patritium filium Conthes, sororis sancti Martini Episcopi Turonensis, in Hiberniam, ubi convertit omnes ad fidem. Tertia sancta Synodus universalis Ephesina trecentorum Patrum

collecta est Ephesi iussu Papae huius Caelestini, & Theodosii iunioris Imperatoris (4), in qua damnatus est Nestorius duas personas in Christo adserens, & condemnatus anathemate. Et confirmatum est, Christum esse unam personam in duabus naturis; & ut beata Maria Theotocos, idest, Mater Christi (5) adpellaretur.

(1) Alias *Campanus*.

(2) *Anastasius*, IX.

(3) *Tillemontius* veretur ut haec vera sint.

(4) An ita conciliari possit dissensus Eruditorum circa eum, qui Ephesinam Synodum convocaverit, vidernt alii. Consulatur *Natal. Alexander Tom.* V. *Histor. Ecclesiast. Dissert.* VII. *in Saecul.* V. De iure convocandi Concilia consule *Thomasinium Dissert.* III *in Concil.*

(5) Idest *Deipara*, seu *Mater Dei* adpellaretur. Nam *Matrem Christi* adpellabat etiam *Nestorius*. Ceterum an Nestorius aliquo modo excusari possit, & defendi, ut recentiores quidam pertendunt, quasi sese recte non explicaverit, disputat *Natal. Alexander Tom.* V. *Histor. Ecclesiast. Dissert.* VI. *in Saecul.* V. Nestorii autem haereseos confutationem habes apud eumdem ibidem *Dissert.* XXIII.

XYstus, natione Romanus, ex patre Prisco (1), ex Regione Coelii montis, sedit annis octo, diebus novem (2), & cessavit diebus viginti duo. Hic constituit ut

ut nullus Clericus in Parochia alterius ordinari presumat. Hic aedificavit Ecclesiam sanctae Mariae Maioris, quae dicitur Ad praesepe. Hic sepultus est in Via Tiburtina in crypta iuxta corpus beati Laurentii.

(1) *Sixto*, Anastasius.
(2) *Anastasius*, XIX.

LEo, natione Tuscus, ex patre Quinctiano, sedit annis XXI. mense uno, diebus XVII. (1). Hic doctor egregius addidit canoni, ***Sanctum sacrificium, immaculatam hostiam***. Sub hoc Pontifice facta est tertia Synodus (2) Chalcedoniae. Huius manum (3) quum quaedam femina communicando cum aliis in die Paschae osculata fuisset, tantam tentationem ex hoc in carne concepit, ut manum, quae occasio fuerat scandali, clam amputaret, & a se penitus eiiceret. Verum quum tumultus contra se invalesceret, eo quod Missam non celebraret, ipse in angustia constitutus, totum se beatae Mariae Virgini commisit, cui vigiliis, & orationibus, intendenti beata Maria manum portans visibiliter adparuit, & sibi suam manum adposuit; de quo miraculo non solum beatus Pontifex gratias egit, sed etiam in suis praedicationibus ipsum miraculum frequen-

quenter omnibus praedicavit. Quarta Synodus Chalcedoniae cxxx. Episcoporum, industria Leonis, mandante Marciano Imperatore (4), celebratur, in qua Eutyches Constantinopolitanus Abbas, & Dioscorus Alexandrinus Episcopus, qui dicebant unam Verbi Dei, & Carnis, esse naturam, damnati sunt (5). Et rursus Nestorius, & eius error damnatus est. Et diffinitum est praedicare in Christo duas naturas, & unam personam. Hic etiam Leo sanctissimus quum contra Fabianum (6) Patriarcham Constantinopolitanum, & Eutychen, Epistolam (7) ad Chalcedonense concilium scripsisset, eamdem antequam mitteret Epistolam, super altare sancti Petri ponens, & per xl. dies ieiuniis, & orationibus insistens, rogavit sanctum Petrum ut siquid esset in eadem Epistola emendandum ad fidei, propter quam scripta erat, informationem, ipse dignaretur corrigere, & emendare, quod & factum est. Nam in fine xl. dierum invenit eamdem Epistolam in omnibus ad propositum correctam, & emendatam (8); hoc ipsum Petro revelante. Hic sanctissimus Papa sepultus est ad Basilicam sancti Petri, cuius festum in vigilia Apostolorum agitur.

(1) *Anastasius*, XXVI.

(2) Qua-

(2) Quarta.

(3) Ecce de more milesiam quamdam, quam unde hauserint hi sequioris aevi Scriptores ignoro prorsus. Nihil de hoc habet *Anastasius*.

(4) Id ipsum demonstrat *Natal. Alexander Tom.* V. *Histor. Ecclesiast. Dissert. XI. in Saecul. V.*

(5) In quo error Eutychetis consisteret, vide disputantem *Natal. Alexandrum Tom. V. Histor. Ecclesiast. Dissert. X. in Saecul. V.* & an vere Dioscorus in Synodo Chalcedonensi damnatus fuerit *ibid. Dissertat. XIII. in idem Saeculum*. Confutationem autem huius haereseos habes *Dissert. XXIV.* ibidem.

(6) Non contra Fabianum, sed ad *Flavianum* scripta fuit haec Epistola.

(7) De huius Epistolae in Concilio Chalcedonensi receptione consule disputantem *Natal. Alexandrum Tom. V. Histor. Ecclesiast. Dissertat. XII. in Saeculum* V. Et *Thomasinium Dissert. XII. in Concil.*

(8) Vide *Tillemontium in Leone Art. LVI.*

HIlarius (1), natione Sardus, ex patre Crispino, sedit annis VI. mensibus III. diebus X. Hic constituit ut nullus Pontifex sibi successorem constitueret. Hic sepultus est apud sanctum Laurentium. Per idem autem tempus, ut legitur in historia Brittonum, in Britannia regnabat Arturus, qui benignitate sua, ac etiam probitate, Franciam, Flandriam, Norvegiam, Datiam (2), ceterasque maritimas insulas, sibi servire coegit. In proelio quoque letaliter vulneratus, sedens ad curandum vulnera in quadam insula,

sula, deinceps Brittonibus de vita eius usque hodie nulla certitudo remansit.

(1) Anastasius, *Hilarus*.
(2) Forte *Daniam*.

Simplicius, natione Tiburtinus, ex patre Crastino (1), sedit annis VI. mense I. (2) & cessavit diebus VI. Hic vir beatissimus dedicavit Basilicam sancti Stephani martyris, & Basilicam sancti Laurentii, & Basilicam sanctae Bibianae Martyris, ubi corpus eius requiescit cum quatuor millibus ducentis XLVI. Sanctorum corporibus, exceptis parvulis & mulieribus. Hic constituit ut ad sanctum Petrum & sanctum Paulum, VII Presbyteri per hebdomadas manerent propter poenitentes & baptizantes, & fecit quinque regiones presbyteris dividendas. Primam regionem ad sanctum Petrum. Secundam ad sanctum Paulum. Tertiam ad sanctum Laurentium. Quartam ad sanctum Ioannem Lateranensem. Quinctam ad sanctam Mariam maiorem (3). Hic Pontifex sepultus est in Vaticano iuxta corpus beati Petri. Eodem tempore fuit (4) in Britannia Merlinus vates ex filia Regis sanctimoniali, & incubo daemone, natus. Nam mater ipsius regis Demeciae filia, inter monachas

chas in Ecclesia sancti Petri degebat in civitate Haremedir, quae adseruit se numquam virum cognovisse. Sed quidam in specie pulcerrima frequenter deosculans & evanescens, & rursum adparens, & eam amplectens, gravidam reliquit. Et quum Rex Britanniae aedificium mirae magnitudinis construeret, & nocte evanesceret, quod in die aedificabatur (5), a Magis recepit responsum, quod aedificium non procederet, nisi calcina misceretur sanguine, alicuius sine patre (6) procreati. Et quum per regnum talis quaereretur, Merlinus puer a quodam puero secum comedente, talis notificatur. Et captus Merlinus magos mentitos dixit fuisse. Et ostendens sub terra voraginem totum absorbentem mortem evasit (7).

(1) Anastasius, *Castino*.

(2) Anastasius, *XV. dies VII.*

(3) Haec videntur esse quinque Ecclesiae Patriarchales, de quibus in Operis prooemio *Leo* noster.

(4) Fabella festiva ex vulgari credulitate nata, quae vult Daemonas interdum concumbere cum mulieribus. Huic credulitati occasionem dedit Philosophorum Ethnicorum opinio, atque etiam Poetarum, apud quos Dei, & Genii, passim cum feminis miscentur, & liberos tollunt. Mirum tamen similia nostris Patribus, & Theologis adcredita fuisse, quum mera esse deliramenta somniantium facile

le intelligatur. At id potissimum derivatum est ex eo, quod veteres Philosophi, & antiqui Ecclesiae Patres, Angelos Daemonasque corporibus instructos existimarunt, ut fusius ad *Epist. II. Glycae p.* 146. adnotavimus, inter quos recensendus etiam *Basilius Magnus*, qui idcirco in *Homilia*, qua monstrat Deum malorum auctorem non esse, Angelis vestes fulgidas ac radiantes tribuere videtur; cuius sententiam non satis explicat *Riccius* Interpres Italicus, scholasticam quamdam distinctionem in ora libri adscribens, Basilio aliter sentienti prorsus ignotam, scilicet, inquit, id esse de Angelis intelligendum, quum corpora adsumunt. Consulatur *Actio V. Synodi Nicaenae II.* Hic quoque observandum, Angelos iuxta *Basilii* sententiam νοητὸς adpellari non posse, quod quidem faciunt ii, qui eos omnino incorporales existimant: quare recte a *Michaele Glyca Epist. I.* diabolus νοητὸς ὄφις adpellatur; id quod non video cur improbet *Ang. Maria Riccius.* Nam etsi *Glycas* alicubi existimasset, serpentem, qui Evam seduxit, verum fuisse serpentem, quo veluti instrumento usus est diabolus; tamen eo loci *Glycas* non de serpente agit, qui Evam seduxit; sed de diabolo primario seductionis auctore loquens, eum serpentem, & draconem, ex Scripturarum usu, ἀλληγορικῶς adpellat, quem quidem incorporeum esse arbitratus est, ut ex *Epist. II.* constat. Non igitur νοητικῶ ὄφεως ut *Riccius* contra fidem MSS. Codicum pertendit, legendum est, sed νοητῶ, ne *Glycas* ineptire videatur. Quare & *Pontanus* egregie vertit, *Serpentis, quem mente percipimus.*

(5) Num tela Penelopes?

(6) Sine patre procreati dicebantur Spurii, S P. quasi *sine Patre*, adscripto, ut auctor *Plutarchus in Quaestion.*

Ro-

Roman. & ii, qui divino semine concepti fuissent. Vide quae in hanc rem apte producit *M nagius* ad *Lib. III. Laertii*, ubi de Platonis patre.

(7) Hinc subterraneum Merlini antrum apud *Ariostum*.

FElix natione Romanus, ex patre Felice Presbytero de regione (1) Fasciolae sedit annis III. (2) mensibus IX. diebus XVII. & cessavit diebus V. Hic constituit ecclesias ab Episcopo esse consecrandas. Sepultus est autem in Basilica sancti Pauli.

(1) Anastasius, *de titulo Fasciolae*.

(2) Anastasius, *VIII. menses XI. dies XXIII.*

GElasius, natione Afer, ex patre Valerio, sedit annis IV. mensibus VIII. diebus XXVIII (1), & cessavit diebus VIII. Hic fecit orationes, tractatus, & hymnos, sicut Ambrosius; & praefationem Missae composuit, *Vere dignum, & iustum est*, quotidiano usui. Huius tempore facta est inventio sancti Michaelis in Crypta. Item tempore huius invenitur corpus sancti Barnabae Apostoli, & cum eo Evangelium, quod propria manu in Ebraico sanctus Matthaeus scripserat.

(1) Anastasius, *diebus IX.*

Ana-

ANastasius, natione Romanus, ex patre Fortunato (1), sedit anno I. mensibus XI. diebus XXVIII. (2), & cessavit diebus IV. Hic constituit ut nullus Clericus praetermitteret officium suum ira vel rancore propter Missam. Hic Anastasius Imperatorem excommunicavit.

(1) Anastasius, *Petro*. Forte mendum ex sequenti vita huc inrepsit.
(2) Anastasius, *XXIV*.

SYmmachus, natione Sardus (1), ex patre Fortunato, sedit annis XV. mensibus VII. (2), diebus XXVIII. & cessavit diebus VII. Hic constituit omni die dominico, & in natalitiis (3) Sanctorum *Gloriam in excelsis Deo* cantari, &, quae sequuntur verba Angeli, addidit eidem hymno. Huius tempore Clodoveus Rex Franciae a beato Remigio baptizatus est, qui & Parisiis regalem ecclesiam aedificavit in honorem Apostolorum Petri, & Pauli. Boethius vir consularis in Italia claruit, qui exsulatur a Theodorico Rege Italiae, ibique libros de consolatione Philosophiae edidit. Hoc tempore claruerunt sanctus Remigius, sanctus Maxentius Abbas, sanctus Leodegarius, sanctus Arnulphus, & sancta Genovefa. Eodem tempore Rex Sigismun-

ſmundus Rex Burgundiae ad honorem ſancti Mauritii ſociorumque eius apud Agaunum ibidem quieſcentium Monaſterium conſtruxit, & poſſeſſionibus donavit.

(1) Alias apud Anaſtaſium, *Romanus*.
(2) Anaſtaſius, *VIII. diebus XXVI.*
(3) Qui dies dicerentur natalitii Sanctorum vide apud *Muratorium Differt. XIX. in S. Paulinum*.

HOrmisda, natione Campanus, de civitate Freſolone, ex patre Iuſto, ſedit annis IX. (1), menſibus VIII. diebus VIII. Quum hic multas eleemoſynas pauperibus erogaſſet, necnon & Baſilicis diverſa ornamenta contuliſſet, apud ſanctum Petrum trabem argenteam (2) MXL. librarum relinquens, ibidem ſepultus requieſcit. Hic Clerum conſtituit, & Pſalmos erudivit, & Graecos reconciliavit, qui obligati fuerant vinculo anathematis, propter Petrum Alexandrinum Epiſcopum.

(1) *Anaſtaſius*, VIII. *& dies* XVII.
(2) *Anaſtaſius* habet: *quam ex argento cooperuit*.

IOannes primus, natione Tuſcus, ex patre Conſtantino (1), ſedit annis II menſibus VIII., diebus XVIII. & ceſſavit die-

bus VIII. (3). Huius tempore Francia convertitur ad Christum (4). Hunc Theodoricus Rex Gothorum, qui regnabat in Italia, misit Constantinopolim ad Iustinum Imperatorem; sed reversum, cum sociis, carcerali angustia peremit, quare Dominus post parvo tempore elapso acriter punivit; nam post paucos dies Rex extinctus est; cuius animam quidam sanctus Eremita (5) vidit per Ioannem Papam, & Symmachum, in ollam Vulcani proiici. Obiit autem Ravennae in carcere, cuius corpus translatum est Romam, & sepultum in Ecclesia sancti Petri.

(1) Anastasius, *Constantio*.

(2) XXII. *Anastasius*.

(3) *Anastasius*, LVIII.

(4) Observa id, & consule *Tillemontium* in *Irenaeo*, & *Dionysio Areopagita*; & *Natal. Alexandrum Tom. III. Histor. Ecclesiast. Dissert. XVI.* Adi superius *pag.* 30, & 42.

(5) Ex *Paulo Diacono*.

FElix quartus, Sabinus (1), ex patre Constantino (2), sedit annis II (3), mensibus IV, diebus XV, & cessavit mense I (4). Hic statuit, ut infirmi ante obitum Oleo sancto debeant inungi (5). Hic Patriarcham Constantinopolitanum excommunicavit.

(1) Ana-

(1) Anastasius, *Samnius*.

(2) Anastasius, *Castorio*.

(3) Anastasius, *IV. menses II. dies XIV.*

(4) Anastasius: *& cessavit mense uno, & diebus* XV.

(5) Id ex Apostolica traditione descendit. Sed Graeci etiam sanis & benevalentibus hoc Sacramentum conferunt. Consule *Goarium* ad *Eucholog. Natal. Alexandrum Theolog. Dogmat. Moral. Iuveninum De Sacramentis*.

BOnifacius secundus, natione Romanus, ex patre Sigismundo (1), sedit annis II. diebus XXVI, & cessavit diebus VI. Hic constituit ut Clerici sint divisi a laicis a celebratione Missae; & hic sepultus in Ecclesia sancti Petri.

(1) Anastasius, *Sigilbuldo*, vel *Sigebuldo*, vel *Sigisvultho*.

IOannes secundus, natione Romanus, ex patre Proiecto, de Coelio monte, sedit annis II, mensibus IV, diebus VI, & cessavit diebus VII. Hic damnavit Arthemium (1) haereticum Episcopum. Mauritius (2) discipulus beati Benedicti sanctitate claruit in Gallia.

(1) Anthimum Episcopum CP.

(2) Legendum *Maurus*.

AGapitus, natione Romanus, de regione Ioannis & Pauli, sedit mensibus XI, diebus XVIII. Hic constituit Processiones fieri die Dominico. Hic ad Iustinianum Imperatorem Constantinopolim veniens, defunctus est; cuius corpus Romam translatum, in Basilica sancti Petri sepultum est.

SIlverius, natione Campanus, ex patre Hormisda Episcopo (1) Romano, sedit annis III (2), mensibus V, diebus XX (3). Hic in exsilio interfectus est ab Imperatore. Nam Theodora Imperatrix, propter Arthemium (4) Episcopum de haeresi condemnatum, quia ipsum retinere noluit, misit in exsilium in Pontiam (5) Insulam, ibique mortuus est, plenus multis virtutibus.

(1) Natus scilicet ex Hormisda, antequam hic Romanus Episcopus creatus fuisset.

(2) *Anastasius*, annum I.

(3) *Anastasius*, *XI.*

(4) *Anthimum* legendum est; ut supra in *Ioanne II.*

(5) *Anastasius*, *Pontias.*

VIgilius, natione Romanus, ex patre Ioanne, sedit annis XVII, mensibus VI (1), diebus XXVI, & cessavit mensibus

VI,

vi, & diebus v (2). Huius tempore Belisarius Patricius liberavit Romam a captione Gothorum, & obtulit sancto Petro Crucem auream de Vandalorum spoliis, pensantem libras centum. Hic moritur Syracusis in Sicilia in exsilio. Hic ordinavit Missas celebrari in Ecclesia orientali parte (3). Hunc autem Pontificem, quemadmodum, & praedecessorem suum, Theodora Imperatrix propter Arthemium(4) Episcopum Constantinopolitanum, persequuta est, & de mandato ipsius ductus in Constantinopolim, ubi quum nollet Arthemium haereticum Episcopum restituere, de Ecclesia sanctae Sophiae, in quam fugerat, extrahitur, & misso fune in collo eius, per totam Civitatem extrahitur de mane usque ad vesperas, & in exsilio moritur. Hic Vigilius licet male Papatum intraverit, eo quod cupidus ad Papatum venisset, quum esset Silverii Papae Archidiaconus, propter ipsius consilium est relegatus Silverius Papa ab Imperatrice Theodora, ut ei in Papatu succederet: quia tamen de facto poenituit, pro fide in exsilio relegatus, ibidem feliciter terminavit (5). Huius tempore apud Constantinopolim, quincta Synodus congregata est (6), sub Iustiniano Imperatore, contra Theodoram, & omnes Haereticos, qui beatissimam Mariam hominem

tantum, & non Deum, genuisse adfirmabant (7). Circa haec tempora sanctus Remigius obiit, qui septuaginta duobus annis Remensem rexit Ecclesiam. His temporibus in una civitate Siciliae constat Theophilum Archidiaconum exstitisse, qui Christum, & eius Genitricem abnegando, Diabolo homagium (8) fecit; qui per Diabolum ad quod volebat permotus erat; ad cor vero rediens, & cum fletu dura poenitentia se adfligens, mediante beata Virgine Maria, veniam & gratiam recuperavit (9).

(1) *Anastasius*, V.

(2) *Anastasius* iuxta varios Cod. MSS. varie habet.

(3) Christianos antiquos ad orientem versos orasse notum est. Templorum autem frons orientem spectabat, ut videre est praeter alios apud *Cabassutium Notit. Concil. De Veter. Eccles. situ & forma.* & apud *Melioruccium Lib. II. Instit. Canon. Tit. XX.* quem honoris gratia commemoro, quum meus Praeceptor exstiterit, in quo humanitatem, & variam rerum cognitionem, suspexi; criticen tamen, & castigatam eruditionem, desideravi; qua de re etiam eius opera luculentum perhibent testimonium.

(4) *Anthimum*, ut iam animadverti.

(5) Ita Graeci ἐπεχεύσηθαι.

(6) De huius Synodi convocatione consule *Natal. Alexandrum Tom. V. Histor. Ecclesiast. Dissert. III. in Saecul. VI.*

(1) Con-

(7) Consule *Natal. Alexandrum loco citato Dissertat. IV. & V. in Saecul. V.*

(8) Quid sit *homagium* vide apud *Cangium* in *Glossario*.

(9) Narratio haec anilem fabellam redolet.

PElagius primus, natione Romanus, sedit annis x (1), mensibus II, diebus x, & cessavit mensibus VI, diebus XXV. Huius tempore tantae pluviae fuerunt, ut omnino dicerent homines quod diluvium inundaret, & talis clades fuit, qualem a saeculo nullus meminit audivisse. Ab hoc sanctus Gregorius in Constantinopolim Apocrisiarius directus, hortatu Leandri Hispalensis Episcopi libros Moralium in Iob composuit. Quum vero Tiberis ex praedictarum pluviarum abundantia in tantum abundasset, ut super urbem ingrediens magnam partem regionis occuparet, secum trahens maximam partem bestiarum, & maxime serpentium, cum uno ingenti dracone. Quae bestiae post diluvium putrefactae ex aeris corruptione maximam mortalitatem hominum induxerunt, ita ut multae domus in urbe Roma vacuae remanerent, ex qua clade & Pelagius Papa mortuus est.

(1) Anastasius, *IV. menses X. dies XVIII.* alias *annos XI.*

 (2) Ana-

Desunt iuxta Pontificale, & veteres Catalogos a Vignolio editos.

IOannes III.

BEnedictus I. &

PElagius II.

& quae dicuntur de Gregorio, & diluvii clade, pertinent ad Vitam Pelagii II.

GRegorius primus doctor, natione Romanus, ex patre Gordiano, sedit annis XIII, mensibus VI, diebus XVI (1), & cessavit Papatus mensibus V. diebus XVI. Hic doctor divinarum Scripturarum serenissimus (2) & inquisitor mansuetus fuit. Hic composuit Homilias numero XL. Iob, & Ezechielem exposuit. Registrum pastorale, & Dialogum (3), & multa alia bona, fecit. Hic in propria domo, fecit Monasterium. Merito terrestris Angelus vocatur, quia coelestem vitam duxit in terris. In singulis Ecclesiis Romanae urbis in remissionem humani generis singulis diebus quadragesimae statuit fieri stationes devotioni fidelium celebrandas; & ne erroris antiqui semen de cetero

ro pullularet, imaginibus Daemonum capita, & membra, fecit generaliter amputari; ut per hoc exstirpata radice haereticae pravitatis, palma Ecclesiasticae virtutis plenius exsaltaretur. Item addidit in Missa, *Diesque nostros in tua pace disponas*; & fecit super corpora Apostolorum Petri, & Pauli, iugiter celebrari a Papa, sive a Cardinalibus. Hic instituit per septiformem Litaniam placare iram Dei: septiformis autem ideo dicta est, quia in primo choro fuit omnis Clerus, in secundo Abbates cum monachis, in tertio Abbatissae cum congregationibus suis; in quarto omnes infantes; in quinto omnes viduae; in sexto omnes laici; in septimo omnes coniugatae. Hic primus Pontifex, *Servus servorum Dei*, scripsit. Hic beatissimus Pontifex, quum processionem cum Litaniis quodam Paschali tempore ordinaret, per Romam imaginem B. Mariae Virginis, (quae nunc ut fertur manet in sancta Maria Maiore, quam Lucas arte Medicus, & Evangelista, & Pictor (4) egregius, formasse dicitur) ante processionem reverenter portari fecit; tunc in aere iuxta imaginem auditae sunt voces Angelorum canentium: *Regina coeli laetare, alleluia; quia quem meruisti Christum portare, alleluia; resurrexit sicut dixit, alleluia*. Tunc beatus Gre-

go-

gorius adiunxit quae sequuntur, *Ora pro nobis Deum, alleluia* (5). Hic sanctissimus Papa, post multa mirabilia, quae gessit in hoc mundo, plenus bonis operibus migravit a corpore, anno Domini ab Incarnatione sexcentesimo sexto, sepultusque est in Ecclesia sancti Petri.

(1) Anastasius, X.

(2) Γαληνότατος, pro *luculentissimus*, ut videtur

(3) Quare Graeci eum *Gregorium Dialogum* appellant. Consule *Part. I. Epist. Glycae* in *Deliciis Erudit. pag.* 22.

(4) Lucam non fuisse pictorem manifeste evincunt viri docti, & *Tillemontius Tom. II.* Quare alterius cujusdam Lucae oportet fuisse illas imagines, quae esse ab Evangelista depictae feruntur. Consule etiam *Bollandianos*.

(5) Credo haec luculentiori probatione indigere.

SEvinianus (1), sedit anno uno, mensibus quinque, diebus novem, & cessavit diebus viginti uno. Hic constituit, ut horae diei per Ecclesias pulsarentur (2).

(1) Anastasius *Sabinianus*.

(2) Campanarum usus in Ecclesia quando inceperit incertum. Saeculo quidem VIIII. iam invaluerat, ut videre apud *Mabillonium Praefat.* ad *Acta Sanct.* Usus tamen tintinnabulorum antiquissimus est, & ab ipsis Mosaicis temporibus repetendus: Vide *Magium De Tintinnabulis*, & antiquum anaglyphum apud *Bonarotium*, in quo tintinnabulum scul-

ptum,

ptum, collo Asini suspensum est. Antiquum aereum tintinnabulum forma nostrarum campanarum vidi in Museo Comitum *Gherardeschae*.

BOnifacius quartus, natione Marsorum, de civitate Valeria, ex patre Ioanne medico, sedit annis septem (1), mensibus octo, diebus duodecim (2), & cessavit mensibus octo, diebus vigintiquinque. Hic obtinuit ab Augusto Phoca Caesare Imperatore, ut Ecclesia beati Petri Apostoli caput esset omnium Ecclesiarum, quia Constantinopolitana primam omnium Ecclesiarum se scribebat (3). Item Bonifacius Papa & Christianissimus, templum quod dicitur sancta Maria rotunda, ubi multoties a Daemonibus percutiebantur Christiani, rogavit Imperatorem Phocam, ut condonaret ei hoc templum, ita mirabiliter aedificatum ad honoremCybeles Matris Deorum, Neptuni, & Dei Martis (4), in kalendis Novembris ut ipse posset dedicare illud ad honorem beatae Mariae Virginis, & omnium Sanctorum; & Caesar ei concessit; & ipse Papa cum Romano populo in die kalendarum Novembris illud dedicavit, & statuit ut ipso die Romanus Pontifex missam ibi celebraret, & populus accipiat corpus, & sanguinem, Domini nostri Iesu Christi, sicut in die Natalis Domini (5);

& in

& in isto die omnes cum Virgine Matre Domini Maria, & coelestibus Spiritibus, & omnis populus Christianus, habeant festivitatem (6). Et defuncti habeant per Ecclesias totius mundi sacrificium sequentis diei, pro redemtione animarum (7).

(1) *Anastasius*, VI.

(2) *Anastasius*, XIII.

(3) Non ut esset obtinuit, quae iam prima erat; sed ne hunc sibi debitum titulum Ecclesia Romana in Constantinopolitanam videret transferri. Vide *Baronium*, *Natal. Alexandrum*, &c.

(4) In omnium Deorum honorem, adeoque *Pantheon* adpellabatur, Πάνθεον.

(5) Hinc forte eliciatur, tempore Leonis in nativitate Domini fideles sub utraque specie communicasse: nam hic usus communicandi sub utraque specie desiit XIII. Saeculo, ut ostendit *Mabillonius* in *Prolegomenis ad Ordinem Romanum*. Ceterum Bonifacii aetate semper sub utraque specie fideles communicabant.

(6) Observa originem festi omnium Sanctorum, de quo vide inferius in *Gregorio IV*. Sed consulendus omnino *Baronium in notis ad Martyrolog.*

(7) Commemoratio defunctorum II die Novembris posterius instituta est, scilicet post S. Odilonem Abbatem. Consule *Martyrologium Romanum* cum *Baronii* notis, *Floridum Histor. Ecclesiast. Lib.....* & *Natal. Alexand.*

Boni-

BOnifacius tertius, natione Romanus, sedit mensibus octo, diebus viginti octo. Hic constituit, ut nitidus pannus poneretur super Altare.

DEusdedit, natione Romanus, ex patre Stephano subdiacono, sedit annis tribus, diebus viginti (1), & cessavit mense uno, & diebus sedecim. Hic dum quemdam oscularetur leprosum, statim a lepra mundatus est.

(1) *Anastasius*, XXIV.

BOnifacius quinctus, natione Campanus, de Neapoli; sedit annis quinque, diebus decem & tribus, & cessavit mensibus quatuor.

HOnorius primus, natione Campanus, sedit annis duodecim, mensibus undecim, diebus duodeviginti (1). Hic Papa ecclesiam beati Petri Apostoli, auro argentoque splendide decoravit, & eam tabulis aereis per totum cooperuit. Etiam fecit ecclesiam beatae Agnetis, ubi requiescit; & beati Pancratii, via Aurelia; & quatuor Coronatorum; sepultusque est hic Pontifex in ecclesia beati Petri. Hoc tempore

Ana-

Anastasius monachus martyrio coronatur, qui natus in Perside, magicas artes puer a patre didicit; sed mox, ut a captivis christianis nomen Christi didicit, Ierosolymam petens, post Baptismum monachus efficitur; tandem a Saracenis captus, diversis & gravissimis poenis interimitur; mox quidam daemoniacus eius tunicam indutus curatus est; cuius corpus Heraclius Imperator, devictis Persis, deducens Romam, in monasterio sancti Pauli ad Aquas Salvias collocavit.

(1) *Anastasius*, XVII.

SEverinus, natione Romanus, ex patre Abieno (1), sedit anno uno (2), & cessavit mensibus quatuor & diebus viginti octo (3). Hic Pontifex sanctus, & benignus fuit, amator cleri, & pauperum; res ecclesiarum, & possessiones ampliavit; sepultus est apud sanctum Petrum.

(1) Hoc est, *Avieno*, mutato V in B, ut fieri solet.

(2) Anastasius habet; *sedit menses duos, dies quatuor*.

(3) Anastasius habet, XXIX.

Ioan-

IOannes quartus, natione Dalmata, ex patre Venantio Scholastico, sedit anno uno, mensibus novem, diebus duodeviginti; & cessavit mense uno, & diebus decem & tribus. Hic thesauris ecclesiae distractis multa millia hominum per Istriam, & Dalmatiam, a servitute redemit. Hic Anastasii, & Vincentii martyrum, & aliorum sanctorum, quorum reliquias de Dalmatia, & Istria, adduci praeceperat, iuxta fontem Lateranensem in oratorio Ioannis Evangelistae recondidit. Sepultus est apud sanctum Petrum.

THeodorus, natione Graecus, ex patre Theodoro episcopo de civitate Ierusalem, sedit annis sex, mensibus quinque, diebus octo (1), & cessavit diebus tribus (2). Hic constituit benedictionem cerei in Sabbato sancto (3). Hic librum poenitentialem composuit.

(1) *Anastasius* XVIII.

(2) Anastasius: *& cessavit Episcopatus dies LII.*

(3) Consule superius in Zosimo *pag.* 86. ubi de cerei benedictione instituta agit *Leo*, & ubi nos quaedam tempestive adnotavimus.

Mar-

MArtinus de civitate Tudertina Provinciae Tusciae, sedit annis septem (1), mense uno, diebus viginti octo (2), & cessavit diebus viginti sex. Hic dum celebraret Missam, spatharius Olympii (3) missus est ad occidendum eum; qui levando gladium, statim caecus effectus est. Hic celebravit Romae Concilium, in quo damnavit pravi dogmatis adsertorem Paulum Constantinopolitanum falsi nominis Patriarcham, propter quod Constantinus Imperator ipsum Constantinopolim evocavit; & inde in exsilium missus in Chersonam, ubi & sanctus Clemens Papa relegatus fuerat, ibidem ad Christum feliciter migravit; cuius festum celebratur in vigilia (4) sancti Martini Turonensis.

(1) *Anastasius*, habet VI.
(2) *Anastasius*, XXVI.
(3) Exarchi videlicet, a Constante Caesare, seu Constantino missi.
(4) Lege ex *Martino*, *in crastino*.

EUgenius, natione Romanus, de regione Aventina, clericus a cunabulis ex patre Rufino (1), sedit annis duobus, mensibus octo, diebus viginti duobus (2); & cessavit mense uno, diebus viginti octo (3). Hic in omnibus benignus, & amabilis, maxi-

ximaeque sanctitatis, sepultus est apud sanctum Petrum.

(1) Anastasius, *Rufiniano*.
(2) *Anastasius*, *XXIV*.
(3) *Anastasius*, *XXIV*.

VItalianus, natione Signiensis, provinciae Campaniae, ex patre Anastasio, sedit annis quatuordecim, mensibus sex, & cessavit mensibus duobus, diebus tredecim. Hic cantum Romanorum composuit, & Organo concordavit. Hic nuncios direxit Constantinopolim, ad Imperatorem, iuxta consuetudinem, significans de sua ordinatione; qui Nuncii postquam fuissent reverenter recepti, renovatis Romanae Ecclesiae privilegiis redierunt, portantes Evangelia auro conscripta, & pretiosis gemmis decorata (1), quae Imperator sancto Petro Apostolo transmisit. Hic Papa quemdam Graecum Theodorum nomine, Monachum, & magnae litteraturae virum, Cantuariensi Ecclesiae in Anglia praefecit in Episcopum; qui Theodorus scripsit poenitentialem librum (2) mirabili, & tanta, discretione distinguens modum singularum culparum; de quo libro in iure Canonico fit frequenter mentio. Hic Papa sepultus est in sancto Petro.

 (1) Hu-

(1) Huiusmodi Evangelia aureis litteris conscripta & pretiosis gemmis decorata adservantur Florentiae in Palatii sacello D. Bernardo sacro, quae unde comparata fuerint, enarrabitur in progressu horum operum ἀνεκδότων ad Pontificiam & Augustam historiam pertinentium. Heic opportune monendum, falso a *Bocchio* in *Descript. Florentiae* adseri haec Evangelia, esse Evangelium B. Ioannis αὐτόγραφον.

(2) Notior est vetus Ecclesiae circa Canonicas Poenitentias disciplina, quam ut heic opus sit de ea pluribus disputare; deque illa consuli possunt Viri doctissimi, *Io. Morinus*, *Cabassutius*, *Natalis Alexander*, *Iuveninus*, *Vanespenius*, aliique Ecclesiasticarum rerum, & Canonicarum sanctionum, ilustratores. Heinc antiquitus tot canones, & libri poenitentiales, conscripti fuerunt, quibus poenitentibus certa certorum criminum expiandorum ratio praescriberetur, quot usque ad nos pervenere, vel quorum memoria adhuc in Scriptorum Ecclesiasticorum monumentis occurrit. Certe huiusmodi fuit liber poenitentialis Theodori Cantuariensis, de quo consulendus *Caveus* in *Histor. Litterar. Scriptor. Ecclesiast.* In Bibliotheca vero Riccardiana libri cuiusdam poenitentialis Graece scripti fragmentum Codice MS. S. II. XXX. extat, quod concinnatum dicitur a *Nicolao Malaxo* Naupliae Protopapa; sed quod potius praeparationes & instructiones quasdam ad poenitentiam & confessionem rite peragendam, quam Canones poenitentiales, complectitur, ex variorum Patrum operibus coagmentatum, quorum quaedam, ni fallor, *Io. Morinus* laudatus iam edidit. Sed quum temporum barbarie negligentia glisceret, & Ecclesiastica sensim disciplina mutaretur, alia ratio satisfactionum pro peccatis subintroducta est, & Canonicis poe-

poenitentiis alia opera pietatis substituta, quae ut aequivaleant legitima auctoritate sancitum est, concessis ob illa indulgentiis, & remissionibus, eo modo, quo nunc utimur. Nam licet in primitiva Ecclesia remissiones, & indulgentiae, concederentur, ut ex *Tertulliano*, & *Cypriano*, liquido constat, & Theologi doctissimi evidenter demonstraverunt, & praecipue *Natal. Alexander Tom. III. Histor. Ecclesiast. Dissert. II. in Saecul. III.* & *Theolog. Dogmat. Moral. Tractat. De Indulgentiis*, & *Iuveninus Dissert. De Indulgentiis*; alio tamen ritu, diversaque ratione, concedebantur; quare sperandum a θεοφιλεστάτῳ, & sapientissimo Episcopo, in quibusdam Fesulanis Ecclesiis programmata proposita tolli iussum iri, in quibus indulgentiae a B. Petro, Silvestro I, Liberio, & aliis antiquissimis Romanis Pontificibus, eadem forma, ac ritu, qui nunc in usu est, praedictis Ecclesiis concessae commemorantur; quarumque catalogus in Bibliotheca etiam Riccardiana Codicibus MSS. Q. II. VII. & S. IV. XXI. adservatur. Decimo igitur circiter saeculo, quum Canonum poenitentialium sensus haud recte intelligeretur, ut luculenter ostendit *Floridus Histor. Ecclesiast. Lib. LX.* anni poenitentiae praescripti mirabiliter aucti sunt, ita ut homines Christiani eas difficillime implere possent, adeoque ad poenitentiarum redemtiones, & permutationes, confugere necesse fuit, vel aliis etiam de caussis, ut videre est apud *Iuveninum Dissert. De Indulgentiis Cap. II.* & *Floridum* memoratum; ut nihil de bello sacro dicam saeculo XI. suscepto, quod in caussa fuit, cur vetus Ecclesiae disciplina circa poenitentias prorsus immutaretur, loco poenitentiae procinctu illo, ac expeditione, subrogata, ut late differunt *Natal. Alexander Theolog. Dogmat. Mo-*

ral. Tract. De Indulgent. & Tom. VI. Histor. Ecclesiast. Dissert. IX. in Saecul. XI. & XII. Art. IV. Iuveninus Dissert. De Indulgent. Cap. II. Vanespenius Par. II. Iur. Ecclesiast. Tit. VII. ut de *Morino*, aliisque taceam. Haec autem, quae dixi, confirmantur & illustrantur antiquo monumento, cuius mihi copiam fecit Vir humanissimus, & huiusmodi antiquitatum consultissimus, Reverendissimus Domnus *Fulgentius Nardius* Florentinus, Monasterii Sanctae Trinitatis Florentiae, Ordinis Vallis-umbrosae, Abbas dignissimus, de quo eleganter & vere quidam sequens anagramma composuit: FVLGENTIVS NARDI. TER INFVLA DIGNVS. Monumentum autem illud, quod in Pistoriensi Archivo servatur, est quod sequitur.

In nomine Domini nostri Iesu Christi. Breve recordationis pro modernis, & futuris temporibus ad memoriam habendam, vel retinendam, qualiter actum est in loco, qui dicitur Campilio iuxta Bati, in praesentia bonorum hominum, quorum nomina subtus leguntur.

Manifesti sumus nos Alfredus, Bernardus, a Domino Lamberto Boloniensi Episcopo accepimus poenitentiam triginta annorum, qua suscepta, professi sumus coram Domino sustinere non posse; qua de causa praefatus Episcopus cum voluntate, & licentia Nordili, Lamberti, & Oddi, praecepit nobis pro remissione peccatorum nostrorum ad Hospitium sancti Salvatoris positum in loco, qui dicitur Fontana Taoni, omnium bonorum nostrorum rerum decimas fideliter obferamus, & ita recepimus. Praeterea alii quatuor Decimatores, videlicet Ioannes Diaconus, Lambertus, Teuzo Clericus, Presbyter Gerardus, qui antiquitus praefati hospitii Decimatores fuerunt, ita & in antea in nomine Domini constituimus, & firmamus. Ego Lambertus Dei

gra-

gratia Episcopus, cum Abbate Rustico, in praesentia bonorum hominum Nordili, Lamberti, & Oddi, & alii quamplures, ad Hospitium sancti Salvatoris pro remedio animae meae, & sex Decimatores de vico de Casi ab hora in antea, ut nullus Episcopus, Clericus, Laicus, vel aliqua persona tollere, minuere, intentionare, praesumat, & ita constituimus, & firmamus: pro quo praefatus Rusticus Abbas, cum suis fratribus viginti annis de poenitentia illorum receperunt. Quod si quis hoc nostrum praeceptum violare praesumserit in nomine Domini gladio anathematis feriatur, & sunt anni Domini millesimo octuagesimo, indictione V. XI. kalendas Augusti.

Ego praefatus Dei gratia Episcopus Lambertus manu mea scripsi.

Signum manibus Nordili, Lamberti, & Oddi, Albizi, Rainerii qq. filii boni Toci, Aicardi filii boni Bomundi rogati testes.

Ego Ardimannus hunc Breve manu mea scripsi, complevi, & tradidi.

Ego Avianus Domini Frederici divinae memoriae Imperatoris Iudex atque Notarius, illud authenticum vidi, & legi, & prout in eo inveni, de verbo ad verbum fideliter transscripsi, & exemplavi.

Proferre heic quoque fert animus *Alexan dri V.* Pontificis Maximi Breve, ex quo per indulgentiam canonicarum poenitentiarum remissio facta intelligitur, & Missam vespertina hora alicubi Sabbato sancto celebrandi consuetudo cognoscitur; quodque pariter laudati Abbatis *Nardii* humanitati singulari acceptum fero, & anno MCCCCIX. datum fuit.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Universis Christi fidelibus praesentes litteras inspecturis salutem & Apostolicam benedictionem. Altitudo providentiae divinae

maiestatis, nullis inclusa limitibus, nullis terminis comprehensa, recti censura iudicii, coelestia pariter, & terrestria ordinat, & disponit, ministros sui cultores altis decorando honoribus, devotionem ipsorum quasi quibusdam adliciendo muneribus, ut eos efficiat coelestis patriae possessores, invitare consuevit ad debiti famulatus Deo, & sanctis eius, honorem, de cuius dulcedine aegris medicina, languentibus misericordiae rivulus noscitur emanare. Quum itaque, sicut accepimus, in ecclesia Monasterii sancti Michaelis de Furculis Ordinis Vallisumbrosae Pistor. annis singulis in vigilia festivitatis Resurrectionis Dominicae hora diei vigesima tertia, vel circa, una Missa solenniter decantari consueverit, cui magna, caussa devotionis, interesse consuevit populi multitudo; Nos cupientes ut huiusmodi devotio ferventius augeatur, & ut Christifideles eo libentius ex caussa praedicta ecclesiam visitent antedictam, quo ex hoc ibidem dono coelestis gratiae uberius conspexerint se refectos, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus vere poenitentibus & confessis, qui celebrationi Missae praefatae ex caussa praedicta annis singulis ut praefatur pro tempore interfuerint, duos annos, & duas quadragenas, de iniunctis eis poenitentiis, misericorditer relaxamus. Volumus autem quod si alias visitantibus dictam ecclesiam, vel ad eius fabricam, seu conservationem, manus adiutrices porrigentibus, seu alias inibi pias eleemosynas erogantibus, vel alia aliqua indulgentia in perpetuum, vel ad certum tempus nondum elapsum duratura, auctoritate Apostolica concessa fuerit, praesentes litterae nullius exsistant roboris, vel momenti. Datum Pistorii XII. Kalendas Ianuarii, Pontificatus nostri anno I.

A tergo

℞ *Gratis* *Io. Stalbert.*

Deo-

DEodatus (1), natione Romanus, ex patre Iobiano (2), ſedit annis quatuor, menſibus quatuor (3), & diebus quindecim. Hic tantae benignitatis fuit, ut omnem hominem a maiore uſque ad minorem ad ſe venientem conſolatum dimitteret. Huius tempore translatum eſt a monte Caſino corpus ſancti Benedicti, ad coenobium Floriacenſe (4), quod eſt ſolenne in Aurelianenſi dioeceſi; & etiam corpus ſororis eius Scholaſticae. Huius tempore regnum Siciliae a Saracenis devaſtatur. Sepultus eſt hic Pontifex apud ſanctum Petrum.

(1) *Adeodatus*.

(2) Anaſtaſius, *Iobiniano*.

(3) Anaſtaſius, *menſes* II. *dies* V.

(4) De controverſia an corpus D. Benedicti adhuc exſtet in Coenobio Montis Caſini, vel potius in hoc memorato Floriacenſi Monaſterio, conſulendi *Io. Mabillonius in Act. SS. Ord. S. Benedicti Saeculo II. circa annum* DCLIII. *pag.* 323, *edit. Venet. Bollandiani ad diem XXI. Martii*, *Matthaeus Lauretus* Hiſpanus in editione Chronicorum Caſinenſium, & *Angelus de Nuce* in ſua pariter *Chronica Caſinenſi*, pluribus in locis, ſed praecipue in *Appendice* ad eamdem Romae edita. Conſule inferius in *Zacharia*.

DOnus, natione Romanus, ex patre Mauritio, ſedit anno uno, menſibus quinque, diebus decem, ceſſavit men-

ſibus duobus, & diebus quindecim. Hic decoravit illum locum ante Baſilicam ſancti Petri, qui dicitur Paradiſus; ſepultuſque eſt in ſancto Petro.

AGathon, natione Siculus, ſedit annis duobus, menſibus ſex; & diebus tribus, & ceſſavit anno uno, menſibus ſeptem, & diebus quindecim (1). Hic dum quemdam leproſum oſcularetur, ſtatim mundatus eſt (2). Huius tempore Ravennata eccleſia, quae diu Apoſtolicae Sedi rebellis fuerat, ad obedientiam rediit.

(1) *Anaſtaſius*, V.
(2) Idem narrat de Deusdedit. Adi ſuperius pag. 109.

LEo ſecundus, natione Siculus, ex patre Paulo, ſedit menſibus decem, diebus decem & ſeptem, & ceſsavit menſibus ſeptem, diebus viginti duobus. Hic conſtituit Pacem dari in eccleſiis totius Chriſtianitatis fidelibus poſt *Agnus Dei* (1). Hic fuit eloquentiſſimus, & in divinis Scripturis ſufficienter inſtructus, Graeca lingua Latinaque eruditus; erga inopum proviſionem, non ſolum mentis pietate, ſed etiam ſtudii labore ſolicitus. Huius tempore,

pore, procurante Deo, & eius labore, ecclesia Ravennata posuit se sub ordinatione Sedis Apostolicae (2), ut, defuncto Archiepiscopo, qui electus fuerit iuxta antiquam consuetudinem veniat ad Romanam Curiam ordinandus. Hic fecit constitutiones, ut qui ordinandus fuerit Archiepiscopus nulla consuetudine pro usu Pallii, ac diversis officiis, aliquid ecclesiae persolvere debeat. Hic sepultus est in Basilica sancti Petri.

(1) Videtur parum sibi constare *Leo* noster; nam inferius in *Sergio I.* constitutionem quamdam similem narrat. Conciliare secum hunc Scriptorem adeo oscitantem, opera & otio abuti esset. Α'σύστατα etiam quaedam haud absimilia occurrunt in *Gregorio II.*, *& III.*

(2) Eadem habes in Agathone: sed quomodo haec intelligenda vide apud *Vignolium* eruditissimum.

BEnedictus, natione Romanus, ex patre Ioanne, sedit mensibus decem, diebus duodecim, & cessavit mensibus duobus, diebus quindecim. Hic ab Imperatore factus est Papa; tamen vita eius concordavit cum nomine, ita ut merito Benedictus diceretur. Sepultus est ad sanctum Petrum.

Ioan-

IOannes quintus, natione Syrus, e civitate Antiochia, ex patre Abundio (1), ſedit anno uno, diebus decem (2), & ceſſavit diebus duobus (3).

(1) Anaſtaſius, *Cyriaco*.
(2) *Anaſtaſius*, *IX*.
(3) Anaſtaſius. *Et ceſſavit Epiſcopatus menſes* II, *dies* XVIII.

COnon, natione Romanus, de regione Coelii montis, ex patre Benedicto (1), ſedit menſibus undecim, diebus novem (2), & ceſſavit menſe uno, & diebus duodeviginti (3). Hic ſanctae, & multum commendabilis vitae, ſepultus eſt in ſancto Petro.

(1) Multo aliter Anaſtaſius: *Conon oriundus ex patre Traceſio, educatus apud Siciliam, poſtmodum Romam veniens*.
(2) *Anaſtaſius*, XXIII.
(3) Anaſtaſius: *Ceſſavit Epiſcopatus menſes* II, *dies* XXIII.

SErgius primus, natione Syrus, de regione Antiochiae, ex patre Tiberio, ſedit annis novem (1), menſibus octo, diebus viginti tribus. Hic conſtituit, ut *Agnus Dei* (2) ter cantaretur in Miſſa, in fra-

ctione

ctione Dominici corporis. Hic Deo sibi revelante in sacrario sancti Petri invenit capsam argenteam in loco obscurissimo, multae annositatis, ita ut argentea non adpareret, in qua sigillum erat impressum, quo ablato, invenit Crucem pretiosissimis lapidibus perornatam, & ineffabilem portionem Crucis Dominicae interius repositam, quae in die sanctae Crucis adoratur. Corpus etiam primi Leonis Papae transtulit in Remburch, Deo revelante. Hic Pontifex, post laudabilem vitam moritur, & in sancto Petro sepelitur.

(1) *Anastasius*, XIII.
(2) Consule superius in *Leone II. pag.* 120.

(1) LEo tertius, natione Romanus, ex patre Nicolao diacono, sedit annis duobus, mensibus undecim. Hic per Patricium Romanorum Imperatorem (2) factus est Papa, & propter hoc in catalogo Romanorum Pontificum in plerisque Chronicis (3) non ponitur, sed sequens (4), Leo tertius intitulatur, & etiam in Decreto.

(1) Hic deest apud *Anastasium*.
(2) Haec vox *Imperatorem* delenda est ex *Martino*, & historiae fide.
(3) Vt in Pontificali.

(4) Sci-

(4) Scilicet ille Leo, qui deinceps primus occurrit.

IOannes sextus, natione Graecus, ex patre Patrone, sedit annis tribus, mensibus duobus, & diebus viginti tribus (1), & cessavit mense uno, & diebus undeviginti (2). Hic Martyrio coronatur; & in ecclesiam sancti Sebastiani ad Catacumbas sepelitur.

(1) *Anastasius*, XII.
(2) *Anastasius*, XVIII.

IOannes septimus, natione Romanus (1), ex patre Gregorio, sedit annis tribus (2), mensibus septem, diebus octo (3), & cessavit mensibus novem (4). Hic fuit eruditus scientia, & facundus eloquentia. Hic fecit Oratorium sanctae Mariae Virginis Dei Genitricis, inter ecclesiam beati Petri Apostoli, cuius parietes Mosayco opere (5) depinxit; ibique ante Altare sepultus est.

(1) Anastasius, *Natione Graecus, ex patre Platone*. Num *Leo* patrem huius, cum superioris confudit?
(2) *Anastasius*, II.
(3) *Anastasius*, XVII.
(4) *Anastasius*, III.

(4) De

(5) De Musivo opere vide quae disputat *Anonymus Comment. in antiqua Monumenta Tigurina Tom. VII Amoenitatum Litterariarum Schelornii* eruditissimi.

SIsinnius, natione Romanus, ex patre Transmundo [1], sedit diebus viginti, & cessavit mensibus duobus [2]. Huius tempore, maximum schisma fuit.

(1) Anastasius, *natione Syrus, ex patre Ioanne.*
(2) *Anastasius*, mensem unum, & dies XXIX.

COnstantinus, natione Syrus, ex patre Ioanne, sedit annis septem [1], & cessavit die uno [2]. Hunc Iustinianus Imperator ad se venire Constantinopolim fecit, ac solenniter ipsum recipiens, ut die Dominica Missam in ecclesia sanctae Sophiae celebraret, rogavit, communionem de manibus eius accipiens, ac vultum in terra deiiciens, ut pro suis peccatis Dominum postularet rogavit, cuncta privilegia Romanae ecclesiae renovando. Hic etiam Philippum (3) Imperatorem denuntiavit haereticum, eo quod sanctorum imagines deleverat. Hic Pontifex sepultus est in Vaticano sancti Petri.

(1) *Anastasius, diebus XV.*

(2) *Ana-*

(2) *Anastasius*, XXXX.
(3) Philippicum.

GRegorius secundus, natione Romanus, ex patre Ioanne (1), sedit annis sedecim, mensibus octo, diebus viginti quatuor (2); & cessavit diebus viginti quinque (3). Hic adiunxit in secreto: *Quorum solennitas hodie in conspectu maiestatis tuae celebratur, Domine Deus noster, in toto orbe terrrarum*. Hic Papa Viennae Archiepiscopatum instituit; quae quidem urbs, ideo dicitur Vienna, eo quod biennio (4) sit destructa (5). Hoc tempore Carolus pater Pipini Maiordomus Franciae, Saxones debellavit, necnon Rhenum transiens fluvium, Alamannos, & Suevos, ac Bavaros, perlustrat, usque ad Danubium omnia occupando. Subegit etiam & Frisones, Burgundiam, & Lotharingiam; Saracenosque de transmarinis partibus cum innumerabili multitudine in Provinciam venientes, Arelate cum ipsis pugnando, omnino delevit (6). Hic Gregorius Papa, distributis rebus, Monasteriis, & omni Clero, sepultus est apud Sanctum Petrum.

(1) *Anastasius*, *Marcello*.
(2) *Anastasius*, XX.

(3) *Ana-*

(3) Anastasius, *dies V. mensem unum.*

(4) Τὸ λῆρον.

(5) Haec intrusa sunt huc, & ad sequentem Pontificem spectant, ut ex *Martino* intelligere est; quare in Gregorio III. eadem repetit *Leo*.

(6) De hac pugna ad Arelatem vide fabellam apud Scholiastes Danthis, qui somniant sepulcretum, quod ad eam urbem exstat, Christianorum ibi caesorum monumenta esse miraculo divino extemplo excitata: quum veterum paganorum sarcophagi sint, ut ipse, quum Arelate versarer, probe animadverti.

GRegorius tertius, natione Romanus, ex patre Marcello (1), sedit annis decem, mensibus octo, diebus viginti quatuor (2); & cessavit diebus novem (3). Hic adiunxit in Secreto: *Quorum solennitas hodie in conspectu maiestatis tuae celebratur, Domine Deus noster, in toto orbe terrarum.* Hic Synodum congregavit mille Episcoporum in Roma, in qua celebranda venerationem Sanctarum Imaginum confirmat, ac violatores generali sententia anathematizat *. Hic quum Roma obsideretur a Longobardis, misit navigio ad Carolum patrem Pipini claves confessionis sancti Petri, rogans ut Romanam Ecclesiam liberaret a Longobardis. Hic Papa Viennae Archiepiscopatum instituit, quae quidem urbs

urbs ideo dicitur Vienna, eo quod biennio sit constructa (4).

(1) Anastasius, *Natione Syrus ex patre Ioanne.*
(2) *Anastasius, XX.*
(3) *Anastasius, IV.*
(4) Observa confusionem cum historia Pontificis superioris.
* Haec Synodus XCIII. tantum Episcopis constitit, ut auctor est *Anastasius*.

ZAcharias, natione Graecus, ex patre Polychronio, sedit annis decem, mensibus duobus (1), diebus quindecim (2), & cessavit diebus duodecim. Hic fecit pacem cum Longobardis. Hic Dialogorum libros de Graeco in Latinum transtulit (3). Hic Carolum Magnum (4), Regem Francorum, fratrem Pipini, fecit fieri Clericum, & misit eum in Casinense Monasterium, ut Monachus fieret; cui etiam Monasterio dona plurima cum privilegio Sedis Apostolicae contulit. Huius admonitione Eraclis (5) Rex Longobardorum, cum uxore & filiis relicto mundo, Monasticum indutus est habitum. Ad hunc vero Papam Zachariam Monachi coenobii Casinensis, adiuncto sibi Carolo Magno Romam venerunt, rogantes Papam, ut litteras Regi Francorum Pipino dirigeret, quatenus corpus beati Benedicti, quod Floriacenses Mo-

Monachi furtim habuerunt, loco Casinensi restituerent. Quare Rex Pipinus, quum mandasset Monachis Floriacensibus, ieiunantibus, & flentibus, quod corpus auferre debuerant, percussi sunt caecitate, & hoc cognito ibidem permansit(6). Huius tempore, corpus beatae Mariae Magdalenae a Gerardo Comite Burgundiae, Verziliacum est translatum; quamquam alii scribant quod apud Ephesum quiescit; & alii quod prope Vrbemveterem sexto milliario in insula lacus sanctae Christinae (7). Zacharias vero Papa, omni virtute ornatus, moritur, & apud sanctum Petrum tumulatur.

(1) *Anastasius*, III.

(2) *Anastasius*, XIV.

(2) Imo e contra ex Latinis Graecos fecit: quare celebris Gregorius I. apud Graecos evasit, quem ideo Gregorium Dialogum adpellant, ut superius *pag.* 106. adnotavi. Hunc eumdem errorem erravit Auctor nuperus Vitae Ambrosii Camaldulensis Italice scriptae.

(4) Carolomannum Caroli Francorum Regis filium vocat *Anastasius*, & recte.

(5) *Ratchis* est apud *Anastasium*.

(6) Consule quae superius adnotavimus in Adeodato *pag.* 119.

(7) Observa tempore *Leonis* nostri non fuisse adcreditum corpus Mariae Magdalenae exstare in Provincia in urbe S. Maximini. De hac controversia

consule *Launoium*, *Tillemontium*, *Natalem Alexandrum*, *Bollandianos*.

STephanus secundus, natione Romanus, ex patre Constantino, sedit annis quinque, diebus viginti octo, & cessavit mense uno, & diebus quinque (1). Hic ab infestatione Abstulfi Regis Longobardorum, pergens in Franciam, unxit Pipinum in Regem Francorum, (2) cui Pipinus venienti occurrit ad trium milliarium spatium, de equo descendens, & per fraenum stratoris officium exercens, usque ad suum deduxit Palatium. Hic ultimo anno Pontificatus sui, Romanum Imperium a Graecis transtulit in Germanos (3), in personam magnifici Regis Caroli, tunc in iuvenili aetate constituti, de qua translatione tangit Decretalis *Venerabilem*, *&c.*

(1) *Anastasius*, habet *diebus* XXXII.

(2) Consule de his disputantem *Natal. Alexandrum Tom.* V. *Histor. Ecclesiast. Dissert.* II. in *Saeculum* VIII.

(3) Fallitur. Id factum fuit sub Leone III.

PAulus, natione Romanus, ex patre Constantino, sedit annis decem, mense uno, & cessavit mense uno (1), de regione Viae latae. Hic constituit divina Offi-

Officia ante horam sextam, in quadragesima. Iste transtulit corpus beatae Petronillae virginis filiae beati Petri Apostoli (2), cum titulo, quem beatus Petrus scripserat, *Aureae Petronillae dilectissimae filiae*, & in sarcophago pretioso reposuit. Hic fuit multis virtutibus ornatus. Hic quum propter aestivum calorem apud sanctum Paulum moraretur, ibidem mortuus, & sepultus est.

(1) Anastasius, *annum unum, & mensem unum*.
(2) Res admodum dubia. Spiritalem filiam censet *Baronius*, & *Tillemontius*, qui tamen de totius huius historiae fide valde dubitare videtur.

(1) Constantinus secundus, ex laicis, natione Romanus, sedit anno uno, & mense uno. Hic ex laico subito factus est Presbyter, & tyrannica ambitione Papatus invasor, magno scandalo Ecclesiae Dei fuit; sed zelo fidelium ab ecclesia deturbatus, oculis privatur.

(1) Hunc non commemorat *Anastasius*, nisi in vita Stephani III.

Stephanus tertius, natione Siculus, ex patre Olivo, sedit annis tribus, mensibus quinque, & diebus viginti octo. Sepul-

pultus est in Vaticano, in Basilica sancti Petri. Hic ex Gallia, & Italia, Romae convocata Synodo, omnia a Constantino ordinata deordinavit, praeter Baptisma, & Chrisma, & omnes per ipsum ordinatos degradavit.

ADrianus primus, natione Romanus, ex patre Theodoro, de Via lata, sedit annis viginti tribus, mensibus decem, diebus duodeviginti (1), & cessavit diebus duodeviginti. Huius precibus vocatus Carolus Magnus Pipini filius, obsedit Longobardos in Papia, ubi cepit Desiderium Regem, & uxorem eius (2), quos captivos duxit in Franciam, & veniens Romam reddidit quod Pater eius Pipinus (3) dederat beato Petro, adiuncto ei Ducatu Spoletano, & Benevento; & ob hoc ipse Patricius Romae est effectus (4). Huius tempore floruit Alcuinus Caroli auditor. Hic genere Anglicus, clarus ingenio, Philosophica excellentissimus non tantum scientia, sed & morum honestate praeclarus; & ab ipso Carolus didicit omnes artes liberales, qui & studium de urbe Roma Parisios transtulit, quod de Graecia illuc translatum fuerat a Romanis (5). Cui etiam Carolus commisit Monasterium sancti Martini

tini

tini Turonenſis regendum; nam Monachi, praeteritae Religionis obliti, adeo defluxerant, quod ſericis induti veſtibus, & deauratis calceamentis incedebant, carnis oblectamentis vacando. Vnde, uno Monacho vidente, duo Angeli intrantes dormitorium, (6) omnes Monachos extinxerunt, excepto illo ſolo, qui Angelos videbat; qui ne interimeretur, ſed ad poenitentiam agendam reſervaretur, vix ab Angelis obtinuit (7). Huius coenobii propter hoc factum fuit Alcuinus Abbas, & Gubernator, ac in omni ſanctitate informator, & poſt laudabilem vitam, ibidem moritur, & tumulatur (8). Huius Pontificis Adriani tempore celebrata eſt ſeptima ſancta Synodus trecentorum Epiſcoporum apud Conſtantinopolim (9). Aliam Synodum ipſe Papa Adrianus praeſente Carolo Rege Romae celebravit, in qua fuerunt centum quinquaginta quatuor religioſi Epiſcopi, & alii Praelati, & Abbates, in qua Carolo dedit Adrianus Papa, & Synodus, ius eligendi Pontificem, & ſedem Apoſtolicam ordinandi (10): item Archiepiſcopos per ſingulas provincias inveſtituram ab ipſo recipere; anathematizavit omnes huic decreto rebelles, & iuſſit bona ipſorum niſi reſipiſcerent publicari. Quidquid etiam Longobardi Romanis retroactis temporibus abſtule-

 rant,

rant, totum restituit, & tunc cessavit Regnum Longobardorum, Carolo in Italia dominante. Hic Pontifex post laudabilem vitam, sepultus est apud sanctum Petrum.

(1) *Anastasius*, XVII.

(2) Vide *Anastasium*, *Eginhartum*, *&* *Abbatem Vrspergensem*, aliosque.

(3) Vide *Anastasium* in Stephano II.

(4) De donationibus Pipini & Caroli Magni Ecclesiae Romanae factis consulendus *Natal. Alexander*, & alii Ecclesiastici Historici.

(5) De *Alcuino*, & de hac Academiae Parisiensis institutione, vide quae sparsim habentur in *Io. Mabillonii Praefationibus in Acta Sanctorum Benedictin.* praeter auctores mox citandos.

(6) Κοιμητήριον.

(7) Huius rei apud Auctorem fides esto.

(8) De *Alcuino* seu *Albino* consule pariter Auctores Historiae litterariae Scriptorum Ecclesiasticorum *Bellarminum*, *Caveum*, *Oudinum*, *Natal. Alexandrum*, aliosque.

(9) De huius Synodi convocatione consule disputantem *Natal. Alexandrum Tom.* V. *Histor. Ecclesiast. Differt.* III. *in Saecul.* VIII.

(10) Vt in Decreto *Can. Hadrianus Dist.* LXIII. De cuius canonis auctoritate quid sentiendum sit vide apud *Baronium*, & *Io. Morinum De Origin. & progress. tempor. Rom. Pontif. potestat.* & *Natal. Alexandrum Tom.* V. *Histor. Ecclesiast.* qui pariter ostendit, hanc Synodum commentitiam, & totam hanc historiam a schismatico *Sigeberto* confictam fuisse.

Leo

LEo quartus (1), natione Romanus, ex patre Astulpho (2), sedit annis viginti, mensibus quinque, diebus sedecim (3), & cessavit diebus tribus. Hic dum pergeret in die Sancti Marci cum Litaniis (4), quas ipse constituit ante Ascensionem Domini, ad sanctum Petrum, captus, & caecatus est, praecisa est etiam ei lingua; sed omnipotens Deus reddidit ei visum, & loquelam; postea pergens ad Carolum Regem Francorum, ibi susceptus est cum maximo honore, rediit Romam cum praefato Rege, & facta est vindicta de eius inimicis, purificante se Papa de criminibus quibusdam sibi illatis. Idem Rex est coronatus in Imperium Romanum (5). Hic fecit porticum sancti Petri, quae adhuc dicitur Civitas Leonina, & muro eam cinxit propter incursum Saracenorum. Litanias autem sic ordinavit, videlicet, secunda feria, Summus Pontifex, cum omni Clero, & populo, ad Ecclesiam Dei Genitricis ad Praesepe egrediens, pergit cum hymnis, & canticis, ad ecclesiam sancti Salvatoris, quae dicitur Constantiniana. Feria tertia ab ecclesia sanctae Sabinae, ubi nunc sunt Fratres Praedicatores, ad sanctum Paullum. Feria quarta ab ecclesia Ierusalem ad sanctum Laurentium forismuros. Hic bea-

tus Pontifex post innumera bona sepultus est ad sanctum Petrum.

(1) Omnibus aliis est *Tertius*.

(2) Ita legit etiam Interpres *Martini* Italicus, sed *Martinus* MS. habet *Azulpo*; *Anastasius*, & *Platina*, *Azuppio*.

(3) *Anastasius*, XVII.

(4) Λιτανία, Latine est *Supplicatio*. De Litaniis agit *Mabillonius Commentar. in Ordin. Roman.* §. V. Litaniae igitur adpellantur supplicationes, vel processiones, de quibus consulendus idem *Mabillon. Comm.* quem laudavimus. De septiformi Litania superius actum est in Gregorio I. *pag.* 105. deque ea consulendus *Ordo Romanus*, & *Menardus in notis ad Sacramentarium*; & in *Ordine Romano* Litania quoque quinqueformis, & triformis, & simplex, memoratur. De septena autem agunt pariter *Ordinis Romani* Scriptores, & *Mabillonius* laudato *Commentar.* §. XV. quemadmodum & de quina: quae cur ita adpellentur ex laudatis Auctoribus facile est intelligere.

(5) Id quomodo factum sit vide apud *Natalem Alexandrum Tom.* VI. *Histor. Ecclesiast. Dissert.* I. *in* IX *&* X *Saeculum*.

STephanus quartus (1), natione Romanus, ex patre Iulio (2); sedit mensibus sex (3); & cessavit diebus duodeviginti (4). Hic Gallias veniens, honorifice ab Imperatore Ludovico suscipitur, & captivos multos per Franciam redimens Romam reversus, in sancto Petro diem clausit extremum.

(1) Quin-

(1) Quinctus dicitur *Anastasio*, & *Natali Alexandro*; sed *Platinae* quoque est *Quartus*.

(2) *Marino*, habet *Anastasius*.

(3) *Anastasius* habet, *annos septem*, *menses* VII.

(4) *Duos*, habet *Anastasius*.

PAschalis natione Romanus, ex patre Marino (1), sedit annis septem, diebus XVII. (2), & cessavit diebus viginti octo. Hic corpus sanctae Caeciliae ipsa ei revelante, & corpora sanctorum Tiburtii, & Valeriani, necnon & Vrbani Papae, de coemeterio, ubi fuerant reposita, manu propria elevans, intra urbem in ecclesia beatae Caeciliae honorifice collocavit (3). Hic etiam ante aditum ad corpus beati Petri circa ostia aerea altare construxit, & in ipso corpus sancti Xysti primi recondidit. Hic etiam ecclesiam sanctae Praxedis reparans coenobium Graecorum Monachorum ibidem instituit, & innumera corpora Sanctorum ex coemeteriis colligens ibidem honorifice recondidit (4).

(1) *Anastasius*, & *Platina* habent *Bonoso*.

(2) *Anastasius* habet, *annos VII. menses V. dies XVI.*

(3) De hac inventione legenda est ipsius Paschalis *Epistola*, & *Anastasius Bibliothecarius*, & Historia passionis S. Caeciliae ab *Antonio Bosio* edita, & illustrata.

(4) Consule *Anastasium*.

En-

EVgenius secundus, natione Romanus, sedit annis tribus, mensibus duobus (1). Hic ex patre Bonemundo (2), per laicos caecatus (3), & martyrio coronatus, sepultus est in ecclesia sancti Petri in Vaticano. Hic prius sanctae Sabinae Cardinalis, eamdem ecclesiam Ciborio argenteo super altare, & picturis solenniter decoravit.

(1) Anastasius, *annos* IV. *menses* II. *dies* XXIII.

(2) *Martinus* habet *Bonomondo*, & interpres Florentinus *Buonomondo*; sed apud *Anastasium*, & *Platinam* est, *Boemundo*.

(3) Id nec *Anastasius*, nec ullus alius, quem viderim, habet.

VAlentinus primus, natione Romanus, sedit diebus quadraginta, & cessavit diebus tribus.

GRegorius quartus, ex Patre Ioanne, sedit annis sedecim. Hic natione Romanus, Ecclesiam sancti Martini (1) in monte, prius a fundamentis destruxit, & postea novis fabricis erexit. Hic ex adsensu Ludovici Imperatoris, & omnium Episcoporum, instituit, ut festum omnium Sanctorum celebraretur kalendis Novembris in par-

partibus Franciae, & Germaniae, quod ex institutione Bonifacii Papae (2), Romani faciebant (3). Huius tempore orta est magna turbatio Christianis. Nam de Romanis quidam scelerati miserunt ad Soldanum Babyloniae, ut Romam veniens, Italiam possideret (4). Tanta itaque multitudo Saracenorum, per portum Centumcellensem intrans, implevit superficiem terrae, ut locustae: obsessa Roma, capitur civitas Leonina (5), ecclesia sancti Petri spoliatur, & equorum stabulum efficitur; & non solum civitas, sed etiam tota Tuscia in solitudinem redigitur. Tandem ad petitionem Gregorii Papae, Guido Marchio cum Lombardis veniens, post Ludovicus Rex cum Gallicis, cum multa sanguinis effusione Christianorum, Saraceni sunt effugati. Hic Pontifex sanctorum Martyrum corpora, Sebastiani, Gorgonii, ac Tiburtii (6), ex coemeteriis, in quibus ante iacuerant, ad ecclesiam sancti Petri perduxit; & in oratorio sancti Gregorii separatis altaribus collocavit. Corpus etiam sancti Gregorii a loco, ubi prius iacuerat, elevans, sub altari ipsius posuit, & post innumera bona, sepultus est apud sanctum Petrum.

(1) S. Saturnini, ut habet *Anastasius*.

(2) Bonifacii III. Adi superius *pag.* 107.

(3) Ita

(3) Ita tradunt *Ado* in *Martyrolog.* & *Sigebertus* ad annum DCCCXXXV. Minus distincte interpres *Martini* Italicus: *Col consentimento di tutti i Vescovi ordinò che la Festa di tutti i Santi fosse fatta il dì di Calendi Novembre. La qual cosa Papa Bonifazio primo* [forte *prima*] *avea ordinato che facessero i Romani, e questi ordinò che si facesse per tutto il mondo.* Vide *Platinam.*

(4) Consule verosimiliora scribentem *Platinam*, & Platinae praelucentem *Anastasium.*

(5) Adi superius in *Leone IV. pag. 135.*

(6) Consule *Natal. Alexandrum.*

Sergius, natione Romanus, ex patre Sergio, sedit annis tribus, mensibus duobus (1), & cessavit diebus quindecim. Hic vocabatur Os Porci, unde ab isto in antea, omnes Pontifices proprium nomen mutaverunt (2). Hic coronavit Lotharium (3) Imperatorem.

(1) *Anastasius* habet tantum, *annos tres.*

(2) Deceptus est a *Martino Leo*, quemadmodum & *Platina*. Nam primus Pontificum Maximorum, qui nomen creatus Papa mutaverit, fuit Ioannes XII, ut ostendit *Onuphrius* ad Platinam in hoc Sergio.

(3) Non Lotharium, sed Ludovicum Lotharii F. coronavit in Regem. Vide *Anastasium*, *Platinam*, *Natal. Alexandrum.*

Leo

LEo quintus, natione Romanus, ex patre Dualdo (1), sedit annis octo, mensibus tribus, diebus sex, & cessavit diebus sex. Huius tempore Adulphus (2) Rex Anglorum, qui primus totius Angliae tenuit monarchiam, devotionis causa venit Romam, & coram Leone Papa obtulit tributum sancto Petro de unaquaque domo argenteum unum in anno, & hoc tributum usque hodie perseverat. Hic Pontifex catholicus multae patientiae, & multae humilitatis, divinarum Scripturarum exstitit ferventissimus perscrutator, vigiliis & orationibus semper intentus. Hic primum a parentibus ob studia litterarum in Monasterio sancti Martini confessoris iuxta ecclesiam beati Petri positus fuit, ubi non solum in scientia, sed etiam in conversatione, tamquam perfectus Monachus exstitit. Hunc post Sergius Papa, Presbyterum faciens, titulum sanctorum quatuor Coronatorum sibi adsignavit. Quo Sergio mortuo etiam, & sepulto, Leo unanimiter a Romanis in summum Pontificem est electus; qui mox factus Pontifex, sancti Petri, & sancti Pauli, Basilicas, & alias ecclesias, quas Saraceni paullo ante omnino devastaverant, & spoliaverant, honorifice restauravit. Hic pro Neapolitanis in mari contra Saracenos pugnantibus orando

col-

collectam fecit : *Deus , cuius dextera beatum Petrum ambulantem in fluctibus ne mergeretur erexit , &c.* Et postquam muros civitatis Leoninae perfecerat , adponendo feras portis fecit , & orando dixit illam collectam : *Deus , qui beato Petro collatis clavibus Regni coelestis , &c.* Illi autem Saraceni , qui cum maxima multitudine Romam venerunt , postquam spoliatis ecclesiis Apostolorum Petri , & Pauli , redire vellent in Africam , in alto pelago sunt submersi . Propter hoc Papa civitatem , quam Leo Papa quartus circa ecclesiam beati Petri inceperat , ipse celeriter perfecit. Hic Leo Papa Romae moritur , plenus sanctis moribus , ac operibus , & in ecclesia beati Petri sepelitur , cuius festum agitur , XVII. Kalendas Augusti .

(1) *Martinus* in Codice MS. Riccardiano habet *Radualdo*. *Platina* habet *Radulpho*. Interpretatio *Martini* Italica , facta , ut videtur , ab auctore , qui saeculo XIV. florebat, & habetur MS. in Bibliotheca Riccardiana *Leoni* nostro consentit , legitque *Dualdo*. Sed ex *Anastasio* legendum est , *Radoaldo*.

(2) *Alidulphus* habet *Platina*. *Asturso* vertit Interpres Italicus , corrupto de more vocabulo . Ceterum verum nomen est *Ethelvulphus* , de quo agunt *Wilhelmus Malmesburiensis* , *Simeon Dunelmensis* , *Ethelredus Rigevallensis* , *Ioannes Bronton* , *Rogerius de* *Hore-*

Horedem, *Henricus Huntidoniensis*, *Polydorus Vergilius*.

IOannes Anglicus, natione Moguntinus, sedit annis duobus, mensibus quatuor; & cessavit mense uno. Hic, ut adseritur, femina fuit, & in puellari aetate a quodam suo amasio in habitu virili Athenis ducta est, & sic in diversis scientiis profecit, ut nullus sibi par inveniretur, adeo ut post terminum, Romae legens, magnos magistros discipulos haberet, & auditores; & quum in Vrbe vita, & scientia, magnae opinionis esset, in Papam concorditer eligitur; sed in Papatu per suum familiarem impregnatur. Verum tempus partus ignorans, quum de sancto Petro in Lateranum incederet, angariata inter Colisaeum, & Ecclesiam sancti Clementis, peperit, & post mortua ibidem sepulta fuit, ut fertur. Et quia Dominus Papa eamdem viam semper obliquat, creditur a plerisque, quod ob attestationem huius facti, hoc faciat Papa. Nec ponitur in catalogo Pontificum, propter muliebrem sexum, quantum ad huius deformitatem (1).

(1) Confutatio huius fabulae habetur concinnata a *Baronio*, *Bellarmino*, *Gretsero*, *Florimundo Raemundo*, & filio *Ioan. Carolo*, *Onuphrio*, *Papirio Massonio*, *Binio*, *Auber. Miraeo*, *Leon. Allatio*, *Phil. Labbeo*, *Da-*

David Blondello, & tandem a *Nat. Alexandro Tom.VI. Histor. Ecclesiast. Dissert. III. in IX. & X. Saecul.* ut omittam Anonymum Germanum, cuius Dissertationem profert *Schelornius Tom. I. Amoenit. Litter.* Hic adnotabo tantum *Martini* Poloni interpretem Florentinum, qui, ut videtur, non procul a tempore *Leonis* nostri vivebat, quum alias fidum interpretem agat, & ne verbum quidem *Martini* omittat, hanc fabulam suae Interpretationi non inseruisse, quod quidem argumento est eam in suo *Martini* Codice non legisse. Codex huius versionis MS. in Riccardiana Bibliotheca exstat, auctori fortasse contemporalis, duoque alii recentiores ex eo exscripti. Sed de Codicibus Martiniani Chronici MSS. qui hanc fabulam continent, vel non, vide egregie differentem *Lambecium Tom. II. Biblioth. Caesar. Cap.VIII.* quem exscribit *Oudinus* in *Martino Polono*. Ceterum doctissimus *Vignolius* in suae exactissimae Pontificalis editionis prolegomenis adnotat, hanc de Ioanne Papissa fabulam post annum certe MCXLII. excogitatam fuisse ex Codice Vaticano MMMDCCLXII. MS. Pontificalis satis constare. Merito igitur etiam *Brownus* inter populares errores eam recenset, ut alios Heterodoxos silentio transiliam, quos commemorat *Io. Christianus* in Epistolis ad Io. Conr. Dietericum.

BEnedictus tertius, natione Romanus; sedit annis duobus, mensibus quinque (1), & cessavit diebus quindecim. Hic ex patre Petro (2), constituit ut Clerici ordinate incederent, & honeste. Hic etiam inter alia bona, quae fecit, porticum a porta

ta Civitatis, usque ad sanctum Laurentium restauravit; sepultusque est in Ecclesia sancti Petri.

(1) Anastasius, *mensibus V. diebus X.*
(1) *Patrodo*, habet *Leo*, & *Martinus*.

NIcolaus primus, natione Romanus, ex patre Theodoro, sedit annis novem, mensibus duobus, diebus viginti. Hic vir fuit sanctissimus; post magnum Gregorium Papam, vix ullus in Sede Romana adparuit comparandus; cuius ordinationem Lodoicus Imperator sua praesentia roboravit. Huius tempore, Coloniae orta tempestate, populo in Basilicam sancti Petri fugiente, subito fulgur ad instar ignei draconis cecidit, scindens Basilicam, & tres homines diversis in locis occidit, sex semivivos relinquens. Huius tempore sanctus Cyrillus paene omnium Sclavorum Apostolus, corpus sancti Clementis Papae a Chersona, (1) ubi in mare Ponticum proiectum fuerat, mari desiccato, auferens, Romam deportavit, quod per Papam, & Romanos, in ecclesia sancti Clementis fuit reconditum, ubi & ipse sanctus Cyrillus paucis diebus expletis defunctus est, & in eodem loco sepelitur. Ni-

colaus etiam Papa, post multa bona, quae fecit, in ecclesia sancti Petri sepelitur.

(1) Consule superius in *Martino pag.* 112. & *Tillemontium* in *Clemente*, qui ostendit hanc Clementis in Chersonesum relegationem in incertae & subleftae fidei Actis narrari.

ADrianus secundus, natione Romanus, ex patre Thaloro Episcopo (1), sedit annis quinque. Ad hunc Lotharius Rex, quem Nicolaus Papa pro adulterio excommunicaverat, Romam, ut se excusaret, venit, a quo dum pro ostensione innocentiae suae ad communionem corporis, & sanguinis Iesu Christi, tam ipse, quam optimates sui per Papam invitati fuissent, omnes qui indigne perceperunt, ipso anno mortui sunt. Rex etiam ipsa via redeundo Placentiae defunctus est (2).

(1) *Gulielmus* habet: *Ex patre Talaro, post Episcopo Regionis tertiae.*

(2) Observa speciem purgationis vulgaris per sumtionem Eucharistiae, de qua in Concilio Vormatiensi; ex quo conflatum *Cap. Saepe. II. Quaest. V. in Decreto*. Aliud exemplum habes in vita Gregorii VII. apud Historicos Ecclesiasticos.

Ioan-

IOannes octavus, sedit annis decem, diebus duobus. Hic unxit oleo Carolum filium Lodoici Regis in Imperatorem. Huius tempore Saraceni per Italiam discurrentes, Ecclesiam sancti Benedicti de monte Casino destruxerunt. Ad hunc Ioannem Papam Ioannes Romanae Ecclesiae Diaconus vitam primi Gregorii Papae, in quatuor libellis laudabiliter scripsit. Hic iniuriam passus est a Romanis, ita ut in custodia tentus esset, eo quod non favebat Carolo, quum in Francia esset; nam cum Lodoico Balbo, sibi contrario, fere per annum moratus est. Hic tradidit venerabili viro Angesio Senonensi Archiepiscopo, caput sanctissimi Gregorii Papae, & brachium Leonis Papae, quas venerandas reliquias Senonis, in Ecclesia sancti Petri, cum magna veneratione collocavit.

MArtinus secundus, sedit anno uno, mensibus quinque, & cessavit diebus duobus.

ADrianus tertius, natione Romanus, ex patre Benedicto, sedit anno uno, mensibus tribus. Hic constituit ut Imperator non intromitteret se de electione Papae.

STephanus quintus, natione Romanus, ex patre Adriano de Via lata, ſedit annis ſex, diebus novem, & ceſſavt diebus quinque. Huius tempore, quum Normanni, adiunctis ſibi Dacis,(1) paene totam Galliam devaſtarent, propter ipſorum timorem, corpus beati Martini de Turonis Altiſſiodorum eſt translatum, & in eccleſia ſancti Germani collocatum. Sed Monachis propter oblationem litigantibus, & ſuo Sancto miracula quae faciebat adſcribentibus, pro determinatione, leproſus inter Sanctos, ſcilicet Martinum, & Germanum, poſitus, ex parte Martini curatur tantum; & alia nocte reverſus, ab alia parte ab eodem curatur; non propter impotentiam Germani, ſed quia hoſpitem honoravit.

(1) Lege *Danis*.

FOrmoſus, Epiſcopus Portuenſis, ſedit annis quinque, menſibus ſex, & ceſſavit diebus duobus. Hic per picturam renovavit totam eccleſiam beati Petri principis Apoſtolorum. Hic aliquando ob timorem Ioannis Papae fugiens, Epiſcopatum Portuenſem dereliquit, & poſt, quum revocatus redire nollet, anathematizatus eſt; ſed poſt in Galliam ad Papam veniens

niens usque ad laicatum statum degradatus est. Insuper iuravit, nec Romam, nec ad Episcopatum, se reversurum. Post a Martino successore Ioannis, contra iuramentum restitutus, non solum Romam est reversus, sed & Pontificatum suscepit Romanum; propter quod de facto ipsius multa altercatio fuit; prout in sequentibus patebit.

BOnifacius sextus natione Tuscus, sedit diebus quindecim (1).

(1) Tempus huius Pontificatus in sententiis est. *Platina* tamen censet fuisse XXV. dierum.

STephanus sextus, natione Romanus, sedit anno uno, mensibus tribus (1), & cessavit diebus tribus. Hic a Formoso Papa Episcopus Anagniae ordinatus ipsum persequitur, & omnes ordinationes ipsius irritas esse decrevit (2). Legitur etiam, quod ipse corpus Formosi Papae, in Concilio positum, a Papali veste exutum, laicali induit, & duobus digitis dexterae ipsius abscissis, manus eius in Tiberim iactari praecepit.

 (4) Tem-

(1) *Gulielmus* habet: *sedit annos IV. menses VII. dies XIV.*

(2) Quomodo id intelligendum veniat, vide apud *Natal. Alexandrum Tom. VI. Histor. Ecclesiast.* qui late probat perperam id a Stephano factum, & Formosi ordinationes fuisse validas ac canonicas, totamque hanc historiam eleganter contexit & illustrat. Consule etiam *Thomasin. De Beneficiis, Part. II. lib. II. Cap. LXIII.*

ROmanus, natione Romanus, sedit mensibus tribus, diebus viginti duobus (1).

(1) *Platina* scribit obiisse sui Pontificatus anno III.

THeodorus secundus, natione Romanus, sedit diebus viginti. Hic contra Stephanum Papam sententians reconciliavit omnes ordinatos a Papa Formoso.

IOannes nonus, sedit annis duobus, diebus quindecim (1). Hic natione Romanus, pugnam fecit cum Romanis. Hic ad confirmandam Formosi Papae ordinationem, Synodum Ravennae statuit septuaginta quatuor Episcoporum, ubi Synodus, quam Stephanus Papa contra Formosum Papam fecit, reprobata fuit.

(1) *Pla-*

(1) *Platina* ait obiisse Pontificatus sui anno II. die XV.

BEnedictus quartus, natione Romanus, sedit annis tribus, mensibus duobus (1), & cessavit diebus sex.

(1) *Platina* tradit, esse mortuum anno Pontificatus tertio, mense IV.

LEo quintus, sedit diebus quadraginta. Hunc, post quadraginta dies ordinationis suae, Christophorus Presbyter suus capiens, & in carcerem trudens, per invasionem rapuit praesulatum, qui, quum octo mensibus praefuisset, a Sergio Papa deponitur, & in carcere tamquam invasor retruditur.

CHristophorus sedit mensibus octo (1). Hic Papatu eiectus, factus est Monachus.

(1) *Platina* scribit septimo mense Pontificatus deiectum.

SErgius, natione Romanus, ex patre Benedicto, sedit annis septem, mensibus tribus (1), diebus sedecim, & cessa-

vit diebus ſeptem. Huius tempore eccleſia Lateranenſis corruit, quam Papa a fundamento reparavit. Hic Sergius, Diaconus, per Papam Formoſum, a Papatu reprobatus, tandem Papa factus, ad Francos ſe contulit, quorum auxilio Christophorum invaſorem Papatus incarcerans, Romam ingreſſus, Papatum obtinuit, & in ultionem ſuae repulſae, Formoſum Papam, de ſepulcro extractum, & in ſede pontificaliter indutum, decollari praecepit, & in Tiberim iactari, & omnes per ipſum ordinatos deordinavit: quem a Piſcatoribus inventum, & in Baſilicam ſancti Petri repoſitum, quaedam imagines Sanctorum adoraſſe, & venerabiliter ſalutaſſe, palam coram omnibus viſae ſunt.

(1) *Platina* habet, IV, diebus XVI.

ANaſtaſius tertius, natione Romanus, ſedit annis ſex, & ceſſavit diebus triginta uno.

LAndo ſedit menſibus VI, & ceſſavit diebus triginta uno. Hic fuit natione Romanus.

Io-

IOannes decimus, sedit annis tredecim, mensibus duobus, diebus tribus. Hic fuit filius Sergii Papae, & Episcopus Ravennas, qui invasor Ecclesiae fuit, & ab omni populo Ravennate depositus est. Huius consilio, & auxilio, Saraceni, qui tunc dominabantur in Italia, primo prope Vrbem devicti sunt. Demum ipse Papa cum Marchione Alberico intrans Apuliam, contra Saracenos, apud Garilianum cum Saracenis durum bellum habentes, victores effecti, postquam Romam redierunt, a Populo Romano cum gaudio, & honore sunt recepti (1). Sed post discordia interveniente, Marchio de Vrbe expulsus, in horto Castrum exstruens, ibi se recepit, & nuntios pro Hungaris, ut terram Romanorum possideant, misit; qui venientes totam Tusciam devastando, mares, & feminas, & quidquid tollere poterant, in Hungariam deportaverunt, propter quod Romani commoti praedictum Marchionem trucidaverunt; Hungari vero per singulos annos, multo tempore fines Romanos devastare soliti erant. Ioannes vero Papa, a militibus Comitis Guidonis captus, & in carcerem missus, super os eius cervicali posito strangulatus (2) est, in cuius loco alter Ioannes subrogatur; & quia idem Ioannes

male

male intraverat, ſtatim eiectus fuit, ideo in numero Pontificum non ponitur.

(1) An Pontifex Maximus aliquando bellum indicere & gerere poſſit, diſputat *Ioannes de Carthagena Lib. de Iure Belli Romani Pontificis*, &c.

(2) Strangulatus pro ſuffocatus, de qua phraſi conſule *Thom. Brown. De Error. Popular. Tom. II. Lib. VII. Cap. XI.*

LEo, natione Romanus, ſedit menſibus ſex, diebus ſedecim (1), & ceſſavit diebus decem.

(1) *Platina* habet menſibus VII. diebus XV.

STephanus, natione Romanus, ſedit annis duobus, menſe uno, diebus duodecim, & ceſſavit diebus duobus.

IOannes, ſedit annis quatuor, menſibus decem, diebus quindecim, & ceſſavit die uno. Huius primo anno, in Ianuenſi (1) Civitate fons ſanguinis largiſſime effluxit (2), forte portendens cladem ipſius imminentem; nam eodem anno, Saracenis ab Africa venientibus capta fuit, hominibus, & theſauris, evacuata.

(1) Ge-

(1) Genua, forte, ut *Salvinius* aiebat, dicta, quod in Italiae, cruris humani imaginem referentis, genu sita sit, cur a barbari aevi Scriptoribus Ianua adpelletur in caussa est falsa credulitas, qua eam a Iano conditam perhibent, ut mihi incredulo saepius, dum in ea urbe morarer, aures obtundentes incolae fabulabantur. Adi *Cluverium Lib. I. Ital. Antiq. Capit. VIII.*

(2) Fabella.

LEo, natione Romanus, sedit annis tribus, mensibus quatuor (2), diebus decem, & cessavit diebus viginti quinque (1).

(1) *Platina* habet, VI.

(2) *Platina*, ait tres tantum dies vacasse.

STephanus, sedit annis tribus, mensibus quatuor, diebus quindecim (1), & cessavit diebus decem. Hic natione Germanus, fuit mutilatus a quibusdam Romanis.

(1) *Platina* habet, XII.

AGapitus, sedit annis octo (1), mensibus sex, diebus decem, & cessavit diebus duodecim; natione Romanus.

(1) *Pla-*

(1) *Platina* scribit regnasse annis IX. mensibus VII. diebus X.

IOannes de regione Via lata, sedit annis septem (1), mensibus decem, diebus quinque, & cessavit diebus duodecim; ex patre Alberico. Hic Albericus quum esset potens in Vrbe, vocatis nobilibus, rogavit eos, & induxit, iuramento constringendo, ut mortuo Agapito Papa promoverent filium suum Octavianum in Papam; quod & factum est, vocatusque est Ioannes. Hic erat venator, & totus lubricus, adeo quod & publice tenebat feminas, propter quod, quidam Cardinalium; & Romanorum, scripserunt occulte Othoni Principi Saxonum, ut scandalo Ecclesiae compatiens, sine mora Romam properaret. Hoc Papa percipiens, Ioanni Diacono Cardinali, tamquam huius facti consiliatori, nasum, & alteri Ioanni Subdiacono, qui litteras scripserat, manum amputare fecit. Hic quum frequenter per Imperatorem, & Clerum, de sua correptione fuisset adnotatus, admonitus, & non correptus, praesente Imperatore de Papatu destitutus, communi voto Leo Papa eligitur (3).

(1) *Platina* scribit regnasse annis IX. mensibus III. diebus V.

(2) Quan-

(2) Quantum haec Ioannis XII. exauctoratio illegitima fuerit, adeoque Leonem VIII. pro Antipapa habendum esse, ostendit *Natal. Alexand. Tom. VI. Hist. Eccles. Dissert. XVI. in IX. & X. Saecul.* Ioanni igitur XII. Benedictus V. successit; Martinus vero tertius ante Agapetum II. collocandus est iuxta *Platinam*. Sed *Catalogus III. Romanorum Pontificum* a *Vignolio* editus, post Ioannem XII. Leonem subiicit, posteaque Benedictum. Idem facit & *Catalogus IV.* At *Platina* Leonem VIII. post Benedictum recenset.

(1) MArtinus tertius, sedit annis tribus, mensibus tribus, diebus quatuordecim, & cessavit diebus tribus; natione Romanus.

(1) Hunc *Platina* ante Agapetum collocat, ut iam adnotavimus.

BEnedictus, sedit mensibus duobus (1), diebus quinque, & cessavit diebus viginti. Hic vivente Leone Papa, a Romanis in Papam eligitur, propter quod quum Imperator Otho Romam obsideret, traditur Benedictus Imperatori a Romanis, & Leone restituto, Benedictus in exsilio in Saxonia moritur, & in Amburg sepelitur (2). Ioannes vero Papa, oblectatus adultera, sine poenitentia moritur.

(1) Pla-

(1) *Platina* habet, VI.

(2) Hic in catalogo legitimorum Pontificum collocandus non erat, ut ostendit *Onuphrius*.

LEo, sedit anno uno, mensibus quatuor, diebus quinque (1), & cessavit diebus septem. Hic propter malitiam Romanorum statuit ut nullus Papa fieret, nisi de adsensu Imperatoris.

(1) Hos dies V. non habet *Platina*.

IOannes Narniensis, sedit annis septem(1), mensibus undecim, diebus quindecim, & cessavit diebus tredecim. Hic a Petro Praefecto Vrbis Romae comprehensus est, & in Castello sancti Angeli reclusus, deinde in Campaniam in exsilium missus, decem mensibus, & viginti octo diebus, reversus est Romam, & de persequutoribus suis ab Othone Imperatore supplicium est sumtum; nam nobiles Vrbis, quos culpabiles invenit, alios trucidavit, alios laqueo suspendit, quamplures vero in exsilium ad Saxoniae partes transmisit.

(1) *Platina* habet, annis VI. mensibus XI. diebus XV.

Be-

BEnedictus, sedit anno uno, mensibus sex, & cessavit diebus decem. Hic natione Romanus, in Castello sancti Angeli retrusus, strangulatus est absinthio.

DOnus, sedit anno uno, mensibus sex (1), & cessavit diebus duobus.

(1) Sex menses non habet *Platina*.

BOnifacius sedit mense uno (1), diebus duodecim, & cessavit diebus decem. Hunc Romani, suffocato Benedicto sexto, Papam fecerant, qui post non volentes in Vrbe sustinere eum, depraedata ecclesia sancti Petri, & omnibus pretiosis, fugit in Constantinopolim: tandem Romam cum magna pecunia rediens, quum proficere non posset, Ioanni diacono Cardinali oculos eruit, & ipse subito deinde extinctus fuit.

(1) *Platina* scribit sedisse mensibus VII. diebus V. vacasse autem sedem dies XX.

BEnedictus, sedit annis octo, mensibus sex, & cessavit diebus quinque. Hic, favore Imperatoris multos ex Romanis capi fecit, & fuit natione Romanus. Hu-

ius

ius tempore fuit in Remensi ecclesia Archiepiscopus vir honorabilis Rodulphus, de genealogia Caroli magni, quae iam in Franciae Regno regnare cessaverat, propagatus, quem Hugo tunc Rex Franciae de alia Prosapia genitus, in corde odium habens, convocatis Episcopis, adlegans ipsum illegitimum, deponi procuravit, Gilbertum Monachum Presbyterum Philosophicum, immo potius Necromanticum, substituendo: quod summus Pontifex intelligens, Legatum misit Remis, & Concilio convocato, Gilbertus deponitur, & Rodulphus restituitur. Gilbertus vero depositus ad Imperatorem Othonem se contulit, quem & ipse scientia erudiverat, qui innata opportunitate, primo Ravennatem Archiepiscopum, post Romanum Pontificem, diabolo instigante (1), fieri procuravit; qui infra dictus est Silvester, unde versus: *Scandit in R. Gilbertus ad R. post Papa vigens R.*

(1) Vide inferius adnotata in *Silvestro*.

IOannes sedit mensibus octo; & cessavit diebus decem. Hic in castello sancti Angeli per quatuor menses fame adflictus, mortuus est, & sepultus in Vaticano.

Ioan-

IOannes, natione Romanus, sedit mensibus quatuor (1), & cessavit die uno.

(1) *Platina* habet, VIII.

IOannes, natione Romanus, sedit annis decem, mensibus septem (1). Hunc Crescentius Patricius in tantum persequi coepit, quod ipsum oportuit Vrbem relinquere, & Tusciam intrare. Cognito autem Crescentius quod Papa pro Othone Imperatore misisset, ut ad urbem rediret nuntios misit, & veniente Papa, ipse cum Senatu ad pedes Papae veniam postulavit, sicque Papa, facta pace, Romae defunctus est.

(1) *Platina* scribit, mensibus VI. diebus X.

GRegorius, natione Saxo, ex patre Othone, sedit annis duobus, mensibus quinque, & cessavit diebus viginti quinque (1). Hic Bruno primo dictus, quum esset consanguineus Othonis tertii, ad instantiam Imperatoris est electus in Papam; sed post parvum tempus Crescentius Consul Vrbis, Placentinum Episcopum, de regione Constantinopolitana cum magna

pecunia redeuntem, in Papatum intrusit; sed hoc factum per Imperatorem gravem ultionem recepit.

(1) XV. habet *Platina*.

IOannes, sedit mensibus decem, & cessavit diebus viginti. Hic nihil constituit. Hic natione Graecus, Placentinus Episcopus, vivente Papa Gregorio, per Consulem Vrbis Papatum habuit; sed post per Imperatorem exoculatus fuit.

SIlvester, natione Gallicus, nomine Gilbertus, qui mortuus fuit ad sanctam Crucem in Ierusalem, sedit annis tribus (1), mense uno. Hic primum iuvenis Floriacensis coenobii in Aurelianensi dioecesi Monachus fuit, sed dimisso Monasterio, homagium (2) diabolo fecit, ut sibi omnia ad votum succederent, quod diabolus promisit implere. Ipse obsequiis diaboli insistens, frequenter super desideriis suis cum eo loquebatur. Veniens autem Hispalim Hispaniae, causa discendi, in tantum profecit, quod sua doctrina etiam maximis placuit; habuit enim discipulos, Othonem Imperatorem, & Robertum Regem Franciae (qui inter alia Sequentiam,

tiam, *Sancti Spiritus adsit nobis gratia*, compoſuit) & Leoteringum, qui poſt fuit Epiſcopus Senonenſis. Sed idem Gilbertus quia plurimum honores ambiebat, diabolus, ea quae petebat, ad votum implevit; fuit enim poſt Remenſis Archiepiſcopus; poſt Ravennenſis, vel Ravennas; tandem Papa: & tunc quaeſivit a diabolo, quantum viveret in Papatu; reſponſum habuit, quamdiu non celebraret in Ieruſalem. Gaviſus fuit valde, ſperans ſe longe vivere, & longe eſſe a fine, ſicut longe fuit a voluntate peregrinationis in Ieruſalem ultra mare. Et quum in Quadrageſima in eccleſia, quae dicitur Ieruſalem, celebraret, ex ſtrepitu daemonum, praeſenſit ſibi mortem imminere, & ſubſpirans ingemuit. Licet autem ſceleratiſſimus eſſet, de miſericordia Dei non deſperans, coram omnibus revelando peccatum ſuum, membra omnia, quibus diabolo obſequium praeſtiterat, iuſſit praecidi, & demum truncum mortuum ſuper bigam poni, ut ubicumque animalia perducerent, & ſubſiſterent, ibi ſepelirent; ſepultuſque eſt in Lateranenſi eccleſia, & in ſignum miſericordiae conſequutae, ſepulcrum ipſius, tam ex tumultu oſſium, quam ex ſudore, praeſagium eſt morituri Papae, ſicut in eodem ſepulcro eſt in litteris exaratum.

 (1) *Pla-*

(1) *Platina* scribit, annis IV. mense I. dies X.

(2) Fabulae omnes, & milesiae, de quibus vide quid scribat *Onuphrius* ad Platinam. Similia quaedam plane deridicula occurrunt in Auctore Anonymo MS. Bibliothecae Laurentianae, qui anno circiter MCC LXXVII. historiam belli sacri in Palaestina confecti Gallica lingua conscripsit. Nam in extremo Codice, seu idem contextus sit, quod non videtur; seu continuatio quaedam & additamentum, aliqua etiam de illius aetatis Pontificibus commentatur.

IOannes, sedit mensibus quinque (1), diebus viginti quinque, & cessavit diebus undeviginti.

(1) *Platina* habet, quatuor, & dies XX.

IOannes, natione Romanus, de regione, quae vocatur Porta metropolis, sepultus est (1). Huius tempore floruit Rex (2) Robertus, vita, & scientia praeclarus, qui tantae devotionis fuit, quod in festis semper in aliquo Monasterio propter officium voluit esse; & non solum cum Monachis cantabat, verum etiam capa serica indutus, chorum regebat: unde, quum quoddam castrum obsedisset, dimisso exercitu propter festum S. Aniani Aurelianos venit, & quum choro regendo alta voce *Agnus Dei*, flectendo genua, incepisset, muri castri,

quod

quod obsiderat, funditus corruerunt. Hic fecit Sequentiam, *Sancti Spiritus adsit nobis gratia* (3).

(1) Supplendum ex *Martino; apud sanctum Petrum.*

(2) Scilicet *Franciae*.

(3) Vide superius in *Silvestro pag.* 162. Huius Pontificis mentio occurrit in antiquo Instrumento, ex quo constat Bonifacium Marchionem, Mathildae patrem, donasse quaedam bona & agros Monasterio Fontanae Taonis in Apennino sito: quod debeo humanitati numquam satis laudatae Reverendissimi Domni Abbatis *Fulgentii Nardii*, alias memorati, & cuius saepius mentio in huius voluminis decursu merito occurret. Instrumentum autem ita se habet:

In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Anno Deo propitius Pontificatus Domni Iohannis Summi Pontificis, & universali Pape in apostolica sacratissima Sede Beati Petri Apostoli, Domini nostri Iesu Christi Sede secunda, atque regnante Domno Heinrico piissimo Rege in Italia, Anno tertio, die vigesimo tertio mensis Septembris, indictione septimo. Fontana Tanoni fel.

Profitentes profiteor ego quidem in Dei nomine Bonifacius gloriosus Marchio per huius pagine nostre voris, professionis, sponsionis, donationis, seu transpersionis, atque perpetualis transactionis, a presente dies nostre pagine te presente in Dei nomine Domno Iohannes venerabilis presbyter & monachus, atque Abbas, & spiritualis Pater noster, & per te in monasterio sancti Salvatoris tuisque successoribus in perpetuum per remedium anime nostre. Pro Deo enim dans damus, donamus, cedimus, seu transferimus, atque cum obligationibus offerimus, & de nostru iu-

ru, nostroque dominiū, nostrisque filii & heredibus alienamus, seu transcribimus, atque subdamus in iura & dominiū tuū superscripto Iohannes Abbas spirituali patri meo, tuisque successoribus in perpetuū. Nos quod habemus, ac possidemus, & a nostris manibus iure videmus, quas obvenit, per quod modis, vel titulū aut undique nobis advenisse, idest, Caphadio Bonisacingo qui est posito territurio Pistoriense plebe ipsius Pistoriense inter affines de suprascripta terra, quae superius legitur, hoc est ab uno latere Garitano, ab alio latere fluvio, qui vocatur Cassianola, a tertio latere Cassadio Sancti Zenoni, qui vocatur Madiatica; sed quarto latere possidente Rainerio dastruta. Vero etiam damus, & cedimus tibi presbytero Iohanni suprascripto, & Abbas venerabilis Monacho, tuisque subcessoribus perpetuū locū nostrum in integro, qui vocatur Stazano, cum omnibus pertinentiis suis, & in Bazio, omnia que nobis pertinent ut āmodo presente die, aut quando volueris, liceat tibi suprascripto Iohanni monachus, & Abbas, tuisque successoribus in his omnibus q. superius legitur, inibidē introire, & preoccupare, adq. ingredere, & potestatē sine ullo atque obstaculo, vel impedimento per huiusmodi pagine donationis transactionis a nobis in vobis facta, atque tradita, tamquā per legitimam, & nostrā corporalē traditionē de ista Ecclesia sancti Salvatoris, & de nr̄s manibus in tuis mittimus in presentia testium damus, atque corporaliter tradimus cum oīa que superius legitur habendi dominiū & potestatem quieti tramite habeatis, teneatis, possideatis, vindicetis, atque defendatis, etia utendi, solvendi e more salario in eodē monasterio in perpetuo permanendi pro eo, sicut diximus pro redemptione anime nostre, & ab odierna die nūquā liceat mibi suprascripto donatori, benefactori, neque meis

filiis,

filiis, & heredibus ullo unquā in tēmpore quamvis exinde facere questionē, repetitionē, aut causationē, vel interpellationē, ullamq. molestiā generare contra te Iohannes Abb. vel tuis subcessoribus, pro his omnibus, q. superius legitur, pro ex parte, vel ex toto nūquā agimus, neque contendimus, aut invadimus, vel occupamus, neque a gentibus, quo defendere audeam pro nulla occasione, neque ingenio non per nos, neque per nostros heredes filios . . . . . . a nostra summissa persona, maioris, vel minoris, propinquis, vel exteris non adeundū judiciū, aut ad supplicandum Principibus . . . . pro Ecclesiastica interpellatione, aut per regalē, vel imperialē magestatē neque pro ullo modo, ullāq. tractionē contraire, de quo sensus humanus arguere potēs est, sed in omni tēpore securus, & quietū, tuosque subcessores exinde maneatis in omnib. in perpetuū. Et si quoq. tēpore quispiam persona homine insurgerit, qui vos exinde, vel ex parte, vel ex totum expellere, aut qualibet calupnia generare voluerit nos suprascripto donatore pro remedio anime nostre una cum noīs filiis, & heredibus tibi suprascripto Iohannes Monachus, & Abb. tuisque subcessoribus ab omni persona hoīum stare. & obtociare, seu defendere debeamus, quod si omīa hec que superius legitur non servavimus, vel non adimpleverimus, pro quibus iurata voce dicimus per Deum omnipotentem, Sedemque Apostolica, & vita superscriptorum Dominorum Atti Tizone confirmamus, quia dare nos esse permittimus tibi suprascripto Iohanni presbytero, & monacho, atque Abb. tuisque subcessoribus. Et si quis contra hanc cartula ire, aut corrumpere, vel minuare, aut inviolare, cum Datham, & Abiron, Anna, & Caipha, & Iuda traditore dampnetur in infernum, & cum Simone Mago, qui gratia Spiritus Sancti usurpavit,

vit, fiat dampnatus, & confusus ante oms litis initium, aut interpellatione poene nomine auri ebrizo libras quatuor sit compositurus, & poenam solutam maneat hanc cartula donationis permaneat in sua firmitate.

Signum scriptum manus suprascripto Bonifacio marchiones iam dicti donatoris ad omia cui relictu est.

S. manus Sigifredo in hac cartula donationis rogatus test. SS.

S. manus Attius in hanc cartula donationis rogatus test. SS.

S. manus Bondi in hanc cartula donationis rogatus test. SS.

S. manus Garandus in hanc cartula donationis rogatus tt. SS.

S. manus Petrus in hanc cartula donationis rogatus tt. SS.

Quam vero paginam Petrus quidem in Dei nomine Notario nostrum scribendum rogavimus, & super manus nostra propria firmavimus, testibusque a nobis rogatis obtulimus, & eorumque presentia tradimus sub dies vigesimo tertio mense Septembris, Indicione septimo Fontana Tanoni.

Huius quidem Bonifacii Marchionis donationis confirmatio quaedam videri potest cum alia donatione coniuncta, haec, quam exhibet sequens Diploma Conradi II. Imperatoris, & Regis, quod ita habet.

In nomine Sanctissimae, & individuae Trinitatis Chonradus divina favente clementia Rex.

Quidquid locis divino cultui mancipatis nostrae liberalitatis munere conferimus, id nobis in aeterna re-

retributione lucrum pro certo credimus ; quapropter cognoscet omnium fidelium sanctae Dei Ecclesiae, praesentium scilicet, & futurorum, sollertia qualiter nos interventu, & petitione dilectae coniugis nostrae Gislae Reginae per hanc praecepti nostri paginam, prout iuste & legaliter possumus, Monasterium S. Salvatoris, una cum Abbate Monachisque, in loco, qui dicitur Fontana Taonis, Deo, & S. Salvatori servientibus cum eorum omnibus rebus & proprietatibus, scilicet terris, vineis, pratis, pascuis, pascuationibus, cultis vel incultis, quod quidam Bonifacius Marchius pro remedio animae suae ibidem contulit, nominative Casagium quod vocant Bonifazingo, & quod nos pro Dei timore donamus mansum & suprascriptum illorum in loco Stagiano cum omnibus ad eamdem Villam pertinentiis, & in Baio quidquid ad nostrum regale dominium attinet, & Alpem, ubi praefatum Monasterium situm est, ab ecclesia sancti Mamme, vel a cetera loca quae ita nominantur Colles Bolagi, Petra Bottikiaria, Capud Lentule, Collem Frascini, cum Vallibus eorum, aquarumque decursibus, in Lementria, Riola, loca Canilia, & via Publica colline, & quidquid eidem loco, vel in antea vel amodo a quoquam collata extiterit, confirmamus, & sicut ab antecessore nostro pie memorie Serenissimo ac semper Augusto Henrico Imperatore dispositum est, nos etiam nostrae regalis potentiae auctoritate conroboramus, quatenus praedicti Monasterii Abbas eiusque Monachi ibidem Deo servientes in usum, & sumptum praedictas res teneant, possideant iure perpetuo, omnium contradictione remota, firmiter praecipientes ut nullus Dux, Marchio, Comes, Gastaldius, Decanus, seu ulla regni nostri magna parvaque persona, eumdem Abbatem, suosque successores atque Monachos, inquietare, molestare, aut

aut disvestire praesumat de omni praedicta re. Siquis autem huius praecepti nostri violator exstiterit, sciat se compositurum auri optimi libras centum, medietatem Camerae nostrae, & medietatem praefatis Monachis, quod ut verius credatur manu propria roborantes, Sigilli nostri impositione iussimus insigniri.

Signa Domini Choradi Serenissimi, & Invictissimi Regis.

Hugo Cancellarius vice Arbonis Archiepiscopi, & Archicancellarii Regnorum.

Data anno Dominicae Incarnationis MXXVI *Indict.* X *anno Domno Chunrado Reg.* III *in Campo Luce feliciter.*

Ego Gualbertus Notarius, & Iudex sacri Palatii, qualiter in autenticum scriptum inveni fideliter exemplavi.

SErgius, sedit annis duobus, mensibus septem (1), & cessavit diebus octo. Hic fuit sanctae vitae, & castitatis, & conversationis honestae: sepultus est in sancto Petro.

(1) *Platina* habet tantum, annis II. diebus XV.

BEnedictus, ex patre Gregorio, sedit annis undecim, diebus viginti uno (1), & cessavit diebus quinque. Hic fuit natione Tusculanus, & eiectus de Papatu, factus est alius Papa; unde maximum schisma fuit. Dicit *Petrus Damianus* (2), quod

qui-

quidam Episcopus vidit hunc Benedictum Papam equo nigro quidem corporaliter insidere; & dixit ei, *Nonne tu es Benedictus Papa, quem iam defunctum novimus? Ego sum*, inquit, *ille infelix Benedictus. Et quomodo est tibi*, inquit, *Pater?* Et ille, *Graviter*, inquit, *torqueor; sed de Dei misericordia non despero, si mihi adiutorium non desit; vade*, ait, *ad successorem meum Ioannem Papam, & dic ei, ut in tali theca summam pecuniae accipiens, pauperibus distribuat; quia quicquid ante per me datum fuerat pauperibus, nihil mihi profuit; quia de rapina fuit*. Quod Episcopus & fideliter explevit, & episcopatui cedens, monasterium intravit.

(1) *Platina* habet, mense uno, diebus XIII.
(2) Proprie *Petrus Damiani* dicendus est.

IOannes, ex patre Gregorio, sedit annis novem (1), & cessavit diebus duobus (2). Hic natione Romanus habuit bellum cum Romanis. Huius tempore Almericus sancti Stephani primi Regis Hungariae filius, virgo cum sponsa sua, obiit, miraculis coruscando (3).

(1) *Platina* habet, annis XI. & diebus IX.
(2) *Platina*, VIII.

(3) Hu-

(3) Huius Ioannis XX. Pontificis Maximi iussu id actum est a delegatis Iudicibus in caussa, quae vertebat inter Theodaldum Arretinum Episcopum, & Leonem Episcopum Senensem, quod instrumento, quod proferimus, continetur; quodque humanitati clarissimi Viri *Marii Florii*, Patricii Arretini, acceptum fero; qui insuper illud quaedam adnotando illustravit, & sequentia adscripsit: *Theodaldus filius Theodaldi Ducis Ferrariae, Marchionis Estensis, Comitis Canossae, Domini Lucae, Placentiae, Parmae, atque Regii Lepidi. Theodaldum alii, alii Theobaldum dixere.* Thomas Dempsterus, *in sua* Etruria Regali Tom. 2. Lib. 5. Cap. 7. p. 308. *Theobaldum adpellat, eumdemque sedisse adfirmat anno* 1022. *&* 1033. *Fuit & eiusdem nominis alius Theobaldus in Arretina Ecclesia Marcellini Albergotti, sive, ut alii, Marcellini Peti antesignanus, qui Pontificatus sedem tenebat anno* 1250, 1256, *&* 1275, *ut ex tabula chronologica superius laudati* Dempsteri. *Theodaldus S. Patris Romualdi precibus inductus, consecravit Ecclesiam sacrae Eremi Gamaldulensis, sub titulo S. Salvatoris. Quidam putaverunt, inter quos* Bonamicus *Historicus Arretinus, id factum anno* 1027. Anno Domini 1027. mense Augusti. Theobaldus Arretinus Episcopus 5. anno sui episcopatus ad honorem piae recordationis Domni Romualdi clarissimi Eremitae, de consilio, & consensu fratrum suorum, pro remedio animae suae concessit quamdam Ecclesiam in mediis Alpibus, dividentibus Tusciam & Romandiolam, positam, & rogatu dicti Domni Romualdi Eremitae in honorem S. Salvatoris a se ipso consecratam, in loco, qui dicitur Campus malduli, Campus speciosus, & amabilis, & totum circa dictam Ecclesiam territorium, & quamplura alia bona, prout latius legitur,

tur, & adparet ex instrumento inde confecto, dato Arretii in Claustro Canonicorum. *Ex privilegio Francisci de Minerbettis de eadem consecratione verba habentis, ac eiusdem Theobaldi in Arretina Ecclesia sub annum* 1524. *postmodum successoris elicitur hoc evenisse anno* 1032.

. . . . Theodaldus fieri praecepit honorus,
. Anno milleno, ter deno instante secundo. --

Hactenus *Florius* eruditus. Ipse addiderim tantum hunc Theobaldum Comitissae Mathildis patruum fuisse, fratremque Bonifacii, de quo supra *pag.* 165. ut ex Mathildis historiae Scriptoribus constat, & consulendus est etiam *Vghellus* noster in Episcopis Arretinis. Ceterum Bonamici locus illustrandus ex ipso instrumento, quod in Archivo Camalduli adservatur, & ex parte a *Mabillonio* in Itinere Italico refertur; in eoque est quod Theobaldus *sancti Donati Vicarius ob amorem piae recordationis Patris nostri*, inquit, *domni Romaldi clarissimi Eremitae*, communi consilio fratrum suorum clericorum concedit *domno Petro Venerabili Eremitae ad usum confratrum Eremiticam vitam sub eo degentium, quamdam Ecclesiam in mediis Alpibus, iuris Episcopii S. Donati, quam nos*, inquit, *rogatu domni Romaldi Eremitae consecravimus sub honore & nomine Domini nostri Iesu Christi Sancti Salvatoris, &c. Datum anno Dom. Incarn. MXXVII. anno vero Pontificatus domni Theobaldi Episcopi V. mense Augusto, Indictione X.* Ex quo evidenter emineret error numerorum in privilegio *Francisci Minerbettii*, nisi *Vghellus* doceret, Theodaldum summae aedis Arretinae tribunam, olim templum Apollinis, exornandam curavisse, ubi illa carmina legebantur:

Theodaldus fierique simul praecepit honorus,
Anno milleno, ter deno instante secundo.

Qua-

Quare haec non respiciunt Theobaldi donationem Petro Venerabili factam, ut patet. Instrumentum autem ita habet:

In nomine Domini Dei eterni Salvatoris N. Jesu Christi. Dum ex jussione Donni Iohannis Apostolici, & universalis Papae coniunxissemus nos, Donnus Benedictus Portuensis Ecclesiae Episcopus, & R. Sedis Apocrisiarius, & Donnus Petrus Castri Felicitatis, & Gonfredus Volaterren. Episcopi, apud plebem S. Marcellini, qualiter nos Deo adiuvante canonice diffiniremus intentionem Plebium, quas Aretina Ecclesia detinet in Senen. Comitatu, de quibus Leo Senen. Episcopus in Synodo proclamavit, representavit se nobis Donnus Theodaldus Aretin. Sedis Episcopus cum Petro Plebitano S. Petri in Pava, & cum Raifredo S. Marie in Salto, & cum Petro S. Agate in Scisciano, & Rainaldus S. Viti in Corsignano, & cum Hoperto, & Bonzone S. Ioannis in Vescona, Ioannes & Bzrocio S. Viti in Versuris, & cum Donato, & Martino S. Marie in Pacina, & cum Purizone, & Liuzone S. Victoris, & cum Petro S. Quirici in Auxenna, & Adamo S. Marie in Consona, & Liuzone S. Andree in Malcinis religiosis, & Plebitanis, & cum nobilibus Vassis eiusdem Aretine Ecclesie, idest, cum Hubaldo filio Ilderonis, Ildibrando, & Rodulfo filiis vice Rodulfi, & cum Rainerio filio Ildibrandi, Gottizzone filio Gottizzone, Vrsone filio Grifonis, Grifone, & Sassone filiis Ildibrandi, & Everardo filio Vvalcapi, Rolando filio Benzonis, & Runerio filio Vviltelmi, & Raneria filio vice Ragenerii de Dossena, & cum judicibus Vrsone, Anselmo, Alberto, Iohanne, Sigifredo, & Arnulfo, & ceteris compluribus clericis, ac laicis, Donni Apostolici Decretum, & Sinodalia Decreta precetta complere paratus. 1. fines sue Ecclesie diocesis ostendere & pos-

sessio-

ſeſſionem eccleſiaſticam & mundanam ad partem S. Aretinae Eccleſiae jurare, adſtantibus Ardingo & Vvalfredo Comitibus. Predicti vero Reverendiſs. Epiſcopi & Comites videntes prefatum Donnum Theodaldum Epiſcopum cum ſuis presbyteris ac laicis preceptum Apoſtolicum complere paratum, dixerunt, Si vobis placeat inquiratur ſi domnus Leo Epiſcopus hoc recipere voluerit. *Ad quod inquirendum predicti epiſcopi cum irent directi ſunt a Donno Theodaldo Epiſcopo & ſupradicti Iudices, & ſue Eccleſie Archidiaconus, qui audirent quid prefatus Leo Epiſcopus reſponderet Epiſcopis, & Comitibus; & ſibi veraciter cuncta que diceret referrent: qui vero que dixit audierant, & inſuper Vincentius Archidiaconus vice Donni Theodaldi ſui Epiſcopi per prefatos Preſules, & Comites, invitavit eum ut Dioceſis fines videret, & ſacramenta canonice & legalis poſſeſſionis ſecundum quod praeceperat Domnus Apoſtolicus qui reciperet qui penitus hoc recipere . . . . In hoc ſpreto Apoſtolico, & Sinodali decreto, quod videntes praedicti Epiſcopi, & Comites, & qui a Donno Theodaldo Epiſcopo ſunt directi, reverſi, que audierunt, retulerunt, ideſt, quod ipſe Leo Epiſcopus nec fines dioceſis Aretine Eccleſie videre, neque ſacramenta audire voluiſſet. Tum Donnus Petrus S. Quirici Archipresbiter, & Aretine Canonice Prepoſitus ante omnes Archipresbiteros Evangeliorum librum coram ſe habens talem prorupit in vocem.* Cum ſemper in mente mea propoſuiſſem, nunquam in vita mea ſacramentum facere, tamen quia ſpero me verum iurare, & in hoc non offendere, hoc iuro, quod Aretina Eccleſia ſemper illas plebes tenuit ab eo tempore quo natus fui, & Eccleſiaſticam obedientiam Aretinae Eccleſiae facere vidi . *Item ceteri Archipresbiteri dixere .* Secundum quod & avi noſtri dixere patribus noſtris, & patres no-

nostri dixere nobis, & nos quia senes sumus, neque ab his audivimus quod illas plebes aliquo in tempore a centum annis & super Senensis Ecclesia teneret, sed S. Aretina Ecclesia semper tenuit, omnem Ecclesiasticam obedientiam a nobis, & a Patribus nostris habuit, & hoc sumus iurare parati. *Post Vbaldus Aretine Ecclesie nobilis Vassus cum Ildiprando, Rodulfo, Griffone, Saffone, Rainerio, Heverardo, Gottizzone, Rolando, Vrsone, itemque Rainerio sibi similibus, & predicte Aretine Ecclesie nobilibus Vassis accepto Evangeliorum libro professus est se iurare canonicam, & mondanam possessionem ad partem S. Aretine Ecclesie. Episcopi autem hoc cernentes dixere:* Nos videmus quia vos preparati estis, sed nos non recipimus, quia Senensis Episcopus recipere non vult: nos tamen hec omnia Donno Apostolico debemus renunciare, & Deo favente renunciabimus: ipse cum suis Episcopis Deo auctore inveniat qualiter Aretina Ecclesia ut semper tenuit teneat, & supradictus Leo Episcopus, suique successores, in perpetuum ex . . . . sileant: quia haec omnia vidimus, & ut ille nos vidisse credat manu nostra subscripsimus. *Hoc autem factum est anno Dominice Incarnationis millesimo vigesimo nono. Regnante Currado Imperatore piissimo Anno Imperii tertio mense Maio Ind. X.*

Ego Benedictus Portuensis Episcopus, & Apocrisiarius S. Apostolice Sedis hec omnia vidi & pro defensione S. Aretine Ecclesie scribi iussi & manu mea inferius scripsi.

Ego Petrus Castellanen. Episcopus interfui ut supra.

Ego Gonfredus Volaterranen. Episcopus missus a Donno Apostolico interfui, & subscripsi.

Albertus Judex Domni Imperatoris scripsi hec ac fideliter denotavi.

Be-

BEnedictus, natione Tusculanus, ex patre Alberico, sedit annis quatuordecim (1). Iste fuit eiectus de Papatu, & factus est Papa Sabinensis Episcopus, qui infra vocatus est Silvester; & iste quoque eiectus est, & Benedictus recuperavit Papatum; & iste iterum est eiectus, & datus est Papatus Ioanni Archipresbytero sancti Ioannis ante portam Latinam, qui Gregorius sextus infra dictus est; & hic, habito Papatu, quum esset rudis litterarum, alterum Papam, ad vices Ecclesiastici officii exsequendas, secum consecrari fecit, quod quum multis non placeret, tertius adducitur, qui solus vices duorum impleret: unus itaque contra duos, & duo de Papatu contra unum altercantur. Mortuo itaque Gregorio, Henricus Imperator contra duos Romam accedit, & eis canonica, & imiperiali, censura depositis, Sindigerum Bambergensem Episcopum, qui & Clemens secundus dictus est, in Papatu per vim substituit, a quo Henricus Imperator coronatur, Romanis sibi promittentibus, & iurantibus, se sine ipsius consensu numquam Romanum Pontificem electuros. Iste Benedictus, qui fuit nepos superioris Benedicti, adparuit cuidam in specie cuiusdam monstruosi animalis, cuius caput & cauda asini erant, reliquum corpus sicut ursus;

quumque conſpector territus fugeret, clamans monſtrum poſt ipſum dixit: *Noli me expaveſcere, ſcio me hominem fuiſſe, ſicut tu es, ſed ſic repraeſento, ſicut olim infelix Papa exſiſtens, beſtialiter vixi* (2). Huius tempore ſanctus Gerardus Epiſcopus in Hungaria, ſuper bigam ligatus de altiſſimo monte curſu praecipiti martyrio coronatur.

(1) *Platina* ſcribit, annis X. menſibus IV. diebus IX.

(2) Hanc quidem adparitionem fabuloſam exiſtimo; ſed narratio haec ſuffragari videtur iis, quae περὶ μετεμψυχώσεως commentatur *AEneas Gazaeus* in *Theophraſto*, & *Marſ. Ficinus*, ut Pythagoram, & Platonem, Platonicoſque aliquo modo excuſent. Nil enim aliud forte illi ſignificare volebant, quam corruptis moribus nos ex rationalium animalium cenſu, ad irrationales & mutas pecudes deficere quodammodo. Quam quidem animalium diſtinctionem, quum non adhibuiſſet *Riccius* ad Homiliam Baſilii, inter Italice ab eo converſas duodecimam, ea adnotat, quae ſatis oſtendunt Baſilii ſententiam ab eo non ſatis explicari, ubi ait Baſilius, cum rationales, tum irrationales creaturas adpetitu glorificandi Deum natura inſito agi: adnotat enim *Riccius* id metaphorice a Baſilio dici; quum id proprie ab illo enunciari liquido conſtet. Nan ſi bruta adpetitu edendi, bibendi, generandi, ducuntur; cur proprie etiam non dicetur, impetu quodam & inſtinctu ad creatorem ſuum glorificandum impelli, implendo ea, quae iis praeſcripſit; quandoquidem, tam animata, quam ina-

inanima, *maiestatem*, ut *Hieronymus* ait, *sentiunt conditoris?* Et eo praecipue, quod nihil tritius, & usitatius, in quorumdam Philosophorum scholis, quam adpetitus quosdam etiam rebus inanimis proprie tribuere: quos quidem, si recte intelligas, cum *vi attractiva* Newtonianorum facile confundas. Confundit etiam ibidem *Riccius*, ut patet, irrationalia cum inanimis, quia ea cognitione carentia adserit, quod quidem παράδοξον, vel vehementer controversum. Sed animadvertere debuerat aliud esse inanimum, quod Basilius non commemorat; aliud, irrationale, in quo adpetitum glorificandi Deum ingenitum Basilius adgnoscit. Quod si ita Basilius non sensisset, ineptiret profecto, & nugas ageret. Quum enim coniungat rationalia, & irrationalia, iisque aeque adpetitum glorificandi Deum natura insitum dicat; quomodo feratur, si de illis proprie, de his metaphorice eodem tempore loquatur? Quum utraque deinde etiam comparet, & utraque pariter dicat, digne de Deo loquendi, aut cogitandi, facultate destitui, quod quidem vere & proprie de utrisque dicitur? Et profecto quis umquam erit, qui credere possit, *id natura est insitum; id natura est ingenitum; rerum natura comparatum est*, in metaphoris a quoquam posse usurpari? Nonne fuerit Hippocratis vinculis adligandus qui dixerit, *Rerum natura comparatum est ut prata rideant?* Aliud est rhetoricas phaleras, & poetica commenta personare; aliud de rebus gravissimis docte, & copiose, disserere, quod doctissimus Basilius facit, dum in praedicta sententia est. An vero Basilius falsus fuerit, necne, modo non quaero. Sed quoniam Basilii mentem indagare incepimus, animadvertemus pariter minus vere a citato *Riccio* ad Homiliam V. a se versam adnotari, Basi-

lium dixisse, Adamum in paradiso collocatum, principatum, ut Angelos, a Deo accepisse; & Archangelorum ibidem socium & familiarem fuisse, amplificationis tantum gratia: quod quidem de Patre adeo gravi, docto, ac sapiente, non facile est credendum. Non enim idem est Angelos tantum commemorare, ac Angelos Archangelosque nominare. Nec temere quidquam, aut utiliter, Pater ille prudentissimus profert; sed id effatus est, vel quia multi opinantur, Deum ministerio Angelorum & Archangelorum usum, ubi cum hominibus loquutus est; de quo *Augustinus Lib.* III. *De Trinit. Cap.* VIII. & IX; quare statim Basilius post nominatos Archangelos subiicit, Adamum divinae vocis auditorem fuisse; vel quia vere censuit, Adamum a Deo horum familiaritate dignatum fuisse; quod quidem Iudaeis Cabalistis in primis adridet. Et in memoriam revocandum, quid de *Raphaelis*, & *Cabrielis* ministerio coelestes litterae tradunt.

(1) SIlvester, de sancto Ioanne ad Portam Latinam, sedit annis duobus, mensibus sex. Hic cum Rege Henrico habuit bellum. Hunc *Gulielmus* in suis Chronicis dicit, sanctum virum, & quum ad Papatum venisset, parum vel nihil ad Papatum pertinens, propter incuriam, & negligentiam antecessorum suorum, invenisse; nam paene omnia a praedonibus tollebantur. Peregrini Romam venientes quidem omnes spoliabantur, & pervenientium

tum oblationes violenter auferebantur. Quos omnes Papa admonuit primo, post excommunicavit, tertio, quia contemserunt, manum armatam adposuit, & primo raptores oblationum sancti Petri, aut penitus extinxit, aut fugavit. Occisis itaque raptoribus, praedam, & oppida multo tempore amissa recuperavit. Tunc ipsum omnes homicidam clamantes, non Papam, sed sanguineum dicebant. Cardinales quoque ipsum in infirmitate, in qua & mortuus est, indignum fore dixerunt in ecclesia sancti Petri sepeliri, qui tot mortibus hominum sacerdotium foedasset. Tunc Papa licet infirmus, resumto spiritu, longum sermonem Cardinalibus fecit, adserens, ipsos stulte loquutos fuisse, & se bene fecisse, inducens illud, quod *Ezechiel* dixit Sacerdotibus, qui se non opponebant murum pro Domo Israel, & multa alia; & post subdidit: *Quum mortuus fuero, corpus meum ante iannas ecclesiae ponite, ipsas quoque seris, & vectibus, obfirmate; si voluntate divina portae apertae fuerint, ipsum sepelite ibidem; alioquin, facite quod vultis*. Quumque mortuo sic factum esset, turbo divinitus veniens, portas ecclesiae firmatas, non solum aperuit, sed etiam cum magno fragore usque ad parietem deportavit. His temporibus floruit

 Ful-

Fulbertus Carnotensis Episcopus, qui inter alia laudabilia, *Stirps Iesse* composuit.

(1) Hic exsistit confusio. Consule *Platinam*, & ad eum *Onuphrium*.

CLemens, sedit mensibus undevignti (1), diebus septem. Hic fuit invasor ecclesiae, & per vim habuit Papatum, & cessavit diebus viginti.

(1) Novem tantum menses habet *Platina*.

DAmasus, sedit diebus viginti tribus, & cessavit diebus undeviginti. Hic fuit invasor sedis Apostolicae, & subito defunctus est (1).

(1) Consule *Onuphrium* ad Platinam, qui *Damasi* & trium sequentium Pontificum famam, contra *Martinum*, *Galfridum*, *Platinamque* ipsum, egregie defendit.

LEo, genere Alamannus, de Lotharii regno (1), sedit annis quinque, mensibus duobus, diebus sex. Romani ex prava consuetudine, postquam petiissent ab Imperatore Henrico Pontificem sibi dari, Imperator, quum nullum Teutonicorum ad

hoc

hoc ut reciperet, posset inducere, Episcopum Tullensem, Brunonem nomine, virum simplicem, ad hoc inclinavit. Qui ad Vrbem veniens, & ex hoc conscientiam habens, omnino resignavit (2); & denuo ab omnibus est electus. Post laudabilem vitam, in ecclesia Sancti Petri tumulatur, magnis clarescens miraculis (3).

(1) Hoc est, de Lotharingia.

(2) Hoc est, renuntiavit.

(3) Heic edere lubet Diploma quoddam Leonis huius, quo anno MLI. privilegium, & immunitatem, Monasterio Sanctae Mariae in Gradibus in Arretina Dioecesi constituto concedit: cuius quidem ἀπόγραφον eruditioni ac liberalitati nobilis Viri *Marii Florii*, alias etiam laudati, me debere profiteor, atque ita habet:

Leo Episcopus servus servorum Dei. Dilectissimo nobis filio Albizoni Religioso Viro in Domino Deo omnium aeternam salutem. Sub multa, & incomprehensibili, pariterque irreprehensibili, abysso iudiciorum divinitatis, inter confratres, & conservos nostros eminentiorem gradum adepti, tanto intentius cum timore, & tremore, nostram, ipsorumque salutem, debemus eis condescendendo, & consulendo, incessanter operari; quanto certius scimus cunctae dispositionis, & actionis nostrae, rationem posituros illi, cuius universae viae misericordia, & veritas, merito creduntur, & videntur in omni administratione Mundi. Quapropter quid . . . . sapientibus, & insipientibus debitor . . . . . . Doctoris gentium merito cogimur . . . . . reddere cunctis. Quae si de-

si denegare minime . . . . . alicui externorum; nec . . . . quanto magis domesticis fidei in interioribus; maxime quum id a vobis exigitur, quod Deo omnipotenti plurimum placere nullo modo dubitatur? Itaque karissime Fili, quoniam humillim . . . . Apostolicam, & magistram omnium Sedem, & prece nobis gratissima inculcasti, ut auctoritatis nostrae praecepto tutarem iura a quorumvis rapacitate, & hominum nequam infestatione, ac defend . . . . . Monasterium beatissimae Matris . . . . Mariae situm in Aretina Dioecesi in nullo . . . . tuae tam iustae petitioni, sed eidem optamus per omnia suffragari, nec denegandam tuae religiositati duximus tutelam specialem, qui omnibus debemus, & . . . . . . Non enim parum tibi in Domino inde congaudemus, quod ECCLESIAM *illic* PRIMITIVAM, & *olim* CELEBERRIMAM, *sed peccatis exigentibus iam diu neglectam, & omnino delapsam, restruere, aliquantulumque reparare, fueris conatus, tam patrimonii, seu beneficii tui, quam etiam fratrum, & consanguineorum tuorum, aliorumque religiosorum, collationibus, quatenus inibi Deo deserviret perpetim Ordo Monasticus. Quam utique* ECCLESIAM, *quia Conditor noster inter alia innumera nobilitavit, & honoravit* FRACTI CALICIS ET RESOLIDATI *miraculo, atque glorioso* BEATI DONATI PONTIFICIS MARTYRIO, *& nos eam grati honoramus nostrae Apostolicae Sedis praecepto. Salva itaque debita subiectione, quae ex praefato loco Episcopum Aretinum iure solet attingere, huius nostri praecepti tenore perpetualiter confirmamus, & decreto sancimus, quicquid idem Coenobium in rebus mobilibus, vel immobilibus, tam tua, quam cuiuscumque, donatione, in praesentiarum videtur possidere, & si quid*

illic

illic a piis adaugebitur, aut donabitur in futuro tempore, ut nemo inde quidquam praesumat subripere, fraudare, alienare, minuere . . . . quovis ingenio usurpare . . . . sed cuncta inibi hactenus conquisita, & Deo propitio deinceps conquirenda serviant usibus, ac Monachorum ibidem servientium utilitati, quos pro nullo alio Ordine Ecclesiastico permittimus inde aliquando perturbari, iuxta statuta Chalcedonensis Synodi, taliter hoc ipsum decernentis. Quae semel Deo dicata sunt Monasteria consensu Episcoporum, maneant perpetuo Monasteria, & res, quae ad ea pertinent, Monasteriis reserventur, &c. *Si quis autem praesenti nostro Decreto pro Deo, & secundum Deum, promulgato contraire quolibet modo praesumserit, & insuper si aliquas oblationes vivorum, sive defunctorum, praefato loco delegatas sibi vendicare, vel aliis contradere, tentaverit, quasi sacrilegus, & Deo rebellis, donec forte resipiscat, districto anathemate se multandum Apostolica auctoritate noverit. Qui vero integre & devote illud observaverit, nec consenserit sacrilegis, sed potius pro posse ac nosse suo restiterit, mereatur copiam supernae benedictionis, & praemium sempiternae salutis. Amen.*

B T
V

Datum IV. *Kal. Iunias per manum Petri Diaconi Bibliothecarii, & Anno Domini Leonis IX. Papae II. Ind. III.*

Inferius vero intra duos circulos concentricos est crux, in cuius quatuor angulis quatuor exstant litterae unciales hae, singulae in singulis: L E O P. Intra autem interioris, & exterioris, circuli spatium duabus peripheriis conclusum legitur, *Misericordia Domini plena est terra.*

Victor

VIctor, genere Alamannus, sedit annis duobus, mensibus tribus, & cessavit diebus tribus (1). Hic timore Imperiali factus est Papa. Hic temporibus Henrici Imperatoris apud Florentiam Synodum celebravit, & multos Episcopos propter simoniam, & fornicationem deposuit. Hic in Galliam veniens ab Henrico Imperatore honorifice suscipitur, & eo praesente Imperatore moritur.

(1) *Platina* addit, *diebus XIV.* quem consule quoad profectionem in Galliam.

STephanus, sedit mensibus novem, diebus viginti octo (1). Hic natione Lotharingus, Abbas prius Casinensis, in Tuscia sepultus est (2).

(1) *Platina* habet, mensibus VII. diebus VIII.
(2) Florentiae videlicet.

BEnedictus, sedit mensibus novem (1). Hic prius Velletrensis Episcopus, Nutius nomine, per violentiam Papa factus, postea cessit (2).

(1) *Platina* addit, dies XX.
(2) Hic Pontifex legitimus non fuit. Consule *Onuphrium* ad Platinam.

Nico-

NIcolaus, natione Burgundus [1] sedit annis duobus [2], mensibus sex, diebus viginti sex, & cessavit diebus decem [3]. Hic prius Florentinus Episcopus, apud Senas a Cardinalibus unanimiter est electus, & celebrato Romae Concilio, defunctus est.

(1) Platinae *Allobrox* dicitur.
(2) *Platina* habet, tribus.
(3) *Platina* scribit, XII.

ALexander, natione Mediolanensis, sedit annis undecim, mensibus sex, diebus viginti quinque [1]. Hic quum esset Lucanus Episcopus, concorditer a Cardinalibus in Papam electus est. Contra fuit Cadulus, qui fuit Parmensis Episcopus, & fere ab omnibus Lombardiae Episcopis in Papam electus, adserentes Papam non debere eligi, nisi de Paradiso Italiae. Qui Cadulus cum magno exercitu bis Romam veniens, violenter voluit Papatum obtinere, sed non potuit. Deinde Alexander Papa ad rogatum Henrici Imperatoris descendit in Lombardiam, & in Mantua solemniter celebrato Concilio, pacificatis omnibus, ad Vrbem est reversus, & ibidem defunctus, in Lateranensi ecclesia est tumulatus. Eodem tempore Nortmanni, qui

qui in praeiudicium domini Papae, Regnum Apuliae occupaverant, fines Campaniae devastabant; quos Dux Spoletanus Godefridus, & Comitissa devota filia sancti Petri Mathildis expulerunt. Haec Mathildis fuit Comitissa adeo potentissima, quod & cum Imperatore bellum durissimum habuit; quae quum amplissimis possessionibus abundaret, totum patrimonium suum super altare sancti Petri obtulit. Et hoc, quod obtulit, usque in hodiernum diem, dicitur Patrimonium sancti Petri (2).

(1) Dies XXV. non habet *Platina*.

(2) Quanta fuerit huius illustris Ducatricis, ut *Domnizonis* verbo utar, erga Christi Ecclesias largitas, & munificentia, & haec tam ampla patrimonii donatio ostendit (quam quidem, quum primum instrumentum deperditum fuisset, aliud exarando renovavit in manu S. Bernardi Vberti, Legati Apostolici, qui etsi Cardinalis Tit. S. Chrysogoni esset, tamen Abbas Vallumbrosanus generalis esse non destitit, donec Parmensis Episcopus factus est, ut *Carol. Bartholom. Piazza* in suo *Hemerologio sacro* auctor est) & insuper plures aliae donationes factae, privilegia concessa, seu Ecclesiis, seu Monasteriis, quorum quaedam heic proferre lubet ab humanitate Reverendiss. D. Abbatis *Nardii*, alias memorati, mecum liberaliter communicata, quae ita habent:

In

In Nomine Domini nostri Iesu Christi anno ab Incarnatione eius millesimo centesimo quarto XIX. Kal. Februarii, Indict. XII.

Domina Comitissa Mathildis pro amore Dei, & animae suae remedio, concessit, atque donavit sex cultre de terra, quae sita est in cultre pl . . . . . Monasterio S. Salvatoris sito alpe Fontonis, & si ullo tempore ipsa, vel sui successores . . . . vel caussare de praedicta terra contra suprascriptum Monasterium tentaverit, aut aliquo ingenio inceperit, vel alicui dederit, aut contra datum aliquid fecerit, quominus praedicto Monasterio habere liceat, res illa in duplum componere praedicto Monasterio suprascripta Domina permisit. Hoc actum est in praesentia Episcopi Motinensis, qui vocatur Dottus, & Archipresbyteri Bonuto, & Aliprandi primiceri de Bagiso, Vgo de Nonantula, Bernardus filius Imeldae de Feroniano, Corvolus de Feroniano, Sasso de Bibianello, Wigelmus de Ferraria, Wido de Pisa, Bonittus advocatus de Pistoria, Bernardus Beneventanus: post penam autem solutam, hoc scriptum in sua maneat firmitate. Hoc actum est in Villa, quae vocatur Carpenetum, quae sita est iuxta Civitatem Pistoriam.

Ego Ardericus Iudex interfui, & subscripsi.

Ego Sigifredus Iudex, & Tabellio, manu mea scripsi, & post traditum complevi, & dedi.

Mathil-	*dis*
Dei	*Gratia*
siquid	*est.*

In

In nomine Domini nostri Iesu Christi, anno ab Incarnatione eius millesimo nonagesimo nono, regnante Imperatore Henricus, VIII. Id. Septemb. Indict. VI.

Ego Domina Mathilda Ducatrice, propter Deum, & remedium anime mee, vel abluentis peccatis mee que commisi, & pro anime Bonifacii Marchionis genitori meo, & Beatricis matris mee, do & offero tibi Deo in Monasterio sancti Salvatoris, & tibi Ioanni Abbati, tuisque successoribus, cum licentia, & integra bona voluntate Domini Petri Pistoriensis Episcopi, & Bonuti Archipresbyteri, Ecclesia sancte Marie de Picente cum omnibus rebus & possessionibus suis, quod ab hac ora in antea potestatem habeatis illam habendi, tenendi, regendi, gubernandi, possidendi, & omnibus modis inde agendi presbyterum, & clericum secundum vestram voluntatem mittendi, & trahendi, que autem iam dictas res, quales supra legitur cum superioribus, & inferioribus, & ingressibus suis in integrum, taliter a presenti die, & ora per hanc paginam offertionis mee tibi Domino in Monasterio sancti Salvatoris, & tibi Iohanni Abbati, tuisque successoribus a parte nostra, Ecclesiam sancte Marie de Picente maneat, persistat potestatem ad habendum, tenendum absque omni contradictione mea, meorumque successorum. Insuper spondimus, atque promittimus, ego predictus Petrus Ecclesie sancti Zenonis Episcopus, meorumque successorum, & Domina Mathilda tibi Deo, & Monasterio sancti Salvatoris de Fontana Taoni, & tibi Iohanni Abbati, eiusque successoribus, nostris rebus omni tempore ab omni homine defensare iuxta legem dampna litis omnia sustinere, quod si ad defensandum minime fuero, aut contra hanc offertionem per quodcumque ingenium agere, aut causare presumpsero, vel si agentes, consentientes fue-

re,

ro, tunc promittimus componere, & dare penam libras quinquaginta bonorum denariorum Lucensium, & post penam solutam, hec pagina offertionis mee in sua maneat firmitate. Hoc actum est in Prato Vescovi. Testes autem sunt Comes Albertus de Sabluneta, Guido Comes de Mutilgnano, Raimuldus de Bagise, Vgo de Nonantula, Bernardus filius Imelde de Ferignano, Vbertus de Stagno, Guido de Pisa, Vgiccione de Montalto, Bonect. Advocatus de Pistoria rogati testes.

Ego Petrus Episcopus
Ego Aldericus Iudex interfui, & subscripsi.

Matil	dis
Dei	Gratia
siquid	est.

Ego Golberto Not. scriptum post tradita complevit, & dedit.

In nomine Domini nostri Iesu Christi. Anno ab Incarnatione eiusdem Millesimo nonagesimo octavo, regnante Imperatore Henrico, V. Id. Augusti, Indict. VI. Ideo autem Hospitale quod est constructum ad onorem Dei, & beati Michaelis Archangeli, situm in locum Bübiano, ubi dicitur, Plano de la Curte pro reno.

Ego Domina Mathilda Ducatrice propter Deum, & remedium anime mee, vel abluentis peccatis mei que commisi, & pro anime Bonifacii Marchione genitori meo, & Beatrice matris mee, concedo, seu offero vobis Donato presbytero, & Girardo Monacho a parte predicto Ospitale, seu in vestris successoribus ad iure eidem Ospitali idem locum & plano ubi edificatum est

est cōiuges quadraginta & octo de terra bona laboratoria, id sunt mansibus quatuor in circuitu predicti Ospitalis, & de alia silva Bonbiano habeant ministratores Ospitalis ius pascendi gregis, & lignis, & feno faciendi quantum oportuna fuerit ad prefato Ospitale his iam dictis rebus, quales supra concedo, & offero ego predicta Domina Mathilda eadem racione, ut Ospitale fiat sub iugum sancti Petri, cuius est proprietas, hoc videlicet observandum, ut nullus Boloniensi Episcopus tollat bonis de Ospitale, & si tollerit, revertat in meam potestatem quantum iam dictas res, quales supra legitur com superioribus, & inferioribus, atque com ingressibus, & accessionibus, & affinibus suis in integrum, taliter a presenti die, & hora per hanc paginam offertionis mee in vobis predictis Donato presbytero, & Girardo Monacho, vestrisque successoribus a parte nostro Ospitale maneat, & persistat potestatem ad habendum, tenendum absque omni contradictione mea meorumque successorum, & insuper spondeo, atque promitto, ego predicta Mathilda vobis nostro Donato presbyter, & Girardo Monacho a parte Ospitale nostris rebus omni tempore ab omni homine defensare, iuxta legem dampna litis omnia substinere. Quod si ad defensandum minime fecero, aut contra hanc offertionem per quodcumque vis ingenium agere, aut causare presumsero, vel si agentibus consentientes fuero, tunc promitto componere libras quinquaginta denariorum Lucensium, & post penam solutam hec pagina offertionis mee omni tempore in sua maneat firmitate. Actum in Prato Frescoso feliciter, in presentia Bernardo Episcopo feliciter. Signum † manū. Ego predicta Mathilda, que hec fieri rogavit, & insuper iubeo, atque precipio, & iussionem facio, ut nullus homo audeat predare, neque furtum facere, aut ullam

offen-

offensionem facere ad iam dicto Ospitale, & quicumque hoc non observaverit, sciat se compositurum libras quinquaginta nomine pene.

Signum scriptum manibus Alberto Comite, & Raginerius fil. quondam Bulgarelli, & Corbolo, & Alberto, filiis Magifredi, & Sasolo da Bibianello, & Vberto de Stangno, qui rogati sunt testes.

f. namque Ardrico iudice teste.

Ego Golberto Notarius feliciter post tradita complevi.

Id autem quod Comitissa Mathilda donavit, atque concessit, praedicto Hospitali, Henricus V. Imperator confirmando, bannum emisit, quo immunitatem concessit, & quod ita habet.

In nomine Dei aeterni. Henricus Dei gratia Romanus Imperator augustus, Imperiali clementia, precibus Teuzi Venerabilis presbyteri commotus, praeceptum, quod adpellant Bannum emisit super domo venerabili, hoc est, Ospitali, quae constructa est iuxta Renum in Curte Marchionis, ut in omnibus rebus, quas Comitissa Mathildis eidem venerabili domui largita erat, vel in futurum ei possit adquiri, ab omni iniuria permaneant inlesa, atque inviolata. Nec vero quisquam hominum, publicarum functionum exactor, aliquid ab ea petere, vel percipere audeat, nisi hoc Imperator ipse nominatim iubeat. Quod si qua forte persona publica, seu privata, contra praecepti praesentis tenorem aliquid iniurie iam dicte domui intulerit, vel aliquid ab ea publicae functionis nomine tentaverit exigere, centum librarum auri optimi pene sit obno-

noxius, cuius dimidium quidem nostris scriniis, dimidium vero iam dicte venerabili domui persolvat.

Actum in loco Bombiano, anno ab Incarnatione Domini nostri Iesu Christi millesimo centesimo octavo decimo, XI. Kal. Iulii, Indictione XI. feliciter. Interfuerunt testes, Corvolus de Ferignano, & Serafinellus filius eius, & Vgizone filius Rainerii, & Vbertus de Bibiano, & Vbertinus nepos eius, & Vbertinus de Siviliana, & Brunettus, & Tocus de eodem loco, & Mlūs de Castilione, & Saffolo, & Gilizone de Gazo, & alii quamplures ibi interfuerunt.

Ego Gernerius Iudex affui, & scribsi.

Ego Girardus Iudex, & Notarius interfui, & per iussionem sancti Henrici Imperatoris, qui istum signum Crucis fecit, hec scripsi.

At quoniam ista, quae Comitissam Mathildam attinent, protulimus; hancque illustrem Principem patet Etruriae fuisse dominam; iuvat heic observare, eam habuisse Vicedominum, & Legatum, in Etruria, qui in Castro Liciniani habitabat: idque constat ex instrumento confecto anno MCIII. Kal. Iuliis Indict. X. in quo legitur quod Federicus de Benno, & Rainerius Bernardi de Liciniano, *in praesentia Oppizzi Vicedomini, & Legati domine Comitisse Mathilde refutaverunt omnem litem, & caussationem, in manus Iohannis Abbatis de Monasterio Cultusboni, omnium rerum, quas ipse Abbas habebat in scriptis, & iure, de rebus, quae fuere Azonis filius Thedaldi de Licignano, sive de mobilibus, sive immobilibus, sicut tradiderunt sibi Vgo filius dicti Azonis, & Adalascia mater ipsius Vgonis, ut deinceps ulterius non liceat eis memoratum Monasterium, nec ullum legatum ipsius Monasterii de iam dictis rebus fati-*

tigare , nec molestare , nec per se , nec per summissam personam ullo modo vel ingenio. Videlicet , neo litigando in placito, sive extraplacito , nec de ipsis rebus demendo, vel rapiendo, vel aliquam vim inferendo , seu etiam aliquo modo demoliendo , sed omni tempore erunt taciti ex hoc, & quieti. Quod si facere noluerint, & oc pactum vel firmamentum infringere ullo tempore temptaverint , tunc debeant componere libras arienti denariorum Lucensium viginti , medietatem sancto Monasterio , & medietatem potestati , quae pro tempore fuit , & res in perpetuum inviolata permaneat. Ipse memoratus Oppizzus Vicecomes Marchionissae Mathildae stans prope Castro de Licignano iuxta ecclesie sancte Cristine, vice sue Domine misit bamnum ut siquis hominum deinceps esset, qui vellet ullo modo memoratum Monasterium de istis rebus molestare , deberet componere viginti libras arienti. Hoc autem factum est anno ab Incarnatione Domini nostri Iesu Christi millesimo centesimo tertio Kalendis Iuliis Indict. X. adstante iam dicto Oppizzo Vicecomite, Wido, & Vgo gis filii Alberti, & Wido filius quondam Bernardi, Federicus filius Federichi, & Federico filius Walandi , & Ildibrando filius quondam Raineri , & Azo Bensi , & Feralmo de Cerrito , & Bernardo filius quondam Benni , & Albertino filius quondam Vgi , & reliqui plures.

Membrana ex Archivo Monasterii Cultusboni.

Hisce igitur antiquis monumentis prolatis , ut Principis adeo generosae, & eximiae historia magis atque magis illustretur, unum adhuc animadvertendum est , *Fr. Mar.* scilicet, *Florentinium*, Scriptorem alias diligentissimum, in *Historia Mathildae* , haud videri recte consignasse tempus, quo Theodaldus filio Bonifacio, Mathildae genitori, adhuc vivens suorum do-

miniorum regimen ac administrationem commisit; id enim evenisse notat anno MVI, vel MVII, quum ex instrumento, quod superius *pag.* 165. produximus, evidenter eluceat, anno iam MV, tertio videlicet Henrici II Imperatoris, vel fortassis MIV (nam Henricus anno MII Imperii habenas suscepit) ditiones paternas ab eo procuratas fuisse; nisi enim ita res se habuisset, eam donationem ipse non fecisset, neve adeo Coenobium, & Ecclesiam sancti Salvatoris Fontanae Taonis, latifundiis, & agris, ditavisset. Hoc enim factum arguit liberam Bonifacii rerum moderationem: quae tamen non adeo amplae videntur fuisse sub patre Theodaldo, ut sub ipso Bonifacio fuere, quemadmodum ex laudato *Florentinio* intelligere est; cuius quoque auctoritate illustranda sunt, ea quae superius *pag.* 172. eruditus *Florius* de ditione Theodaldi adnotavit. Ceterum hic etiam obiter observaverim, falli quoque *Florentinium*, dum opinatur, quum Theodaldus filio Bonifacio dominium regimenque concessit, iam Theodaldum filium, & Bonifacii fratrem, Episcopum Arretinum exstitisse, quum ex Instrumento Archivi Camaldulensis superius *pag.* 173. liquido constiterit, annum MXXVII, fuisse annum quinctum Episcopatus Theodaldi: Theodaldus autem pater, ut ipse *Florentinius* docet, anno MVII naturae concesserit; praeter obstantia illa quae iam observavimus.

GRegorius, natione Tuscus, patria Suanensis, de Comitatu, & districtu Vrbeveteris. Hic prius Ildibrandinus Cardinalis, sedit annis duodecim, mense uno, diebus quatuor (1). Hic propter lau-

da-

dabilem vitam a Cardinalibus est in Papam electus. Hunc Centius Praefecti filius in nocte Natalis Domini, quum primam missam in sancta Maria Maiore ad Praesepe Domini celebraret, cepit, & in turri sua posuit; sed Romani eadem nocte turrim destruxerunt, Papam liberando, & praedictum Centium ex Vrbe eiecerunt. Hic Pontifex Henricum tertium Imperatorem, concilio centum decem Episcoporum habito, excommunicavit, quia Romanae Ecclesiae unitatem scindere voluit. Sed post ad Papam in Lombardiam veniens, nudis pedibus super nivem, & glaciem, pluribus diebus stans, vix absolutionem impetravit. Post de consensu eiusdem Regis iterato excommunicati, plurimi seditiosi Episcopi apud Brixiam convenientes, Guipertum Ravennatem Episcopum in Papam elegerunt, Clementem vocantes, quem Rex Henricus pronus in terram cum omnibus aliis mox adoravit, & cum ipso Romam veniens sine Cardinalibus, a Bononiensi, Cremonensi, & Mutinensi, Episcopis in Papam benedici fecit; & ab eodem Guiperto in die Paschae coronam Imperii adsumsit, Papam Gregorium in Castro sancti Angeli cum Cardinalibus obsidendo. Sed audito, quod Rex Guiscardus in adiutorium Papae de Apulia venie-

 bat,

bat, Imperator destructo Capitolio, & Vrbe Leonina, cum suo Papa fugit Senas; & Rex Guiscardus Apuliae eodem die Vrbem capiens, & ferro, & igne consumens, Papam Gregorium de obsidione liberando, in Palatio Lateranensi restituit; qui post in Apuliam descendens, Salerni mortuus est, miraculis coruscando(2).

(1) Tribus habet *Platina*.

(2) *Gregorii VII.* Epistola ad Laetum Abbatem Vallumbrosanum adservatur in Archivo Vallis Vmbrosae; sed quum nec primigenius textus reperiatur, nec tempus, quo data est, adscriptum sit, de ea iudicet Lector uti lubet. Ita vero se habet.

Gregorius Episcopus servus servorum Dei, dilecto in Christo Filio Laeto Abb. Monasterii sancti Michaelis Archangeli in Passiniano, suisque successoribus ibidem regulariter promovendis in perpetuum.

Supremae miserationis respectu ad hoc universalis ecclesiae curam suscepimus, & Apostolici moderaminis solicitudinem gerimus, ut iustis precantiũ votis attenta benignitate faveamus, & libramine aequitatis omnibus in necessitate positis quantũ Deo donãte possumus subvenire debeamus. Praecipue tamen de venerabilium locorum stabilitate pro debito honore summae, & Apostolicae Sedis, cuius mẽbra sunt, quantũ ex divino adiutorio possibilitas datur, nobis pensandũ, & laborandũ esse perpendimus. Proinde iuxta petitionẽ tuã praedicto Monasterio vel Ecclesiae tuae, cui praeesse dignoscere, huiusmodi privilegia praesenti auctoritatis nostrae decreto, consẽsu, & rogatu, fratris nostri Guillelmi Fesulani Episcopi indulgemus, cedimus, atque firmamus

mus, ſtatuentes nullũ Regum, *vel Imperatorũ, Antiſtitũ nullũ, quacũque dignitate praeditũ, vel quẽquã aliũ audere de his, quae eidem venerabili loco a quibuslibet hominibus de principio iure iam donata ſunt, vel in futurum* Deo *miſerante collata fuerint ſub cuiuslibet cauſae occaſione ſive ſpecie minuare, vel auferre, ſive ſuis uſibus applicare, vel quaſi piis de cauſis pro ſuae avaritiae excuſatione concedere. Sed cuncta quae ibi oblata ſunt, vel offerri contigerit, tam a te, quam ab eis, qui in tuo officio locoque ſucceſſerĩt, perẽni tẽmpore illibata, & ſine inquietudine volumus poſſideri, eorum quidem uſibus, pro quorũ ſubſtẽtatione, gubernationeque conceſſa ſunt, modis omnibus profutura. Nominatim etiam concedimus eidẽ Eccleſiae, vel Monaſterio decimas ſuarũ poſſeſſionũ in uſũ pauperum & advenientium. Confirmãtes ſicut ſupra diximus quaecumque nunc iuſte habet, aut in poſterum Domino annuente habere contigerit in quibuslibet rebus mobilibus, vel immobilibus, ſalva quidem canonica ſubiectione proprii Epiſcopi. Haec igitur omnia, que huius praecepti, decretique noſtri, pagina continet, in perpetuum ſervanda decernimus. Si quis vero Regũ, Imperatorũ, Sacerdotũ, Clericorũ, Iudicũ, ac ſecularium perſonarũ, hanc conſtitutionis noſtrae paginã agnoſcens, contra eã temerario auſu venire tẽptaverit, admonitus ſemel, & iterum, uſque tertio per convenientes inducias, ſi non reſipuerit, atque praedictae Eccleſiae non ſatisfecerit, poteſtatis, honoriſque ſui dignitate careat, reũque ſe divino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat. Et niſi ea quae ab illo ſunt male ablata reſtituerit, vel digna poenitentia illicita acta defleverit, a ſacratiſſimo corpore, ac ſanguine Domini Redẽptoris noſtri Ieſu Chriſti alienus fiat, atque in extremo examine diſtrictae ultioni ſubiaceat.*

Cunctis autem eidē loco iusta servātibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus hic fructum bonae actionis percipiant, & apud districtū Iudicē praemia aeternae pacis inveniāt.

VIctor, sedit anno uno, mensibus quatuor, diebus septem (1), & cessavit diebus novem. Hic proprio nomine Desiderius dictus, Abbas fuit Casinensis, qui veneno in Calice misso (2), dicitur extinctus. Huius tempore Ordo Chartusiensis incepit.

(1) Dies septem non habet *Platina*.

(2) Adeo immane scelus hoc est, ut huiusmodi crimina inter ea, quae ut falso adsfererentur optandum esset, *Brownus* recenseat *Lib. VII. Error. Populariun*, *Cap. XIX Tom. II.*

VRbanus, sedit annis undecim (1), mensibus quatuor, & cessavit diebus viginti sex. Huius tempore, Dux Boemundus (2) cum Christianis recuperavit sepulcrum Domini: sepultus est in ecclesia Lateranensi. Circa hoc tempus de Myra (3) Civitate Lyciae iam destructa, a Civibus Barensibus, ossa beati Nicolai transferuntur (4). Hic Papa primum Concilium apud Claramontem celebravit, in quo statutum est, ut Horae beatae Virginis quo-

quotidie dicantur, officiumque eius diebus Sabbati solemniter fiat (5); adnuntiatur etiam in Concilio Ierusalem captio, Christianorum oppressio, concilium quaeritur, auxilium imploratur. Idem Papa, Concilio Turonis celebrato, paene totum occidentem provocat in terrae sanctae subsidium, & maxime in regno Franciae; qui per terram, & deinde per brachium sancti Georgii (6) transeuntes, inventa per revelationem Christi Lancea, Antiochiam, Tripolim, Accon, & paene totam terram sanctam cum Ierusalem ceperunt. Hoc anno, in Burgundia, in die sancti Benedicti, fundatum est coenobium, quod Cistercensium vocatum est, in Dioecesi Cabillonensi.

(1) *Platina* habet XII, mensibus IV dies XIX.

(2) Boemundus etiam egregiam in bello sacro operam navavit; sed Godefridus Bullionius potius commemorandus videbatur, utpote primus exercitus Imperator, ac postmodum Rex Ierosolymitanus. Consule *Bened. Accoltum De Bello sacro*, ut antiquiores Scriptores silentio transiliam.

(3) De Myris. Τὰ Μύρα. Ceterum haec translatio contigit anno MLXXXVII, ut videre est apud *Tillemontium Tom. VI.* Quod si verum est sub Vrbano II. id evenisse, oportet, ut eo anno iam Vrbanus Pontifex creatus esset, non anno insequenti, ut *Gravesonius* statuit, quem nos sequuti sumus in Pontificum Chronologica serie, quam praemisimus.

(4) Con-

(4) Consule *Tillemontium*.

(5) Adi *Hippolytum Marraccium* in *Pontificibus Marianis*; deque usu recitandi hasce horas, consule *Mabillonium Praefat. in Saecul. V. Benedict.* §. *CXVII.*

(6) Hoc est per Bosporum Thracium.

PAschalis, natione Tuscus (1) de Bleda, sedit annis duodeviginti, mensibus quinque (2), diebus septem, & cessavit diebus duobus: sepultus est in ecclesia Lateranensi. Huius tempore Henricus quartus Teutonicorum Rex, cum magno exercitu veniens in Tusciam, ut Romae coronaretur in Imperatorem, &, praemissis ad Papam nunciis, per litteras refutabat omnem investituram Episcoporum, Abbatum, & aliorum ecclesiasticorum; super qua alii Imperatores praedecessores sui quaestionem cum Romanis Pontificibus habuerunt, & iuramento tam Imperatoris, quam suorum Principum, super hoc dominus Papa accepto, postquam tam Clerus, quam Populus exiens versus Montem malum, de mandato domini Papae obviassent, & ipsum usque ad summitatem graduum sancti Petri conduxissent, & quum ibi summus Pontifex cum Cardinalibus, & Episcopis, expectasset, Rex adveniens post pedum oscula, se invicem osculati sunt,

&

& semper manus ad manum tenentes, post quam ad portam Argenteam pervenissent, osculo dato, dominus Papa designavit ipsum Imperatorem; sed postquam ad portam porphyricam pervenisset, & super investitura refutanda iuramenta expetiisset, Rex cum suis consilio habito, Papam, & Cardinales, cum tota curia captivavit. Eodem tempore Rex Hungariae ad admonitiones Papales, per litteras suas scribens, domino Papae renuntiavit investituram Episcoporum, & aliorum Praelatorum, quas usque ad illa tempora Reges Hungariae facere consueverunt. Hoc etiam tempore venerabilis Bernardus habens annos circiter viginti duos, sub Abbate Stephano, cum sociis triginta, Cistercium ingreditur; sed eodem anno Claravalle fundata illuc pro Abbate mittitur. Paschalis vero Papa, post liberationem suam, facta pace cum Imperatore, & ipso Rege coronato, & in campum extra muros statim egresso, Pontifex cum Episcopis, & Cardinalibus in Vrbem regrediens, tanta frequentia populi concurrentis, & dominum laudantis, excipitur, ut vix ad Palatium Lateranense circa vesperas potuerit pervenire. Demum defunctus est apud ecclesiam sanctae Mariae Transpadinae (3), & inde cum totius Cleri, & Populi frequentia, per-

per mediam Vrbem vectus, in Ecclesia sancti Salvatoris, sepultus est. Circa haec tempora, scilicet anno Domini millesimo centesimo decimonono incepit Praemonstratensis ordo sub Patre Nortberto, in Lugdunensi Dioecesi, qui fuit Colonicensis, sicut & Bruno, qui ordinem Carthusiensem incepit (4).

(1) Platina habet, *Italus e Flaminia.*

(2) *Sex* est apud *Platinam.*

(3) Sanctae Mariae trans Tiberim habet *Marraccius* in *Pontificibus Marianis.*

(4) Paschalis huius Epistolam heic exhibeo, quam mecum doctissimus, & humanissimus D. Abbas *Nardius* liberaliter de more communicavit.

Paschalis Episcopus servus servorum Dei dilecto Filio Petro presbytero salutē, & Apostolicam benedictionem.

Devotiōis tuae petitiones benigne admittimus, ideoque in Burgo Senae, opportuno tamen loco Monasterium aedificandi cū consēsu eiusdē civitatis Episcopi licentiā concedimus. Statuimus enim, ut, si Dei gratia constructū fuerit, sub Passinianēsis, & Valēbrosianae Congregationis custodia, & regula quietū semper & liberum sit mansurū. Decernimus ergo, ut nulli ōino homini liceat ipsum Monasterium ad honorem Dei, sanctique Benedicti, aliorūque Sanctorū aedificatū temere perturbare, vel eius possessiones auferre, vel ablata retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare, sed oīa quae vel a te, vel ab aliis Fidelibus de proprio iure oblata fuerīt, illibata, atque integra conserventur. Quicūque vero ipsum Monasterium, & in eo

eo Domino servientes fovere, suisque rebus honorare curaverit, omnipotentis Dei, & Apostolorũ eius gratiam consequatur. Si quis autem, quod absit, huic nostro decreto contraire tẽptaverit, honoris & officii sui periculum patiatur, nisi praesũptionẽ suã digna satisfactiõe correxerit.

Ego Paschalis Catholicae Ecclesiae Ep. SS.

Dat. apud Castellionẽ per manũ Iohannis Sanctae Romanae Ecclesiae Diaconi Cardinalis III. Kal. Octobris, Indict. III. Incarn. Dominicae anno MCIX. Pontificat. aut. Domni Paschalis Secundi PP. anno X.

GElasius, natione Campanus, de civitate Caieta, sedit anno uno, diebus quinque, & cessavit diebus viginti quatuor. Hic propter Henricum Imperatorem, cum Cardinalibus secessit; & inde in Cluniacum mortuus est, & sepultus.

CAllistus, sedit annis quinque, mensibus decem, diebus quatuordecim, & cessavit diebus quinque. Hic natione Burgundus, Comitis filius, & Archiepiscopus Viennensis. Post mortem Gelasii Papae, in Cluniaco a Cardinalibus concorditer electus est; qui, quum per provinciam Lombardiam, & Tusciam, Romam rediret, ubique solemniter, & cum gaudio est receptus. Burdinus vero, qui per Henricum Imperatorem, Papa fuerat factus (1), audito adven-

adventu Papae, in Sutris se recepit; quem obsessum Papa cum Romanis quasi habuisset, posito in Camelo, versa facie ad tergum, habens caudam pro fraeno, Papa ad urbem procedebat, & post in arce Fumonis, est receptus, vel reclusus: Papa vero facta pace cum Imperatore, in Ecclesia Lateranensi est sepultus.

(1) Et *Gregorius* nuncupatus. *Platina*.

HOnorius, sedit annis quinque, mensibus duobus, diebus tribus. Hic patria Bononiensi (1) natus, descendit in Aquilam a Baronibus vocatus, ut eam quia iuris beati Petri est, tueretur a Comite Rogerio Siculo; sed quum Papa vidisset infidelitatem Baronum, saniori consilio habito, Rogerium recepit in gratiam, & facto homagio, & fidelitate firmata, ipsum in Ducatum Apuliae investivit. Hic per Legatum Cardinalem, duos Patriarchas, scilicet Aquileiensem, & Venetum, deposuit. Hic Romae mortuus in Ecclesia Lateranensi est sepultus.

(1) Ex agro Imolensi oriundus, habet *Platina*.

Inno-

INnocentius, natione Romanus, de regione trans Tiberim, sedit annis tredecim, mensibus septem, diebus octo, & cessavit diebus tribus. Hic perrexit contra Rogerium Ducem Apuliae cum exercitu Romanorum, sed cum suis, cum quibus fugam coepit, captus est ab eo. Hic condemnavit totam partem Petri Leonis; cum ordinatione. Impius iste Petrus, Leonis filius, Cardinalis, a paucioribus est electus, & Anacletus dictus, hostiliter fecit adgredi domos Frangepanorum, in quibus se Innocentius cum Cardinalibus receperat: sed quia sic nihil profecit, cum manu armata, ecclesiam beati Petri adiit, & per violentiam habitam, aureum Crucifixum, pendentesque coronas, cum toto thesauro auri, & argenti, ac lapidibus pretiosis spoliavit. Ciborium (1) quoque, quod sanctissimus Leo Papa construxerat, destruxit. Hoc idem ad sanctam Mariam Maiorem magno thesauro ditatam, & aliis ecclesiis Vrbis fecit. Cum quo thesauro, postquam paene omnes Romanos corrupisset, Innocentius Papa nullum in Vrbem subsidium habens, cum Cardinalibus galeis (1) transivit in Galliam, & a Rege Francorum honorifice est receptus. Postquam in Claromonte, & Remis celebrasset concilia, in reditu, pacificatis Ianuensibus,

ſibus, & Piſanis, attendens ipſorum, quae ſibi & eccleſiae magna fecerunt, beneficia & ſervitia. Ianuenſem Epiſcopum, qui ſub Mediolano fuit, fecit Archiepiſcopum, & Piſanum Primatem totius Sardiniae. Hic coronato Laterani Lothario Imperatore, ambo ſimul intraverunt Apuliam, & fugato Rogerio Siculo, qui domino Papae rebellis erat, Lotharius chriſtianiſſimus rediit in Theotoniam, & Papa Romam, ubi celebrato Concilio (2) ſolemniter, ſepultus eſt in Laterano in eccleſia Porphyritica, miro opere ſculpta.

(1) Ciborium unde dictum ſit differit *Cabaſſutius* in *Notit. Concilior.*

(2) Galea unde dicta ſit docet doctiſſimus *Du Cangius*.

(3) De hoc Concilio Lateranenſi II. Oecumenico X. quod anno MCXXXVIII. convocatum eſt, & cui adfuere mille circiter Patres, & de Petri Leonis ſchiſmate, conſule diſputantem *Nat. Alexandrum Tom.* VI. *Hiſt. Eccleſ. diſſert.* VI. *in* XI. *&* XII. *ſaecul.*

CAEleſtinus natione Tuſcus, de Caſtro Felicitatis (1), ſedit menſibus quinque diebus quatuordecim. Hic ſepultus eſt in Laterano (2).

(1) Hoc nonnulli Civitatem Caſtelli, ſive Tifernum, eſſe adfirmant.

(2) Lu-

(1) Lubet heic proferre Caeleſtini huius ſeu Bullam, ſeu Epiſtolam, quae ita habet:

Caeleſtinus ſervus ſervorum Dei. Dilectis filiabus Agneti Abbatiſsae Monaſterii S. Hillari in Epiſcopatu Feſulano ſiti . . . . eiuſque tam praeſentibus, quam futuris, regularem vitam profeſſis in perpetuum. Ad hoc univerſalis Eccleſiae cura nobis a proviſore omnium bonorum Deo commiſſa eſt, ut religioſas diligamus perſonas, & beneplacentem Deo religionem ſtudeamus modis omnibus propagare, nec enim Deo gratus aliquando famulatus impeditur, ſi ex caritatis radice procedens a puritate religionis fuerit conſervatus. Eapropter dilectae in Domino filiae, veſtris iuſtis poſtulationibus clementer adnuimus, & praefatum monaſterium, in quo divino mancipatae eſtis obſequio, ſub b. Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & praeſentis ſcripti privilegio communimus, ſtatuentes, ut omnia caſtella, praedia, iura, curtes, eccleſiae, vineae, terrae cultae, ſive incultae, cum pertinentiis ſuis, quaecumque etiam idem Monaſterium in praeſentiarum iuſte, & canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſeu aliis iuſtis modis, Deo propitio, poterit adipiſci, firma vobis, veſtriſque ſucceſſoribus ſuccedentibus & illibata permaneant; ipſum vero Monaſterium in eodem ſtatu, & regimine ſanctarum Monialium, videlicet feminarum, quotidie in religione proficiens, ſicut ab exordio ſui . . . . perpetuo manere ſancimus. Praedeceſſoris quoque noſtri bonae memoriae Alexandri Papae veſtigiis inhaerentes, integras decimationes de cultis, & incultis terris, & ceteris rebus veſtris ad uſum pauperum, & peregrinorum, Apoſtolica vobis auctoritate concedimus, & firmamus. Conſecrationes vero Altarium, ſeu Baſilicarum, &

Clericorum vestrorum ordinationes, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a Dioecesano suscipietis Episcopo, siquidem Catholicus fuerit, & gratiam, atque communionem, Sedis Apostolicae habuerit, & ea gratis, & absque aliqua pravitate vobis voluerit exhibere; Alioquin liceat vobis Catholicum quemcumque malueritis adire Antistitem, qui nimirum nostra fultus auctoritate, quod postulatur, indulgeat. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat praefatum Monasterium temere perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia integre conserventur, vestris, & aliorum usibus, pro quorum gubernatione, & substentatione, concessa sunt, omnimodis profutura, salva nimirum in omnibus Apostolicae sedis auctoritate. Siqua igitur in futurum Ecclesiastica, secularisve persona hanc nostrae constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo, tertiove canonice commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo Corpore, & Sanguine Dei, & Dñi Redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae subiaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco iusta servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus & hinc fructum bonae actionis percipiant, & apud districtum Iudicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

In fine huius privilegii erat circulus quidam cum Cruce sursum ducta in medio, in cuius circumferentia erant hae litterae, quae sic legi videbantur; *Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis.* In medio vero dicti circuli erant hae;

S. Pe-

S. Petrus. S. Paulus. Caeleſtinus Papa II. Erant etiam in fine dicti privilegii hae ſubſcriptiones:

Ego Caeleſtinus Catholicae Eccleſiae Epiſcopus.

Ego Gibi Presbyter Cardinalis Tituli S. Mariae in Transtiberim.

Ego Petrus Cardinalis Presbyter Tituli S. Suſannae.

Ego Guido Presbyter Cardinalis Tit. S. Laurentii in Damaſo.

Ego Octavianus Diaconus Cardinalis S. Nicolai in Carcere Tulliano.

Ego Ioannes.

Datum Laterani per manum Gerardi S. Romanae Eccleſiae Presbyteri Cardinalis, ac Bibliothecarii VI. *Id. Februar. Indictione* VII. *Incarnationis Dominicae anno* MCXLIII. *Pontificatus vero D. Caeleſtini PP. II. anno primo.*

Ego Guizzo Presbyter Cardinalis Tituli S. Caeciliae.

Ego Thomas Presbyter Cardinalis S. Veſtinae.

LVcius, natione Bononienſis, ex Patre Alberto, ſedit menſibus undecim, diebus quatuor. Sepultus eſt in Lateranenſi Eccleſia. Hic ante presbyter Cardinalis ſanctae Crucis, totam illam Ecclesiam, & clauſtrum a fundo renovavit.

EVgenius, natione Piſanus, ſedit annis quinque, mensibus quatuor, die-

 bus

bus viginti, & cessavit diebus duobus. Hic obiit Tibure, & cum totius cleri, & populi turba, per mediam fere urbem, cum maximo luctu, ad Ecclesiam beati Petri deductus, circa altare sepultus est. Hic Abbas sancti Anastasii quum esset, ex insperato apud Ecclesiam sancti Caesarii est electus a Cardinalibus, & propter metum Senatorum, qui contra voluntatem Praedecessoris sui fuerant electi a Populo, ad Farfense, vel Stransense Monasterium se transtulit, ibique vocatis Cardinalibus, & Praelatis, munus consecrationis accepit. Hunc, quum simplex fuerit antea, Deus mirabili gratia perfudit, & eloquentia. Huic redeunti ad Vrbem, clerus, & populus Romanus, cum magna laetitia occurrit, cantans, *Benedictus qui venit in nomine Domini*. Hic a Rege Ludoico in Franciam vocatus, quum ipsum trans maria Cruce signasset, & Concilium Remis celebrasset, rediit ad Vrbem, ibique in Basilica sancti Petri circa altare est sepultus. Eodem tempore fuit in Alemannia Ildegardis Monialis famosa, quae in Pigna super Rhenum requiescit (1).

(1) Non iniucundum, neque abs re fore arbitror exhibere heic Epistolam quamdam Eugenii, estque haec, quae sequitur.

Euge-

Eugenius Episcopus servus servorum Dei, Dilectis in Christo filiabus Agneti Abbatissae Monasterii S. Hilari in Episcopatu Fesulano siti, eiusque sororibus tam praesentibus, quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum.

Quoniam sine vero cultu Religionis, nec caritatis unitas potest subsistere, nec Deo gratum exhibere fructum, expedit Apostolicae auctoritati religiosas personas, & religiosa loca, Sedis Apostolicae munimine confovere. Proinde, dilectae in Domino filiae, vestris iustis postulationibus clementer annuimus, & praefatum Monasterium, in quo divino mancipatae estis obsequio, sub B. Petri, & nostra protectione suscipimus, & praesentis scripti privilegio communimus, statuentes, ut omnia castella, praedia, iura, ecclesiae, curtes, vineae, terrae cultae, sive incultae, cum pertinentiis suis, quaecumque etiam idem Monasterium in praesentiarum iuste, & canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, seu etiam aliis iustis modis (Deo propitio) poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus, & illibata permaneant. Ipsum vero Monasterium in eodem statu, & religione sanctimonialium, quotidie in religione proficiens, sicut ab exordio sui statutum est, perpetuo manere sancimus, praedecessorum quoque nostrorum fel. mem. Alexandri, & Caelestini Romanorum Pontificum vestigiis inhaerentes, integras decimationes de cultis, & incultis terris, & ceteris rebus vestris, ad usum pauperum, & peregrinorum, Apostolica vobis auctoritate concedimus, & firmamus. Consecrationes vero altarium, seu Basilicarum, & Clericorum vestrorum ordinationes, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a dioecesano suscipietis Episcopo, siquidem Catholicus fuerit, & gratiam, atque

communionem Sedis Apoſtolicae habuerit, & ea gratis, & abſque aliqua pravitate vobis voluerit exhibere. Alioquin liceat vobis Catholicum quemcumque malueritis adire Antiſtitem, qui nimirum noſtra fultus auctoritate, quod poſtulatur, indulgeat. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat praefatum Monaſterium temere perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare, ſed omnia integre conſerventur, veſtris, & aliorum uſibus, pro quorum gubernatione, & ſubſtentatione, conceſſa ſunt, omnimodis profutura, ſalva nimirum in omnibus Apoſtolicae Sedis auctoritate. Siqua igitur in futurum eccleſiaſtica, ſecularisve perſona hanc noſtrae conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temere venire tentaverit, ſecundo, tertiove canonice commonita, ſi non ſatisfactione congrua emendaverit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe divino iudicio exſiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo Corpore, & Sanguine Dei, & Dñi Redemptoris noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictae ſubiaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco iuſta ſervantibus ſit pax Dei noſtri Ieſu Chriſti, quatenus & hinc fructum bonae actionis percipiant, & apud diſtrictum Iudicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

✠ Loco circuli.

Ego Eugenius Catholicae Eccleſiae Epiſcopus S.

Ego Conradus Sabinenſis Epiſcopus S.

Ego Ogdo Diaconus Cardinalis S. Georgii ad Velum aureum.

Ego Octavianus Diaconus Cardinalis S. Nicolai in Carcere Tulliano.

Ego Vbaldus Presbyter Cardinalis S. Ioannis, & Pauli.

Ego

Ego Gilibertus indignus Sacerdos Tit. S. Marci.

Ego Guido Presbyter Cardinalis Tit. SS. Laurentii, & Damasi.

Ego Iulius Presbyter Cardinalis Tit. S. Marcelli.

Ego Ioannes Diaconus Cardinalis Sanctae Mariae Novae.

Datum Pisis per manum Guidonis S. Romanae Ecclesiae Cardinalis, & Cancellarii XVII. *Cal. Decembris Indict. XII. Incarn. Domin. anno MCXLVIII. Pontificatus vero Domini Eugenii PP. III. anno IV.*

ANastasius, natione Romanus, sedit anno uno, mensibus quatuor, diebus viginti quatuor, & cessavit diebus viginti. Hic fecit apud sanctam Mariam Rotundam novum Palatium. Hic dedit Ecclesiae Lateranensi Calicem pulcrum operis, pensantem viginti marchas, & plura alia, & ibidem in tumba porphyrica tumulatus est.

HAdrianus, natione Anglicus, sedit annis quatuor, mensibus octo, diebus viginti octo, & cessavit diebus viginti. Sepultus est autem in Vaticano in Basilica sancti Petri. Vixit sep ... Eugenii Papae. Hic primum Episcopus Albanus in legatione Norvegiam est missus pro verbi Dei praedicatione. Ipse vero gentem illam barbaricam in lege divina diligenter instruxit. Post

reditum defuncto Anastasio est in Papam electus. Hic propter vulnerationem unius Cardinalis, totam Vrbem usque ad satisfactionem condignam posuit sub interdicto. Hic Guillielmum regem Siciliae tamquam rebellem sibi excommunicavit. Qui prius absolutus homagium domino Papae faciens terram ab ipso suscepit. Hic primus dicitur Papa fuisse, qui in Vrbe veteri cum curia sua moram traxit. Hic fecit gyronem in Radicophano, & turribus munivit. Hic Castrum, & multas possessiones circa lacum sanctae Christinae a Comitibus comparavit.

ALexander, natione Tuscus, patria Senensis, ex patre Ranuccio (1) sedit annis XXI, mensibus XI, diebus IX. Hic vicit quatuor schismaticos, Octavianum, Guidonem Cremensem, Ioannem Trimensem, & Landonem. Primus fecit se vocare Victorem; secundus, Paschalem; tertius Callistum; quartus, Innocentium. Quorum tres Presbyteri Cardinales fuerunt, qui per Papam excommunicati mala morte perierunt. Istius tempore maximum schisma fuit, & eiectus fuit conventus Sancti Anastasii, & Abbas Sancti Pauli eumdem locum sibi vendicavit per Regem schismaticum, qui lo-

locus per eumdem Alexandrum est restitutus. Hic Fridericum Imperatorem ad concordiam Ecclesiae revocavit, qui tunc illos schismaticos, qui eiusdem Papae invasores fuerunt, manutenebat. Hic duo Concilia ordinavit. Vnum Turonis, aliud Romae (2) celebravit. Fridericum Imperatorem Romanorum, & Emanuel Constantinopolitanum, & Guillelmum Siculum, atque Lombardos, ad concordiam revocavit. Per xv. annos sub eius temporibus terrae motus magni fuerunt per loca; ita quod civitas Antiochena cum Tripoli cecidit, atque Damascus cum multis aliis civitatibus submersa est. Tunc quoque Catinensium civitas evulsa est, & plusquam xx. millia hominum, mortui sunt. Et mare retrogradum visum, & v. millia hominum in Sicilia mortui sunt. Huius tempore Mediolanum cum Cremona, & Placentia, contra Papiensem civitatem, unam construxerunt, quae ut famosior fieret, ab Alexandro Papa Alexandriam vocaverunt. Et post ad petitionem Lombardorum constituit eis Episcopum, Papiensem vero Episcopum Crucis, & Pallii dignitate privavit, eo quod Frederico Imperatori tunc, & ab antiquo Regibus persecutoribus Ecclesiae, adhaesisset. Hic quum omne patrimonium beati Petri, praeter Civitatem Vrbevetanam, & Terraci-

nam

nam, ab Aqua pendente usque Ceperanum per Imperium, & schismaticos occupatum fuisset, in Franciam transivit, ibique celebrato Turonis solemni Concilio, per mare ad urbem rediens, quum Messanae adplicuisset, Rex Guillelmus, non solum quia Papa, sed etiam ipsum Dominum, a quo tenebat regnum, recognoscens, eum debito honore prosequutus est (3).

(1) E gente eorum, qui a Cereto dicti sunt; & divisa est deinde in Bandinellos, & Ceretanos, clarissimas familias, illam Senae, hanc Florentiae. E familia Bandinella ortum tradit *Alfons. Ciacconius*. Ceretani autem Florentini ex eodem stipite cum Bandinellis derivari adfirmant.

(2) Lateranense III. videlicet, anno MCLXXVII, de quo late disputat *Natal. Alexand. Tom. VI. Histor. Ecclesiast. Dissert. IX. in Saecul. XI. & XII.*

(3) Huius Alexandri Epistolam heic proferre lubet, quae ita habet:

Alexander Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Abbati, & Fratribus Monasterii de Passiniano salut. & Apostolicam benedict.

Petitiones religiosorum virorum, que rationi concordant, & ab Ecclesiastica non dissonant honestate, decet nos animo libenti admittere, & utili effectu prosequente complere. Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus benigne annuentes ius patronatus, quod habetis in Ecclesia de Lician. & quicquid habetis in Parochia prescripte Ecclesie, inter duo flumina, que dicuntur Cassian. & ius patronatus Ecclesiae de Maian. quicquid habetis in prescripta villa.

Ius

Ius patronatus Ecclesiae de Fonte Rutul. & annuum censum, & alia que exinde annuatim percipitis, & quicquid habetis in curte de Treal. Ius patronatus ecclesiae de Matraio, & ius patronatus ecclesiae de Calle *bonto, sicut ea rationabiliter possidetis, vobis, & per vos monasterio vestro auctoritate Apostolica confirmamus, & presentis scripti patrocinio communimus. Preterea auctoritate Apostolica inhibemus, ne institutiones, quas secundum Deum, & beati Benedicti regulam, & consuetudinem monasterii vestri, concorditer in capitulo vestro fecistis, aut facietis, aliquis immutare presumat, sed eas precipimus inviolabiliter observari. Decernimus ergo, ut nulli hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis, & constitutionis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Siquis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Anagn. IV. Id. Octobr.*

Alexander
PP. III.

S.P.*A.* S.P.*A.*

LVcius natione Tuſcus, ſedit annis quatuor, menſibus duobus, diebus duodeviginti, & ceſſavit diebus tredecim. Huius tempore floruit Petrus Comeſtor, qui utriuſque teſtamenti hiſtorias utiliter exponendo,

do, in unum volumen redegit, qui liber Scholaſtica Hiſtoria nominatur (1).

(1) Lucii III. Epiſtolas quasdam heic exhibere haud abs re exiſtimaverim. Eae ſunt quae ſequuntur.

Lucius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Dilectis in Chriſto filiabus Capitinigro Abbatiſſae Monaſterii S. Hillari in Epiſcopatu Feſulano ſiti, eiuſque Sororibus tam praeſentibus, quam futuris, Regularem vitam profeſſis in perpetuum. Prudentibus Virginibus, quae ſub habitu Religionis accenſis lampadibus per opera ſanctitatis iugiter ſe praeparant ire obviam ſponſo, Sedes Apoſtolica debet praeſidium impertiri, ne forte cuiuslibet temeritatis incurſus, aut eas a propoſito revocet, aut robur, quod abſit, ſacrae religionis infringat. Eapropter dilectae in Chriſto filiae veſtris iuſtis poſtulationibus clementer annuimus, & Praedeceſſorum noſtrorum fel. record. Alexandri, Caeleſtini, Eugenii, & Hadriani, Romanorum Pontificum veſtigiis inhaerentes praefatum Monaſterium S. Hillari in Epiſcopatu Feſulano ſitum, in quo divino eſtis obſequio mancipatae, ſub B. Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & praeſentis ſcripti privilegio communimus, ſtatuentes, ut quaſcumque poſſeſſiones, quaecumque bona idem Monaſterium in praeſentiarum iuſte ac canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſeu aliis iuſtis modis praeſtante Domino poterit adipiſci, firma vobis, & his, quae vobis ſucceſſerint, & illibata permaneant. In quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis. Monaſterium S. Gorgonii cum pertinentiis ſuis; Monaſterium S. Gregorii cum pertinentiis ſuis, quod

eſt

est positum iuxta Bononiae Civitatem; Ecclesiam S. Mariae de Anagnie cum pertinentiis suis; Ecclesiam S. Martini de Mosignano cum pertinentiis suis; Ecclesiam S. Stephani de Pitiana cum pertinentiis suis; Ecclesiam, quae est in Castro S. Hillari cum pertinentiis suis; Ecclesiam S. Mariae, quae est intra Castrum, & Monasterium cum pertinentiis suis; Castrum S. Hillari cum omnibus pertinentiis suis; Castrum de Renulo cum pertinentiis suis: redditus quoque, iura patronatus, & rationabiles, & antiquas consuetudines, quas habetis in Monasterio in Vallеumbrosa vobis nihilominus confirmamus, sane novalium vestrorum, quae propriis manibus aut sumtibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum nullus a vobis exigere praesumat. Liceat vobis feminas e seculo fugientes liberas, & absolutas, ad conversionem recipere, & eas absque contradictione aliqua retinere. Quum autem generale Interdictum . . . fuerit, liceat vobis clausis ianuis, exclusis excommunicatis & interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. In Parochialibus autem Ecclesiis, quas habetis, liceat vobis Sacerdotes eligere, & Dioecesano Episcopo praesentare, quibus, si idonei fuerint, Episcopus animarum curam committat, ut ei de spiritualibus, vobis autem de temporalibus, debeant respondere. Praeterea praedecessoris nostri Hadriani Papae vestigiis inhaerentes ipsum Monasterium in eodem statu, & religione, sanctimonialium videlicet feminarum, quotidie in religione proficientes, sicut ab exordio sui statutum est, perpetuo manere sancimus. Novas autem consuetudines, vel exactiones vobis, vel Ecclesiis, aut hominibus vestris imponi auctoritate Apostolica prohibemus. Baptismus quoque, sicut est antiquitus consuetum, ita semper in Ecclesia vestra, omni cuiuslibet

per-

ta, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis, honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio exsistere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo Corpore, & Sanguine Dei, & Dñi Redemtoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae subiaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco iusta servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus & hinc fructum bonae actionis percipiant, & apud districtum Iudicem praemia aeternae pacis inveniant, Amen. Amen. Amen.

In fine vero dicti privilegii erat circulus quidam cum Cruce sursum ducta, in quo quidem circulo in circumferentia erant hae litterae, quae sic legi videbantur: *Adiuva nos Deus salutaris noster.* In medio autem dicti circuli erant hae, quae sic legebantur: *S. Petrus, S. Paulus, Lucius PP. III.* Erant etiam in fine dicti privilegii hae subscriptiones:

Ego Lucius Catholicae Ecclesiae Episcopus.

Ego Theodinus Portuensis, & S. Ruffinae Sedis Episcopus.

Ego Paulus Praenestinus Episcopus.

Ego Petrus Tituli S. Susannae Presbyter Cardinalis.

Ego Vivianus Presbyter Cardinalis Tituli S. Stephani in Caelio monte.

Ego Cinthius Presbyter Cardinalis Tituli S. Caeciliae.

Ego Vgo Tituli S. Clementis Presbyter Cardinalis.

Ego Ardricus Presbyter Cardinalis Tituli S. Crucis in Ierusalem.

Ego Matthaeus Tituli S. Marcelli Presbyter Cardinalis.

Ego

Ego Iacintus Diaconus Cardinalis S. Mariae in Cosmedin.

Ego Rainerius Diaconus Cardinalis S. Georgii ad Velum aureum.

Ego Gratianus Sanctorum Cosmae, & Damiani Diaconus Cardinalis.

Ego Rainerius Diaconus Cardinalis S. Hadriani.

Ego Matthaeus S. Mariae Novae Diaconus Cardinalis.

Datum Laterani per manum Alberti S. R. E. Presbyteri Cardinalis, & Cancellarii, IV. Kalendas Ianuarii, Indictione XV. Incarnationis Dominicae anno MCLXXXI. Pontificatus vero D. Lucii PP. III. anno I.

VRbanus natione Lombardus, sedit anno uno, mensibus decem, diebus viginti quinque. Huius tempore capta est Ierusalem a Saracenis. Qui quum de trans maris partibus tam flebilem rem audisset, prae nimio dolore obiit, sepultusque est in Ferraria.

GRegorius natione Beneventanus, sedit mense uno, diebus XXVII, & cessavit diebus viginti. Hic zelando pro Terra sancta ad diversas provincias litteras misit. Et facta pace inter Ianuam, & Pisas (1) mortuus sepelitur.

(1) Adi *Io. Villanium Lib. V. Cap. XV.*

Cle-

Clemens natione Romanus, ſedit annis tribus, diebus ſedecim. Hic ex patre Ioanne Scholari, Clauſtrum extra muros ordinavit, & Lateranenſe Palatium fecit altius, & puteum ante aereum equum fecit fieri.

(1) Clementis III. Epiſtolam heic edo.

Clemens Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Dilectis in Chriſto filiabus, Abbatiſsae, & ſororibus S. Hilari, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Intelleximus ex quodam authentico inſtrumento exhibito nobis, quod quum inter vos, & dilectum filium noſtrum .... Praepoſitum Florentinum ſuper quibusdam decimis quaeſtio verteretur, & fuiſſet cauſa dilectis filiis Camaldulenſium, & SS. Apoſtolorum, Prioribus a felicis recordationis Vrbano praedeceſſore noſtro commiſſa, ipſi partibus in ſua praeſentia conſtitutis, & rationibus hinc inde auditis, & cognitis, pro vobis & Eccleſia veſtra ſuper illis decimis ſententiam promulgarunt. Quum itaque controverſias, quas de mandato Apoſtolico calculum definitionis accipiunt, dignum ſit firmitatem perpetuam obtinere, ſententiam ipſam ſicut rationabiliter lata eſt, nec legitima adpellatione ſubſpenſa, & in ſcripto authentico continetur, auctoritate Apoſtolica confirmamus, & praeſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praeſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli, Apoſtolorum eius, ſe noverit incurſurum. Datum Laterani II. Nonas Maii, Pontificatus noſtri anno I.

COElestinus natione Romanus, ex patre Petro Bubonis, sedit annis VI, mensibus VIII, diebus XI. Hic consecratur die Resurrectionis. Hic secunda die Pontificatus sui coronavit Henricum Imperatorem, & fecit palatium apud sanctum Petrum.

(1) Caelestini huius Epistolas quasdam heic profero.

Caelestinus Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & Conventui S. Benedicti Placentino salutem, & Apostolicam benedictionem. Iustis petentium desideriis dignum est nos facile praebere consensum, & vota, quae a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Quum autem inter te, fili Abbas, ac dilectum filium nostrum Martinum Abbatem S. Mariae Vallisumbrosae, nomine monasterii vestri, super iure, & institutione coenobii S. Iacobi Taurinensis controversia fuisset exorta, tandem quaestio ipsa fuit amicabili compositione sopita, cuius utique compositionis tenor in publico scripto exinde facto plenius explicatur. Vt igitur compositio deberet de cetero inconcusse servari, ne per aliquorum malitiam possit infringi, eam sicut provide, ac sine pravitate facta est, & recepta, & hactenus observata, & in eodem scripto plenarie continetur, auctoritate Apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare presumserit, indignationem omnipotentis

Dei

Dei, & beatorum Petri, & Pauli, Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Laterani XII. Kal. Febr. Pontificatus nostri anno IV.

Caelestinus Episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio Siphredo Tit. S. Praxedis Presbytero Cardinali salutem, & Apostolicam benedictionem.

Quum ex iniuncto, quod licet indigni gerimus, Apostolatus officio, nobis immineat omnium Ecclesiarum solicitudinem gerere, ad eas tenemur specialiter oculos paternae provisionis extendere, quae in Vrbe positae ad nos specialius spectare noscuntur, & ad nullum alium, sicut condecet, habentes respectum providentiae nostrae, & curam, speciali quadam praerogativa expectaverit, & expectant favorabilis subventionis auxilium. Quum igitur Ecclesia S. Praxedis Priori, & fratribus S. Mariae de Rheno per bon. mem. Anastasium antecessorem nostrum olim ordinanda, & disponenda commissa fuisset, ut ordo canonicus in ea perpetuis temporibus servaretur illaesus, deficiente tandem in ipsa religionis vigore, & per iniuriam fratrum, qui in eadem deservierant, usurariis debitis enormiter excrescentibus, instantius a nobis & saepius postulasti, ut reparationi eiusdem Ecclesiae paterna solicitudine deberemus intendere, & providere cautius, ne ad extremam exinanitionem deducta cogeretur, omnimodis expectare. Tuis igitur instantissimis postulationibus, prout debuimus, annuentes per fratres nostros ad Ecclesiam supradictam descendimus, & contra nimium defectum, quo laborare dicebatur, necessarium cognoscentes praedictos Priorem, & fratres S. Mariae de Rheno per litteras nostras commonuimus, ut accederent ad praesentiam nostram, de his quae praediximus, responsuri.

Quia igitur per annum circiter expectati, in his, quae per suos enormiter acta fuerant, nullum curaverunt emendationis remedium adhibere, nos, sicut & debuimus, nolentes, ut saepedicta Ecclesia tam in spiritualibus, quam in temporalibus, prorsus extenuata deficeret, ipsam de communi consilio omnium fratrum nostrorum ab omni cura, ordinatione, subiectione, & obedientia saepedictorum fratrum, & Ecclesiae S. Mariae de Reno subtraximus, tam privilegia, quam scripta omnia quae de ipsa Ecclesia S. Praxedis eisdem ab Ecclesia Romana indulta fuerant, & omnem ordinationem, quae in ea fuerant, decernentes in posterum iuribus omnino carere, ipsam tibi, & successoribus tuis disponendi, & ordinandi, tam in temporalibus, quam in spiritualibus, liberam concedimus auctoritate Apostolica facultatem. Decernimus ergo, ut nulli hominum liceat hanc paginam nostrae constitutionis & concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Laterani II. Kalend. Martii, Pontificatus nostri anno IV.

INnocentius, natione Campanus (1), consecratur in festo Cathedrae sancti Petri; sedit annis XVIII, mensibus IIII, diebus XXIII. Hic quantum fuit glossatus, opera eius testimonium perhibent veritati. Fecit inter cetera Hospitale sancti Spiritus, & renovavit ecclesiam sancti Xysti. Composuit Decretales, Sermones, & Libros de misera con-

conditione humani generis, & multa alia glossa. Anno vero Pontificatus sui XVII. mense Novembris in Basilica Lateranensi, quae Constantiniana vocatur, celebratum est Concilium generale pro subsidio Terrae sanctae, & pro statu universalis Ecclesiae multa statuta utilia ibi sunt promulgata. In quo fuit cum Patriarchis, & aliis Episcopis, & Praelatis, summa Praelatorum MCCCCXV. Tempore huius Concilii consecravit ecclesiam sanctae Mariae trans Tiberim (2). Demum, quum propter subventionem Terrae sanctae inter Pisanos, Ianuenses, & Lombardos, pacem facere intenderet, in itinere ad hoc constitutus apud Perusium est defunctus, ibique in ecclesia sancti Laurentii tumulatus. Et cessavit Papatus per unum diem, Perusinis causa electionis Papae Cardinales strictissime coarctantibus. Hic Abbatis Ioachim libellum, quem contra Magistrum Petrum Lombardum composuit damnavit (3).

(1) Anagninus erat.

(2) Mirum id silentio praeteriri a *Marraccio* in *Pontificibus Marianis*.

(3) *Innocentii III.* Epistolas tres heic in medium adducere iuvat.

In Dei Nomine. Amen.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Martino Abbati Monasterii Vallumbrosani,

 eius-

eiusque fratribus, tam praesentibus, quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum. Religiosam vitam eligentibus, Apostolicum convenit adesse praesidium, ne forte cuiuslibet temeritatis incursus, aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit, sacrae religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, iustis postulationibus clementer annuimus, & praescriptum monasterium Vallumbrosanum, in quo divino mancipati estis obsequio, ad exemplar fel. rec. Praedecessorum nostrorum, Paschalis, Adriani, Alexandri, Lucii Vrbani, & Coelestini, Romanorum Pontificum, quod [illegible] o B. Mariae Virginis reverentia Deo dicatum est, ir Romanae Ecclesiae proprietatem, tutelam, & protectionem Apostolicae Sedis suscipimus, & praesentis scripti privilegio communimus; in primis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum, & D. Benedicti regulam, in eorum loco institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Praeterea quascumque possessiones, quaecumque bona idem Monasterium in praesentiarum iuste, & canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis [praestante Domino] poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus, & illibata permaneant. In quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis, locum ipsum, in quo praedictum Monasterium situm est, cum omnibus adiacentiis, & pertinentiis suis, Ecclesiis, & aliis, quae ad idem Monasterium pertinere noscuntur, Monasterium sancti Salvii, Monasterium S. Trinitatis de Florentia, Monasterium de Osella, & S. Iacobi de Castello, Monasterium de Passiniano, & S. Michaelis de Senis, & de Alphiano, Monasterium de Cultubono, de monte Pisis, Monasterium de monte Scalario, & Nerana, Monasterium

sterium de Cappiano, Monasterium S. Pauli Pisani in Sardinia, Monasterium S. Michaelis de Plaiano, Monasterium S. Michaelis de Salvenereo in Arborea, Monasterium S. Michaelis de Erculento, Monasterium S. Angeli de Pistorio, Monasterium de Pacciano, Monasterium S. Mariae de Prato, Monasterium de Vaiano, Monasterium de Oppleto, & de Monte Plano, Monasterium de Fonte Thaonis, Monasterium de Musceto, Monasterium de Monte armato, Monasterium S. Ceciliae, Monasterium S. Reparatae, Monasterium de Trecento, Monasterium de Crispino, Monasterium de Razolo, Monasterium S. Sepulchri de Papia, Monasterium de Rivo Caesaris, Monasterium de Cuneo, Monasterium de Turri, Monasterium de Caprilia, Monasterium S. Benedicti de Placentia, Monasterium de Herba armata, Monasterium de Cavanna, Monasterium S. Mercurialis Forolivien. Monasterium de Novaria, Monasterium de Vercellis, Monasterium de Ianua, Monasterium S. Pauli Terdon. Monastrium S. Iacobi Taurinen. Monasterium Brixien. Monasterium S. Trinitatis Veronen. Monasterium S. Vigilii, Monasterium Bergomen. Monasterium Mediolanen. Monasterium S. Carpophori, Monasterium Asten. Monasterium S. Angeli Juniperiti, Monasterium S. Sigismundi, Monasterium S. Mariae de Flumana, Monasterium S. Mariae de Serena, Monasterium S. Mariae de Dorea, Monasterium S. Petri de Polongeia, Monasterium de Latronoce, & in urbe Monasterium S. Praxedis, Castrum de Flumana, Magnale cum Curte, Ecclesiis, & omnibus pertinentiis suis, Monasterium de Ripula cum pertinentiis suis, libertates, & immunitates a Praedecessoribus nostris felicis rec. Victore, Gregorio VII. Vrbano II. Paschale, Innocentio, Eugenio, Alexandro, Lucio, Vrbano III. atque Caelestino, Romanis Pontificibus vobis indultas, & usque ad haec tem-

pora pacifice confirmatas, ratas habemus, & eas auctoritate Apostolica confirmamus. Porro fructuum vestrorum Decimas, quos ubilibet propriis sumtibus, laboribusque colligitis, absque Episcoporum, vel episcopalium ministrorum, seu etiam Plebanorum contradictione Coenobio vestro, & Conventualibus monasteriis vestris reddendas, possidendasque sancimus: liceat quoque vobis clericos, vel laicos liberos, & absolutos e saeculo fugientes, ad conversionem recipere, & eos absque contradictione retinere. Nulli quoque liceat aliquod vestrae Religionis monasterium a loci sui stabilitate revellere, ac movere, sine Abbatis, & Congregationis communi consensu. Sancimus insuper, ut nulli Episcoporum fas sit in vos excommunicationis, vel interdicti sententiam promulgare, ut qui in speciales estis filios Apostolicae Sedis assumpti, nullius alterius iudicem temere subeatis. Statuentes, ut omnium praedictorum monasteriorum caput, quod in Valleumbrosa situm est monasterium, habeatur. Sane cum terminus vitae pastori vestro, divina dispositione, contigerit, qui eius loco substituendus fuerit, quia vobis, & aliis omnibus praeesse debebit, omnium, qui ceteris praesunt monasteriis, consensu, & iudicio eligatur. Quod si forte ex ipsis Abbatibus quilibet, Domino disponente, ad hoc generale regimen electus fuerit, ad vestrum praedictum coenobium transeatur, & eius mox iudicio, sicut in diebus ven. me. Ioannis primi Abbatis vestri factum constat, cetera omnia unita vobis monasteria disponantur. Chrisma vero, Oleum sanctum, consecrationes Altarium, seu Basilicarum, Ordines Clericorum, & Monachorum vestrorum, a quocumquę malueritis suscipietis Episcopo, siquidem Catholicus fuerit, & gratiam, atque communionem Apostolicae Sedis habuerit, & ea gratis, & absque pravitate voluerit imperti-

ri.

ri. Sepulturam quoque vobis liberam esse concedimus, ut eorum devotioni, & extremae voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati, vel interdicti fuerint, nullus obsistat, salva iustitia illarum Ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat praedictum Monasterium temere perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia illibata, & integra, conserventur eorum, pro quorum gubernatione, ac substentatione, concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolicae auctoritate. Siqua igitur in futurum ecclesiastica, secularisve persona, hanc nostrae constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo, tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo Corpore, ac Sanguine Dei, & Dñi Redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus & hinc fructum bonae actionis percipiant, & apud districtum Iudicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

In fine vero dicti privilegii erat circulus quidam cum cruce sursum ducta in medio, in quo erant scriptae litterae, quae sic legebantur, *Sanctus Petrus, Sanctus Paulus, Innocentius Papa III.* In circumferentia vero erant litterae, quae sic habebant: *Fac mecum Domine signum in bonum.* Erant etiam in fine dicti privilegii subscriptiones in hunc modum.

Ego

Ego Innocentius Apostolicae Ecclesiae Episcopus S.

Ego Petrus Portuen. & S. Rufinae Episcopus S.

Ego Petrus Dei gratia Tituli S. Caeciliae Presbyter Cardinalis S.

Ego Ioannes Tit. S. Clementis Cardin. Viterbien. & Tuscan. Episcopus S.

Ego Guido Presbyter Cardinalis S. Mariae Transtiberim Tituli S. Callisti S.

Ego Vgo Presbyter Cardinalis S. Martini Tituli Equitis, &c. S.

Ego Cinthius Tituli S. Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis S.

Ego Siphredus Tituli S. Praxedis Presbyter Cardinalis S.

Ego Gratianus SS. Cosmae, & Damiani Diaconus Cardinalis S.

Ego Gregorius S. Mariae in Porticu Diaconus Cardinalis S.

Ego Gregorius S. Georgii ad Velum aureum Diaconus Cardinalis S.

Ego Nicolaus S. Mariae in Cosmedin Diaconus Cardinalis S.

Ego Gregorius S. Angeli Diaconus Cardinalis S.

Ego Bobo S. Theodori Diaconus Cardinalis S.

Ego Vgo S. Eustachii iuxta Templum Agrippae Diac. Cardinalis S.

Ego Gerardus S. Nicolai in Carcere Tulliano Diaconus Cardinalis S.

Datum Laterani per manum Rainaldi Domini Papae Notarii, Cancellarii vicem agentis, II. Nonas Ianuar. Indict. II. Incarnat. Domincae anno MCXCVIII. Pontificatus vero Domini Innocentii PP. III. anno primo.

In-

Innocentius Episcopus servus servorum Dei, Dilecto Filio Abbati S. Stephani Bonon. salutem, & Apostolicam benedictionem. Querelam dilectorum Filiorum . . . . . Abbatis, & Conventus Monasterii de Crispino Ordinis Vallisumbrosae Faventin. Dioec. recepimus continentem, quod Potestas, Consilium, & Commune Florentinum pro sua voluntate fingentes Monasterium ipsum esse in Florentin. Dioec. constitutum, ac illud propter hoc Civitati Florentiae subiicere gestientes, & tallias, & collectas imponere, ac ipsas a dictis Abbate, & Conventu praesumunt in eiusdem Monasterii grave praeiudicium extorquere. Quocirca discretioni tuae per Apostolica scripta mandamus quatenus si ita est prafatos Abbatem, & Conventum, ac Monasterium ipsum, & membra eius sita infra dictam Dioec. Florentin. non permittas super praemissis ab illis aliquatenus molestari, molestatores huiusmodi per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, non obstante si eis communiter, vel singillatim, a Sede Apostolica sit indultum, quod interdici, vel excommunicari non possint; nisi de indulto huiusmodi sibi concesso plena, & expressa in nostris litteris mentio habeatur; proviso ne in Vniversitatem Florentin. excommunicationis, vel interdicti sententiam proferas, nisi a nobis super hoc mandatum receperis speciale.

Datum Perusii XVI. Kal. Martii Pontificatus nostri anno X.

Innocentius servus servorum Dei . . . Abbati de Strumis Aretin. Dioecesis, & . . . . Priori Sancti Iacobi de Florentia, salutem, & Apostolicam benedictionem.

Cum Dilecto Filio . . . . Abbati Vallisumbrosae dederimus in mandatis, ut accersitis duobus coabbatibus

HOnorius, natione Romanus, Perusii est electus; sedit annis x, mensibus VIII, diebus XXVIII. Hic apud sanctum Laurentium foris muros Petrum Altissiodorensem Comitem in Imperatorem Constantinopolitanum coronavit. Hic etiam ecclesiam sancti Laurentii extra muros, & Basilicam, quae dicitur Sancta Sanctorum, renovavit; & Decretales compilavit (1). Hic in Basilica sancti Petri Fredericum Regem Siciliae in Imperatorem Romanorum coronavit. Huius tempore Christiani Damiatam ceperunt; sed Saraceni fortuito casu contingente eam postea recuperaverunt. Hic Honorius Papa moritur, & in ecclesia sanctae Mariae Maioris, Romae sepelitur; & dominus Hugolinus (2) Ostiensis Episcopus in Papam electus Gregorius est voçatus. Honorius primo anno sui Pontificatus, Ordinem Praedicatorum confirmavit (3), beato Dominico, natione Hispano, inventore eiusdem sanctissimi Ordinis, procurante. Nam Innocentius Papa, qui durus ei in hoc fuerat, visione habita, quod beatus Dominicus Lateranensem Ecclesiam cadentem humeris substentasset, confirmare deliberaverat; sed morte praeventus non potuit.

(1) Hoc

(1) Honorii III. Epiſtolarum Decretalium Collectio concinnata fuit, ut intelligere eſt ex *Vaneſpenio*, & *Natal. Alexandro*. Scripſit etiam *Ordinem Romanum*, quem edidit *Mabillonius Tom. II. Muſ. Italic.*

(2) Quum Statuta quaedam Vallisumbroſanae Congregationis invenerim, ſancita in Capitulo, ut vocant, quodam ſub Abbate Benigno celebrato, cui Cardinalis Hugolinus hic, poſtea Gregorius IX. interfuit, haud abs re exiſtimavi heic illa exhibere.

Anno Domini MCCXXIII. apud Vallem Vmbroſam, ibidem Capitulo generali ſolenniter celebrato, Dominus Benignus Vallumbroſanus Abbas ſtatuit, ut quod de varietate panni fuit praeceptum in Capitulo facto MCCXVI Vallimbroſae, firmiter obſervetur. Et quia per Monachos, & Converſos, qui ad alium ordinem motu & arbitrio ſuo vadunt, noſtri ordinis ſtatus deſtruitur, firmiter inhibemus ne quis de Fratribus noſtris Monachis, vel converſis abſque licentia ſui Abbatis, vel maioris Abbatis, id deinceps praeſumat. Conſpirationes omnes, vel iuramenta ſine Praelati ſui licentia facientes, & incendiarios univerſos perpetuo condepnamus. Quod de varietate cantuum in praefato Capitulo eſt ſtatutum, firmiter praecipimus obſervari. Omnes contra praedicta venientes excommunicationis vinculo innodamus; quam excommunicationem omni anno in feſto Sancti Stephani per ſingula Monaſteria iubemus ſollenniter innovari. Officium Regulare tantum, officium Beatae Mariae, Officium Defunctorum, Pſalmi Graduum, Suffragia Sanctorum, celebrentur a Fratribus more ſolito in Conventu, & ſeptem Pſalmi cum Letaniis a Kal. Octob. uſque in Paſcha dicantur, prout conſuetum eſt. Verſus Oremus pro fratribus noſtris abſentibus *per omnes horas diei, & noctis, omni tempore, ante orationem officii regularis dica-*

catur. Semper autem quum celebratur officium Sanctae Mariae, & adiungitur Oratio omnium Sanctorum; in eiusdem Orationis fine addatur: Et pacem tuam nostris concede temporibus. & ab ecclesia tua cunctam repelle nequitiam, & iter filiorum tuorum in salutis tuae prosperitate dispone, & animabus fidelium defunctorum vitam aeternam concede.

Si Monachus, vel Conversus percusserit aliquem ferro, vel maza, seu lapide, infra octo dies de suo monasterio expellatur. Ieiunium regulare ab Idibus Septembris usque in Pascha continue peragatur. In aestate vero ieiunium IV. & VI. feriae, sicut Regula dicit, in arbitrio sit Abbatis. Evangelium in nocte diebus Dominicis, & festivis, ab Abbate in cuculla, & stola dicatur: in plenis quoque festivitatibus Abbas cum Subdiacono, & Acolytis ad dictum Evangelium, more solito praeparetur. Reverentiae circulares, quae solent fieri a fratribus in Conventu, remaneant, exceptis illis, quae fiunt a proficientibus, & revertentibus, & ab Hebdomadariis, Servitore scilicet coquinae, & mensae Lectore.

Item in Eremo Vallembrosana nullus Carcerarius ulterius admittatur.

Huic autem Capitulo interfuerunt, Venerabilis Pater Dominus Hugolinus Ostiensis episcopus, & Dominus Io. Florentinus Praesul, cum multis aliis Clericis, & Laicis.

In Capitulis hisce Vallumbrosani Ordinis evolvendis animadverti frequenter variis delictis ab illis coetibus poenam excommunicationis infligi. Verum nomen excommunicationis usurpatum in his non inveni ante annum MCXXXV. in Capitulo Vagiani celebrato. Nam in eo contra inobedientes ita sancitur: *Si vero post haec obedire noluerit usque ad integrum mensem*

sem proprio priventur officio, atque ab ecclesia, & Capitulo, & a mensa communi segregetur. Ad ultimum, si in sua pertinacia perduraverit, gravioris excommunicationis poena plectatur. Heinc intelligitur, quid, & qualis huiusmodi excommunicatio esset: non erat enim nisi quaedam poena regularis, ut ex Capitulo anni antecedentis agnoscitur, ubi: *Quod si quisquam obedire contemserit, & in sua pertinacia perduraverit, secundum praeceptum regulae, contemtoris poena graviter plectatur.* In Capitulo autem anni MCXXVIII. poenae quaedam sanciuntur contra iracundos, & percussores ad invicem, hoc est: *Si sunt ordinati, pro tanta temeritate, saltem per septem dies ab officio, & mensae participatione segregentur, & in choro ultimi remaneant, &c.* Quare huiusmodi excommunicationes illae erant, & non censurae quales nunc intelligimus; nam hae quidem fidelium omnium communione interdicunt, & sacramentorum, atque orationum participatione privant: atque id ulterius ex beati Benedicti regula illustrari potest, in qua frequens illarum excommunicationum mentio. At, qualiscumque fuerit excommunicatio, quam irrogabant Monachorum Vallumbrosanorum coetus generales, tamen non videtur de alia excommunicatione intelligendum, quam de canonica, & ordinaria, quod de Gregorio Vallumbrosano Abbate Coenobii Montis Scalarii perhibetur. Hic enim non dubitavit Fidem quemdam Presbyterum, Canonicum Ecclesiae S. Florentii, quae Florentiae extat, excommunicare, ut ex adpellatione ipsius Fidei constat, quae ita habet: *In Dei nomine Amen. Quum vos, Domine Gregori Abbas Monasterii Montiscalarii, nullam iurisdictionem habeatis, vel ostenderitis, quare me Presbyterum Fidem*

Ca-

Canonicum Ecclesiae S. Florentii excommunicare possitis, & non praemissa aliqua admonitione, absque rationabili causa ausi fueritis me de facto, cum de iure non possitis, excommunicare, seu excommunicatum denuntiare, ideo reputans vos suspectum, & inimicum, ab omni gravamine, quod contra me facere possetis de iure, vel de facto, ad Dominum Ardengum Episcopum Florentinum, & Sedem Apostolicam adpello, &c. Anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo primo septimo Idus Septembris, Indictione quartadecima, &c. Ob quam adpellationem ita Episcopus Florentinus pronuntiavit: *In Dei nomine, Amen. Anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimo quadragesimo primo, septimo Idus Septembris, Indictione XIV. Quum Domnus Ardengus benignitate divina Florentinus Episcopus intellexisset, quod Domnus Gregorius Abbas Monasterii Montiscalarii excommunicasset de facto Presbyterum Fidem Canonicum Ecclesiae S. Florentii Florentinae, & cum ostenderetur ab ipso presbytero humiliter requisitus, qua auctoritate faceret excommunicationem praedictam, utrum Apostolica, vel alia, per quam excommunicare posset, cum consideraret idem Dominus Episcopus, ac etiam iniuriosum reputaret & molestum, quod dictus Abbas in civitate Florentia, clericum de sua iurisdictione, & sibi subiectum, excommunicare praesumpserit absque sua licentia, & mandato, non ostendendo, ut dictum est, qua auctoritate procederet, & si haberet potestatem faciendi praedicta, sed tantum impetuose processerit; propter istas causas, & alias denuntiavit, & dixit, dictum Presbyterum Fidem, clericum suum non teneri, nec ligatum esse, vel fuisse, &c.* Quo quidem iure Abbas Montiscalarii Presbyterum illum excommunicaverit non constat; sed certe patet, ut

An vero excommunicatione ab Abbate Montiscalarii inrogata, praedictus presbyter Fides innodatus exstiterit, mihi satis haud constat. Exploratae tamen fidei est, dictum Presbyterum ab omni excommunicatione absolutionem petiisse, sed unam tantum, ab hac diversam, nominasse, ut ex sequenti instrumento patet: *Pateat universis hoc instrumentum inspecturis, quod Dominus Papa scripsit Archipresbytero Florentino in hunc modum:* Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio Archipresbytero Florentino, salutem, & Apostolicam benedictionem. Devotionem, quam habes ad Sedem Apostolicam, sollicite ipsius procurando negotia, dignis in Domino laudibus commendantes, praesentium tibi auctoritate mandamus, quatenus omnibus, qui redierint, vel redire voluerint ad devotionem Ecclesiae, iuxta formam Ecclesiae receptam, sufficienti, & idonea cautione de parendo mandatis Ecclesiae, beneficium absolutionis impendas, & facias in terris, quae ad devotionem praedictam redierint, divina officia celebrari, contradictores per censuram Ecclesiasticam adpellatione postposita compescendo. Datum Lugduni XIII. Kal. Decemb. Pontificatus nostri anno V. *Vnde Presbyter Fede, Rector Ecclesiae S. Florentii, de civitate Florentia, veniens ad praesentiam praefati Archipresbyteri, & petens absolvi ab omni excommunicatione, qua tenebatur, quia participaverat nuntiis, vel sequacibus depositi Frederici, aut ex quacumque alia causa, iuravit praeceptis Ecclesiae, & Domini Papae, ac ipsius Archipresbyteri, & eorum mandatis in omnibus obedire. Vnde Archipresbyter saepedictus, auctoritate Domini Papae, qua fungebatur, absolvit, recepta ab eo sufficienti, & idonea cautione, praefatum presbyterum Fidem ab omni excommunica-*

tione, qua tenebatur ex praedicta caussa, vel etiam ex quacumque alia caussa, praecipiens per sacramentum eidem, quod Frederico deposito, vel eius nuntiis, deinceps non praestet auxilium, sed sanctam Ecclesiam & eius Capitaneos, scilicet Guidumguerram, & Rugerium Comites, vel alios quoscumque pro Ecclesia Capitaneos, defendat, protegat, & sequatur. Actum ad Montevarchi anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo octavo XIII. Kal. Decembr. Indict. VII. Testes presbyter Matthaeus S. Andreae, & Bartholus filius Bonaventurae, & al. Ego Orlandus filius quondam Bonoditi Iudex Ordinarius, & Notar. haec omnia de mandato dicti Archipresbyteri SS. & publicum, & authenticum praedictum litterarium Domini PP. cum sigillo plumbeo eius vidi, & legi, & hoc exemplavi. Non pauca in hoc instrumento exstant, quae historiam cum Ecclesiasticam, tum profanam illustrare possunt: adeoque lubenter heic illud transscripsi. Sed antequam hanc controversiam Abbatis Vallumbrosani, & presbyteri Fidei missam faciam, observandum est, anno MCCXLVI. Innocentium IV. alios Iudices in hac causa delegasse hoc rescripto: *Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Archipresbytero Bononiensi, Rainerio de Viterbio, Remen. & Oddoni Caporio Sanctae Mariae Maioris de Vrbe Canon. Bononiae commorantibus salutem, & Apostolicam benedictionem. Presbyter Fides Rector Ecclesiae S. Florentii de Florentia, &c.* Et tandem quum controversia quaedam circa bona, & possessiones Ecclesiae S. Florentii inter dictum pariter Abbatem, seu Monasterium, & dictum Presbyterum verteret, hoc anno MCCXLVIII. coram Domino Ottone Curtesio Iudice, & Adsessore Domini Iacobi de Rota, Potestatis Florentiae, agitatam fuisse ut, constat ex instrumento, quod

quod legi in primo Volumine monumentorum Vallumbrosanorum, quae incredibili diligentia, labore, & eruditione, collegit Vir laude immortali dignissimus *Fulgentius Nardius*, Abbas Reverendissimus Coenobii S. Trinitatis Florentiae, ex quo Volumine etiam reliqua instrumenta, veteresque membranas, quas retuli, exacte & sedulo exscripsi. Denique indictum nolim ad Capituli constitutionum, quas exhibui, ulteriorem declarationem, recte a *Vanespenio Par. III. Iur. Eccles. Tit. XI. Cap. III.* observari, antiquitus excommunicationis nomine, poenas quasdam, & poenitentias, adpellatas fuisse, alio prorsus sensu, quam nunc censuras intelligimus. Itemque animadvertendum, siquis reperiatur, qui nulla etiam iurisdictione aliquem excommunicaverit, nil aliud comprehendi deberi, quam illum protestatum fuisse se cum illo in sacris non communicaturum, ut explicare oportet, quae narrantur de audaci Monacho, qui Theodosium Iuniorem excommunicare ausus est, ut narrat *Theodoretus Lib. V. Histor. Ecclesiast.*

(3) Quare non mirum, si *Hippolytus Marraccius* in *Pontificibus Marianis*, Dissertatione fabellis, & paradoxis ad miraculum scatenti, probare conatur, coronam, quam vocant Rosarii, seu calculos, quibus repetitae salutationes angelicae numerantur, ab Honorio in Ecclesia Sanctae Mariae in Campitello Romae collocatos fuisse, cuius facti litem meam facere nolo; nam Ordo Praedicatorum Rosarii preces maxime propagavit. Sed certe risum continere non possum, ubi adfirmat, Apostolorum aetate, & eam salutationem a Christianis recitari solitam, & ipsam B. Virginem id fecisse: & huiusmodi calculis, aut corona, tunc temporis Christianos, ipsam-

cessor suus contra Fredericum fulminaverat, roboravit. Hic quum Concilium celebrare Romae nititur, & ab Imperatore viae per terram, & per mare, arctarentur, duo Cardinales, & multi Praelati, & Abbates, & Clerici, maxime per mare ad Concilium venientes per Imperatoris fautores (2) capiuntur. Hic Papa per Fratrem Raymundum Ordinis Fratrum Praedicatorum, & Capellanum, ex pluribus voluminibus decretalium (3) compilavit volumen unum, mandans ubique doctoribus illo uti. Hic Frater Raymundus fuit Magister Ordinis Praedicatorum; sepeliturque in Barchinona, ubi multis miraculis coruscavit. Hic Gregorius, quum ab Imperatore, qui tunc ex magna parte patrimonium occupaverat ecclesiae, in Vrbe obsideretur; videns etiam paene omnes Romanos per pecuniam corruptos esse, accipiens capita Apostolorum, & processionem (4) a Laterano usque ad sanctum Petrum faciens, animos Romanorum sic revocavit, ut paene omnes contra Imperatorem cruce signarentur. Quare Imperator, qui iam credebat se Vrbem intraturum, hoc audiens, timens longe ab Vrbe retrocessit. Denique Gregorius Papa tantis tribulationibus concussus, Romae anno decimo tertio, mense Augusti, migravit ad Christum. Hic Reate beatum

Dominicum inventorem, & Magiſtrum Ordinis Praedicatorum, Bononiae ſepultum, & miraculis innumeris coruſcantem, canonizavit (5).

(1) Solemnium Canonizationum initium ſaeculo X, probabiliter, vel non multo ante, adſignandum eſſe docet *Dan. Papebrochius in Conatu Chronico Hiſtor. Diſſert. XX.*

(2) Hi Piſani fuere, cuius facti narrationem texit *Io. Villanius Lib. V. Cap. XX.* & hanc cauſam eſſe credit, cur deinde Piſani tot calamitatibus, & infortuniis, obnoxii fuerint.

(3) Hiſtoriam variorum canonum compilationum habes apud *Natal. Alexandrum Tom. III. Hiſtor. Eccleſiaſt. Diſſert. XXI. in Saecul. I.* & *Vaneſpenium*.

(4) De Proceſſionibus, & Litaniis quaedam adnotavi ſuperius *pag.* 136. Nunc addiderim me legiſſe in antiquis Ritualibus Vallumbroſanorum Monachorum litanias quaſdam & preces, quae tempore S. Ioannis Gualberti in uſu erant, XI ſcilicet ſaeculo, ab iis, quibus modo Eccleſia utitur, non multum diſſimiles, niſi quod pleraque Sanctorum nomina diverſa ſunt.

(5) Gregorii huius varias Epiſtolas prodimus:

Gregorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Dilectis in Chriſto Filiabus Agneti abbatiſſae Monaſterii ſancti Hillari in Epiſcopatu Feſulano ſiti, eiuſque Sororibus tam praeſentibus, quam futuris, regularem vitam profeſſis in perpetuum. Prudentibus Virginibus, quae ſub habitu Religionis, accenſis lampadibus per opera ſanctitatis iugiter ſe praeparant obviam ire ſponſo, Sedes Apoſtolica debet praeſidium impertiri, ne forte cu-

ius-

iuslibet temeritatis incursus aut eas a proposito revocet, aut robur, quod absit, sanctae religionis infringat. Ea propter, dilectae in Christo Filiae, vestris iustis postulationibus clementer adnuimus, & Praedecessorum nostrorum felicis recordationis Alexandri, Coelestini, Eugenii, Hadriani, & Lucii Roman. Pontific. vestigiis inhaerentes praedictum monasterium sancti Hillari in Episcopatu Fesulano situm, in quo divino estis obsequio mancipatae, sub divi Petri ac nostra protectione suscipimus, & praesentis scripti privilegio communimus, statuentes, ut quascumque possessiones, quaecumque bona, idem monasterium in presentiarum iuste ac canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis, praestante Domino, poterit adipisci, firma vobis, & iis quae vobis successerint, & illibata permaneant. In quibus haec propriis duximus vocabulis exprimenda. Monasterium sancti Gorgonii cum pertinentiis suis. Monasterium sancti Mauri, cum pertinentiis suis. Monasterium S. Gregorii, cum pertinentiis suis, quod est positum iuxta Bononiae Civitatem. Ecclesiam sanctae Mariae de Agnano, cum pertinentiis suis. Ecclesiam sancti Martini de monte Mignari, cum pertinentiis suis. Ecclesiam sancti Laurentii de Pezzatolae, cum pertinentiis suis. Ecclesiam Sancti Stephani de Pitiana, cum pertinentiis suis. Ecclesiam, quae est in Castro sancti Hillari, cum pertinentiis suis. Ecclesiam sanctae Mariae, quae est inter Castrum, & Monasterium, cum pertinentiis suis. Castrum sancti Hillari, cum pertinentiis suis. Castrum de Remulo cum pertinentiis suis. Reditus quoque, Iurapatronatus, & rationabiles, & antiquas consuetudines, quas habetis in monasterio Vallisumbrosae sito vobis nihilominus confirmamus. Sane novalium vestrorum,

quae

quae propriis manibus aut sumptibus colitis, seu de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere praesumat. Liceat vobis feminas, saeculum fugientes, liberas, & absolutas ad conversionem recipere, & eas absque contradictione aliqua retinere. Cum autem generale interdictum Terrae fuerit, liceat vobis ianuis clausis, excommunicatis exclusis, & interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina Officia celebrare. In Parochialibus autem Ecclesiis, quas habetis, liceat vobis Sacerdotes eligere, & dioecesano Episcopo praesentare; quibus, si idonei fuerint, Episcopus animarum curam committat, ut ei de spiritualibus, vobis autem de temporalibus, debeat respondere. Praeterea Praedecessoris nostri Lucii Papae tertii vestigiis inhaerentes, ipsum monasterium in eodem statu, & religione, S. Monialum videlicet feminarum, quotidie in religione proficiens, sicut ab exordio sui statutum est perpetuo manere sancimus. Novas autem consuetudines, vel exactiones, vobis, vel ecclesiis, aut hominibus, vestris imponi auctoritate Apostolica prohibemus. Baptismus quoque, sicut est antiquitus consuetum, ita semper in Ecclesia vestra omni cuilibet personae contradictione cessante suo tempore celebretur. Prohibemus insuper ut nullus eiusdem Coenobii Vicecomitatum sibi audeat usurpare, sed liceat Abbatissae, quae pro tempore ipsi monasterio praeficitur, communicato totius sui Capituli consilio, idem Officium dare, & culpa, vel alia manifesta causa rationabili, exigente auferre. Chrisma vero, Oleum Sanctum, Consecrationes Altarium seu Basilicarum, Ordinationes Clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a dioecesano suscipiatis Episcopo, siquidem Catholicus fuerit, & gratiam, & communionem, Apostolicae Sedis habuerit, & ea vobis gratis, & absque

pra-

pravitate aliqua voluerit exhibere. Sepulturam praeterea monasterii vestri liberam esse decernimus, ut eorum devotioni, & extremae voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati, vel interdicti sint, aut etiam publice usurarii, nullus obsistat, salva tamen illarum Ecclesiarum iustitia a quibus mortuorum corpora adsumuntur. Obeunte vero te, nunc eiusdem loci Abbatissa, vel earum qualibet, quae tibi successerint, nulla ibi qualitate subreptionis, astutia, seu violentia, praeponatur, nisi quam Sorores communi consensu, vel Sororum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem, & sancti Benedicti regulam providerit eligendam. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas sit praedictum monasterium temere perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur earum, pro quarum gubernatione, ac substentatione, concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolicae auctoritate, & Dioecesani Episcopi canonica iustitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica saecularisve persona hanc nostrae constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo, tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio exsistere de perpetrata iniquitate cognoscat; & a sacratissimo Corpore ac Sanguine Dei, & Domini Redemtoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinae ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus & fructum bonae actionis percipiant, & apud districtum Iudicem praemai aeternae pacis inveniant. Amen Amen Amen.

In

id per solicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Ex propter, dilecti in Domino Filii, vestris iustis precibus inclinati, arbitrium, quod dilectus filius magister Martin. Archidiac. Senen. Vicecancellarius noster, inter vos ex una parte, & dilectum filium Magistr. Bandinum rectorem, & Clericos Ecclesiae sancti Petri de Ovili ex altera, super Parochia, & iure Parochiali, aequitate protulit suadente, sicut est aequum, & ab utraque parte sponte receptum, auctoritate Apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beati Petri, & Pauli, Apostolorum eius, se noverit incursurum. Datum Perusii II. Kalendas Novembr. Pontificatus nostri anno tertio.

S. P. A. ✝ *S. P. A.*

GRE
GORIVS
PP. IX.

Gregorius Episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio Archipresbytero Senen. salutem, & Apostolicam benedictionem.

Dilecti filii Abbas, & Conventus de Cultubono ordinis Vallumbrosae suam ad nos quaerimoniam destinarunt, quod Prior de Campo, Raynerius de Ricasolis, & quidam alii Clerici, & Laici Aretin. Fesulan. & Senen. Civitatum, & Dioec. super quibusdam legatis, decimis, possessionibus, & rebus aliis iniuriantur eisdem; ideoque discretioni tuae per Apostoli-

ſtolica ſcripta mandamus, quatenus partibus convocatis audias cauſam, & appellatione remota debito fine decidas, faciens quod decreveris per cenſuram eccleſiaſticam firmiter obſervari. Teſtes autem qui fuerint nominati, ſi ſe gratia, odio, vel timore, ſubtraxerint, per cenſuram eamdem adpellatione ceſſante compellas veritati teſtimonium perbibere. Dat. Viterbii XVI. Kal. Maii Pontificatus noſtri anno decimo. Anno vero Nativitatis MCCXXXVIII. indict. XII. ultimo die menſis Septemb. Actum in clauſtro Plebis Chanciani, & Pleban. eiusdem Plebis, & Marian. Diacon. ad hoc exemplum legendum, & auſcultandum interfuere. Et ego Cambius de Chanciano auct. imperial. Not. ut vidi in originalib. litteris Sigillo Domini PP. roboratis ita in hoc exemplo S. & cum autentico legi, & auſcultavi nihil immutando praeter Signum † praedictum meo ſigno appoſito.

Iuvat heic Epiſtolam Gregorii IX. licet Italice converſam, adducere, quae ex Bibliotheca Riccardiana prodit, quae exſtat in Codice chartaceo, at in quo ita habetur.

,, Lettera di Papa Gregorio Nono a meſſer Fede-
,, rigo Secondo Imperadore, ed è riſpoſta di molte
,, altre lettere mandate, e ricevute dinanzi, le qua-
,, li qui non le pongo, parte, perocchè queſta è sì
,, generale, che dimoſtra quaſi ciò, che in quelle ſi
,, contiene: ma per meglio ſapere la materia, e il
,, tema di queſta, mi conviene un poco ritrarre in-
,, dietro in queſta forma, cioè:
,, Meſſer Federigo di Schuffo fu un grande Barone
,, della Magna, ed uomo d'alto cuore, e di grande
,, im-

,, impresa. Avvenne, che vacando lo'mperio, ed
,, essendo i Prencipi della Magna in discordia sopra
,, la elezione di nuovo Imperadore, alla fine s'ac-
,, cordarono di rimetter le loro voci in detto mes-
,, ser Federigo: questo procacciò esso per grande
,, sottigliezza d'ingegno, e per valore di cuore.
,, Poi venuto al giorno ordinato, ed acconcio di
,, gente, e di potere, esso elesse se medesimo, e fu
,, Imperadore di Roma, e fu molto contrario a
,, santa Chiesa, e fece un altro Papa, e mise al-
,, tri Vescovi nella Chiesa dello Imperio. Ma alla
,, fine andò a Vinegia, dove il diritto Papa era fug-
,, gito, e fece i suoi comandamenti, e passò oltre
,, mare, e bagnandosi un giorno per grande caldo
,, in uno fiume, che si chiama Safef, che è a'confini
,, d'Erminia verso Soria, annegò in detto fiume.
,, Esso lasciò due Figliuoli, cioè Filippo, ed Arri-
,, go. Filippo fu Signore nella Magna, ed Arrigo
,, fu chiamato Imperadore, e tolse per moglie la
,, Reina Gostanza, la quale fu figliuola del Re Rog-
,, gieri del lignaggio di Ruberto Guiscardo. Ma
,, appresso la morte del Padre fu rinchiusa Mona-
,, ca, e là dimorò lungo tempo, fral quale tenne
,, la Terra il Re Guglielmo, e poi lo Re Tancre-
,, di. Ma lo Arcivescovo di Palermo, ch'era ni-
,, mico del Re Tancredi, procacciò tanto, che la
,, Monaca uscì di Monistero, e tolse per marito lo
,, Re Arrigo; però lui ebbe il Regno di Sicilia, e
,, lei ingenerò Federigo secondo, il quale era pu-
,, pillo, e quando la madre passò da questa vita
,, si lo lasciò in guardia, ed in tutela della Chie-
,, sa di Roma, e del Papa. Stando lui in questa
,, guardia, fu fatto Imperadore Oddo, ovvero Otto
,, di Sansognia; e dopo il suo trapassamento fu co-

„ ronato, e fatto Imperadore questo messer Federigo secondo, e coronato della imperiale corona per le mani di Papa Onorio gli anni di Cristo MCCXX. Questi fu uomo savio, e di grande cuore, ed ebbe molta briga con santa Chiesa, tantochè esso fu diposto, e dispossessato delle sue dignitadi, per sentenza di Papa Innocenzio quarto nel Concilio tenuto a Lione in sul Rodano, e poi morì lui anni MCCL. del mese di Dicembre a Fiorentina in Puglia. Viensi alla Lettera.

„ Tu scrivesti a noi, che la nostra lettera pare molto da maravigliare ne' tuoi sensi, ma molto più parve la tua ne' nostri. Ma non pertanto se tu avessi pensate le nostre parole a esaminamento di giuste bilance, & in presenza di non sospetto spositore, e non avessi tratto la lettera a bastardo intendimento, partendoti dal diritto; tu averesti trovato in quella di che cose tu se' tenuto allo spirituale Padre, e Madre, ed in altre cose. Contenea il tenore delle tue lettere, che fuori dell' oppinione, e del consiglio di tutti i Principi, t' avemo sempre trovato presto a' nostri piaceri; sicchè non si ricorda nessuno de' tuoi antecessori essere stato così divoto. Ma de' Prencipi non informeremo noi altrimenti nostro argomento, se non, come conviene, nella verace credenza provata per sperimento di fatto. Nè di loro non si muterà la fermezza dell' Appostolica Sedia, nè il giudicio della buona credenza non si cambierà per malvagio scommettimento, conciossiacosachè i fatti si debbono innanzi porre alle parole. Se le cose certane pregiudicano all' oscure, ecco che nella Sagrestia di santa Chiesa si trovano pubbliche carte guernite di suggello qua-

„ si

„ si di tutti i Prencipi, le quali contrastano all' op-
„ penione, che tu pare volere impignere contro a
„ loro; perocchè non è verisimile, che cotali, e
„ tanti Prencipi, avessino dato alla tua Altezza con-
„ siglio, il quale fusse contro allo scritto loro.
„ Degli antecessori tuoi se tu avessi voluto esprie-
„ mere alcuna cosa, aremo forse potuto misurare
„ in loro quello, che noi dobbiamo sperare in te.
„ Perciò se la tua intenzione si referisce agli ante-
„ cessori del sangue tuo, poca devozione ti basta
„ a entrar loro innanzi. Ma se tu patisci, che la
„ intenzione discenda di per gli antecessori, che fu-
„ rono nella fede preclari, nella carità ferventi, e
„ nella devozione smerati, facciendo il prode
„ di loro, e de' suggetti in parole, ed in esempli,
„ e che guernirono santa Chiesa di nobili, e di
„ grandi privilegi, e libertadi, e che l' adottri-
„ narono, & inalzarono di molte ricchezze, a co-
„ loro, se ti piace, non s' agguagli, nè s' innan-
„ ziponga la tua Altezza; ma considera, se per
„ abbondanzia di cotali cose tu puoi aggiugnere
„ ai loro termini, ed esamina la sentenza di vera-
„ ce savio, se tu degnamente ti poni nome di de-
„ vozione, quando tu ti sforzi di recare in dubbio
„ i benefici della Madre Eclesia; altresicome se per
„ involvimento d' uno si potesse celare quello, che
„ è saputo da molti. Ma non puote uno solo uo-
„ mo mettere in dubitanza quello, che è saputo da
„ tutta gente. E certo quella maniera di scono-
„ scenza, che niega i benefici ricevuti, suole ben
„ dare alcuno turbamento; ma quella contiene an-
„ gustie di smisurato dolore, la quale prosuma nel
„ bene male, e nell' amore odio. E non che altro
„ la tutela di te stesso, la quale fu lasciata all' Ap-

,, postolica Sedia per la 'mperadrice Gostanza Regina
,, di Sicilia tua madre, vuo' tu trarre della grazia
,, de' benefici? Ma conciossiacosachè in quello tem-
,, po niuno articolo di necessità strignesse la santa
,, Chiesa a ricievere quello non lieve peso di te,
,, che eri abbandonato di tutto aiuto. E certo il
,, ricevimento della tutela, il quale ebbe comincia-
,, mento di grazia, non ti doverrebbe tornare così
,, sconoscente, che tu alla tutrice ponessi tegha
,, di frodolente adminiftrazione. Quando tu dici,
,, che la Chiesa sotto mostra di difenditrice trasmi-
,, se coverti nemici a perdere l'anima del Fanciul-
,, lo, a torgli il regno, e corona, aveva ancora
,, la tua lettera un' altra aggiunta di grande infa-
,, mazione, dicendo, che quando la tutrice ti do-
,, vea innalzare, sì t' abbassò, mettendo uomo
,, strano nella sedia del Padre tuo, il quale non
,, stando contento allo 'mperio, si sforzò d'avere
,, il regno. Ma certo la tua parola non è stata cota-
,, le per infino a ora, nè non si contenea questo
,, nelle tue lettere, nelle quali dopo Iddio tu re-
,, putavi allo studio della Madre Chiesa, ed alle
,, fatiche della tutrice ciò che tu eri. Ed ora, che
,, tu ti muti? Donde è adunque venuta cosa con-
,, traria nell' oppinione? Donde adunque è nata
,, così subitana, e così diversa presunzione? Certo,
,, che la tua coscienza s' accordava con le molte
,, lettere, che tu mandavi, conciossiacosachè poi
,, non sia venuta niuna cagione di nuovo sapere,
,, nè sapere di nuova cagione: perchè s' impugna
,, calunniosamente contrario, che la semplice veri-
,, tà non sostiene. Ma se quelle cotali lettere non
,, erano accordanti alla tua credenza, pensi il tuo
,, sapere, che di ciò si debba credere, o sperare.
,, So-

„ Sono dunque questi e' servigj, che tu promettevi
„ alla Chiesa di Dio, se bisogno venisse? E' questo
„ l'effetto del guiderdone, che tu profferivi, se
„ gravezza apparisse? Non aspettava questo la ma-
„ dre dal figliuolo, nè non dovea questo sperare
„ la tutrice dal suo pupillo. Ai Iddio! Che spe-
„ ranza rimane in cotale figliuolo, se così amo-
„ revole madre conviene disperare! Ai Iddio!
„ Che esemplo di favore prenderanno gli altri, se
„ così utile madre è così gravemente percossa! Ai
„ Iddio! Quante, e come grandi fatiche ha perdu-
„ te la Chiesa, se il mal figliuolo, che essa avea
„ piantato, e coltivato con tanta sollecitudine, si
„ converte in amarezza di vite campestra. Accioc-
„ chè gli è minore danno a non ricevere frutto nes-
„ suno, che tale che faccia danno. O quante, e co-
„ me amare lagrime sparse per molte fiate per te
„ il buono Papa Innocenzio nostro antecessore! O
„ con quante sollecitudini procacciò di trarti delle
„ nocitrici mani, e di scamparti de' lacci de' tuoi
„ avversari, e di cavarti quasi della foce di mor-
„ te! Ecco il merito, che la 'mperiale Altezza
„ ne proffera. Ecco la compensazione, che ne ren-
„ de la Reale Altezza. Quando dice, che esso Pa-
„ pa fu nascoso insidiatore della vita del pupillo,
„ e tacito rubatore de' suoi beni. Ma pensa, e
„ ripensa, Figliuolo carissimo, e rivolgi nel petto
„ tuo, come picciolo, e come abbattuto ti rice-
„ vette quello sommo Pontefice dopo la morte del-
„ la tua Madre; e come grande, e come inalza-
„ to ti lasciò dopo la sua morte. Certo, siccome
„ noi crediamo, ancora non pure t' appressavi a' ter-
„ mini della tenera fanciullezza, quando Marcoval-
„ do crudele abbassatore del tuo nome, e desideroso

„ occupatore delle tue cose, entrò ne' confini del tuo
„ Regno, e distendendo le toglitrici mani, pose as-
„ sedio a monte Cassini, e grandi ed aspri assalti
„ vi fece per molte fiate, adoperando tutto suo
„ potere per prendere, & avere la terra. Ma in
„ questo non venne meno la sollecitudine della
„ Chiesa, la quale per due Cardinali, e spesa non
„ piccola, porse agli assediati intera mano d' aiuto,
„ indebolendo la forza dello assediatore, e meno-
„ mando il potere del nemico. Ma conciofossecosa-
„ chè lo fine non rispondesse al suo desiderio,
„ e veggendo, che la defensione era lunga, e che
„ i nimici prendeano cuore di contastare, il detto
„ nimico si partì, & andonne in Sicilia, pensando,
„ che se egli della tua persona potesse compiere
„ suo intendimento, leggermente poi arebbe la Si-
„ gnoria del Regno. Ma niente qnivi ritrasse San-
„ ta Chiesa la mano dell' usata difensione, anzi
„ tramise là oltre al Cardinale Carlo, e il Conte
„ Iacopo consobrino del nostro predecessore detto
„ con molti cavalieri in tuo aiuto, & un altro
„ Cardinale fu deputato alla guardia della tua per-
„ sona propriamente, il quale non lento alle tue
„ utilitadi passò l' anno medesimo da questa vita;
„ & incontanente fu messo l' altro in suo luogo, ac-
„ ciocchè piena sollecitudine non fallisse intorno al-
„ la guardia di tua persona. Ed infrattanto la ma-
„ lizia di Diapaldo crebbe tanto di lungi, e presso,
„ e prese tanto di potere nelle parti di Puglia, e
„ Terra di lavoro, che avendo esso vittoria sopra
„ il Conte Piero di Celano, quasi la maggior par-
„ te del paese avea, e mettea sotto sua Signoria, e
„ quelli alquanti, che si difendevano, guastava, e
„ distruggeva; sicchè non molto curava del contasto
„ di

,, di pochi, e piccoli, quando esso avea trionfato
,, di molti, e grandi. E conciofossecosachè non a-
,, vesse la Chiesa chi la levasse in quello paese, an-
,, zi avesse perdute le molte spese, che essa per te
,, avea fatte negli uomini della contrada di mol-
,, te migliaia d'oncie, ricevette in suo nome palese-
,, mente dal Conte C. . . saramento di fedel-
,, tà; tramisse lui nel regno per rompere le corna
,, al superbo nimico. Fu adunque quest' opera da
,, tradire il garzone? Fu questa opera, che la Chie-
,, sa volesse rubare il pupillo da credere. E' venga
,, la sentenza del trono di Dio, ed aprasi il giu-
,, dizio della virtù dell' Altissimo, se alla tua Al-
,, tezza si conveniva di credere cotali cose contro
,, alla madre Eclesia, o se la conceputa credenza
,, doveasi comparire che parola se ne trovasse. Ma
,, forse la divina Provvidenza ha ciò voluto, perchè
,, si possa avere più sicura cagione delle cose vedu-
,, te intorno al convenente dell' uomo strano, il qua-
,, le fu elevato nella sedia del Padre tuo, se se-
,, dia di Padre si dee chiamare quella, che si con-
,, cede non per ragione d'eredità, ma per elezio-
,, ne. Certo il tuo trovamento si dovea ben tacere
,, contro alla Chiesa, imperocchè colui, che rie-
,, da, e niega la verità nelle cose manifeste, ritie-
,, ne meno fede nelle celate. Già ben saputa cosa
,, è da ogni canto dello 'mperio, che dopo la mor-
,, te dello 'mperadore Arrigo tuo Padre, le volon-
,, tà delle genti si divisero, & alquanti s' apresono
,, a Filippo Duca di Suavia, ed altri a Otto di
,, Sansogna, il quale poi fu Imperadore; ed av-
,, vegnachè il detto Filippo mostrasse di prima fa-
,, re per te, ed a tuo nome; tutta fiata venendo
,, il fatto bene avventurosamente, convertì esso le

„ cose sì a sua utilitade, che pensando lui, che
„ lo 'mperio non gli potesse fallire, sì mise il suo
„ intendimento in occupare lo regno di Sicilia;
„ ed a torlo tramise il Vescovo di Guermagì, ed
„ altre genti. Nè in questo non ti fallì la provvi-
„ denza dell'Appostolicale Sedia, anzi mandò a rin-
„ contro il detto Cardinale Carlo, e molti vas-
„ salli della Chiesa, i quali abbatterono le forze
„ de' nimici intro la Marca, e non gli lasciaro-
„ no approssimare agli confini di detto regno.
„ Poi veramente passato il detto Filippo di vita,
„ convenne che noi consentissimo alla elezione del
„ detto Otto di Sansogna, la quale ne fu pre-
„ sentata per concordia di tutti i Prencipi in tal ma-
„ niera, che a noi non fu lecito vietarli la 'mpe-
„ riale corona. Ma esso, siccome tu scrivesti, su-
„ bitamente divenne ingrato, volgendo le reni nel-
„ la faccia a Santa Chiesa, e avvegnachè esso la
„ provocasse di molta ingiuria, tuttavolta la Chiesa
„ infingea la misericordia per la usata pazienza.
„ Ma da che esso pure si ruppe nelle tue offese, non
„ potè la Chiesa patire tanto contrario in te, sic-
„ come luce del suo occhio, anzi pensò molte vie
„ per le quali ella potesse pienamente sovvenire al
„ suo Pupillo. O come tu eri prossimano a' peri-
„ coli! O come tu eri apparecchiato alla caduta!
„ Per la qual cosa la Chiesa chiamò l'aiuto di co-
„ lui, che contasta a' superbi, e dà grazia agli
„ umili, e che comanda al mare, ed a' venti, e
„ cassa le tempestadi; che dipone i potenti dalla
„ sedia, e gli umili pone in alto. Chiamò anco-
„ ra i cuori de' fedeli Principi, sollecitando i gran-
„ di, ed i piccoli, perchè le porgessero le loro aiu-
„ tatrici mani al rilevamento della tua rovina. Ma

„ alla

,, alla fine la divina potenza contrastette allo sfor-
,, zo del detto avverfario ; e fece in te fegnale di
,, bene, perchè lui cadesse, e tu montassi; esso in-
,, debilisse, e rinforzasse gastigo lui alla sua ma-
,, lizia: e riprese lui la sua iniquità, per tal ma-
,, niera, che esso, che troppo avaramente desidera-
,, va l'altrui cose, per giusto giudizio di Dio per-
,, dè le sue proprie. Il perche tu, a cui appena
,, eran rimase l'estremità del tuo regno, acquista-
,, sti lo 'mperio, e tutte le colui cose, con tale ri-
,, medio, e salvamento, con l'aiuto de' Pren-
,, cipi, e con le virtù della divina Provviden-
,, za, innanzi riprovide la madre Eclesia. Co-
,, tali benefizi porse a te pupillo. Poscia cre-
,, sciuto, che dunque poteva più fare, e non lo
,, fece; quando essa non lasciava a fare niente di
,, quello si conveniva, e di quello v'aggiugneva,
,, ond'ella non era tenuta? Onde noi ci maravi-
,, gliamo, che tu in questo ricordi le tue fatiche,
,, dicendo, che venisti mettendoti in grande avven-
,, tura, venendo a quella, onde altri si procacciava.
,, E così entrasti nell'altrui opere mietendo quello,
,, che tu non seminasti; e ricogliendo ciò, che tu
,, non spargesti. Ancora ne' tuoi trovamenti non di-
,, menticasti la nostra persona, cioè che noi tro-
,, vammo buono seguitatore nell'opere del nostro
,, antecessore, non bene considerando, che quan-
,, to era nelle tue proprie utilità, noi desideramo in
,, tutte guise, non che lui aveva incominciato intor-
,, no al proponimento de tuoi onori. E a ciò fare
,, noi mettemmo potentemente, e palesemente mol-
,, te cose: patimmo di menomare il nostro onore
,, per accrescere il tuo; divenimmo guastatori del-
,, la nostra fama, e della tua scarsi. Ma per que-

„ sti, e per altri benefici, ne rispondi tu di cotale guiderdone, che dì che noi menomammo nelle nostre costituzioni la ragione, la quale i Re di Sicilia sogliono avere per usanza nelle elezioni de' Prelati. Ma se tu avessi con sollecita mano rivedute, e rivolte le scritture tue, e della tua Madre, e vedessi bene le costituzioni de' Santi Padri, non incolperesti la Chiesa intorno alla desensione della Eclesiastica libertà, perciò, conciossiacosachè non debbe altrui biasimare della giustizia colui, il quale contende della mala usanza. Dicesti ancora, che oltre alla forma comunemente usata, noi senza tuo consiglio abbiamo messi Prelati in alquante Chiese del Regno vacate. Ma chente si sia quella forma non sappiamo, se non che troppo sarebbe sformata, se il giudizio dell' Appostolicale Sedia pendesse dal tuo arbitrio. Ma per tanto non è di nostra intenzione di promovere persona suspetta, purchè tu non aponga più suspensione, che l' ordine della ragione non patisca. Dopo tutto ciò non volemo noi lasciare l' Arcivescovo di Taranto, il quale essendo appresso di te in altezza di grazia, subitamente l' abbattesti in profondo di malavoglienza; sicchè chi poco dinanzi era tenuto uno cuore, ed una anima con teco insieme, di subito fu chiamato furo, e ladro, e detto traditore del tuo sangue. E maravigliamci, che più n' aspetti: che cacciato lui dalla Sedia, e toltogli le sue possessioni, e contro a Dio, e contro a ragione, seguendo tuo arbitrio di già l' ai punito, e la pena è venuta prima che la sentenza: sicchè l' esecuzione non attese libello. Ma forse è alcuno, che dice, che la sua persona dispiacque a' tuoi servigi, perocchè

„ tì

,, ti piaceano le tue cose. Ancora non vogliamo
,, obliare il Vescovo di Cattania, per la cui super-
,, bia, e larghezza, vai dicendo, che tutto il Re-
,, gno è divorato. Ma se la divorazione è già così
,, fatta in tutto, onde sono soperchiate cotante re-
,, manenzie a divorare. Ed a colui se merito rispon-
,, desse allo studio suo, e frutto alle sue fatiche,
,, altro senza fallo avrebbe, che non gli è dato di
,, quello, che tu promettesti a noi nella Terra di Fio-
,, rentina. Quello ancora, che tu promettesti a' no-
,, stri Frati in san Germano tu lo sai bene. In questa
,, maniera, & in molte altre, percuoti tu le colonne
,, della santa Chiesa, quando l'asprezza del tuo grava-
,, mento si stende nelle persone de' Prelati, e ne' gra-
,, di, e negli ordini de' Cherici, e quasi volendo
,, coprire & emendare gli altrui difetti, vai dicen-
,, do la negligenza de Prelati, non pensando, che
,, ancora non è venuta manco l'autorità della mag-
,, gior Sedia, la quale i peccati esaminati in dili-
,, gente giudicio punisce con tanta giustizia, che la
,, distruzione della pena toglie esemplo di colpa, e
,, la severità della vendetta puote agli altri esser
,, termine di mal fare. E perciocchè noi non pote-
,, mo, nè vogliamo, nè dobbiamo venire alla san-
,, ta Chiesa di Dio sopra tutte queste cose, e al-
,, tre, che toccano all' Eclesiastica libertade, però
,, seguiremo noi in tal maniera in debito dell' ufi-
,, zio nostro, che noi satisfaremo a Dio, ed al mon-
,, do. E di ciò faremo utilmente la vicenda della
,, nostra salute, e della tua, conciossiacosachè piacere
,, agli uomini contra Dio sia nuocere; il perdona-
,, re sia condannare; acciocchè le mani delle pieto-
,, se madri cuocono agli loro figliuoli, perciocchè
,, 'l verace amore ha sue piaghe, le quali diven-

,, tano

„ tano più dolci, quanto elle ti danno più amaramente. Dicesti ancora, che dopo la tua tornata nel regno, dacchè avesti reintegrate le tue forze, le quali erano disperse per lo svariamento de tempi, e che avesti scacciati i tuoi ribelli, la madre Eclesia, contro all'ufficio di madre, aveva ritenuti i suspetti del figliuolo. E certo del reintegramento delle forze siamo allegri. Ma Dio volesse, che l'effezione del reintegratore fosse sì contenta de' diritti termini, che dalla giustizia del ricoveramento delle sue cose non trapassasse ad ingiuria, e ad usurpamento dell' altrui; perciocchè fuori di quello, che al novissimo giorno si renderà per distretta vendetta del sovrano Giudice, conviene, che la sustanza ci consumi, la quale nel beneavventuroso tempo sarà ammassata per non legittimi accrescimenti. Sopra al fatto degli scacciati del regno potemo noi bene sofferire la risposta; se non che alcuna gente potrebbe credere, che il tardamento di nostra responsione giustificasse questo tuo richiamo fatto già per più volte. Ora risponderemo per dimostrare che l' affigimento del rispondere è ritardato, ed ora viene innanzi ad istanzia di richiarimento. Nè non crediamo noi che sia della tua memoria caduto, che al Conte Ramondo, & a Rinaldo d'Aversa, ed a' loro fattori, anzi che essi rendessino le Castella, che tu per forza avere non potevi, intra l'altre cose, le quali sono scritte in patti piuvichi, ed autentichi, si contiene spressamente la piena sicurtà, che tu desti loro, e facesti. E perche ella avesse fermamento di maggiore sicurtà, pregasti tu noi, ed i nostri fratelli per messi, e per lettere speziali, le quali sono probate pe-

„ chiara

„ chiara testimonianza, che la Chiesa di Roma si-
„ curamente gli ricevesse sopra se, e che tu piena-
„ mente atterresti loro tutte sicurtà, e promissioni.
„ Ma come i fatti seguono alle parole, e come fede
„ segue la promessione, più che non conviene all' Ap-
„ postolicale Sedia, & all' Imperiale Altezza dimo-
„ strano le pubbliche afflizioni, e le manifeste pene
„ di molti di loro, i quali dopo l' aspettata fidan-
„ za ai cacciati, e sbanditi, ed altri dannati a vi-
„ tuperosa morte; e perciò non sanza verace ragio-
„ ne potemo noi temere nella nostra pazienza, per
„ dare nome, ed effetto di verace pazienza. Per
„ la qual cosa non credere che ciò sia dimenticato,
„ avvegnachè sia stato sospeso. Ma perchè nelle si-
„ mili cose il simigliante vedranno per tuo esemplo
„ commettere i minori; e da questo piccolo esem-
„ plo potranno prendere specchio, e veduta, nella
„ quale quanto sia menomata la utilitàde dell' Appo-
„ stolicale Sedia, la quale per molti tuoi prieghi
„ aveva ricevuti loro sotto sua sicurtà, dicanlo quel-
„ li, che sanno il fatto del Conte Matteo, il quale
„ tu ai dispogliato di tutti i suoi beni, stando lui
„ a defensione della Croce, ed in servigio del Croci-
„ fisso; e del Conte Ruggieri imperaddietro preso co-
„ me sai tu, e dappoi diliberato come sapemo nói;
„ e di molti altri, i quali per la tua persecuzione
„ sono fuggiti a Roma, ed in quelle parti. Non
„ vogliamo ora più dire parole, ma taccian, e raf-
„ freninsi le doglienze dell' alto Prencipe, nè pure
„ smuova fuoco contro alla Chiesa, nè mostri scen-
„ dere contro a te la sua potenza. Già non trovi
„ tu questo nella memoria di Giulio Cesare, il quale
„ riserbò in vita Domizio desideratore di pena, e
„ dispregiatore di perdono. E Metello, che pure si
„ offe-

,, offeriva alle coltella, l'ira di cotanto Principe
,, riputò che esso non fosse degno di morte. Ma cer-
,, to le Città erano rifugio al Popolo d' Israelle, e il
,, Popolo Cristiano non troverà Città dove rifugga?
,, David era sostenitore degli afflitti, ed il Som-
,, mo Pontefice Vicario del grande David non
,, mostrerà la faccia ai molestati, e massimamen-
,, te quando essi contra a te non fanno alcuna co-
,, sa, se forse tu non ti voglia recare a ingiuria,
,, che essi si lascino vivere. Del Conte I......
,, di Brenna nobile suocero tuo, se noi avessimo sa-
,, puto che non facesse verso di te quello, che do-
,, vea, noi certo l' aremo ammonito, e pregato,
,, desiderando che esso sempre ti fusse grazioso. Ma
,, in lui si maravigliano molte genti, che sogliono
,, gli altri crescere del parentado de' maggiori; ma
,, esso ne pare, che ne sia menomato, non senza scan-
,, dolo di molti, nè senza gran danno della Terra
,, Santa, nè senza gran biasimo del nome tuo.
,, Certo così fatte cose non si trovano nei memo-
,, riali degl' Imperadori; queste non sono l' usanze
,, degli altri Principi; così non si procura l' utilità
,, della Terra Santa, sopra la quale tu dii, che noi
,, ti ponemo forti legami, e pesi da non portarne.
,, Ma non ti ricorda, che tu medesimo per tua
,, spontanea volontà ti summettesti a questi pesi, già
,, sono molti anni passati, quando nella Magna
,, tu prendesti il segno della Croce? E non ti ri-
,, corda quanta gente, e grandi, e piccoli si sono
,, botati al servigio della Croce? E non ti ricorda
,, quanto grande carico n' ha sofferto la Chiesa nelle
,, decime de' Prebenti, e degli Ecclesiastici. Per gli
,, mercatanti di Roma, sappiamo bene, che t' avemo
,, più volte scritto, siccome tu dicesti. Ma poichè

,, essi

,, essi non sono uditi di loro ragione, non debbe lo-
,, ro fallire l' Ecclesiastica giustizia. E de' vassalli,
,, de' quali tu ne scrivesti come piacque a te, la
,, ragione, che tu v' ai, si vede ne' privilegi tuoi,
,, e della tua Madre, e de' tuoi antecessori. E non
,, per quanto se tu avessi voluto di grazia alcuna
,, cosa in aiutorio della Chiesa santa, noi aremo
,, volentieri intesa la tua petizione, se tu l' avessi
,, voluta dare. Però vedi ancora, che 'l nome che
,, tu ti ponesti d' Avocheria più sono fiate, tu non
,, lo tragga a mala usanza. Poichè Avvocato di
,, Chiesa, si debbe intendere quello medesimo,
,, che n' è difensore. E se tu lasci l' effetto delle di-
,, fensioni, per niente ritieni il nome dell' Avo-
,, cheria. La qual cosa tu ai ben mostra in Arco-
,, vata, ed in altre Castella di nostri fedeli, le
,, quali tu tieni occupate senza ragioni. E quan-
,, do essi se ne richiamano, tu dii che ne farai ra-
,, gione nella tua Corte. E sopra questo si racco-
,, vano novelle leggi, e regnano innanzi che l' an-
,, tiche non patiscono. Ma perciocchè la mano di
,, Dio non è sì abbreviata, ch' ella non possa pie-
,, gare l' altezza degli uomini, ed umiliare la gran-
,, dezza de' grandi, guarda, che quando lo splen-
,, dore dei beneavventurosi avvenimenti t' alluma
,, nei tuoi piaceri, tu non ti dimentichi nel se-
,, reno quello, che tu profferi nel turbato. Noi cre-
,, diamo, ad aviamo speranza, che dimenticanza
,, non adducerà tanto votamento nella memoria di
,, così discreta persona, ch' ella caggia in vizio
,, d' ingratitudine. Non t' ingannino dunque le pro-
,, speritadi. Tanto ti debbiano avere insegnato l'av-
,, versitadi. Che la lumiera della nobiltade è tale,
,, che l' altre cose non inorgogliscano le menti de'

,, no-

„ nobili, nè le dolorose non le abbassino. Per la
„ qual cosa, Figliuolo carissimo, poichè ai pro-
„ vato l'effetto dell' Appostolica Sedia, non ti lasciare
„ re sconvolgere ad altrui suggezione, perciocchè
„ se troppa devozione non ingombra, ella non ri-
„ strignerà la mano degli usati benefici, nè non
„ nasconderà il dolce volere; che non è cosa ve-
„ risimile, che ella voglia di fatto del desideroso
„ cuore ritrarre da colui, cui essa con molte fati-
„ che mantenne nel tempo della fanciullezza, e con
„ molta sollecitudine inalzò nel tempo della mag-
„ giore etade.

CAElestinus, natione Mediolanensis, sedit diebus viginti octo; & vacavit mensibus viginti, & diebus quatuordecim. Hic Episcopus Sabinensis, vita & scientia laudabilis, senex & infirmus moritur; electus cito moritur, & in ecclesia sancti Petri sepelitur.

INnocentius, natione Ianuensis, de Comitibus Lavaniae, sedit annis sedecim, mensibus sex. Hic sedes Cardinalium a multo tempore vacuas (1) de personis ex diversis partibus mundi electis restauravit. Hic post magnum tractatum de pace cum Imperatore (2), dum ipsius adversus Ecclesiam contumaciam perpendisset, clam Ianuen-

nuenſium auxilio devenit in Gallias, & celebrans Concilium in Lugduno, ipſum velut hoſtem Eccleſiae condemnavit Imperio privando; procuravitque Langravium Turingiae eligi in Regem Alamanniae; & mortuo ipſo, Comitem Hollandiae. Hic Lugduni canonizavit ſanctum Edmundum confeſſorem Cantuarienſem Archiepiſcopum. Ipſe etiam canonizavit Peruſii beatum Petrum Ordinis Praedicatorum, Veronenſem natione, quem haeretici, propter ipſius predicationem contra ipſos, inter Cumas, & Mediolanum, crudeliter occiderunt. Canonizavit etiam Vinceslaum (3) Aſſiſii, Cracovienſem Epiſcopum, qui ab iniquo Principe fuerat interfectus. Innocentius vero Papa, mortuo Frederico Imperatore, Apuliam cum magno exercitu ingreditur, ſed poſt paululum moritur Neapoli, & ſepelitur. Huius tempore floruit vita, & ſcientia, venerabilis Dominus Vgo Cardinalis Fratrum Praedicatorum Ordinis, qui Doctor perlucidus doctrina, & eximius, totam Bibliam poſtillavit; qui ſepultus eſt in Eccleſia Fratrum Praedicatorum de Vrbeveteri (4).

(1) Vide quae ſuperius adnotavimus *pag.* 23.

(2) Friderico videlicet.

(3) *Stanislaum* legendum eſt.

(4) Ipſe

(4) Ipse tamen legi eius Epitaphium Lugduni in Ecclesia Fratrum Praedicatorum, nisi me fallit memoria. Lubet interea heic Innocentii IV. Epistolas quasdam proferre, ac sunt quae sequuntur.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & Conventui Vallisumbrosae, salutem, & Apostolicam Benedictionem. Cum a nobis petitur quod iustum est, & honestum, tam vigor aequitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per solicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Ea propter dilecti in Domino filii vestri iustis postulationibus annuentes, sententiam latam a dilectis filiis, & Abbate de Musignano, & M. Fesulano Archidiacono delegatis a nobis super controversia, quae inter vos ex una parte, & Ven. Fratrem nostrum Liviensem Episcopum pro Monasterio sancti Mercurialis ex altera, vertebatur, sicut iusta est, nec legitima provocatione suspensa, & in instrumento publico plenius continetur, auctoritate Apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Dat. Laterani IV *nonas Martii Pontific. nostri anno* VI.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio Abbati Vallisumbrosae, salutem, & Apostolicam benedictionem. Tuae devotionis insinuatione percepimus, quod fel. rec. Greg. PP. Praedecessor noster, a longis temporibus intellecto, quod Monasterium sancti Fortunati Tudertin. proprietatis malitia habitantium in eodem adeo collapsum, in spiritualibus, & tem-

temporibus evenisse, ut de reformatione ipsius in ordine suo, nulla spes de cetero haberetur, mandavit illum per Fratres sui ordinis reformari. Quia vero de mandato dicti Praedecessoris ordo Vallisumbrosae, prout asseris, fuit in ipsum Monasterium introductus, & illud per te, ac successores tuos, sperabatur in melius reformandum; Nos correctionem, & reformationem ipsius tibi, & successoribus tuis, ad instar Praedecessoris eiusdem, auctoritate praesentium duximus concedendam, Dioecesani Episcopi per omnia iure salvo in iis, quae ipsius ordinis non obsistant institutis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli, Apostolorum eius, se noverit incursurum.

Datum Lugduni X. Kal. Octobris, Pontificatus nostri anno VII.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilecto Filio Abbati Monasterii Vallisumbrosae ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, salutem, & Apostolicam Benedictionem. Constitutus in praesentia nostra retulisti, quod cum tu, secundum statuta tui Ordinis ad implendum visitationis, & correctionis officium in monasteriis ipsius Ordinis interdum accedas, nonnulli monasteriorum ipsorum Abbates, seu fratres alii, consanguineorum potentia, & nobilium, ac aliorum, qui se ius patronatus in eis habere proponunt, favore suffulti, visitationem, & reformationem huiusmodi damnabiliter impedire, ae bona ipsorum monasteriorum diripere propria temeritate, in suae, ac aliorum degentium in eisdem salutis dispendium, to-

merario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Perusii VI. Idus Februarii, Pontificatus nostri anno X.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & Conventui Monasterii Vallisumbrosae, ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, salutem, & Apostolicam benedictionem. Provisionis nostrae provenire debet auxilio, ut monasterium vestrum quod sincera in Domino diligimus charitate, spiritualibus bonis proficiat, & spiritualium prosperitate concrescat. Eapropter dilecti in Domino filii, vestris iustis precibus inclinati, ut nullus terras, possessiones, seu quaecumque alia bona vestra, quae in praesentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum iustis modis poteritis adipisci, alicui dare, vel quoquo modo alienare praesumat, absque consensu totius Capituli vestri, seu maioris, aut sanioris partis ipsius, auctoritate praesentium districtius inhibemus, decernentes irritum, & inane, siquid super iis contra inhibentes huiusmodi faceret attentatum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae inhibitionis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Perusii VI. Idus Februarii Pontificatus nostri anno X.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati de Septimo, & F. Plebano de Cento-

toia Fesulanae, & Florentinae Dioeceseos, & Priori sancti Michaelis Bertel. de Florentia, salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum in causa, quae inter dilectum filium Vivianum Priorem sancti Bartholomaei de Castro Figin. & Rusticellum Syndicum communis eiusdem Castri Fesulan. Dioec. super Canonica de Scampato, fructibus, & aliis bonis ipsius, vertitur, Dilectum filium magistrum Rainerium de Viterbio Capellanum nostrum dederimus partibus auditorem, quia lite coram eo super iis legitime contestata, & factis hinc inde positionibus, & responsionibus secutis ad eas, plene non potuit de causa liquere; Discretioni vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus testes, quos utraque pars super articulis ad vos ab eodem magistro, una cum interrogatorio dictarum partium, sub sigillo suo transmissis, coram vobis duxerint producendos, infra duos menses post receptionem praesentium prudenter recipere, ac iuxta interrogatorium ipsum diligenter examinare curetis, & eorum dicta fideliter in scriptis redacta, nobis sub sigillis vestris transmittatis inclusa, praefigentes partibus terminum peremptorium competentem, quo per se, vel responsales idoneos nostro se conspectui repraesentent, in causa ipsa, sicut de iure fuerit, processurum. Testes autem qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per censuram Ecclesiasticam, appellatione cessante, cogatis veritati testimonium perhibere. Quod si non omnes iis exequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur.

Dat. Perusii II. Non. Iulii, Pontific. nostri anno X.

Innocentius PP. IIII.
S. P A. S. P E.

In-

Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio Abbati Vallisumbrosae salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur quod iustum est, & honestum, tam vigor aequitatis, quam ordo exigit rationis, ut per id solicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Ea propter, dilecte in Domino fili, tuis iustis postulationibus grato concurrentes assensu, arbitrium quod dilecti filii Archipresbyter Florentinus, & Archidiaconus Fesulanus, in quos compromisistis tu, & venerabilis frater noster Episcopus Florentinus, super monasterio S. Bartholomaei de Ripolis protulerunt, sicut provide latum est, & ab utraque parte sponte receptum, auctoritate Apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli, Apostolorum eius, se noverit incursurum.

Dat. Laterani IV. Idus Maii, Pontific. nostri anno X.

Alias duas *Innocentii IV.* Epistolas protulimus superius *pag.* 142. 143.

ALexander, natione Campanus, sedit annis septem, & cessavit mensibus tribus, & diebus quatuor. Hic moritur Viterbii, & in ecclesia sancti Laurentii tumulatur. Huius tempore Manfredus filius naturalis quondam Frederici Imperatoris, se gerens pro paedagogo Corradini praedicti Frederici nepotis, ipso Corradino mendaciter publicato mortuo, sibi ipsius coro-

nam adſumpſit ; quod factum , quia in praeiudicium domini Papae fuit , primo excomunicatur , poſt magnus exercitus contra ipſum , ſed in nullo proficiens mittitur. Hic canonizavit ſanctam Claram , quae fuit Ordinis ſancti Damiani (2) . Huius tempore Electores Principes Alemanniae , in duo ſe dividentes , quidam Regem Caſtellae , & quidam Riccardum Comitem Cornubiae de Anglia , in Imperatorem elegerunt ; quare ſchiſma duravit multis annis. Hic reprobavit duos peſtiferos libellos , quorum unus dicebat , quod omnes Religioſi etiam verbum Domini praedicantes de eleemoſynis vivendo , ſalvari non (1) poſſent . Alter vero adſerebat , inter cetera erronea , quod Evangelium Chriſti , & doctrina novi Teſtamenti neminem ad perfectum perduxit , & evacuanda erat poſt mille ducentos ſexaginta annos , & a ſexageſimo anno deberet inchoari doctrina Ioachim (3) , quam conditor libri *Evangelium Eternum* nominavit , totam perfectionem ſalvandorum hominum illi attribuendo ; dicebatur etiam ibi , quod Sacramenta novae legis in ſexageſimo anno evacuarentur , quae omnia , & auctoritas Apoſtolica , & praedicti temporis experientia exſufflavit (4).

(1) *Mar-*

(1) *Martinus* habet: *quae fuit Ordinis S. Damiani, & Francisci.*

(2) Huius libelli auctor erat *Gulielmus de S. Amore.* Platina.

(3) Quod ex libris Abbatis *Ioachimi* sumta diceretur. Vide *Platinam.* Ceterum Ioachimi Abbatis sanctitatem defendunt *Bollandiani*, quos consule, & *Natal. Alexand. Tom. VII. Hist. Ecclesiast. Dissert. II. in Saecul. XIII. Ioachimum* Abbatem indicari existimo in versibus, quos ad Vrbanum adduco, ubi dicitur: *Hincque Propheta novus, &c.*

(4) Illustrari haec possunt versibus, quos ad sequentis Pontificis vitam adferimus.

Plures Alexandri IV. Epistolas heic edimus.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Priori de Pozzale Perusin. Dioecesis, & Ioanni Capoccio Canonico Ecclesiae S. Mariae maioris de Vrbe, salutem, & Apostolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum Abbatis, & Conventus monasterii Vallisumbrosae ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, nobis extitit intimatum, quod Abbas & Monachi Monasterii sancti Fortunati cum claustro, & domibus, plateis, hortis, & quibusdam aliis domibus, & appenditiis suis, sub certis confinibus, & conditionibus, exceptis possessionibus, ecclesiis, capellis, iuribus, instrumentis, privilegiis, libertatibus, iurisdictionibus, actionibus, & quibuscumque aliis bonis ipsius monasterii, pro Ecclesia, & loco fratrum minorum Tudertinorum, ipsorum Abbatis, & Conventus Vallisumbrosae ad id accedente consensu, cum ipsius loci Guardiano, & fratribus minoribus permutarunt, prout in instrumento publico super hoc confecto plenius dicitur contineri. Nos igitur eorumdem Abbatis, & Conventus Vallisumbrosae, supplicationibus inclinati,

possessiones, ecclesias, capellas, iura, instrumenta, libertates, privilegia, iurisdictiones, actiones, & alia praedicta bona ipsius monasterii praedictis Ecclesiae S. Angeli de Fontanellis, & loco Fratrum Minorum totaliter adnectentes, & unientes Ecclesiam, ac locum ipsum cum praedictis omnibus ipsis, & per ipsos eorum ordini de Fratrum nostrorum consensu per nostras litteras duximus concedendum, ut ipsum locum, & ecclesiam, & omnia supradicta habeant, & possideant cum illis iuribus, & libertatibus, cum quibus habebant, & possidebant monasterium sancti Fortunati, dum erant ibidem. Ideoque discretioni vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus eosdem Abbatem, & Conventum Vallisumbrosae non permittatis super iis contra concessionis nostrae tenorem ab aliquibus indebite molestari, molestantes huiusmodi per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo.

Datum Neapoli V. Kalend. Ianuarii, Pontificatus nostri anno primo.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & Conventui Vallisumbrosae salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur quod iustum est, & honestum, tam vigor aequitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per solicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Ex parte siquidem vestra fuit propositum coram nobis, quod cum olim ad nostram audientiam pervenisset, monasterium S. Hillari ordinis S. Benedicti Fesulanae Dioecesis fere adeo in spiritualibus, temporalibusque collapsum, quod pertingens exinanitionis extremae profundum, resurgere non valeret, Dilectus filius magister

ster Petrus Henrici Basilicae Principis Apostolorum Canonicus, prout in mandatis a nobis receperat, personaliter ad partes illas accedens, & amovens expulsam sententialiter Dionysiam tunc Abbatissam, & moniales monasterii suprascripti, illud cum castris, vassallis, possessionibus, iuribus, ceterisque pertinentiis suis, huiusmodi mandati forma servata, duxit monasterio vestro uniendum, sicut in instrumento publico inde confecto plenius dicitur contineri. Nos igitur vestris supplicationibus inclinati, quod ab eodem magistro factum est, in hac parte ratum, & gratum habentes, id auctoritate Apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli, Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Laterani Id. Decembris, Pontificatus nostri anno primo.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio Magistro Petro Henrici Basilicae Principis Apostolorum Canonico salutem, & Apostolicam benedictionem. Audiendo vix credimus, & credendo miramur, quod dilectorum filiorum . . . Potestatis . . . Capitanei, Antianorum, & Consilii Florentini praecellens devotio, quae semper apud Romanam Ecclesiam intemerata permansit, his diebus, quasi tenebrosis obducta consiliis, improvide se violari permittit, excessibus inconsultis, quibus Deus offenditur, & libertatis Ecclesiae privilegio derogatur. Sane ad nostrum pervenit auditum, quod cum tu Monasterium S. Hillari Fesulanae Dioecesis, Monasterio Vallisumbrosae de speciali mandato nostro du-

duxeris uniendum, quod Poteſtas, Capitaneus, Antiani, & Conſilium Florentinum non ſolum tibi contra Dionyſiam, olim Abbatiſſam, & Moniales praedicti monaſterii S. Hillari, ſequaces eius ſe tibi ſuper his rebellionis aſſumpto ſpiritu, contumaciter opponentes non praeſtiterunt, iuxta preces, & mandatum noſtrum, auxilium, vel favorem; imo potius in ipſius monaſterii contemptum, ad dictum monaſterium Vallisumbroſae Petrum Camerarium, Argumentum monachum, & quosdam alios familiares eiusdem in certa quantitate pecuniae condemnarunt, dicentes iudicialiter, ſe velle cognoſcere, ſi dicta unio de iure fieri poterat, vel debebat. Cum autem in hac parte proceſſus ipſorum Poteſtatis, Capitanei, Antianorum, & Conſilii Florentini deteſtabiles habeantur, nec deceat illos aequanimiter tolerari, volumus, & auctoritate litterarum noſtrarum eidem Poteſtati, & aliis diſtricte praecipiendo mandamus, ut condemnationem huiuſmodi, quae merito dici poteſt ipſorum famae damnatio, ſine difficultatis obſtaculo revocantes, & a praedictis exceſſibus deſiſtentes, omnino ſibi in exequendis iniunctis contra praedictas Dionyſiam, & Moniales, ſeu perſonas alias eiusdem unionis actione prolatis, & etiam proferendis, ad requiſitionem tuam opportunum auxiliam praebere procurent, ita quod non de ingratitudine reprehendi, ſed velut gratitudinis filii poſſint de filiali reverentia cum gratiarum actionibus merito condemnari. Quocirca diſcretioni tuae per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi praedicti Poteſtas, & alii, praeceptis noſtris non curaverint obedire, tu in eos nominatam ſententiam excommunicationis, & Civitatem eorum interdicti, ferre facias, ac denunciare publice per te, vel alios, eosdem ipſis ſubiacere ſententiis, in locis, in quibus expedire videris, non omittas. Non obſtante, ſi eis communiter, vel

vel divisim, a Sede Apostolica sit indultum quod excommunicari, seu quod eorum civitas Ecclesiastico interdicto supponi per litteras Sedis eiusdem nequeant, non facientes plenam, & expressam de indulto huiusmodi mentionem, seu aliquo statuto dictae Civitatis contrario iuramento, vel quacumque alia firmitate vallato, per quod mandati nostri executio valeat impediri. Nos quoque bona mercatorum eorum, nihilominus faciemus ubicumque inveniri poterunt, detineri.

Datum Laterani XIX. Kal. Ianuar. Pontificatus nostri anno primo.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & Conventui Monasterii Vallisumbrosae Fesulanae Dioecesis salutem, & Apostolicam benedictionem. Ea quae iudicio, vel concordia terminantur, firma debent, & illibata persistere, & ne in recidivae contentionis scrupulum relabantur, Apostolico convenit praesidio communiri. Sane petitio vestra nobis exhibita continebat, quod orta olim inter vos ex parte una, & Vener. fratrem nostrum Episcopum Foroliviensem, & Albertum monachum, qui se gerit pro Abbate Monasterii Sanctae Mariae de Flumana Foroliviensis Dioecesis, ad monasterium vestrum spectantis, super translatione ipsius monasterii sanctae Mariae facta per eosdem Episcopum, & Albertum, ac super eo quod idem Episcopus in monachos ipsius monasterii sanctae Mariae excommunicationis sententiam tulerat, nec non quibusdam aliis articulis ex altera materia quaestionis, felicis recordationis Innocentius PP. praedecessor noster dilectum filium Rostandum Capellanum nostrum dedit partibus auditorem, coram quo Iacobo de Arretio vestro, & Guidone Canonico Foroliviensis partis

tis alterius Procuratoribus comparentibus, ac lite super praemissis legitime contestata, dictusque Auditor hinc inde propositis diligenter auditis, necnon visis instrumentis, & privilegiis utriusque partis, & super iis omnibus facta relatione fideli Praedecessori praefato, ac obtenta ab ipso licentia de sententia proferenda, dictam translationem pronunciavit sententialiter minime valuisse, cassans, & irritans eamdem, & quidquid ex ea sequutum est; decrevit etiam non valere. Nihilominus *praedictum Monasterium Sanctae Mariae de Flumana ad statum pristinum, in quo erat ante praedictam translationem, restituendum fore decrevit. Sententias quoque excommunicationis latas per eumdem Episcopum in Monachos, & Conversos dicti Monasterii Sanctae Mariae, occasione ipsius translationis penitus relaxavit. A petitionibus vero quas dicti Episcopus, & Albertus, seu praedictus Guido* Procurator *eorum vobis, & eidem Iacobo nomine vestro faciebat, vos, & dictum* Procuratorem *vestrum, duxit sententialiter absolvendos, praedictis Episcopo, Alberto, & Guidoni Procuratori eorum perpetuum imponens silentium super his ipsis, prout in instrumento publico ipsius Auditoris sigillo signato, cuius tenorem de verbo ad verbum praesentibus inseri fecimus, plenius continetur. Nos igitur vestris supplicationibus inclinati, sententiam ipsam provide latam, ratam, & gratam habentes, ipsam auctoritate Apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus. Tenor autem Instrumenti ipsius talis est.*

In

In nomine Domini Amen. Cum inter Abbatem, & Conventum Monasterii Vallisumbrosae, & Iacobum de Arretio Procuratorem ipsorum, pro eis ex una parte, & Venerabilem Petrum Episcopum Forolivienſem, & D. Albertum monachum, qui se gerit pro Abbate Monasterii sanctae Mariae de Flumana Forolivien. Dioecesis, & Guidonem Canonicum Forolivienſem Procuratorem ipsorum pro eis ex altera, super translatione monasterii sanctae Mariae de Flumana praedictae, & quibusdam aliis articulis in libellis contentis orta fuisset materia quaestionis, felicis recordationis Innocentius Papa nos magistrum Rostandum Capellanum suum dedit partibus auditorem, coram quo Iacobus de Arretio Procurator dicti Abbatis, & Conventus Vallisumbrosae contra praedictos Episcopum, & Dominum Albertum, & Guidonem Canonicum Forolivienſem Procuratorem eorumdem, libellos obtulit in hac forma; *Coram vobis Domino Rostando Domini Papae Capellano partibus Auditore concesso, dicit, & proponit Iacobus de Arretio Procurator Abbatis, & Conventus Monasterii de Valleumbrosa, contra Venerabilem Patrem Episcopum Forolivienſem, dicens, quod cum Monasterium sanctae Mariae de Flumana eiusdem ordinis situm sit in Dioecesi praedicti Episcopi, quod Monasterium ad dictum Abbatem pertinebat immediate tamquam eiusdem ordinis illo capiti, & esset in possessione eiusdem, vel quasi ipse Episcopus una cum Domino Alberto monacho Vallisumbrosae Ordinis, qui gerebat se pro Abbate eiusdem sanctae Mariae de Flumana, ipso Abbate inrequisito, eiusdem Vallisumbrosae dictum Monasterium S. Mariae transtulit in Capella S. Antonii eiusdem Civitatis Forolivienſis, de facto, cum de iure non posset, & mo-*

monachos, & conversos, eiusdem monasterii sanctae Mariae de dicto monasterio expulit, & expelli fecit, & expelli procuravit, & etiam eos banniri fecit per Potestatem eiusdem Civitatis, & expelli procuravit per potentiam laicalem, & eos, & Vicarium, quem Abbas posuerat in dicto monasterio, sine rationabili caussa etiam excommunicatos denunciari fecit. Quae omnia fecit in grave damnum ipsius Abbatis, & Conventus Vallisumbrosae, & non modicam iniuriam, & periculum animae suae, & scandalum plurimorum. Vnde petit nomine ipsius Abbatis, praedictam translationem monasterio sanctae Mariae, quatenus processit de facto, cum de iure non posset, cassari, & irritari, cassam, & irritam pronunciari, & nullius esse momenti, nec ullius valoris. Petit etiam, ut monachos eiusdem monasterii, & conversos in dicto monasterio permanere in pace, & in quiete more solito permittat, & ut dictam sententiam excommunicationis relaxent, vel eam cassari, & irritari, & nullius esse momenti, & nec valoris pronunciari, & de dicto banno eos extrahi faciat. Petit etiam nomine eiusdem Abbatis pro damnis, & iniuriis sibi inlatis mille marchas argenti, de quibus omnibus petit per vos, Domine Iudex, auctoritate Apostolica legitime condemnari, & ad satisfactionem compelli. Item alium libellum dicit, & proponit Iacobus de Arretio Procurator Abbatis, & Conventus de Monasterio Vallisumbrosae contra D. Albertum monachum eiusdem Ordinis dicens, quod cum praedictus Dominus Albertus gereret se pro Abbate monasterii S. Mariae de Flumana Foroliviensis Dioecesis Ordinis Vallis umbrosae, & subiecti eidem monasterio, tamquam membrum suo capiti, dictus Dominus Albertus dictum monasterium una cum Venerabili Patre Episcopo ipsius Civitatis in Capella S. Antonii

tonii

tonii Civitatis eiusdem se transtulit, & dictum monasterium cum conventu, & iuribus suis transferre procuravit, & de facto transtulit, cum de iure non posset, D. Abbate, & Conventu inconsultis, & eis ignorantibus, & invitis, & quasdam res mobiles eiusdem monasterii de dicto monasterio asportavit, & asportari fecit, & monitus ab eodem Abbate, ut obedientiam sibi faceret, ut tenetur, cum sit monachus eiusdem monasterii, & eiusdem professionis, hoc facere recusavit. Propter quod a praedicto Abbate fuit legitime excommunicatus. Qua contempta ab eodem D. Alberto, divina officia celebravit, seu prophanavit. Vnde petit nomine eiusdem, ut dicti translationem monasterii, quatenus de facto processit cassetis, & irritetis, & cassam, & irritam, & nullius esse momenti, nec valoris pronuncietis, & eum compellatis, ut res quas asportavit, seu asportari fecit de praedicto monasterio de Flumana restituat, & ut ei obedientiam exhibeat, ut tenetur, & dictam sententiam auctoritate Apostolica confirmari, & inviolabiliter observari, & eam de praedictis excessibus poena canonica puniri. E contra Guido Canonicus Forolivienfis Procurator dicti Episcopi, & Alberti contra praedictos Abbatem, & Conventum Vallisumbrosae, ac Iacobum Procuratorem ipsorum alios libellos obtulit in hac forma. Coram vobis Magistro Rostando D. Papae Capellano partibus specialiter auditore concesso dicit, & proponit Guido Canonicus Forolivien. Procurator Venerabilis Patris D. Richelini Forolivien. Episcopi contra Abbatem, & Conventum monasterii Vallisumbrosae, & Iacobum de Arretio Procuratorem ipsorum, quod idem Episcopus, & Capitulum Foroliviensis Ecclesiae provide attendentes, quod quondam monasterium sanctae Mariae de Flumana in Foroliviensi Dioecesi constitutum, & eidem Episcopo sub-

subiectum persecutiones plurimas substinebat, & adeo premebatur incursibus malignorum, & diversis discriminibus, maxime propter virorum, & mulierum frequentiam subiacebat; quod Religio non servabatur ibidem, nec poterat commode observari, imo dissolutio multa in eodem loco pervenerat, quae non poterat sine scandalo tolerari. Communicato consilio, & deliberatione praehabita, ac Abbatis, & Conventus praedicti loci de Flumana voluntate explorata, & consensu obtento, utile fore, ac necessarium providerunt, ut Collegium ipsius monasterii de Flumana deberet ad alium locum tutiorem, & commodiorem transferri, & sic praedictus Episcopus decrevit, & consensu sui Capituli Foroliuien. & Capitulum cum ipso consenserunt, & licentiam expressam dederunt, ut se ac Collegium suum seu ipsius monasterii ad civitatem Forolivii ad locum, qui dicitur Ecclesia sancti Antonii, quae erat monasterio de Flumana subiecta, transferrent, ut sic facta translatione de cetero vocabulum D. Mariae Maioris illi loco imponeretur, & monasterium nuncuparetur, sicut nuncupabatur, S. Maria de Flumana, & in praedicto loco S. Antonii, & non apud Flumanam esse caput, & Conventus monachorum, & in eo Abbas, Monachi, & conversi, tamquam in capite morarentur, ac conventus, seu collegium monachorum ordinaretur, & perseveraret in praedicto loco S. Antonii, ad vocabulum & honorem Divae Mariae Maioris, sicut consueverat ordinari, & perseverare monasterio antedicto. Verum cum per concessionem, & ordinationem praemissas, Abbas, & Fratres praenominati quondam Monasterii de Flumana, se ad memoratam Ecclesiam S. Antonii, cui fuit impositum vocabulum sanctae Mariae Maioris humiliter transtulissent, & per biennium, & amplius sub observantia regulari perseverassent ibidem, Abbas

Val-

Vallisumbrosae translationem huiusmodi impedire, & quietem Abbatis, & fratrum degentium in ipso monasterio S. Mariae maioris perturbare praesumens ad dictum locum de Flumana pro monasterio Vallisumbrosae, & Conventu suo, ut dicebat, nuper accessit, & in eodem loco, ad quem monasterium sanctae Mariae maioris revocare intendebat, tamquam in monasterio D. Iacobum de Caviola pro Vicario, D. Nicolaum, & D. Rainerium pro Monachis, & Genarium pro converso ordinare, & instituere, ac Capellanum & familiares ibidem pro Monasterio S. Mariae maioris residentes ab eodem loco de Flumana deiicere, attentavit. Quos Vicarius, & Monachi, & Conversi monasterii S. Mariae maioris frumento, vino, & oleo, & aliis rebus usque ad valorem centum librarum Ravennat. temere spoliarunt. Praesumpsit etiam idem Abbas, ut dicitur, in Abbatem S. Mariae maioris, excommunicationis, & privationis ab illo loco de Flumana, sententias de facto, & contra iustitiam promulgare. Quae omnia attentata fuerunt in ipsius Episcopi, & dicti monasterii iniuriam non modicam, & gravamen. Praefati quoque Abbas, & Conventus Vallisumbrosae dictum monasterium sanctae Mariae maioris ad praenominatum locum de Flumana revocare, & reducere molientes, ordinationi, & translationi praemissis contra iustitiam se opponunt, & ipsum Episcopum, & monasterium S. Mariae maioris super eis impediunt multipliciter, & molestant. Quare petit praedictus Procurator translationem, & ordinationem praedictas super praemissis factas, iustas fuisse decerni, ac ratas haberi, auctoritate Apostolica approbari, & eosdem Abbatem, & Conventum, ne eam impediant, vel perturbent, aut reducere illuc monasterium S. Mariae maioris, seu caput ipsius monasterii ad illum locum de Flu-

mana attentent, sed permittant Abbatem, & conventum morari, & perseverare apud monasterium S. Mariae maioris iuxta ordinationem praedictam compelli, & sententialiter condemnari, ac eis super impedimento, & oppositione praemissis perpetuum silentium imponi, & ordinationem, ac institutionem de praedictis monachis in loco de Flumana attentatas, & praemissas excommunicationis, & privationis sententias per eumdem de facto latas non tenuisse, nec valuisse, & nullas fore decerni, & pronunciari, & eas, & quidquid attentatum exstitit, occasione ipsorum, quatenus de facto processerunt, in irritum revocari, & quia facto dicti Abbatis super iis attentatis damnificatum fuit dictum monasterium in centum marchis argenti, petit ipsos in quantitate huiusmodi condemnari, & haec omnia petit cum damnis, & expensis legitimis, & quae, & quas aestimat mille libras Ravennat. & protestatur futuras expensas, quas cum debuerit, declarabit. Protestatur etiam, quod non arctat se ad probandum omnia, & singula supradicta, sed id, vel ea solummodo quae suae intentioni sufficiant. praemissis, salvo iure addendi, & minuendi, &c. Coram vobis magistro Rostando D. Papae Capellano partibus specialiter auditore concesso, dicit, & proponit Guido Canonicus Foroliviensis Procurator D. Alberti Abbatis monasterii S. Mariae maioris de Civitate Foroliviensi contra Abbatem, & conventum monasterii Vallisumbrosae, & Iacobum de Arretio Procuratorem ipsorum, quod Episcopus Foroliviensis, & Capitulum Forolivien. Ecclesiae attendentes, quod quondam monasterium S. Mariae de Flumana in Foroliviensi Dioecesi constitutum, & eidem Episcopo subiectum, in quo exsistebat Abbas idem Albertus, persequutiones plurimas substinebat, & adeo premebatur incursibus malignorum, & diversis discriminibus, maxime propter vi-

virorum, & mulierum frequentiam subiacebat, quod religio non servabatur ibidem, nec poterat commode observari, imo dissolutio multa in eodem loco pervenerat, quae non poterat sine scandalo tolerari, communicato consilio, & deliberatione praehabita, ac ipsius Alberti Abbatis, & conventus praedicti loci de Flumana voluntate explorata, & consensu obtento, utile fore ac necessarium providerunt, ut Collegium ipsius monasterii de Flumana deberet ad alium locum tutiorem, & commodiorem transferri, & sic praedictus Episcopus decrevit, & cum consensu Capituli Foroliv. & Capitulum cum ipso ipsi Alberto Abbati, ac Fratribus eiusdem monasterii consenserunt, & licentiam dederunt, ut se ad Collegium suum, seu ipsius monasterii, ad civitatem Foroliviensem, ad locum qui dicitur Ecclesia S. Antonii, quae erat dicto monasterio de Flumana subiecta, transferrent, vt sic facta translatione de cetero vocabulum B. Mariae Maioris illi loco imponeretur, & monasterium nuncuparetur, veluti nuncupabatur S. Maria de Flumana, & in praedicto loco S. Antonii, & non apud Flumanam esset caput & conventus monachorum, & in eo Abas, monachi, & conversi, tamquam in capite de cetero morarentur, ac conventus, seu collegium monachorum ordinaretur, & perseveraret in praedicto loco S. Antonii ad vocabulum & honorem B. Mariae maioris, sicut consueverat ordinari, & perseverari in monasterio antedicto. Verum cum per concessionem, & ordinationem praemissas Abbas ipse Albertus, & fratres praenominati quondam monasterii de Flumana, se ad memoratam Ecclesiam S. Antonii, cui fuit impositum vocabulum S. Mariae maioris, humiliter transtulissent, & per biennium & amplius sub observantia regulari perseverassent, ibidem Abbas Vallisumbrosae translationem huiusmodi impedire, & quietē ipsius Abbatis, & fratrum degentiū in ipso monasterio S. Mariae

maioris perturbare praesumens ad dictum locum de Flumana pro monasterio Vallisumbrosae, & Conventu suo, ut dicebat, nuper accessit, & in eodem loco, ad quem monasterium sanctae Mariae maioris revocare intendebat tamquam in monasterio D. Iacobum de Caviola pro Vicario, & D. Nicolaum, & D. Rainerium pro monachis, & Zenarium pro converso ordinare, & instituere, ac Capellanum, & familiares ibidem pro monasterio S. Mariae maioris, residentes ab eodem loco de Flumana deiicere attentavit; quos Vicarius, Monachi, & Conversi monasterii S. Mariae maioris, frumento, vino, oleo, & rebus aliis usque ad valorem centum librarum Ravennatium temere spoliarunt. Praesumpsit etiam idem Abbas, ut dicitur, in ipsum Albertum, Abbatem S. Mariae maioris excommunicationis, & privationis ab illo loco de Flumana sententias de facto, & contra iustitiam promulgare, quae omnia attentata fuerunt in ipsius Episcopi, & dicti monasterii, iniuriam non modicam, & gravamen, Praefati quoque Abbas, & Conventus Vallisumbrosae dictum monasterium S. Mariae maioris ad praenominatum locum de Flumana revocare, ac reducere molientes ordinationi, & translationi praemissis contra iustitiam se opponunt, & ipsum Episcopum, ac monasterium sanctae Mariae maioris super eis impediunt multipliciter, & molestant. Quare petit praedictus Procurator translationem, & ordinationem, praedictas super praemissis factas iustas fuisse decerni, ac ratas haberi, & auctoritate Apostolica approbari, & eumdem Abbatem, & Conventum ne eam impediant, vel perturbent, aut reducere illuc monasterium sanctae Mariae maioris, seu caput ipsius monasterii ad illum locum de Flumana attentent, sed permittant ipsum Albertum Abbatem, & conventum morari, & perseverari apud monasterium

rium

rium S. Mariae maioris iuxta ordinationem praedictam compelli, & sententialiter condemnari, ac eis super impedimento, & oppositione praemissis perpetuum silentium imponi, & ordinationem, ac institutionem de praedictis monachis in loco de Flumana attentatas, & praemissas excommunicationis, & privationis sententias per eumdem Abbatem de facto, & sine causa rationabili in dictum Albertum Abbatem prolatas non tenuisse, nec valuisse, & nullas fore decerni, & pronunciari, & processum super iis habitum, & quidquid occasione ipsarum attentatum exstitit, quatenus de facto processerunt, irritum revocari, dictosque Capellanum, & familiares, qui in praedicto loco pro monasterio S. Mariae maioris erant, & residebant ad ipsum locum de Flumana cum integritate ablatorum restitui, & cum eius facto, & processu D. Abbatis super iis attentatis damnificatum fuerit dictum monasterium in centum marchis argenti, petit ipsos in quantitate huiusmodi condemnari, & haec omnia petit cum damnis, & expensis legitimis a lite quoque super praedictis libellis legitime contestata, multisque positionibus hinc inde factis, ac responsionibus ad easdem, productisque instrumentis utriusque partis, ac privilegiis coram nobis, dicebat Procurator Vallisumbrosae sententiam pro se fore ferendam, nam in iudicio ostendebat quod Episcopus Forolivienfis una cum consensu, & voluntate Capituli sui, & Consules, & commune eiusdem Civitatis dictum monasterium de Flumana dederant, & concesserant Abbati, & conventui Vallisumbrosae, prout in instrumento exinde confecto plenius continetur, & quod dictum monasterium de Flumana erat eiusdem ordinis Vallisumbrosae, quod Procurator dicti Episcopi, & Alberti confitebatur. Dicebatur etiam ex parte eiusdem monasterii, quod cum contentio fuisset super

ipso monasterio inter Abbatem, & Conventum ex parte una, & Episcopum Forolivienſem ex altera, D. Honorius Papa dictum monasterium de Flumana Abbati, & Conventui Vallisumbrosae adiudicaverat, ſalvis quibusdam iuribus Episcopalibus, quae eidem Episcopo reservavit, ut in sententia eiusdem Honorii plenius continetur, super quibus litterae Apostolicae eiusdem Honorii ostendebantur. Dicebatur insuper eidem Abbati, & conventui Vallisumbrosae esse indultum a Sede Apostolica, ut monasteria sui ordinis, ipsis insciis, invitis, & irrequisitis, de uno loco ad alterum transferri non possent, nec deberent, ad quod per bandum privilegia summorum Pontificum producebantur. Vnde cum super omnibus, & singulis felicis recordationis Innocentio Papae diligenter relationem fecissemus, quia tamen Procurator dicti Episcopi, & Alberti, dictam translationem esse factam de consensu & voluntate praedictorum Abbatis, & conventus Vallisumbrosae, se obtulit probaturum, articulos super hoc factos eumdem Procuratorem admisimus ad probandum. Postmodum idem D. Papa S. Hippolyti, & S. Mariae foris portam, Abbatibus, & Praeposito Faventinis, dedit suis litteris in mandatis, ut super articulis sub nostro sigillo inclusis testes reciperent, & diligenter examinare curarent, & infra certum temporis spatium attestationes ad curiam remittere procurarent. Cumque dictus Episcopus & Albertus monachus, seu Guido Procurator eorum, vel alius pro eis, nec attestationes reportasset, nec coram nobis post lapsum terminum per se vel alterum comparuisset, praemissis citationibus, prout moris est in audientia, ut in audientia, ut si quis pro eisdem Episcopo, & Alberto esset, coram nobis comparere deberet; Presbyter Albertus Procurator praedictorum Episcopi, & Alberti comparuit, qui a nobis interroga-

rogatus si super praedictis articulis aliquas probationes habebat, respondit quod nequaquam; unde praelibato Iacobo de Arretio Procuratore dictorum Abbatis, & Conventus Vallisumbrosae, cum instantia sententiam postulante per ea, quae vidimus, & cognovimus obtenta tamen a Domino Papa pronuntiandi licentia, dictam translationem non valuisse sententialiter pronuntiamus, cassantes, & irritantes eamdem, & quidquid ex ea sequutum est, decernimus non valere. Nihilominus praedictum monasterium sanctae Mariae de Flumana ad statum pristinum in quo erat ante praedictam tsanslationem decernimus fore restituendum. Sententias quoque excommunicationis latas per eumdem Episcopum in monachos, & conversos, occasione translationis ipsius, penitus relaxamus. A petitionibus vero, quas faciebant dictus Episcopus, & Albertus, seu Guido Procurator ipsorum eorum nomine, Abbati, & conventui Vallisumbrosae, ac Iacobo ipsorum Procuratori eorum nomine, eosdam Abbatem, & conventum, ac ipsum Procuratorem eorum nomine, sententialiter duximus absolvendos, eisdemque Episcopo, & Alberto, ac Guidoni Procuratori eorum ipsorum nomine, super ipsis perpetuum silentium imponentes. Lata est haec sententia Neapoli in Palatio quondam Iudicis Petri de Vineis Anno Domini MCCLV. Indictione XIII. Pontificatus Domini Alexandri PP. IIII. anno primo, mense Martii, die XIX. Praesentibus magistro Bernardo Hispano Domini Papae Capellano, magistro Angelo Romano, magistro Fernando Advocatis in Romana Curia, Domino Oddone Vicecomite Capellano, Venerab. P. D. O. sanctae Mariae in Via Lata Diacono Cardinali, magistro Elia, & Berardo de Mevania notario, magistro Bartholomaeo de Cersin.

& Formoso serviente praedicti magistri Angeli, & pluribus aliis ibidem praesentibus. Ad maiorem autem fidem huic sententiae in posterum adhibendam ipsam cum nostri sigilli appensione munitam per Leonardum infrascriptum Notarium redigi fecimus in publica documenta. Ego Leonardus Imperiali auctoritate Notarius prolationi praedictae sententiae interfui, & ipsam de mandato, & auctoritate praedicti Magistri Rostandi scripsi, & publicavi. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli, Apostolorum eius, se noverit incursurum.

Datum Neapoli V. Idus Aprilis, Pontificatus nostri anno X.

Iuvat etiam exemplum Privilegii felicis recordationis Paschalis II. Vallumbrosano ordini concessi, & ab Alexandro IV. confirmati, in medium adferre, quod quidem Privilegium Reverendissimus D. Abbas *Fulgentius Nardius* saepe a nobis laudatus summa diligentia eruit ex Archivo Abbatiae Sancti Salvatoris de Vaiano, & Tomo VII. suorum monumentorum transcripsit *pag.* 2828. atque ita habet.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & conventui monasterii Vallisumbrosae ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis salutem, & Apostolicam benedictionem. Privilegium

feli-

felicis recordationis Paschalis Papae praedecessoris nostri monasterio vestro concessum de cuius consumptione propter vetustatem nimiam timebatur de verbo ad verbum nihil addito vel diminuto, quod mutare possit substantiae veritatem, vestris precibus inclinati transscribi fecimus, & transscriptum Bullae nostrae appensione muniri, cuius tenor talis est: Paschalis Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Ademaro Abbati, ceterisque Vallumbrosanae Congregationis Fratribus tam praesentibus, quam futuris in perpetuum. Desiderium quod ad religiosum propositum, & animarum salutem pertinere monstratur, auctore Domino, sine aliqua est dilatione complendum. Quia igitur propositum vestrum, divina praeveniente, ac subsequente clementia, religionis vestrae simplicitas, bonae opinionis odor, & longe positis adspiravit, nos vestro provectui, annuente Domino, provectus adiungere cupientes, coenobium vestrum, quod pro beatae Mariae semper Virginis reverentia, cui dicatum est, in Romanae Ecclesiae proprietatem, ac tutelam, atque protectionem Apostolicae Sedis accipimus, & Apostolicae illud auctoritatis privilegio munientes, ab omnium personarum iugo liberum permanere decernimus. Per praesentem igitur Privilegii nostri paginam Apostolica auctoritate statuimus, ut quaecumque hodie vestrum coenobium iure possidet, sive in crastinum concessione Pontificum, liberalitate Principum, vel oblatione fidelium, iuste atque canonice poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus & illibata permaneant. Illis successoribus dico, qui idem religionis praeceptum & fidei constantiam conservare, & strenue omnipotenti Deo proposito deservire sategerint. Chrisma, Oleum sanctum, consecrationes alta-

alicui personae facultas sit aliqua vestrae Congregationis monasterium a loci sui stabilitate revellere ac removere sine Abbatis, ac Congregationis consensu. Constituimus autem, ut eorum omnium caput, quod in Valleumbrosa situm est, monasterium habeatur. Sane cum terminus vitae Pastori vestro divina dispositione contigerit, qui eius loco substituendus fuerit, quia & vobis, & aliis omnibus praeesse debebit, omnium, qui ceteris praesunt monasteriis, consensu, & iudicio eligatur. Quod si forte ex ipsis Abbatibus quilibet, Domino disponente, ad hoc generale regimen electus fuerit, ad vestrum principale coenobium principaliter transeat, & eius mox iudicio, sicut in diebus venerandae memoriae Ioannis primi Abbatis vestri factum constat, cetera alia unita vobis monasteria disponantur. Ad indicium autem perceptae huius Romanae Ecclesiae libertatis per annos singulos duodecim sagi Cilicini brachia Laterano Palatio persolvetis. Siquis igitur in crastinum Archiepiscopus aut Episcopus, Imperator aut Rex, Princeps aut Dux, Comes, Vicecomes, Iudex, Castaldus, aut Ecclesiastica quaelibet, secularisve persona, hanc nostrae constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis, honorisque sui dignitate careat, reumque se divino iudicio exsistere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore ac sanguine Dei, & Domini nostri Redemptoris Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco iura servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus & hic fructum bonae actionis percipiant, & apud districtum Iudicem praemia aeter-

nae

nae pacis inveniant. Amen. Amen. Scriptum per manum Gervasii Scrinarii regionarii & Notarii sacri Palatii.

Ego Paschalis Catholicae Ecclesiae Episcopus subscripsi.

Datum Laterani per manum Iohannis Sanctae Romanae Ecclesiae Diac. Cardinalis, & Bibliothecarii VI. Idus Februarii, Indict. VIII. Incarnationis Dominicae anno MCXV. Pontificatus autem Domini Paschalis secundi Papae anno XVI.

Volumus autem per transumptum huiusmodi, libertates, & iura integra conservari more sicut hactenus per autenticum sunt servata.

Dat. Anagniae XIII. Kal. Septembris Pontificatus nostri anno primo.

Alexander Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Ne Legati, seu Nuntii, quos plerumque Sedes Apostolica mittit, Ecclesias indebitis exactionibus de facili admodo aggravare attentent, de fratrum nostrorum consilio duximus statuendum, ut cum iidem a Praelatis, vel aliis personis Ecclesiasticis aliquid postulaverint, eis, quando videlicet ipsi Legati, vel Nuntii praesentes fuerint, seu vicini litteras Apostolicas continentes personarum numerum cum quo recipi debeant, quando autem praesentes, vel vicini non fuerint illarum transcriptum sigillo authentico consignatum ostendere teneantur. Alioquin iidem Praelati, vel personae, non teneantur illis in aliquo respondere. Vniversos tamen Praelatos, & personas ecclesiasticas monemus, & hortamur attente, ut eisdem legatis, sive nuntiis, in suis necessitatibus victualia pro personarum

&

& equorum numero in litteris Apostolicis comprehenso iuxta tempus, in quo ipsos morari contigerit, competenter studeant ministrare. Si vero alia, quae ex litterarum beneficio exigere forsan poterunt, ut puta equos, vel vestes, aut pecuniam procurationibus, vel alia causa, seu necessitate ab eisdem Praelatis, aut personis, sive ad eos declinaverint, sive non duxerint exigenda, illa exigentibus exhibere minime teneantur, nisi eis litteras suas patentes concesserint exigere, quae expresse contineant quid, quantum, & quando receperint ab eisdem, quae quidem litterae locorum ordinariis adsignentur. Quod si Legatos, vel Nuntios in his constiterit excessisse, hoc Romano Pontifici nunciare procurent, ut poena condigna puniant excedentes. Quando autem absentes per Procuratorem, aut Nuntium praemissa petierint ii a quibus illa petent litteras eorum super hoc directas, vel earum transcriptum authentico sigillo signatum, si forte pluribus dirigantur, retineant in rerum testimonio petitarum, & sub aliquorum testimonio illi Procuratori, aut Nuncio petita, illa videlicet quae ex forma earumdem litterarum Apostolicarum exhibere tenebuntur, exhibeant, ut sic de exhibitione huiusmodi postmodum haberi valeat certitudo. Ceterum inhibemus, ne ab aliis, quam ab illis per quorum Dioeceses transierint, procurationes, vel alia recipiant, nisi eos ex caussa necessaria trahere moram alicubi contingeret, vel aliqua Dioecesis forsitan secundum tempus morae factae inibi nimis in procurationibus gravaretur. Quod si contra huiusmodi nostram constitutionem aut inhibitionem facere praesumpserint, sententia, siqua occasione huiusmodi a praesumptoribus ipsis lata fuerit, non teneat, neque liget. Porro quantum ad Legatos, quibus in aliqua provincia plene legationis officium non committitur, servanda intelligimus,

mus, quae superius sunt expressi. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae constitutionis, & inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum.

Datum Laterani tertio Kalendas Maii, Pontificatus nostri anno secundo.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, ceterisque Vallisumbrosae Congregationis fratribus, tam praesentibus quam futuris religiosam vitam professis in perpetuum.

Desiderium quod ad religiosum propositum, & animarum salutem pertinere monstratur, authore Deo, sine aliqua est dilatione complendum. Quia igitur propositum vestrum divina praeveniente ac subsequente clementia, religionis vestrae simplicitas, bonae opinionis odor & prope, & longe positis adspiravit; Nos vestro provectui, annuente Domino, provectus adiungere cupientes, Coenobium vestrum pro D. Mariae semper Virginis reverentia, cui dicatum est, ad instar fel. recordat. Paschalis Papae Praedecessoris nostri in Romanae Ecclesiae proprietatem, & tutelam, atque protectionem, Apostolicae Sedis suscipimus, & Apostolicae illud auctoritatis privilegio munientes, ab omnium personarum iugo liberum permanere decernimus. Per praesentem igitur privilegii nostri paginam Apostolica auctoritate statuimus, ut quaecumque hodie vestrum coenobium iure possidet, sive in crastinum concessione Pontificum, liberalitate Principum, vel oblatione fidelium iure, ac canonice poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, & illibata permaneant, illis succes-

sori-

soribus dicimus, qui eiusdem religionis ritum, & fidei constantiam conservare, & strenue omnipotenti Domino in eodem proposito deservire sategerint. Chrisma vero, Oleum sanctum, consecrationes altarium, seu Basilicarum, ordines clericorum, qui ad ordines fuerint promovendi, liceat vobis a quocumque volueritis Catholico Episcopo, & Romanae Ecclesiae gratiam, atque communionem obtinente, percipere, qui nostra functus auctoritate, quae postulantur, indulgeat. Ad haec censemus, atque statuimus, ne ulli omnino hominum liceat idem coenobium temere perturbare, aut ei subditas possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnino integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione, ac substentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolicae auctoritate. Nec ulli Episcopo potestas sit excommunicationem, vel interdictionem vobis ingerere, ut qui in speciales estis filios Sedis Apostolicae assumpti, nullius alterius iudicio temere exponamini. Quia vero plura vestra monasteria, inspirante Domino, in eamdem vobiscum formam religionis consenserunt, videlicet monasterium sancti Salvii iuxta Florentiam, sancti Fidelis de Strumis, sancti Salvatoris de Soffena, sanctae Mariae de Nerana, sancti Cassiani de monte Scalario, sancti Angeli de Passiniano, sancti Salvatoris de Ficiclo, sancti Angeli Pistoriensis, sancti Salvatoris de Vaiano, sancti Salvatoris de Fontana Thaonis, S. Mariae de Griniano, sancti Petri de Muscoto, sancti Pauli de Razuolo, sanctae Reparatae de Faventina Dioecesi, & Congregatio de Rivis Caesaris, & Congregatio de Monte armato, sancti Pauli de Pisis, sancti Bartholomaei de Cappiano, sanctae Trinitatis de Florentia, sancti Laurentii de Cultubono, sancti Marci de Placentia, S. Basilidis

de

*de Parmen. Dioec. de monte plano, sancti Gennasii de Dioecesi Brixiensi; Nos & ipsis, & omnibus, qui se in crastinum eidem Religionis usui ex integro sociare voluerint praesentis privilegii libertatem Apostolica auctoritate concedimus, quamdiu in eadem Religionis, & consuetudinis unitate persistere procuraverint; nec alicui personae facultas sit aliquod vestrae congregationis monasterium a loci sui stabilitate revellere, ac removere, sine Abbatis, & congregationis communi consensu. Constituimus autem, ut eorum omnium caput vestrum, quod in Valleumbrosa factum est monasterium habeatur. Sane cum terminus vitae Pastori vestro divina dispositione contigerit, qui eius loco substituendus fuerit, quia vobis, & aliis omnibus praeesse debebit, omnium, qui ceteris praesunt monasteriis, consensu, & iudicio eligatur, quod si forte ex ipsis Abbatibus quilibet, Domino disponente, ad hoc generale regimen electus fuerit, ad vestrum principale coenobium principaliter transeat, & eius mox iudicio sicut in diebus Ven. mem. Ioannis primi Abbatis vestri factum constat, cetera omnia unita vobis monasteria disponantur. Ad indicium autem perceptae huius a Romana Ecclesia * earum quaelibet secularisve persona hanc nostrae Constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio exsistere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo Corpore, ac Sanguine Dei, & Domini Redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae subiaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus & hinc fructum bonae actionis percipiant, & apud districtum Iudicem prae-*

praemia aeternae pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

In fine vero dicti privilegii erat circulus quidam cum Cruce sursum ducta, in cuius circumstantiis erant hae litterae, quae sic legi videbantur. *S. Petrus. S. Paulus. Alexander Papa Quartus.* Erant etiam hae subscriptiones.

Ego Alexander Catholicae Ecclesiae Episcopus S.
Ego Oddo Tusculanus Episcopus S.
Ego Stephanus Praenestinus Episcopus S.
Ego Frater Ioannes tit. S. Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis S.
Ego Riccardus S. Angeli Diaconus Cardinalis S.
Ego Octavianus S. Mariae in Via lata Diaconus Cardinalis S.
Ego Petrus S. Georgii Diaconus Cardinalis S.

Datum Laterani per manum Rolandi *S. R. E. Vicecancellarii, V. Kalen. Februarii, Indictione XV. Incarnationis anno MCCLVI. Pontificatus vero Domini Alexandri PP. IV. anno tertio.*

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio Thesauro Abbati Monasterii Vallisumbrosae ad Romanam Ecclesiam nullo modo pertinentis salutem, & Apostolicam benedictionem. Desideriis tuis in iis effectu benevolo libere adnuimus, per quae status tui tranquillitas procuratur. Sane petitio tua nobis exhibita continebat, quod saepe contingit, quod Abbates, & conventus, ac etiam monachi, & conversi tui Ordinis, cum ad correctionem excessuum ipsorum procedis, prout ad tuum officium noscitur pertinere, ut re-

regularem effugiant disciplinam, ad Sedem Apostolicam frustatoriae adpellationis obstaculum interponunt, & interdum eorum aliqui te super hoc conveniunt coram Iudicibus a Sede delegatis eadem, in tui dispendium non modicum, ac gravamen, super quo petistis per Sedis ipsius providentiam salubre remedium adhiberi. Nos itaque tuis supplicationibus inclinati, auctoritate tibi praesentium indulgemus, ut ab Abbatibus, conventibus, monachis, & conversis praedictis extra Romanam curiam per litteras Sedis ipsius nequeas conveniri quae de Indulto huiusmodi non fecerint mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum se noverit incursurum.

Datum Laterani VI. Kalend. Februarii, Pontificatus nostri anno tertio.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & Conventui Vallisumbrosae ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, salutem & Apostolicam benedictionem. Cum a vobis petitur quod iustum est, & honestum, tam vigor aequitudinis, quam ordo exigit rationis, ut id per solicitudinem, & officium nostrum ad debitum perducatur effectum. Sane petitio vestra nobis exhibita continebat, quod dilecti filii Abbas, & Conventus monasterii sanctae Mariae de Masia tunc ordinis sancti Benedicti Vulterranae Dioecesis, se ad idem monasterium vobis, & vestro monasterio dederunt, & etiam subiecerunt, prout in in-

stru-

strumentis publicis inde confectis plenius dicitur contineri. Nos itaque vestris supplicationibus inclinati, quod super hoc ab Abbate, & Conventu praedictis proinde factum est ratum, & firmum habentes, ac supplentes defectum siquod in hoc fuit de plenitudine potestatis, Dioecesani iure salvo, id authoritate Apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis, & suppletionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Laterani Kalendis Martii, Pontificatus nostri anno tertio.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio Abbati Monasterii Vallisumbrosae ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinentis, salutem, & Apostolicam benedictionem. Ad audientiam nostram, te significante, pervenit, quod in ordine tuo ex antiqua consuetudine, & institutis ipsius Ordinis est ostensum, ut monachi, & conversi eiusdem Ordinis, qui monasteria dicti Ordinis exeunt animi levitate, vel alias, claustra sua sine Praelatorum suorum licentia derelinquunt, seu saepius ad invicem leviter manus iniiciunt violentas, ad monasterium Vallisumbrosae accedunt, ut ibidem ab Abbate ipsius monasterii super iis absolutionis beneficium assequantur. Vnde nos dilectis filiis universis & singulis Abbatibus dicti ordinis per nostras litteras duximus distinctius inhibendum, ne aliquem monachum, vel conversum contra consuetudinem, & Instituta praedicta in suis monaste-

riis recipere, seu retinere praesumant. Quocirca discretioni tuae per Apostolica scripta mandamus, quatenus super hoc officii tui debitum exequaris.

Datum Laterani II. Kalend. Martii, Pontificatus nostri anno tertio.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & conventui Vallisumbrosae salutem & Apostolicam benedictionem. Ea quae iudicio, vel concordia terminantur, firma debent, & illibata persistere, & ne in reciduae contentionis scrupulum relabantur, Apostolico convenit praesidio conveniri. In causa siquidem, quae inter vos ex parte una, & dilectum filium fratrem Iacobum Abbatem monasterii sancti Mercurialis Forilivienfis ordinis vestri super subiectione ipsius monasterii vobis debita, & quibusdam processibus per te, fili Abbas, contra eumdem fratrem Iacobum habitis ex altera orta exstitit; dilectum filium nostrum Octavianum sanctae Mariae in Via lata Diaconum Cardinalem dedimus partibus auditorem. Cumque postmodum Procuratores vestri nomine vestro, & idem frater Iacobus, super praemissis ordinationi praedicti Cardinalis, se sponte, & concorditer duxerint supponendos, potestate iudiciaria sibi nihilominus reservata, demum idem Cardinalis a nobis ordinandi, disponendi, & statuendi quidquid in praedictis sibi visum esset, obtenta licentia, & mandato, tam auctoritate sibi commissa, quam arbitraria, & iudiciaria potestate, dictis quoque fratre Iacobo, & Procuratoribus praesentibus certam ordinationem statuendo edidit inter partes, prout in patentibus litteris confectis exinde, ac suo sigillo signatis, plenius continetur. Nos itaque vestris supplicationibus inclinati, ordinatio-

tionem ipsam proinde factam, ratam, & firmam habentes, eam auctoritate Apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus. Tenorem autem litterarum ipsarum de verbo ad verbum praesentibus fecimus adnotari, qui talis est.

In Dei nomine Amen. Orta iamdudum materia quaestionis inter viros religiosos Abbatem, & conventum Vallisumbrosae ex una parte; & fratrem Iacobum Abbatem monasterii S. Mercurialis Foroliviensis ex altera, super qua quaestione Dominus Papa nos Octavianum sanctae Mariae in via lata Diaconum Cardinalem dedit partibus auditorem. Abbate, & Conventu praedictis Vallisumbrosae per Procuratores legitimos ordinatos scilicet per fratrem Ioannem conversum eiusdem Ordinis, & Iacobum de Arretio, & Domino Iacobo Abbate personaliter comparentibus in nostra praesentia ex parte Procuratoris praedictorum Abbatis, & conventus; propositum fuit, quod D. Abbas Vallisumbrosae accedens ad praedictum monasterium sancti Mercurialis eiusdem Ordinis, & professionis, volens dictum monasterium tamquam membrum suum, & sibi subiectum visitare, corrigere, & reformare, visitando, & inquirendo de statu eiusdem Abbatis, invenit eum multis criminibus irretitum, propter quod sententialiter eum amovit ab administratione dictae Abbatiae, & a conventu dicti monasterii; postmodum sibi, super hoc plenaria potestate concessa, fratrem Alexandrum monachum eiusdem Ordinis praefecit eidem monasterio in Abbatem. Propter quod dictus frater Iacobus contra D. Abbatem irreverenter se gerens, per se, suosque, damna, & iniurias eidem Abbati intulit, & inferri fecit, quum omnia nollet substinuisse pro ducentis marcis argenti, de quibus petebat

 eum

eum condemnari, vel alia canonica poena puniri. Ex parte verò dicti Iacobi dicebatur, processum dicti Abbatis Vallisumbrosae nullatenus valuisse, cum post appellationem legitimam ad Legatum Apostolicae Sedis ex parte dicti Iacobi factam praedictus Abbas Vallisumbrosae contra eum processisset, & a praedictis processibus ex parte dicti Iacobi foret ad praedictum Legatum legitime appellatum, qui Legatus in negocio procedens, processum Abbatis Vallisumbrosae cassavit, & nullius esse momenti pronunciavit, partibus in nostra praesentia constitutis, ante ingressum litis dicti procuratores habentes mandatum ad componendum a praedictis Abbate, & conventu Vallisumbrosae, & promittentes, & caventes de ratihabitione sub certa poena, prout in compromisso plenius continetur, & D. frater Iacobus nostrae ordinationi se supposuerunt, compromittentes in nos, tamquam in arbitrum ad arbitratorem, & amicabilem compositorem, retenta nihilominus iudiciaria potestate super omnibus quaestionibus, & contentionibus, quas inter se habent, vel habere possent ex praedictis omnibus. Nos autem obtenta licentia, & speciali mandato a Domino Papa ordinandi, disponendi, absolvendi, relaxandi, restituendi, dispensandi, & statuendi quidquid in praedictis, vel circa praedicta nobis visum esset, visis, & intellectis, quae partes coram nobis dicere voluerunt, taliter dicimus, ordinamus, atque statuimus, tam auctoritate nobis a D. Papa commissa, quam ordinaria & iudiciaria potestate, in primis cassamus, & irritamus, & nullius esse momenti pronunciamus omnes processus habitos, & electiones factas contra d. fratrem Iacobum, necnon & sententias latas per praedictum Abbatem Vallisumbrosae,

seu

ſeu per aliquem eius auctoritate, vel mandato, & dictum Iacobum Abbatem S. Mercurialis Forolivien. ad ipſum monaſterium plenarie reſtituimus, & in eum ſtatum reducimus, in quo erat ante dictam viſitationem, & motam litem. Caſſamus etiam & irritamus omnes proceſſus habitos per praedictum Legatum contra Abbatem Vallisumbroſae, & nullius eſſe momenti pronunciamus. Relaxamus etiam omnes ſententias interdicti, ſuſpenſionis, & excommunicationis, & privationis a praedicto Abbate Vallisumbroſae contra praedictum Iacobum Abbatem, ſeu in dictum Abbatem Vallisumbroſae a quocumque cuiuſcumque auctoritate latas; diſpenſantes nihilominus ſuper irregularitatibus, ſiquas praedicti contraxerint, vel ſi quae intervenerint occaſione praedicta. Omnes inſuper litteras, indulgentias, privilegia, & confirmationes ab utraque parte contra alteram poſt motam dictam controverſionem ab Apoſtolica Sede obtentas, & proceſſus habitos per easdem iuribus carere decernimus, & pronunciamus; & ordinamus praedictum fratrem Iacobum Abbatem ſuper exceſſibus ab hinc retro commiſſis a ſe, vel ſuis non eſſe a praedicto Abbate Vallisumbroſae ulterius inquietandum, corrigendum, vel moleſtandum occaſione praedicta praecipimus. Nihilominus condemnamus D. Abbatem fratrem Iacobum eidem Abbati Vallisumbroſae in ducentis libris Senenſium pro damnis & expenſis, & ut iuret ſtare mandatis eius tamquam domini ſui, & ſibi ſubiectus ſuper omnibus iniuriis hactenus eidem Abbati illatis, ita tamen, quod dictus Abbas Vallisumbroſae occaſione dicti iuramenti ſine noſtra licentia expreſſa aliquid praecipere ei non poſſit, nec debeat. Dicimus, & praecipimus, & ordinamus de ipſius Domini ſpeciali

V 4 man-

mandato, quod monasterium S. Mercurialis monasterio Vallisumbrosae tamquam membrum suum, & eiusdem ordinis, & professionis sit omnino subiectum; sicut quod Abbas Vallisumbrosae, & successores eius in memorato monasterio S. Mercurialis visitationem, correctionem, reformationem, institutionem, & destitutionem obtineat, sicut in suis membris sibi subiectis noscitur obtinere; & quod dictus frater Iacobus Abbas, & quilibet successor ipsius obediat, & intendat Abbati Vallisumbrosae, qui nunc est, & qui pro tempore fuerit tamquam suo Domino, & sicut membrum debet suo capiti obedire; atque admittat ipse, & successores eius praedictum Abbatem Abbatem Vallisumbrosae, & successores ipsius ad visitandum, corrigendum, & reformandum dictum monasterium tamquam membrum eiusdem monasterii Vallisumbrosae, & tamquam membrum sibi subiectum, & sibi tamquam suo capiti obediat, & intendat. Reservamus propterea nobis potestatem, ut si qua super praemissis quaestio inter eos, vel aliqua pro tempore dubia orirentur, nos de iis ordinare, disponere, arbitrari, & statuere possimus quod nobis videtur expedire. In cuius rei memoriam, stabilitatem, ac firmitatem praemissa omnia publicari mandavimus per Notarium infrascriptum, & sigilli etiam nostri munimine roborari. Actum Viterbii in Camera nostra sub anno Domini MCCLVII. Pontificatus D. Alexandri Papae IV. anno III. die Martii VII. Kalen. Augusti XV. Indictione, praesentibus Vener. Patre fratre A. Episcopo Numanat. & fratre Gregorio de Ordine Praedicatorum Capellanis nostris, Viro nobili Bernardino de Forolivio, fratre Thoma, & Bernardino Notario de Placentia familiaribus

ribus nostris, ad haec vocatis, ac Notario infrascripto,

Ego Ioannes de Campulo Apostolicae Sedis auctoritate Notarius praedictis omnibus interfui, & ea de mandato dicti Domini Cardinalis in publicam formam redegi.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum.

Datum Viterbii IV. Idus Octobris, Pontificatus nostri anno tertio.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Venerabilibus fratribus Archiepiscopis, & Episcopis, ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Praepositis, Plebanis, & aliis Ecclesiarum Praelatis per Lombardiam, & Tusciam constitutis salutem, & Apostolicam benedictionem. Non absque dolore cordis, & plurima turbatione didicimus, quod ita in plerisque partibus Ecclesiastica censura dissolvitur, & canonicae sententiae severitas enervatur, ut viri religiosi, & ii maxime, qui per Sedis Apostolicae privilegia maiori ornati sunt libertate, passim a malefactoribus suis iniurias substineant, & rapinas; dum vix invenitur, qui congrua illis protectione subveniat, & pro ferenda pauperum innocentia se murum defensionis opponat. Specialiter autem dilecti filii Abbas, & fratres Vallumbrosanae Congregationis, tam de frequentibus iniuriis, quam de quotidiano defectu iustitiae conquerentes, universitatem vestram litteris petie-

tierunt Apostolicis excitari, ut ita ulterius eis in tribulationibus suis contra malefactores eorum prompta debeatis magnanimitate consurgere, quod ab angustiis, quas substinent, & pressuris, vestro possint praesidio respirare. Ideoque universitati vestrae ad instar felic. recordat. Honorii PP. praedecessoris nostri per Apostolica scripta mandamus, atque praecipimus, quatenus illos, qui possessione, vel res, seu domos praedictorum fratrum, vel hominum suorum inreverenter invaserint, aut ea iniuste detinuerint, quae praedictis fratribus ex testamento decedentium relinquuntur, seu in ipsos fratres, vel ipsorum aliquem contra Apostolicae Sedis indulta, sententiam excommunicationis, vel interdicti praesumpserint promulgare, vel decimas laborum de terris habitis ante Concilium generale, quas propriis manibus, aut sumptibus, excolunt, seu nutrimentis animalium suorum, spretis Apostolicae Sedis privilegiis extorquere, monitione praemissa, si laici fuerint, publice candelis accensis singuli vestrum in Dioecesibus, & Ecclesiis vestris excommunicationis sententia percellatis. Si vero clerici, vel canonici regulares, seu monachi fuerint, eos, appellatione remota, ab officio, & beneficio suspendatis, neutram relaxaturi sententiam, donec praedictis fratribus plenarie satisfaciant, & tam laici, quam clerici saeculares, qui pro violenta manuum iniectione in fratres eosdem, vel ipsorum aliquem anathematis vinculo fuerint innodati, cum Dioecesani Episcopi litteris ad Sedem Apostolicam venientes, ab eodem vinculo mereantur absolvi.

Datum Viterbii Quinto Idus Maii, Pontificatus nostri anno quarto.

Ale-

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Venerabilibus fratribus Archiepiscopis, & Episcopis, ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Praepositis, Plebanis, & aliis Ecclesiarum Praelatis per Romandiolam, & Sardiniam constitutis salutem, & Apostolicam benedictionem. Non absque dolore cordis, & plurima turbatione didicimus, quod ita in plerisque partibus Ecclesiastica censura dissolvitur, & canonicae sententiae severitas enervatur, ut viri religiosi, & ii maxime, qui per Sedis Apostolicae privilegia maiori donati sunt libertate, passim a malefactoribus suis iniurias substineant, & rapinas, dum vix invenitur, qui congrua illis protectione subveniat, & pro fovenda pauperum innocentia se murum offensionis opponat. Specialiter autem dilecti filii Abbas, & fratres Vallumbrosanae Congregationis, tam de frequentibus iniuriis, quam de ipso quotidiano defectu iustitiae conquerentes, universitatem vestram litteris petierunt Apostolicis excitari, ut ita videlicet eis in tribulationibus suis contra malefactores eorum prompta debeatis magnanimitate consurgere, quod angustiis, quas substinent, & pressuris, vestro possint praesidio respirare. Ideoque universitati vestrae ad instar fel. record. Honorii Papae Praedecessoris nostri, per Apostolica scripta mandamus, atque praecipimus, quatenus illos, qui possessiones, vel res, seu domos praedictorum fratrum, vel hominum suorum irreverenter invaserint, aut ea iniuste detinuerint, quae praedictis fratribus ex testamento decedentium relinquuntur, seu in ipsos fratres, vel ipsorum aliquem, contra Apostolicae Sedis indulta sententiam excommunicationis, vel interdicti, praesumpserint promulgare, vel decimas laborum de terris habitis ante Concilium generale, quas propriis manibus,

aut sumptibus excolunt, seu nutrimentis animalium suorum, spretis Apostolicae Sedis privilegiis extorquere, monitione praemissa, si laici fuerint, publicis candelis accensis, singulos vestrum in Dioecesibus, & Ecclesiis vestris excommunicationis sententia percellatis, si verò Clerici, vel Canonici regulares, seu monachi fuerint, eos, appellatione remota, ab officio, & beneficio suspendatis, neutram relaxaturi sententiam, donec praedictis fratribus plenarie satisfaciant, & tam laici, quam clerici saeculares, qui pro violenta manuum iniectione in fratres eosdem, vel ipsorum aliquem anathematis vinculo fuerint innodati, cum Dioecesani Episcopi litteris ad Sedem Apostolicam venientes, ab eodem vinculo mereantur absolvi.

Datum Viterbii quinto Idus Maii, Pontificatus nostri anno quarto,

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Venerabili fratri...... Episcopo...... & dilectis filiis Capitulo Florentino, Abbatibus, Prioribus, Plebanis, & aliis Ecclesiarum Praelatis, tam exemptis, quam non exemptis Civitatis, & Dioeceseos Florentinae, salutem, & Apostolicam benedictionem, Decet, & expedit, ut gravati super provisionibus aliorum per Sedem Apostolicam, quae velut pia mater, illorum preces plerumque non potest indurata fronte pertransire, per eam interdum sentiat sublevamen, Attendentes igitur, quod sicut vestra petitio nobis exhibita continebat in providendo nonnullis clericis, & laicis ad mandatum Apostolicum onus non leve tulistis, ac per hoc alicuius sublevationis solatio vos gaudere volentes ad instar felic. recordat. Innocentii Papae Praedecessoris nostri, auctoritate vobis praesenium indulgemus,

ut

ut ad provisionem aliquorum exulum in aliqua pecuniae quantitate compelli de cetero non possitis inviti per literas eiusdem Sedis, vel Legatorum ipsius expressam non facientes de indulgentia huiusmodi mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Anagniae VI. Idus Iunii, Pontificatus nostri anno quinto.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & Conventui Vallisumbrosae Fesulanae Dioecesis salutem, & Apostolicam benedictionem. Religionis vestrae meretur honestas, ut vos favore specialis gratiae prosequentes, in his vobis simus favorabiles, & benigni, quae vestris esse noscuntur necessitatibus opportuna. Hinc est, quod vestris supplicationibus inclinati, ut ad exhibendum extra monasterium vestrum quibuscumque Legatis, vel Nuntiis Sedis Apostolicae, exceptis Romanae Ecclesiae Cardinalibus, aliquas procurationes, vel ad contribuendum cum Clero Fesulano, & Florentino Civitatum, & Dioecesum in procurationibus eorumdem, dummodo parati sitis, ipsis, si eos ad praedictum monasterium declinare contigerit, in necessariis providere minime teneamini, nec ad id compelli possitis inviti, auctoritate litterarum Sedis eiusdem, quae de indulto huiusmodi, & eodem monasterio plenam non fecerint mentionem, vobis auctoritate praesentium indulgemus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis

sionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Anagniae V. Idus Iulii, Pontificatus nostri anno sexto.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio Thesauro Abbati monasterii Vallisumbrosae ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis salutem, & Apostolicam benedictionem. Desideriis tuis in iis affectu benevolo libenter adnuimus, per quae status sui tranquillitas procuratur. Sane petitio tua nobis exhibita continebat, quod saepe contingit, quod Abbates, & conventus, ac etiam monachi, & conversi tui ordinis cum ad correctionem excessuum ipsorum procedis, prout ad tuum officium noscitur pertinere, ut regularem effugiant disciplinam, ad Sedem Apostolicam frustratoriae approbationis obstaculum interponunt, & interdum aliqui te super hoc conveniunt coram Iudicibus a Sede delegatis eadem, in tuum dispendium, necnon modicum gravamen; super quo petiistis per Sedis ipsius providentiam salubre remedium adhiberi. Nos itaque tuis supplicationibus inclinati, auctoritate tibi praesentium indulgemus, ut ab Abbatibus, conventibus, monachis, & conversis praedictis extra Romanam Curiam per litteras Sedis ipsius nequeas conveniri, quae de indulto huiusmodi non fecerint mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Dat. Laterani VI. Febr. Pontific. nostri anno septimo.

Ale-

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & conventui monasterii Vallisumbrosae ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, salutem, & Apostolicam benedictionem. Petitio vestra nobis exhibita continebat, quod nos dudum intellecto, quod monasterium S. Hillari, tunc ordinis S. Benedicti Fesulanae Dioecesis adeo in spiritualibus, & temporalibus collapsum erat, quod vix, aut numquam in suo posset ordine reformari, & ipsius monasterii providere saluti; & vobis, ac monasterio vestro in religionis vestrae favorem gratiam facere intendentes; & considerantes etiam, quod pro speciali devotione, quam vos ad Romanam Ecclesiam matrem vestram habuistis hactenus, & habetis, frequenter substinueritis, & substineatis in personis iniurias, & in possessionibus, ac aliis bonis vestris non modicum detrimentum, dictum monasterium S. Hillari cum Ecclesiis, castris, villis, capellis, privilegiis, instrumentis, iurisdictionibus, libertatibus, immunitatibus, actionibus, possessionibus, & omnibus aliis iuribus, & bonis suis ubicumque, & in quibuscumque locis haberet, dicto monasterio vestro perpetuo iure unimus, & illud cum praedictis omnibus vobis, & per vos eidem monasterio vestro de consilio fratrum nostrorum duximus concedendum; statuentes, ut idem monasterium S. Hillari cum monasterio vestro Vallisumbrosae unum censeri debeat, & utrumque sub cura, & administratione Abbatis Vallisumbrosae, & successorum suorum perpetuis temporibus gubernari. Sed licet diversae literae pro iis, & super iis emanarint a nobis, nullum tamen ex hoc estis commodum assecuti. Volentes igitur, quod in hac parte pro vobis gratiose incepimus ad debitum effectum perduci, vobis auctoritate praesentium indulgemus, ut huiusmodi nostra gratia uti libere valeatis, non obstantibus aliquibus litteris cuiuscumque tenoris exsistant a Sede Apostolica impetratis, per quas

hu-

huiusmodi unionem, & concessionem, ac constitutionem dicimur ad quorumdam instantiam propter scandalum revocasse. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Laterani quinto Kalendas Martii, Pontificatus nostri anno septimo.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio . . . . . Vulterrano electo salutem, & Apostolicam benedictionem. Petitio dilectorum filiorum Abbatis, & conventus monasterii Vallisumbrosae ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, Fesulanae Dioecesis nobis exhibita continebat, quod, nos dudum intellecto, quod monasterium S. Hillari tunc Ordinis S. Benedicti Fesulan. Dioeces. adeo in spiritualibus, & temporalibus collapsum erat, quod vix, aut numquam in suo posset ordine reformari, ipsius monasterii S. Hillari providere saluti, ac dictis Abbati, & conventui, & ipsorum monasteriorum in religionis suae favorem, gratiam facere intendentes; & considerantes etiam, quod pro speciali devotione, quam ipsi ad Romanam Ecclesiam matrem suam hactenus habuerunt, & habent, frequenter substinuerint, & substineant, & in possessionibus, ac aliis bonis suis non modicum detrimentum; dictum monasterium S. Hillari cum Ecclesiis, castris, villis, capellis, privilegiis, instrumentis, iurisdictionibus, libertatibus, immunitatibus, possessionibus, & omnibus aliis iuribus, & bonis suis ubicumque, & in quibuscumque locis haberet dicto mo-

naste-

nasterio Vallisumbrosae perpetuo iure univimus, & illud cum praedictis omnibus dictis Abbati, & conventui, & per eos ipsorum monasteriorum de consilio fratrum nostrorum duximus concedendum; statuentes ut idem monasterium S. Hillari cum praedicto monasterio Vallisumbrosae unum censeri debeat, & utrumque sub cura, & administratione eiusdem Abbatis, & successorum suorum perpetuis temporibus gubernari. Sed licet diversae litterae super iis, & pro iis, emanarint a nobis, nullum tamen sunt ex hoc commodum adsecuti. Volentes igitur, quod in hac parte pro eis gratiose incepimus, ad debitum effectum, perduci, eis auctoritate Apostolica duximus indulgendum, ut huiusmodi nostra gratia libere uti possint, non obstantibus aliquibus litteris cuiuscumque tenoris exsistant, a Sede Apostolica impetratis, per quas huiusmodi unionem, & concessionem, ac constitutionem, dicimur, ad quorumdam instantiam, propter scandalum revocasse. Quocirca discretioni tuae per Apostolica scripta mandamus, quatenus dictum Abbatem, vel conventum, vel Procuratorem suum, eorum nomine in possessionem, vel quasi, eiusdem monasterii sancti Hillari, ac iurium, & pertinentiarum eius per se, vel alium, inducas, & defendas, inductis monachis dicti monasterii sancti Hillari, qui ordinem Vallisumbrosae profiteri voluerint, per alia monasteria sui ordinis collocatis; contradictores per censuram Ecclesiasticam, adpellatione postposita, compescendo, non obstante, si aliquibus a Sede sit indultum eisdem, quod excommunicari, suspendi, vel interdici non possint per litteras Apostostolicas, non facientes plenam, & expressam de indulto huiusmodi mentionem, seu qualibet alia indulgentia dictae Sedis, per quam effectus praesentium impediri valeat, vel differri.

Dat. Later. V. Kal. Martii, Pontific. nostri anno tertio.

X Vr-

VRbanus, natione Gallicus, ex Civitate Trecensi, sedit annis tribus, mense uno, & cessavit mensibus quinque. Hic duas ordinationes fecit. Exercitum Saracenorum, quem Manfredus in Patrimonium Ecclesiae miserat, per Cruce signatos fugavit; Comiti Provinciae Carolo fratri Regis Franciae, regnum Siciliae, ut a Manfredo detentore ipsius recuperaret, contulit. Moritur Perusii, & ibidem sepelitur (1).

(1) Mirum a Leone Vrbevetano silentio transiliri hunc Vrbanum Vrbevetere commoratum esse, & insigni Eucharistiae miraculo ibidem interfuisse, de quo *Onuphrius ad Platinam*.

Lubet heic exscribere excerpta quaedam ex versibus Cardinalis Albi (forte Albani), quae exstant in MS. Codice Bibliothecae Riccardianae, qui Codex exaratus, & compositus fuit ab alias memorato *Voglino* Emporiensi, anno MCCCLXXXI. qui quidem versus deducti anno MCCLVI, quatuor scilicet aut quinque annis ante Vrbani IV. Pontificatum, indicare possunt, quam turbulenta ob haereses & pravas opiniones Ecclesiae conditio tunc esset, & quid iam sub Alexandro Pontifice animo versarent Ecclesiastici, ut se a Friderici & Manfredi molestiis adsererent: alterius regis scilicet vocationem, quod in Carolo Andegavensi effectum est. Sunt autem versus, qui sequuntur:

Nulla fides, nec amicus erit, nec foedus amoris
Inter terrigenas, nec pietatis opus.

Nam-

Namque Sacerdotes Domini, fideique ministri,
Foedera turbabunt, Catholicamque fidem.
Proh! dolor, ordo sacer fratrum, si dicere fas est,
In laqueos heresis, & labyrintha cadet.
Hos rapiet mundana lues, & gloria vana,
Fervor avaritiae, luxuriesque putris.
AEmula nam rabies illos mordebit atroci
Morsu, torquentes relligione sua.
Sicque moras poterit sacrae deflere quadrigae
Zacharias, quoniam non trahet ullus eam.
Sicque propheta novus veniet sub tempore, per quem
Gens erit, & dubia credulitate sua.
Inter Christicolas erit altercatio sectae;
Fiet in orbe fides discolor alma Dei.
Papabunt pariter, & eodem tempore plures.

. . . .

Rex novus adveniet totum ruiturus in orbem,
Vt domet extremam Matris honore plagam.
Ex insperato properans de montibus altis
Atque cavernosis, mitis, & absque dolo.
Pauper opum, dives morum, ditissimus almi
Pectoris, ob meritum cui Deus augur erit.
Hic Siculos, pravamque tribum saevi Friderici
Conteret, ulterius nec sibi nomen erit.
Cuncta reformabit quae trux Fridericus, & eius
Subvertit soboles saeva, suusque sequax.
Hic sub Apostolico Romanos ponet in arctum,
Vim dantes Romae sic patientur onus.
Sic trahet ad Christum Machometi Marte sequaces,
Sic & ovile unum, pastor & unus erit.
Vos igitur haec cuncta mihi sperate sodales
Esse revelata mobilis arte poli.
Tunc quinquaginta sex anni mille ducenti
Currebant, factum quum fuit istud opus.

Vrbani IV. Epiſtolas duas heic edo.

Vrbanus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & conventui Vallisumbroſae, & univerſis Abbatibus, Prioribus, & Conventibus ordinis Vallisumbroſae praedictae ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Exigentibus religionis, ac devotionis veſtrae meritis, dignum ducimus, ut vos benigno proſequentes favore veſtris petitionibus, in iis maxime, quae divinum cultum reſpiciunt, facile annuamus. Cum igitur a Salvatoris laude ceſſare non debeat lingua carnis, nos veſtris precibus inclinati, auctoritate vobis praeſentium indulgemus, ut generalis tempore interdicti, liceat vobis, non pulſatis campanis, clauſis ianuis, interdictis, & excommunicatis excluſis, ſubmiſſa voce, divina officia celebrare, dummodo cauſſam non dederitis interdicto, nec id vobis in tempore contingat ſpecialiter interdici. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praeſumpſerit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli, Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum, praeſentibus poſt triennium minime valituris.

Datum apud Montem Flaſconem Idibus Septembris, Pontificatus noſtri anno primo.

Vrbanus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Venerabili fratri Epiſcopo, & dilectis filiis Capitulo Florentino, Abbatibus, Prioribus, Plebanis, & aliis Eccleſiarum Praelatis, tam exemptis, quam non exemptis, Civitatis, & Dioeceſ. Florentinae ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Decet, & expedit, ut gra-

vati

vati super provisionibus aliorum per Sedem Apostolicam, quae velut pia mater, illorum preces plerumque non potest viduata facie pertransire, per eam interdum sentiant sublevamen. Attendentes igitur, quod sicut vestra petitio nobis exhibita continebat in providendo nonnullis clericis, & laicis, ac mandatum Apostolicum onus non bene tulistis, ac per hoc alicuius consolationis solatio vos gaudere volentes, ad instar felic. recordat. Innocentii, & Alexandri Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum, auctoritate vobis Apostolica indulgemus, ut ad provisionem aliquorum exsulum in aliqua pecuniae quantitate compelli de cetero non possitis inviti per litteras Sedis eiusdem, vel Legatorum ipsius, expressam non facientes de indulgentia mentionem huiusmodi, praesentibus post triennium minime valituris. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum.

Datum apud Vrbem veterem VI. Idus Martii, Pontificatus nostri anno tertio.

CLemens, natione Provincialis, de Villa sancti AEgidii, sedit annis tribus, mensibus novem, diebus viginti uno; & cessavit mensibus quatuor, diebus octo. Mortuus est Viterbii, & in Ecclesia Fratrum Praedicatorum, quae dicitur Sancta Maria ad Gradus, & in tumba sumtuo-

ſe requieſcit, ubi ſepeliri elegit. Hic uxorem, & liberos habens, primum fuit famoſus Advocatus, & Regis Franciae Conſiliarius; demum mortua uxore, propter vitam, & laudabilem ſcientiam, primo Podienſis Epiſcopus, & poſt Narbonenſis Archiepiſcopus, tandem Sabinenſis Epiſcopus, efficitur. Sed quum poſt in Angliam propter pacis reformationem a Papa Vrbano quarto Legatus miſſus fuiſſet, abſens a Cardinalibus Peruſii in Papam electus, ſic ieiuniis, vigiliis, & orationibus, & aliis bonis operibus intentus fuit, quod multas, quas tunc Eccleſia ſuſtinebat tribulationes, omnes ſuis meritis creditur extinxiſſe. Huius primo anno, dominus Carolus frater Regis Franciae, Comes Provinciae, & Andegaviae, qui olim pro regni Siciliae recuperatione a Manfredo detentore per Vrbanum vocatus fuerat, navigio Romam venit, & demum in Apuliam intrans, bello campeſtri habito, praedictum Manfredum regno, & vita, privavit. Quarto vero eiusdem Papae Clementis anno Corradinus nepos olim Friderici Imperatoris, ſuorum Patrum ſequens veſtigium, parvipendens domini Papae excommunicationem, contra Eccleſiam, & contra dominum Carolum tunc Regem Siciliae inſurgens, ad Teutonicos, quos habuit, quamplurimis

Lom-

Lombardis, & Tuſcis adiunctis, pervenit uſque Romam, ubi quum Imperiali more ſolemniter fuiſſet receptus, adiuncto ſibi Senatore urbis Henrico fratre Regis Caſtellae, & quamplurimis Romanis, Regem Carolum debellaturus Apuliam intravit; ſed poſt durum campeſtre bellum, & multorum caſum, Corradinus, & quidam, qui dicebatur Dux Auſtriae, & multi Comites, & nobiles in fuga capti, per Regem Carolum decollantur. Hic Papa in Eccleſia Praedicatorum Fratrum cum magna ſolemnitate, canonizavit ſanctam Heduigem quondam Duciſſam Poloniae, mirae devotionis viduam; quae inter alia mirabilia, quum Canonizationis ſuae negotium per plures annos protraheretur, procuratori ſuo propter hoc in triſtitia exſiſtenti per viſum adparuit, ipſum de expeditione, & die expeditionis, certificando.

GRegorius, natione Lombardus, de civitate Placentia, anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo ſecundo; ab electione ſua ſedit annis quatuor, & diebus viginti; & ceſſavit diebus decem. Hic quum Archidiaconus eſſet Leodienſis, & devotionis cauſa iviſſet ultra mare, ibidem exſiſtens, in Palatio Viterbienſi, in

Papam eſt electus. Hic fecit unam ordinationem quinque Epiſcoporum Cardinalium quamplurimum laudabilem, quia honeſtas, & valentes perſonas adſumſit. Hic tertio Pontificatus ſui anno, pro utilitate Terrae ſanctae, quam perſonaliter viſitare intendebat, Lugduni ſolemne celebravit Concilium, in quo & Graecorum, & Tartarorum, ſolemnes nuncii interfuerunt. Graeci ad unitatem fidei redire promittentes, in cuius ſignum, Spiritum Sanctum a Patre, Filioque procedere confeſſi ſunt, Symbolum in Concilio ſolemniter decantantes; Nuntii vero Tartarorum intra Concilium baptizati, ad propria redierunt. Numerus autem Praelatorum, qui fuerunt in Concilio, ſunt quingenti Epiſcopi, ſexaginta Abbates, & alii Praelati circa mille. Hic in Concilio multa bona inſtituit, videlicet pro ſubſidio Terrae Sanctae, pro electione Summi Pontificis, & pro ſtatu Eccleſiae univerſalis. Huius tempore Rex Romanorum, & Rex Francorum, cum multis Baronibus, pro ſubſidio Terrae Sanctae Cruce ſignati ſunt. Hic Papa mirae experientiae in ſaecularibus fuit; nec intendebat pecuniarum lucris, ſed eleemoſynis. Mortuus eſt Arretii, & ſepultus ibidem.

In-

INnocentius quinctus, natione Lombardus de Tarrentina (1), anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo sexto; sedit mensibus quinque, & duobus diebus; & cessavit diebus duodeviginti. Hic a pueritia in ordine Fratrum Praedicatorum exsistens, Doctor in Sacra Scriptura eximius efficitur, & plerosque libros in sacra Theologia composuit. Vocatus fuit primo Frater Petrus; demum in Archiepiscopum Lugdunensem, & post in Episcopum Ostiensem, tandem in Summum Pontificem adsumitur. Hic licet multa facere proposuisset, morte praeventus nil nobile fecit. Mortuus est Romae, & in Lateranensi Ecclesia honorifice est sepultus.

(1) Natione Burgundus de Tarantasia. *Platina.*

HAdrianus, natione Ianuensis, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo sexto, sedit mense uno, & diebus novem. Romae eligitur in Lateranensi Palatio, & Viterbii moritur, & sepelitur; & cessavit diebus viginti octo. Iste fuit nepos Innocentii quarti, & ab ipso in Cardinalem Diaconum tituli (1) sancti Hadriani promotus, a Domino Clemente Papa quarto Legatus in Angliam, pro guerra,

ra, quae inter Regem, & Barones exorta est, sedanda, missus fuit. Hic Papa factus, statim constitutionem, quam Papa Gregorius decimus in Concilio Lugdunensi de restitutione Cardinalium propter electionem Summi Pontificis accelerandam ediderat, suspendit; proponens eam aliter ordinare, sed morte praeventus constitutionem sic suspensam reliquit. Hic non fuit Sacerdos, quia ante ordinationis tempora, mortuus est. Hic non fuit coronatus.

(1) Observa Titulos Diaconorum Cardinalium, quum tamen Titulo nominato numquam se subscribant, ut videre est apud *Mabillonium in Ord. Roman.* §. III. & ex Epistolarum Pontificiarum, quas passim adduximus, subscriptionibus evidenter elucet.

IOannes, natione Hispanus Portugallensis, vigesimus primus, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo sexto, sedit mensibus octo. Hic constitutionem, quam Dominus Gregorius fecerat de creatione Papae, quam dominus Hadrianus suspenderat, publice revocavit. Hic fuit magnus in Philosophia, parum habens de experientia naturali. Religiosos exosos habuit. Curialis fuit; in faciendis gratiis indiscrete

discrete tamen, & sine difficultate omnes ingrediebantur ad eum. Hic Pontificalem dignitatem, morum quadam stoliditate deformavit. Hic quum sibi vitae spatium in annos plurimos extendi crederet, & hoc etiam coram aliis adsereret, subito cum camera nova, quam per se Viterbii circa Palatium construxerat, solus corruit, & inter ligna, & lapides, collisus, sexto die post casum, sacramentis omnibus Ecclesiasticis perceptis, expiravit, & ibidem in ecclesia sancti Laurentii sepultus est.

NIcolaus, natione Romanus, de Vrsinis, electus fuit in Palatio Viterbii, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo septimo, & sedit annis duobus, mensibus octo, diebus viginti octo; & cessavit mensibus sex. Hic fecit una ordinatione novem Cardinales, inter quos plures fecit de genere suo. Hic in saecularibus prudentissimus fuit. Amator fuit Religiosorum. Hic Regulam beatissimi Patris nostri Francisci, quam multi malevoli impugnare conabantur, dicentes illam inobservabilem, & discriminosam, lucidissime declaravit, adprobando ipsam non solum observabilem, verum & meritoriam, & sanctam; excommunicando omnes contradictores,

ctores, & impugnatores ipsius sanctissimae Regulae; notabili etiam amore diligendo ipsam Regulam ac eius professores. Consanguineos autem, & suos, nimis carnaliter dilexit. In paucis temporibus multa fecit. Nam Episcopos multos per diversa loca instituit. Hic ampliavit Palatium Papale apud sanctum Petrum in immensum, & ibidem fecit hortum latissimum, quem circumdedit muris. Hic per Fratrem Latinum Nepotem suum Ordinis Fratrum Praedicatorum Episcopum Ostiensem Cardinalem, fecit fieri pacem inter Guelfos, & Ghibellinos Florentiae. Eodem tempore fuerunt terraemotus terribiles in Romandiola, & Tuscia, ita ut Castra, & Ecclesiae multae ruerent cum occisione nimia hominum. Huius tempore plenarie habuit dominium Ecclesia Romandiolae, & Bononiae, facta etiam ibidem per supradictum Dominum Ostiensem inter Guelfos & Ghibellinos pace. Hic Papa privavit Regem Carolum dominatione Tusciae,& Lombardiae. Hic moritur Suriani, quod est Castrum prope Viterbium, & sepelitur Romae in Ecclesia sancti Petri, in capella sancti Nicolai, quam ipse construxerat. De hoc Papa dixit quidam, quod non erat similis in mundo, si fuisset sine genealogia, sicut Melchisedech; hoc ideo dixit, quia notabatur nimis de amore

con-

consanguineorum. Hic fecit Cardinalem dominum Robertum Anglicum Ordinis Praedicatorum, Magistrum in Theologia, & Archiepiscopum Cantuariensem.

MArtinus, natione Gallicus de Turonis, sedit annis quatuor, mense uno, & diebus quinque; & cessavit diebus quindecim. Hic Viterbii eligitur cum multa conflictione Cardinalium. Huius tempore rebellaverunt plures Civitates in Romandiola, contra quas misit exercitus plures, & debellationes plures hinc inde factae sunt, & sanguis nimius effusus est. Hic fecit unam ordinationem, in Vrbeveteri, Cardinalium, ubi multos posuit de patria sua. Eleemosynarius fuit magnus, & parum carnalis de consanguineis. Ipse dilatavit Palatium in Monte Flascone, & in Vrbeveteri, & in Perusio. Tempore suo rebellavit Sicilia, & Rex Aragonum Petrus in eam ingreditur, quem ipse excommunicavit,& regno suo privavit, & donavit illud filio Regis Francorum. Carolus autem Rex Siciliae cum magno exercitu Siciliam ingreditur; sed nihil profecit. Graecos, quos Gregorius Papa reduxerat ad unitatem Ecclesiae,publice excommunicavit in Vrbeveteri, non sine multa ad-

admiratione Christianorum. Hic coronatus fuit in Vrbeveteri, in ecclesia sancti Andreae Apostoli. Huius tempore, primo anno Pontificatus sui, eodem residente in Vrbeveteri, piscis marinus in effigie leonis captus est in illa plaga marina, quae sita est versus Montem Altum, & portatus apud Vrbemveterem; multitudo Curialium illic residentium ad videndum huiusmodi monstrum, nec mirum, accedebant; quia pellis pilosa, pedes breves, cauda leonina; caput vero leoninum, aures, os, & infra dentes, & linguam, habebat quasi leo. Referebatur itaque, quod in eius captione planctus horribiles emiserat; sicque multi prognostica futurorum exinde adserebant. Et ecce parum post in regno Siciliae, Panormitani succensa rabie, Gallicos, qui morabantur ibidem, omnes, tam mares, quam feminas, ac senes, & iuvenes, in praedicti Regis contemtum occiderunt; & quod detestabilius fuit, latus aperientes mulierum Latinarum praegnantium, quae dicebantur a Gallicis concepisse, partus occidebant, ante quam nascerentur. Deinde tota Scilia sic rebellans supradictum Petrum Regem Aragoniae in suum defensorem, & dominum, vocaverunt. Huius tempore, Soldanus Babyloniae a Tartaris fugatur, & per octo dietas occisi di-

cuntur

cuntur Pagani ultra quinquaginta millia; sed viribus, & armis, resumtis, Soldanus dictos Tartaros Orientales fugans, circa triginta millia Tartarorum in hac fuga dicitur occidisse. Huius etiam tempore Perusini super Fulginates exercitum fecerunt, & quidquid extra Civitatis muros fuit undique devastaverunt; propter quod praedictus Papa, contra Perusinos sententiam excommunicationis durissimam fulminavit. Hic Pontifex Perusii moritur, & sepelitur ibidem in Ecclesia maiori, quae dicitur Sanctus Laurentius.

HOnorius quartus, natione Romanus de domo Sabellorum, anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo quarto, die primo mensis Aprilis, eligitur in Perusio in concordia Cardinalium prima die, qua convenerunt ad electionem Summi Pontificis celebrandam; & die tertia mensis Maii, licet impotens ad id crederetur, & penitus inhabilis famose diceretur, in Sacerdotem est per dominum Latinum Ostiensem Episcopum Cardinalem promotus, apud sanctum Petrum, & ibidem die Dominica crastina coronatus per eum in altari sancti Petri, primitus divino Missae officio celebrato. Hic statim post eius electionem tam Comiti

miti Atrebatensi in Apulia viriliter militanti, quam ceteris stipendiariis ex incertis partibus per dominum Martinum Papam praedecessorem suum ordinatis, eos animose confovendo praestitit stipendia, & animavit ad suscepta negotia solicite prosequenda. Hic fecit unum Cardinalem, scilicet dominum Ioannem de Bocchamazis, quem intitulavit ad Episcopatum Tusculanum, quem dictus Pontifex misit Legatum in Alemanniam. Hic fuit ab omnibus habitus homo valde discretus, & sapiens; & apud sanctam Sabinam construxit Palatia pulcerrima, in quibus cum sua familia multo tempore inhabitavit. Hic moritur Romae, & in Basilica sancti Petri honorifice sepelitur.

NIcolaus, natione civitatis Asculi sedit annis sex, mensibus quatuor, diebus viginti. Hic fuit de Ordine Fratrum Minorum, in divina pagina Magister, & Doctor eximius, vir vita laudabilis, sanctitate famosus, sed in negotiis adgrediendis timidus, & pusillanimis, ac in expediendis tardus. Huius tempore Soldanus cum magno exercitu venit ad obsidendum Acchon, & capta civitate multos Christianos occidit utriusque sexus; ac etiam pue-

ros,

ros, & mulieres, nec non, & viros quam plurimos captivos, duxit; ac ablatis inde omnibus, civitatem funditus destruxerunt. Huius tempore Florentini cum Lucensibus, Senensibus, & aliis de Tuscia fecerunt exercitum contra Arretinos; & in recessu dicti Arretini iverunt post Senenses, & debellaverunt eos, iuxta Plebem quae vocatur de Tuppo, & multos occiderunt, & captos duxerunt quam plures. In sequenti anno dicti Florentini cum praedictis Lucensibus, Senensibus, & quam pluribus aliis de Tuscia, Romandiola, & aliis partibus, potentissime venerunt contra dictos Arretinos, & dicti Arretini cum multis aliis Ghibellinis exierunt obviam dictis Florentinis, & durissimum inter eos bellum committitur in campo, qui dicitur Campaldinus, & post multam sanguinis effusionem utriusque partis, tandem dicti Florentini victoriam obtinuerunt, & multos occiderunt de Arretinis, & eorum complicibus; in quo bello mortuus est Episcopus Arretinus, cum multis aliis nobilibus, & probis viris, & multi capti fuerunt. Hic moritur Romae, & sepelitur in ecclesia sancti Petri, & cessavit mensibus quinque, & diebus quindecim.

COelestinus, natione de Morone, sedit annis duobus, mensibus duobus, & diebus sex. Hic Coelestinus, primum dictus Petrus, vir religiosus, & sanctitate, & vitae austeritate, valde famosus, columbina simplicitate, morum honestate; sed quidem inlitteratus. Hic fecit ordinationem unam. Hic postquam factus est Pontifex, voluit Cardinales ad pristinum reducere statum, scilicet ad statum humilitatis; unde ad imitandum Chisti exemplum, ipse pro se elegit asellum ad equitandum, & voluit quod omnes Cardinales, asellos equitarent; & multa alia facere incepit, propter quae ipse dictis Cardinalibus exosus fuit. Vnde quidam de Cardinalibus, qui vocabatur dominus Benedictus Gatanus, vir utique astutus, & omni malitia plenus, in nocte supra domum, in qua Pontifex erat, pueros mittebat, qui plane Pontificem clamabant, & dicebant, quod ipse erat in malo statu, & in perditione animae suae, nec salvari poterat, nisi renuntiaret. Quare Pontifex hoc audiens, & Angelos esse credens, habito consilio cum Cardinalibus, Papatui renuntiavit, & Dominus Benedictus Gatanus, inventor huius malitiae, eligitur in summum Pontificem; qui statim dictum Dominum Coelestinum capiens, quid de ipso fecerit,

rit, a paucis sciri potuit, & sic vitam suam finivit.

BOnifacius octavus, natione civitatis Ananiae, sedit annis novem, mensibus sex, diebus duodecim. Hic Bonifacius primo dictus fuit Benedictus, vir utique omni malitia, & astutia plenus, magnanimus, superbus, avarus, sive avidus in lucrando, sed in expendendo largus, religiosos parum diligens, in adgrediendo magnalia magnanimus. Hic domus Columnensium persequutor fuit pessimus, in tantum ut duos Cardinales de ipsis, scilicet dominum Iacobum, & dominum Petrum de Cardinalatu deposuerit, & ipsos, & nepotes dicti domini Iacobi, scilicet Agapitum, Stephanum, & Sciarram, cum familiis eorum omnes de Roma expulit, & ipsos persequens contra eos crucem per totam quasi Italiam praedicari fecit, & congregans exercitum innumerabilem omnia castella eorum accepit, & Pilistrinum; & durissimam sententiam excommunicationis contra ipsos fulminando tulit, in tantum, quod vagabundi per diversas mundi partes occulte fugiendo, & incogniti, vix de ipsis nova sciebantur, & tamquam mortui, & dispersi putabantur. Hic Bonifacius misit

pro domino Carolo fratre domini Philippi Regis Francorum, & misit eum ad recuperandum Siciliam, in quam scilicet dictus Carolus transiens contra Fridericum filium Regis Aragoniae, & videns quod nihil proficere poterat contra illum, contraxit cum eo, & reliquit eum in pace, & totam Siciliam dimisit ei, dotis nomine; quod displicuit summo Pontifici, & indignatus contra Regem Francorum excommunicavit eum, ac Regno privavit, & sic orta est non modica indignatio inter Summum Pontificem, & Regem (1). Carolus autem veniens Florentiam sub nomine paciatoris expulit de Vrbe partem illam, quae Albi, & Ghibellini nominantur, & sic facta est discessio magna non solum in civitate Florentina, verum etiam per totam Tusciam; domus comburuntur, homines occiduntur, & capiuntur, intra & extra, & sic tota patria ponitur in ruinam, & dispersionem, & confusionem magnam, quia fratrer fratrem, pater filium, & vicinus convicinum, & proximus proximum in mortem tradebat. Carolus autem reversus est in Franciam, & una cum Rege fratre suo, & cum illis de Columna, cogitaverunt contra Papam, & exsistente Papa in Civitate sua Anania, Stephanus, & Sciarra de Columna, cum aliquibus Baro-

nibus

nibus Regis Franciae, clam venerunt per mare, non ſine conſenſu aliquorum civium, & ſummum Pontificem exſiſtentem in Aniana coeperunt. Deinde volentes ipſum ſic captum ducere in Franciam, Romanis, & civibus non aſſentientibus, qui liberum duxerunt Romam; & ibi videns ſe adhuc non ad plenum in ſua eſſe poteſtate, iracundiae plenus, ex dolore vehementi quaſi rabiendo, mortuus eſt, & ſepultus in ſepulcro ſuo novo, qnod autea conſtrui pro ſe fecerat, in Eccleſia ſancti Petri (2). Hic fecit ſextum librum Decretalium, in quo multa bona, & utilia continentur; & ceſſavit menſibus quinque, & diebus octo (3).

(1) De huius diſſidii origine & progreſſu vide quae diſputat *Natal. Alexander Tom. VII. Hiſtor. Eccleſiaſt. Diſſertat. IX. in Saecul. XIII. & XIV.*

(2) Marmoreum Bonifacii VIII. ſimulacrum, ſedens, & veſtibus Pontificalibus indutum, eius, ut videtur, aetate ſculptum, exſtat Florentiae in Hortis Riccardianis; in quo illud obſervatione dignum, tiaram praelongam habere, & nonniſi una corona inſignem.

(3) Bonifacius VIII. primus ſaeculare Iubilaeum anno MCCC. inſtituit; cuius inſtitutionis memoria in lapidaria inſcriptione exſtat Florentiae in via dicta *della Fogna*, atque ita habet:

Ad perpetuam rei memoriam patea-
t omnibus evidenter hanc paginam i-
nspecturis qualiter omnipotens Deus in anno
Dñi Nostri IHV. XPI. MCCC specialem g-
tãm contulit XPIANIS. Sũm Sepulcr-
ũ, quod exstiterat a Saracenis occu-
patum reconvictum est a Tartaris & X-
pñis restitutum, & cum eodem anno f-
uisset a Papa Bonifatio sollepnis
remissio omnium peccatorum, videlic-
et culparum & poenarum omnibus eunti-
bus Romam indulta, multi ex Christianis, & Tar-
taris ad dictam indulgentiam Rom-
am accesserunt .·. e andovvi Vgoli-
no con la molgle.

Bonifacii VIII. Epistolam heic edere iuvat.

Bonifacius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & conventui monasterii Vallisumbrosae ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis Fesulanae Dioecesis salutem, & Apostolicam benedictionem. Impositum nobis a Domino exsequentes debitum Apostolicae servitutis, illud inter innumeras solicitudinis nostrae curas, quibus efficax mentis nostrae arcanum solicitat praecipuum est, ut Ecclesiis, & locis Ecclesiasticis, ac potissimum monasteriis, & ceteris religiosis domibus, quae verisimiliter collabuntur, ne ad extremam desolationem deveniant, salubriter per nostrae provisionis remedium succurratur. Profecto fide digna, & iam nostris auribus inculcata relatio nostro fuit auditui, quod monasterium sancti Salvatoris de Spongea ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis or-

ordinis sancti Benedicti Vulterranae Dioecesis, quod olim florere in spiritualibus, & temporalibus consuevit, adeo est, malignorum faciente malitia, collapsum in temporalibus, & spiritualibus deformatum, quod nisi ei contingat de celeris, & opportuni remedii adhibitione succurri, verisimiliter formidari potest, quod ad exinanitionis extremae dispendium deducetur. Quapropter nos graves ex iis sentientes angustias, & desiderantes, prout officii nostri cura requirit, opportunum & efficax in hac parte remedium adhibere; considerantes quoque, quod per nostrae circumspectionis industriam, honestatis providentiam, & adfluentiam caritatis, monasterium ipsum sancti Salvatoris, quod satis vobis vicinum esse dignoscitur, spiritualiter, & temporaliter plenam, & laudabilem reparationem, & reformationem adsumere poterit, & in suis bonis, & iuribus defendi favorabiliter, & utiliter conservari, ac diversimode prosperis reparari successibus status eius, & propterea intendentes ad laudem illius, qui omnium bonorum est actor & auctor, vos & ordinem vestrum in praedicto monasterio sancti Salvatoris, ipsumque monasterium in vobis vestroque ordine favoribus prosequi gratiosis, & tam vestra, & eiusdem vestri ordinis, quam praefati monasterii salubria commoda, paternae caritatis studio promovere, praedictum monasterium sancti Salvatoris cum omnibus Prioratibus, membris, ac bonis, iuribus, & pertinentiis suis ubilibet constitutis, & Abbate, Prioribus, & Monachis, & Personis eorumdem monasterii Prioratuum, & membrorum, qui nunc degunt, & in futurum degent in ipsis eisdem tamen Prioratibus, membris, bonis, iuribus, & pertinentiis in ipsius monasterii S. Salvatoris proprietate manentibus, vobis, & eidem ordini vestro concedimus, subiicimus, incorporamus, & adnectimus

 de

de Apostolicae plenitudine potestatis. Ita quod spiritualiter, ac temporaliter sit proprium membrum vestri Vallisumbrosae ordinis memorati; & eadem, monasterium, prioratus, membra, bona, iura, pertinentiae ac personae sub tua, fili Abbas, & successorum tuorum, & conventus monasterii Vallisumbrosae obedientia maneant, & persistant, sicut & cetera eiusdem ordinis Vallisumbrosae membra, & eorum personae, bona, pertinentiae, atque iura. Et quia cupimus, ut in praelibato monasterio sancti Salvatoris cultui divini nominis intendatur, eadem auctoritate praecipimus, ut in ipso monasterio sancti Salvatoris per Abbatem, & competentem conventum Monachorum, & personarum ipsius ordinis Vallisumbrosae perpetuo servetur sub eiusdem ordinis Vallisumbrosae observantia, & sub praefata obedientia permansuros. Quoties autem praedictum monasterium Abbate carere contigerit in futurum, illud super eius provisione servetur quod in similibus casibus de aliis monasteriis & membris praedicti ordinis Vallisumbrosae rite servatum est hactenus, & in posterum contigerit observari. De amplioris quoque gratiae munificentia volumus, & concedimus, ut saepe praefatum monasterium sancti Salvatoris, eiusque Abbas, & conventus, monachi, Prioratus, membra, bona, & personae praedictae omnibus privilegiis immunitatibus, & indulgentiis vobis, & praefato ordini Vallisumbrosae ipsiusque personis, & locis ab Apostolica Sede concessis gaudeant, & utantur, sicut alia membra, & membrorum personae Vallisumbrosae ordinis memorati vobis, & eius etiam auctoritate praesentium indulgemus ut omnibus Privilegiis & Indulgentis olim ipsis a Sede praefata concessis, vos libere valeatis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis subiectionis in-

cor-

corporationis, adnexionis, & praecepti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Dat. Laterani IV. idus Februarii Pontific. nostri anno septimo.

BEnedictus, natione Lombardus, de civitate Placentia, sedit annis duobus, mensibus quinque, diebus duodeviginti. Hic fecit ordinationem unam, in qua dominum Nicholaum Pratensem Episcopum Civitatis Asculi Cardinalem fecit, & Episcopum Ostiensem, & fecit ipsum Legatum in Civitate Florentia, & in tota Thuscia ad pacificandum ipsos Florentinos praecipue, & alios qui expulsi fuerant, propter discessionem, & guerram, quae inter eos orta fuerat, occasione domini Caroli fratris Regis Franciae, qui de Florentia, unam partem, scilicet Albos, & Ghibellinos expulerat; & veniens Florentiam, a Florentinis honorifice receptus fuit, sed malitia ipsorum, videns quod nihil proficere ibi poterat, sed potius sibi periculum, & suae familiae immineret, quia Florentini miserant pro Lucanis; qui veniebant, & iam prope erant Civtatem, in periculum

lum

lum dicti Legati, quidem occulte mane tempestive cum suis adripuit fugam, & reversus est ad dominum Papam. Summus autem Pontifex, videns hoc, indignatus contra praedictos Florentinos, & Lucanos, duram dictavit sententiam; sed morte praeventus ad exequutionem mādare non potuit. Mortuus est autem Perusii in Ecclesia Fratrum Praedicatorum, ibidem & sepultus; & cessavit anno uno, & diebus duodecim.

CLemens, natione Burdigalensis, sedit annis septem, mensibus novem, diebus quindecim. Hic celebravit Concilium generale apud Viennam, in quo deposuit Templarios (1), quoniam multos Haereticos, & Schismaticos inter eos invenit, & ideo multos de ipsis per diversa loca capi fecit, & incarcerari; & Parisiis Rex Franciae quinquagintaquinque comburi fecit, & omnes privati fuerunt omnibus possessionibus, & domibus, & datae fuerunt Fratribus sancti Ioannis; & ordo eorum in perpetuum privatus est. Item in illo Concilio Rex Franciae, quem Papa Bonifacius excommunicaverat reconciliatus est Ecclesiae Romanae. Hic coronavit Henricum Comitem de Luxemburgo, gene-

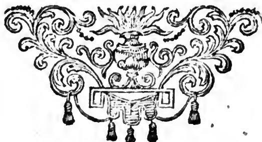
re

re Teutonicum in Imperatorem, & ordinavit paſſagium (2); ſed morte praeoccupatus, adimplere non potuit.

(1) De Templariis, & iudicio in eos in hoc Concilio lato, vide quae diſputat *Natal. Alexander Tom. VII. Hiſtor. Eccleſiaſt. Diſſertat. X. in Saecul. XIII. & XIV.*

(2) Hoc eſt, in Palaeſtinam procinctum.

FINIS.

ADmodum Reverendus Pater D. Octavius Rustici Ven. Congregationis Cassinensis Philosophiae, & Sacrae Theologiae Professor, attente perlegat Librum hunc, cui titulus *Deliciae Eruditorum, seu veterum, &c.* & videat si quid contineat, quod bonis moribus, & Christianae Fidei adversetur, ac referat.

Dat. 10. Martii 1736. ab Inc.

Dominicus de Bardi Vic. Gen.

LIbrum, cui titulus *Deliciae Eruditorum &c.* ut mihi est demandatum, attente perlegi. In eo quod Fidem, aut mores laederet offendi nihil; plura vero in notis ipsis utilia aeque, atque iucunda passim inveni: dignum itaque censeo, qui Typis mandetur, in quorum fide, &c.

Ex Abbatia Florentina die Aprilis 4.

D. Octavius Rustici Mon. Cassinensis in eadem Abbatia Philosoph. & S. Theolog. Lector.

Attenta supradicta relatione imprimatur.

Dominicus de Bardi Vic. Gen.

ADmodum Reverendus Pater Theologus Thomas Maria Grifelli Cenfor huius Sanctae Inquifitionis videat, & referat.

Ex AEdibus S. Officii Florentiae 7. Aprilis 1737.

Fr. Francifcus Antonius Benoffi Min. Conv. Vicarius Gen. S. Officii Florentiae.

IVffu Reverendi admodum Patris Magiftri Francifci Antonii Benoffi Vicarii Generalis S. Officii Florentiae attente perlegi Librum, qui infcribitur *Deliciae Eruditorum, &c.* ipfumque dignum cenfeo, qui publica luce donetur,

Datum Florentiae in Collegio D. Marci Ordinis Praedicatorum 27. Aprilis 1737.

Fr. Thomas M. Grifelli in fuprad. Collegio Sac. Theol. Lector, & Cenfor pro S. Inquif.

Attenta fupradicta relatione imprimatur.

F. Francifcus Antonius Benoffi Min. Conv. Vic. Gen. S. Off. Florentiae.

Carolus Ginori pro Reg. Celf. vidit.

ERRATA CORRIGE.

Pag.	Errata	Corrige
Pag. XLIII	Rhethoras.	Rhetoras.
XLIII	*σοςοιχεῖ.*	*συςοιχεῖ.*
XLV	הלן	הלך
XLVII	*οἱ δ᾽ ἐπί.*	*ὡς δ᾽ ἐπί.*
LI	non rete huiuſmodi	non rete huiuſmodi heic.
LIV	Niſea.	Niſaea
LXXXI	*λογον ἀντιῤῥητικῷν*	*λόγον ἀντιῤῥητικῶν*
Pag. 3	Hormiſdas.	Hormiſda.
4	Siſinius.	Siſinnius
	95. Stephanus II.	95. Stephanus III.
30	Eudoxiae.	Eudoxae.
43	*Nat. Alex. Diſſert.* laudata.	*Nat. Alexander.*
67	Mentio.	Mentio fit.
	Salmat.	Salmaſius.
77	*αὐτοαρετή.*	*αὐταρετή.*
	αὐτύθεον.	*αὐτόθεον*
78	Qui enim.	At qui
88	Vidernt.	Viderint
106	*Praefat. ad Act. Sanctor.*	*Praefat. in Saecul. Benedictin.*
107	Bonifacius quartus.	Bonifacius tertius.
108	*Baronium.*	*Baronius.*
109	Bonifacius tertius.	Bonifacius quartus
127	Arelate.	Arelatae
134	*In Acta Sanctorum Benedictin.*	*In ſaecula Benedictina.*
180	utiliter.	futiliter
	Cabrielis.	Gabrielis
	tradunt.	tradant
254	quae exſtat.	atque exſtat
	at in quo.	in quo
257	contraſtano.	contaſtano

ADDENDA.

AD pag. XCI. *atque iura ipsa deprehendere*: Haec vero *Leonis* Chronica in Codice Membranaceo Riccardianae Bibliothecae exſtant, qui ſub initium XV. ſaeculi exaratus fuiſſe videtur: & ex eo illa protulimus. Ad pag. 72. in Melchiade, tertia adnotatio tota delenda eſt. Ad pag. 345. animadvertendum fuerat Benedictum XI. natione quidem Lombardum, ſed Patria Tarviſinum fuiſſe, a *Platina* adfirmari; inſuper in ordine Fratrum Praedicatorum religioſam vitam ab ineunte aetate profeſſum, quod *Natal. Alexander* etiam *Tom.* VII. *Hiſtor. Eccleſiaſt.* & *Hyacinth. Graveſonius Tom.* V. pariter *Hiſtor. Eccleſiaſt.* memoriae prodiderunt. Quare mirum a *Leone*, Dominicano Scriptore, id reticeri. Ceterum calumnias, quibus hunc pium Pontificem *Matth. Palmerius* per iniuriam maximam impetit, alibi, ſi Deus faxit, tempeſtive diluemus.

